

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Io. Francisci Leonis Eporediensis I. V. D. Episcopi Thelesini Thesaurus Fori Ecclesiastici

Leoni, Giovanni Francesco

Coloniae Agrippinae, 1682

Pars Secvnda.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10316

IO. FRANCISCI
LEONIS,
F P O R E D I E N S I S
V. I. D.
EPISCOPI THELESINI,
T H E S A U R I
F O R I E C C L E S I A S T I C I
P A R S S E C V N D A.

DE IURISDICTIONE ORDINARIA.

Cap. I.

S V M M A R I V M.

- 1 Iurisdiclio ordinaria est favorabilis: de-
legata, uti extraordinaria, odiosa, &
restringenda.
- 2 Iurisdictionis ordinaria potestas in pluri-
bus consistit.
- 3 Episcopus ante consecrationem in pluribus
iurisdictionem ordinariam potest ex-
ercere.
- 4 Iurisdictionem ordinariam Princeps, lex,
& consuetudo tribuere possunt.

5 Or-

- 5 Ordinariorum plura sunt genera.
- 6 Papa est Ordinarius Ordinariorum, & totius orbis.
- 7 Ordinariorum primum locum tenent Cardinales.
- 8 Legati de latere, in quibus locis habeant ordinariam iurisdictionem.
- 9 Ordinariorum secundum locum tenent Patriarcha & Primates, qui, licet nomine differant, eorum tamen idem est officium.
- 10 Patriarcha est Ordinarius omnium Archiepiscoporum suae Provinciae.
- 11 Causa Episcoporum super depositione, aut privatione, à Papa sunt cognoscenda, & terminanda, quandoq; tamen inferioribus committuntur.
- 12 Ordinariorum tertium gradum tenent Archiepiscopi, qui sunt iudices ordinarii omnium Episcoporum.
- 13 Episcopi habent ordinariam iurisdictionem in eorum diocesi, in qua plura possunt.
- 14 Episcopi ordinaria auctoritate possunt synodum convocare.
- 15 Statuere prohibitus in aliqua materia, defectu potestatis, potest in illa statuere, fortificando jus commune cum adjectione poenae.
- 16 Episcopi possunt habere familiam armatam, & brachium seculare invocare, quod praestari debet.
- 17 Episcopi procuratorem fiscalem habere, & in criminalibus poenas pecuniarias imponere, & exigere possunt.
- 18 Episcopi ordinaria auctoritate suas sententias executioni possunt demandare.
- 19 Dicitio, ut supra, repetitiva precedentium habet vim repetitionis verborum supra expressorum.
- 20 Episcopi cura esse debet de Sanctorum invocatione, & sacrorum reliquiarum ac imaginum honore, ac veneratione.
- 21 Miracula, & nova reliquia, vel imagines recipi non debent, nisi ab Episcopo recognita fuerint, & approbata.
- 22 Miraculorum, aut imaginum causa dubia emergentia, quomodo decidenda.
- 23 Reliquiae Sanctorum in maxima veneratione sunt habendae.
- 24 Synodus Evangelica, qua Christus ad sepulturam mysterium involvi dignatus est, à Carolo Emmanuele Sabaudiae Duce magno studio servatur.
- 25 Latria cultus synodoni Evangelicae sanguinis Christi confessa debetur.
- 26 Festorum dierum celebratio cum omni veneratione debet observari, & contrascentes sunt poenis plecendi.
- 27 Ferijs in honorem Dei indultis, an renunciari possit.
- 28 Feriatis diebus, an iuramenta admitti, & sententia ferri possint.
- 29 Festorum violatio est misti fori, ita ut inter iudicem ecclesiasticum, & saecularem sit locus praeventioni.
- 30 Blasphemia crimen est misti fori, si non sunt haereticales, quia iudicio ecclesiastico huiusmodi blasphemiae subijciuntur.
- 31 Festorum dierum celebratio cadit sub tertiam praecipitum decalogi, & partim morale, partim ceremoniale iudicatur.
- 32 Episcopus ex causa, & etiam quandoque parochus ab observatione festorum potest dispensare.
- 33 Monialium cura Episcopis praecipue est commissa, super qua maxime debent invigilare.
- 34 Virginem, vel viduam cogentes ad ingredi-

- grediendum Monasterium, aut habitum suscipiendum anathematis pœnam incurunt.
- 35 Aetas ad habitum suscipiendum Monialibus prescripta, & qua ante professionis emissionem requirantur.
- 36 Professio tam virorum, quàm mulierum, ante decimum sextum annum expletum fieri non potest, aliàs est nulla.
- 37 Milites Ordinis S. Iohannis Hierosolymitani tacite professionem emittunt.
- 38 Renunciatio ante professionis emissionem, ut valeat, qua requirantur.
- 39 Professionem emittendi tempus post annum novitiatus ex legitima causa à superioribus cognita potest prorogari.
- 40 Novitiatus tempore, excepto victu & vestitu ex bonis Novitij, vel Novitia monasterio nihil tribui potest.
- 41 professis tam viris, quàm mulieribus non licet quovis prætextu bona immobilia, aut mobilia, tanquam propria, habere.
- 42 Religionem per vim, & metum se ingressum prætextens, quando, & quomodo sit audiendus.
- 43 Apostata ipso facto excommunicationis sententiam incurrunt.
- 44 Regulares, quomodo de ordine ad ordinem transferri possint.
- 45 Abbatisse aetas, qua, & ut eligi possit, qua requirantur.
- 46 Clausuram monasteriorum ingredi non debent superiores pro electione Abbatissarum, aut aliarum Praefectarum.
- 47 Clausura Monialium ab Episcopis, ubi violata fuerit, diligenter restitui, & ubi est inviolata, maxime conservari debet.
- 48 Moniales omnes sub perpetua clausura vivere tenentur.
- 49 Moniales, quibus ex causis à monasterio exire possint.
- 50 Monasteria Monialium nec Episcopi, aut alijs superioribus, & personis ingredi licet, nisi urgentibus necessitatibus.
- 51 professionem emittere, nec ad clausuram servandam tenentur mulieres, quae fuerunt inhonesta, & in congregatione vivunt.
- 52 Ingrediendi septa monasteriorum Monialium licentiam quis concedere possit, & in quibus casibus.
- 53 Puella educationis causa, de cuius licentia monasterium ingredi possint.
- 54 Puella, educationis tempore absoluto, quomodo Episcopus providere possit.
- 55 Oligani concinnatores, & magistri, ad operam eorum præstandam, ut septa monasteriorum ingrediuntur, sunt admittendi.
- 56 Regulares adeuntes monasteria Monialium sine Episcopi licentia, quomodo puniendi.
- 57 Regulares quovis prætextu Moniales alloqui, seu cum illis cibum sumere, aut se refocillare non possunt, sub gravibus pœnis.
- 58 Regulares, quibus cura Monialium sublata fuit, illis in confessionibus audire non possunt.
- 59 Abbates generales quatuor Ordinum generalium habent ordinariam jurisdictionem in suis monasteriis, & alijs abbatibus præferuntur.
- 60 Abbates Ordinum generalium verbali benedictione calices, & patenas, ac vestes sacerdotales benedicere possunt, non calices consecrare.
- 61 Magnus magister Ordinis sancti Iohannis Hierosolymitani habet ordinariam jurisdictionem.

jurisdictionem cum mero, & misto imperio, quam habent etiam alia capita Ordinum aliarum militiarum.

62 Vicarij generales Episcoporum, & quamplures alij habent ordinariam jurisdictionem.

63 Ordinariorum appellatione veniunt Episcopi, Archiepiscopi, Patriarcha, & Primates.

64 Suspicionis causa, quibus judices possunt allegari suspecti, qua sint.

65 Suspicionis causa coram eodem judice sunt alleganda, & juris arbitri eligendi.

66 Appellatio est admittenda à pronuntiatione super competentia judicis, vel suspitione.

67 Appellatio à non admissione ad juris arbitrorum electionem ad Papam est interponenda.

68 Suspicionis causa contra Ordinarium probata, datur adjunctus, sed regulariter ab eo causa non avocatur.

69 Suspicionis causa admissa, ad Sedem Apo-

stolicam spectat discernere, cui causa sit committenda, illamque sibi bene vise committere potest.

70 Ordinarijs locorum causa in prima instantia sunt regulariter reservata.

71 Ordinarij locorum proprie hoc casu, qui dicantur.

72 Causa intra biennium non terminata, quando habeat locum appellatio.

73 Causa in prima instantia, qua apud Sedem Apostolicam sint tractanda.

74 Beneficiales causa vigore Brevis Apostolici in prima instantia in Romana curia cognoscuntur.

75 Causa in prima instantiaratione celebrati contractus coram Ordinarijs locorum, qua non cognoscantur.

76 Causae beneficiales super beneficijs affectis, vel reservatis in curia Romana cognoscuntur.

77. Reservatio inspicit titulum, possessionem, & operatur etiam reservationem causarum.

ORDINIS potestas, quam habent Episcopi, probatur supra par. 1. cap. 4. num. 1. & seq. quam autem habeant potestatem jurisdictionis, infra patebit. Jurisdictionis potestas duplex est, ordinaria, & delegata: delegata vero duplex à jure vel ab homine, ordinaria ¶ favorabilis est, delegata autem uti extraordinaria, 3 odiosa, & restringenda, gloss. in c. 1. in ver. processus, & in c. 3. in ver. vel conventionis de rescript. in 6. Anchar. in conf. 215. nu. 8. Purpur. in l. 1. num. 434. de off. et. & Rot. de cis. 5. n. 3. & 4. de concess. preb. in antiquior. de ordinaria, qua dignior est, primo loco tractare decrevi.

2 Potestas jurisdictionis ¶ ordinariae con-

sistit in judicando, beneficijs conferendis, juramentis vassallorum recipiendis, investituris concedendis, in excommunicando, corrigendo, poenis plectendo, mitigando, absolvendo, & indulgentiis concedendis, & de quibus per Feder. de Sen. in conf. 302. Rever. pater, circa principum, qua omnia ante ¶ consecrationem potest Episcopus electus, & confirmatus ministrare, gloss. final. in capit. transmissam, & ibi Doct. de elect. quodque indulgentiarum concessio fit etiam jurisdictionis, quas pariter Episcopus nondum consecratus concedere potest, tradit Sylvest. in ver. indulgentia, num. 13.

4 Ordinariam ¶ jurisdictionem tribuere potest

Y

potest Princeps, quique in genere suo, & pro sua potestate, lex, & consuetudo, *cap. 1. cum seq. dist. 1. Host. in sum. de offic. ord. n. 2. & Innoc. in cap. 3. num. 3. eod. tit. Episcopi enim jurisdictionem ordinariam habent de jure communi, & canone, ut per Innoc. in eod. cap. 3. nu. 4.*

5 Ordinariorum autem ¶ plura sunt genera, quæ à Papa Ordinario Ordinariorum dependent, legem accipiunt, eique in omnibus parere, & ipsum in primatum recognoscere debent, *cap. omnes, cap. sacrosancta, & c. Constantinopolitana, 22. dist.*

6 ¶ Papa enim est Ordinarius Ordinarium, & totius orbis, cum totus mundus sit sibi territorium, *cap. cuncta per mundum, cap. per principalem, 9. quest. 3. & Abb. in c. fin. nu. 45. de ser. comp. sunt enim Ordinarii alij seculares, de quibus per Doct. tot. tit. de jurisd. omnium jud. alij autem ecclesiastici, de quibus sum tractaturus, & quibus Papa vices suas ita impartitur, ut in partem vocentur sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis, cap. decreto, cap. qui se scit. 2. quest. 6. & c. loquitur, §. Episcopatus, 24. quest. 1.*

7 Primum autem ¶ ordinariorum locum tenent S. S. E. Cardinales, qui in suis titulis Cardinalatus habent ordinariam jurisdictionem, *ut in c. his qua, de major. & obed. & ibi Felyn. nu. 1.*

8 Legati quoque ¶ de latere eorum legatione durante, habent ordinariam jurisdictionem, *gloss. in cap. legatos, in ver. proconsulum, in fin. & in ver. reputantes, de off. leg. in 6. & Abb. in cap. novit. num. 2. & c. fin. num. 3. eod. tit. quæ hodie limitatur, ut non procedat, & habeat locum in cognitione causarum in locis, ubi Concilium Tridentinum est usu obedienter receptum, in qui-*

bus nec Cardinales legati de latere habent ordinariam jurisdictionem. Conc. Trid. *in c. cause omnes, §. legati quoq., sess. 24. secus ubi non est decreta conc. Trid. acceptare recusant, illi hoc casu gaudeant, quod legati in eorum dominiis in cognitione causarum non habeant ordinariam jurisdictionem, ex juris communis dispositione, quia frustra auxilium legis implorat, qui in legem committit. l. auxilium, in fin. & ibi Bart. num. 1. ff. de minor.*

9 Secundum locum ¶ in ordinaria jurisdictione obtinent Patriarchæ & Primates, qui, etsi nomine differunt, idem tamen est officium, *ut c. 1. ubi etiam gloss. 99. dist. in c. unic. §. fin. in verb. Patriarcha, de stat. reg. in 6. gloss. fin. in cap. urbes, 80. dist. cap. 1. 99. dist. cap. si clericus, §. si vero, 11. quest. 1.*

10 Patriarcha enim est ¶ judex ordinarius omnium Archiepiscoporum suæ Provinciæ, *Abb. in cap. quid simul. numer. 1. de offic. ord. poteratque de crimine Episcopi cognoscere, & pronunciare ipsum esse deponendum, & remittere pronunciationem ad Papam, ut per Felyn. in cap. 2. numer. 2. de accu. sed hodie causæ Episcoporum, ¶ quæ dispositione, aut privatione dignæ sunt, à Summo tantum Romano Pontifice cognoscuntur, & terminantur. Quod si hujusmodi causæ necessario extra Romanam curiam sint committendæ, nemini committi debent, nisi Metropolitanæ aut Episcopo à Papa eligendo, per commissionem specialem manu ipsius Papæ signatam, cum facultate, ut solam facti instructionem sumat, processumque conficiat, quem statim ad Romanum Pontificem transmittat, reservata eidem Pape sententia*

etiam diffinitiva : minores verò criminales causæ Episcoporum in concilio tantum provinciali, vel à deputatis per concilium provinciale cognosci debent, & terminari. Concil. Tridentin. in cap. 5. de reform. sess. 24. sed quoniam non sine maxima reorum impensa Metropolitanus, vel Episcopus ad processum faciendum se transferre possunt, pro minori dispendio, quandoque etiam simplicibus doctoribus ecclesiasticis pro sumendis informationibus, huiusmodi causæ delegantur.

12 Tertium gradum † Ordinariorum tenent Archiepiscopi, & Archiepiscopus est etiam iudex ordinarius omnium Episcoporum suæ Provinciæ, ita quòd, si subditus conveniat Episcopum, auctoritate ordinaria coram Metropolitanus ipsum convenire potest. gloss. in cap. pastoralis. in ver. exceptis, & ibi Abb. numer. 2. de offic. & in omnibus causis, quæ per appellationem à diffinitiva ab Episcopis suffraganeis ad eòdem Archiepiscopos deferuntur, ut c. 1. de offic. leg. & redarguuntur Metropolitanus, qui non servata forma Conc. Trid. cap. 20. sess. 24. suis suffraganeis inhihent, ut per sacram Congregationem super eòdem cap. 20. in decis. sub. tit. Calaguri an & quando appellatur in causis concernentibus executionem decretorum Concil. Trident. Metropolitanus à cognitione causarum abstinere debent, ut ibidem super eod. cap. 20. in decis. sub. tit. Palavin. Aquileien

13 Quartò Episcopi † habent ordinariam jurisdictionem in eorum diocesi, c. conquerente, & ibi gloss. in ver. jurisdictionem, de offic. jud. ord. & habet Episcopus in ecclesiis, & capellis suæ diocesis, obedientiam, subjectionem, & reverentiam, institu-

tionem, & destitutionem, correctionem, & reformationem, ac censurarum ecclesiasticarum promulgationem, d. cap. conquerente, §. nos autem. Per obedientiam enim, quam præstare tenentur personæ ecclesiasticæ, & seculares in his quæ religionem, & animarum salutem concernunt, ut in cap. quanquam, 23. dist. recognoscunt Episcopum in iudicem. Abb. in d. cap. conquerente, nu. 2. in princip. de offic. ord. Quæ autem sint jura Episcopalia Episcopo debita, bene deducit sigillatim distinguendo Abb. qui tredecim enumerat, ad quæ tenentur ecclesiæ diocesis Episcopo, in eòdem cap. conquerente, num. 2. & plura potest Episcopus ordinaria auctoritate, de quibus infra dicitur.

14 Primò † Episcopus ordinaria auctoritate synodum convocare potest, de qua supra part. 1. cap. 9. & quia habet jus reformandi, cap. licet, & cap. irrefragabili, de offic. ord. ad reformationem morum statuta facere potest, & addere juri communi, novam imponendo pœnam, c. 2. junct. gloss. in ver. statuto, de constit. in 6. gloss. in cap. ne Romani, in ver. tolli, & ibi Abb. numer. 2. de elect. & Felin. post plures alios per ipsum citatos in cap. quod super num. 9. de major. & obed. Prohibitus enim † statuere in aliqua materia propter defectum potestatis, potest in illa statuere, fortificando jus commune cum adjectione pœnæ, juxta d. gloss. in clement. ne Romani, in ver. tolli, quam Felin. dicit singularem, in c. 1. nu. 13. post medium, versic. & prohibitus, de spons. & matr.

16 Secundò † potest habere familiam armatam, de qua eod. c. 9. & brachium seculare invocare, ut in cap. 1. de offic. ord. & ibi gloss. perult. & ult. quod iudex præ-

stare tenetur, & ad illud compelli potest, ut per d. gloss. fin & ibi Abb. numer. 11, & Conc. Trident. in cap. 5. de regul. & nominal. sess. 25, & hoc in subsidium, quando familia Episcopi non sufficit, sicut videmus inquisitores, qui licet per se ipsos, & suos ministros carcerare possint, clement. 1, §. 1, de heret. auxilium tamen brachij secularis possint invocare, quod magistratus prestare tenentur, cap. ut inquisitionis, de heret. in 6. quod iudex Ecclesiasticus pro executione suæ sententiæ possit invocare brachium iudicis secularis, & secularis iudex teneatur illud impartiri, & sententiam prædictam exequi, post Covarr. pract. quest. cap. 10 numer. 1. Diaz. in pract. crimin. cap. 154, numer. 1. & plures alios, quos refert, ubi ampliat hanc opinionem procedere etiam in iudiciis secularibus, supremis, tenet Farinac. in sua prax. crim. tom. 1. par. 2. quest. 27, cas. 4. numer. 21, & seqq. & iudex secularis invocat etiam auxilium alterius iudicis, ut si quis in hoc genus, C. de episc. & cler. & Papa pro recuperatione status Ferrariæ auxilium brachij secularis invocavit, quo tamen opus non fuit, cum S. R. E. fuerit illud dominium restitutum sine aliqua sanguinis effusione, ut alibi dixi. Possuntque ¶ Episcopi habere procuratorem fiscales, & in criminalibus penas pecuniarias imponere, ac exigere, ut per Abb. in cap. de causis, num. 125, de offic. deleg. Felin. in cap. irrefragabili, num. 5, de offic. ord. & Aufrey. in addit. ad decis. Tholos. 275, num. 4. etiam quod reus non sit Episcopo in temporalibus subje- 17 ctus. Abb. in cap. licet, nu. 8. de pen.

In civilibus autem causis ad forum ecclesiasticum spectantibus, licet sæpe quaratur inter doctores, an iudex ecclesiasti-

cus de jure communi possit suam sententiam in bonis laicorum executioni demandare, alia questio potius urget, quoad iudices delegatos, ¶ sed, quicquid in argumentum supra contrarium tenuerim in cap. 9 sub numer. 18. Episcopi sua ordinaria jurisdictione suas sententias executioni demandare possunt, ut per Innoc. in c. significasti, de off. deleg. & hodie dicta questio est sublata per Conc. Trident. cujus vigore, loco censurarum, quibus libere utebantur nunc eis licet in omnibus causis ad forum ecclesiasticum quomodolibet pertinentibus contra quoscunque, etiam laicos, per multas pecuniarias, per captionem pignorum, personarumque distributionem, per proprios, aut alienos executores procedere, & causas diffinire, ut in cap. 3 sess. 25. de reform. quæ potestas procedendi contra bona, & personas etiam laicorum loco censurarum subrogata fuit, & subrogatur. l. 1, §. hæc actio. & ibi Bar. ff. si quis testa. lib. esse suff. sue. & l. si eum, §. qui injuriarum ff. de si quis caut. verbum enim, liceat Episcopis, in d. cap. 3. appositum est dispositivum, quod scilicet procedere possint per captionem pignorum, & distributionem personarum, quo casu intelligitur Episcopis hoc licere facere de jure, & de facto, ut per Bart. in l. stipulatio ista, §. hi qui ff. de verb. obligat. & præmissa procedunt, habentque locum, tamen in criminalibus, quam in civilibus, quia ibi in casibus quoque criminalibus, ubi executio realis, vel personalis, ut supra, fieri poterit, illa dictio, ¶ ut supra, repetitiva præcedentium habet vim exceptionis, & repetitionis dictorum verborum per captionem pignorum, & distributionem personarum, quæ supra dicta erant,

erant. Bart. in l. 1. §. hoc edito, in fin. ff. de postul. & Cravet. in cons. 88. num. 3.

20 Tertio † Episcoporum ordinaria auctoritate præcipua cura esse debet, ut populum, totumq; gregem sibi ipsis, ac suæ fidei commissum, juxta sacrorum conciliorum decreta de sanctorum intercessione, invocatione, sacrarum reliquiarum honore, & legitimo imaginum usu diligenter instruant, & doceant atque imagines Christi, & Deiparæ Virginis, & aliorum sanctorum in templis præsertim habendas, & retineas, eisque debitum honorem, & venerationem impartendam curent, ut per conc. Trident. de invoc. venerat. & reliq. sanctorum, sess. 25.

Nemini tamen licet ullo in loco, vel ecclesia, etiam quomodolibet exempta, aliquid insolitam ponere, vel ponendam curare imaginem, nisi ab Episcopo approbata fuerit, nulla etiam admittenda sunt † nova miracula, nec novæ reliquiæ recipi debent, nisi eodem Episcopo recognoscente, & approbante, qui, simulatq; de iis aliquid compertum habuerit, adhibitis in consilium Theologis, & aliis piis viris, ea facere debet, quæ veritati, & pietati consentanea iudicabit. concil. Trid. ubi supra, §. hoc ut fidelius, & cap. 2. de reliq. & vener. sanct.

De miraculis autem, ac sacris imaginibus copiose, & bene scripsit Majol. in suo lib. de sacr. imag. per totum, & si aliquod dubium, aut difficilis † abusus circa miracula, & imagines esset extirpandus, vel aliqua de his gravior quæstio incideret, Episcopus, antequam iudicat, Metropolitanus, & comprovincialium Episcoporum in concilio provinciali sententiam debet ex-

pectare, ita tamen ut nihil, inconsulto Romano Pontifice, novum, aut in Ecclesia hætenus inusitatum decernatur. Concilium Tridentinum, ubi supra de invoc. vener. & reliq. sanct. in fin. Sanctorum vero reliquiæ, si sint antiquæ, haberi debent in veneratione in qua hætenus habitæ fuerint, si verò sint novæ, Episcopus servare debet formam ejusdem decreti concilii ut super eod. decr. fuit à sacra congreg. decisum. sub titu. Casar Augustan. Sanctorum vero reliquiis venerationem, atque honorem non deberi, vel eas, aliaque sacramonumenta à fidelibus inutiliter honorari atque eorum opis impetrandæ causâ sanctorum memorias frustra frequentari asserentes, ab ecclesia sunt damnati, concil. Trident. eod. decreto sub tit. de invoc. vener. & reliq. sanct. §. sanctorum quoque sess. 25.

23 Quo autem honore, & reverentia † reliquiæ sint servandæ, observantia urbis Romæ, omniumque aliarum civitatum, & locorum Christi fidelium satis docet, quibus in locis maxima veneratione habentur, & præcæteris à Carolo Emmanuele Sabaudia Duce magno studio servatus † Evangelica illa syndon, qua Christus ad sepulturæ mysterium involvi dignatus est, quam eandem illam esse, de qua Evangelistæ omnes testati sunt; Matth. cap. 27. Marc. cap. 15. Luc. cap. 23. & Ioan. cap. 19. post alios, quos citat, tradit Majol. de sacr. imag. cent. 1. cap. 4. §. huiusmodi autem. Idem testatur Alphonsus Paleot. Archiepiscopus, Bonon. in explicat. sacr. syndon. c. 2. in princip. in qua quamplura scitu, consideratione, & meditatione digna ab omnibus Christi fidelibus essent videnda. Prioribus quidem seculis servorum

Chriſti ſtadio Hieroſolymis, demum in Cypro penes Reges ſervatus fuit hic inæſtimabilis theſaurus pretioſiſſimo ſanguine Chriſti conſperſus, ſed, ubi cœpit ira Dei excandefcere, & immanitati Turcarum regna illa exponenda permittit, ſacra- tiſſimæ ſyndonis Deus non oblitus, ne impiorum manibus aliquando pollueretur, ſub piſſimorum Sabaudia Ducum tutelam eam migrare voluiſſe videtur, ſub qua primò Camberij Allobrogum, Ducatus Sabaudia inſigni oppido, nunc autem ²⁷ jam à pluribus annis in pedemontana Provincia, & Tauſinensi civitate eorundem Ducum regia piſſime aſſervatur Mag. Cyprianus Uberti *in op. de cru. lib. 3. fol. 186.* & Jacob. Crot. *de cruc. Chriſt. lib. 1. cap. 58. in princip.* ſi quis autem miraculorum, quæ Deus ſacram huiusmodi ſyndonem inviſentibus, & adorantibus aperire dignatus eſt, notiſſiam habere velit, videat Majol. *eodem cap. 4.* & Paleot. *d. cap. 2. poſt princ.* & quia tetigit corpus domini, quod fuit verbo divino conjunctum, & illius ſanguine eſt conſperſa, ſan- ²⁸ guis que non fuit à verbo divino ſeperatus, & diviſus; propterea eidem ſanguini cultus ²⁵ ꝑ Patriæ debetur, S. Thom. *3. par. quaſt. 25. artic. 4. ad. 2.* Azor. *in 1. par. inſtit. moral. lib. 9. cap. 5. verſic. 8. quaeritur,* & Paleot. *in ead. explicat. cap. 7. poſt. med.*

Quartò, ordinaria auctoritate tenen- ²⁶ tur etiam Epilcopi curare, ut dietum ꝑ feſtorum celebratio ad Dei cultum maximè pertinens, & quæ in lege divina præcipitur cum omni veneratione obſervetur, omnes enim dies Dominici, & alij item plures præcipuè in honorem Dei, & Beatæ Mariæ Virginis, Apoſtolorum, & aliorum

Sanctorum de præcepto ſunt ſervandi, ſicut alij item, qui juxta laudabilem locorum conſuetudinem ſolemniter celebrati conſueverunt. Huiusmodi autem diebus ab omni illicito, & ſervili opere eſt abſtinendum, mercatus, fora, profanæ negotiationes, & iudiciorum ſtrepitus debent ceſſare. Qui autem feſti dies non ſunt de præcepto Eccleſiæ, ſed de conſuetudine, ſecundum conſuetudinem loci ſunt ſervandi, *cap. quoniam, de ſer.*

²⁷ Iudiciorum autem ſtrepitus ꝑ omnibus ferijs in honorem Dei indictis quieteſcere debent, quibus non poteſt renunciari, nec proceſſus, minusque ſententia valebit, niſi neceſſitas urgeat, vel pietas ſua deat, *cap. final. & ibi Abb. numer. 1, 2, 3, & 9, de ſer.* favore tamen hominum introductis, ut meſſium, vel vindemiarum, de partium conſenſu renunciare poteſt, *ut d. cap. final. in fin. eod. tit.*

Quò autem dies feſtivi, in honorem Dei ſunt feriati, probatur *in cap. 1, de conſecrat. diſt. 3, & d. c. fin. de ſer.*

²⁸ Juramenta enim dictis diebus admitti non debent, neque ſententiæ ad pœnam ſanguinis terri, neque ſacramenta præſtari, niſi pro pace, vel alia neceſſitate, *c. 1. eod. tit.*

²⁹ ꝑ At dies feſtos operibus ſervilibus, ſeu vetitis violantes mulctare, & pœnis afficere eſt miſi fori, ita ut inter iudicem Eccleſiaſticam, & ſecularem ſit locus præventioni. Pius V. *in Bull. conſtit. 5. ſ. cum verò, ver. in alijs autem.* In Regno tamen Neapolitano, ex antiqua juris diſpoſitione, & capitulorum ejuſdem regni, & immemorabilis conſuetudinis, ad forum Eccleſiaſticum tantummodo ſpectat, & in eodem regno dicta conſtitutio, hoc caſu in foro ſeculari non attenditur. Prout

Prout etiam est locus præventioni contra blasphemos, quorum crimen ¶ est misti fori, cap. 2. & ibi Abb. num. 9. de maled. nisi sint blasphemix hæreticales, quo casu ab Episcopo, vel Inquisitore hoc crimen cognosci debet, cap. ut inquisitionis, § prohibemus, de hæret. in 6. & Eymer. in direct. inquisit. par. 2. q. 46. vers. secundò sic arguitur.

Festorum enim ¶ dierum celebratio cadit sub tertium præceptum decalogi, & partim morale, partim verò cœremoniale iudicatur, ut per S. Thom. 1. 2. q. 100. art. 3. ad secundum, & 2. 2. q. 112. art. 4. quem omnes Theologi secuti sunt, ut refert Graff. decis. aur. par. 1. lib. 2. cap. 34. num. 1. Regulariter enim opera servilia, quibus homo homini corporaliter servit diebus festivis, cadunt sub dictum præceptum, ita quod festum violantes mortaliter peccent, ut per Navarr. in cap. 13. n. 6 sed quia de pluribus causis quis excusari potest, ut per eundem Navarr. ubi supra, & per ¶ superiorem rationabilibus de causis potest dispensari, ut per Graff. d. cap. 34. num. 14. cum agatur de peccato, superior erit Episcopus loci, si commodè adiri poterit, alias sufficit dispensatio simplicis Sacerdotis. S. Raymon. in sum. lib. 1. de ser. circa si. junct. glol. in ver. Ecclēstia.

Quintò, ¶ sanctimonialium cura Episcopis præcipuè est commissà, cap. unic. §. fin. de stat. reg. in 6. super qua maxime invigilare debent, & Sancta synodus anathemati subiecit omnes, & singulas personas cujuscunque qualitatē, vel conditionis fuerint, tam clericos, quàm laicos, seculares, vel regulares, atque etiam qualibet dignitate fungentes, si quomodocunque

coegerint aliquam ¶ virginem, vel viduam, aut aliam quamcunque mulierem invitam, præterquam in casibus in jure expressis, ad ingrediendum Monasterium, aut habitum suscipiendum, seu professionem emittendam, quoquomodo eidem actui, vel præsentiam, vel consensum, vel auctoritatem interponendo, ut in cap. 18. de reg. & monial. sess. 25. eandemque anathematis pœnam incurrunt, qui sanctam virginum, vel aliarum mulierum voluntatem, vel accipiendi, vel voti emittendi quoque modo sine iusta causa impediunt, ut eodem cap. 18. versic. simili quoque, & c. ultim. vers. si quis, 32. quest. 2.

Puella verò, quæ ¶ habitum regularem suscipere vult, major duodecim annis esse debet & non est dispensandum, ut ante duodecimum annum expletum possit in Monasterio habitum suscipere: congregatio sacri Conc. super cap. 17. de reg. & monial. in princip. & cap. puella, 20. quest. 2. nec potest aliqua ad professionem emittendam admitti prius, quàm Episcopus, vel eo absente, aut impedito, Vicari⁹, aut aliquis eo: si sumptibus ab eis deputatus, virginis voluntatē diligenter exploraverit, an coacta, vel seducta sit, an sciat, quid agat. Si vero voluntas ejus pia, ac libera cognita fuerit, habueritque conditiones requisitas juxta Monasterii illius ordinis regulam, Monasteriumque sit idoneum, liberè ei profiteri licebit, virginis enim voluntas libera esse debet, quia ubi metus, vel coactio intercedit, deficit consensus, c. cum locum, & cap. gemma, de sponsal. & coacta professio difficiles exitus frequenter habere solet. arg. text. in cap. requisivit, de sponsal. & matrim: Professionis verò

tem-

tempus nē Episcopus ignoret, tenetur; 8
Præfecta Monasterii eum ante mensura
certiorem facere; Quod si præfecta certi-
orem Episcopum non fecerit, quamdiū
Episcopo videbitur ab officio est suspen-
sa. Con. Trid. in d. cap. 17. de regul. &
mon. sess. 25.

36 Ad professionem tam virorum, quam
mulierum ante decimum sextum annum
expletum emittendam nemo admitti po-
test. Concilium Tridentinum, cap. 15.
eod. tit. de regul. & mon. nec, qui minori
temporis spatio, quam per annum post su-
scriptum habitum in probatione steterit,
ad professionem est admittendus, cap. 17.
quest. 2 & Conc. Tridentin. eod. cap. 15.
Professio autem antea facta, nulla est,
nullamque inducit obligationem ad
alicujus regulæ, vel religionis, aut ordinis
observationem seu ad alios quoscunque
effectus, d. cap. non solum, §. quod si fortè
& Concil. Tridentin. eod. cap. 15. in fin. de
regul. & monial.

37 Inter milites S. Joannis Hierosolymi-
tani extra conventum religionis degentes
est locus tacitæ professioni, ut fuit in sacra
congregatione decisum super d. cap. 15. §.
an sit locus. Et in habitus susceptione
milites Hierosolymitani ex tenore suorum
statutorum emittunt professionem, quæ
tamen per habitus delationem extra con-
ventum prælumitur postea post annum
tacitè ratificata, ut in d. §. an sit locus, &
§. an in militibus, in eisdem decis. super eod.
cap. 15. nec, qui ex voto religionem in-
greditur, potest in ea validè ante decimum
seximum annum expletum, vel intra annum
probationis professionem emittere, ut in
decis. super cap. 16. §. anis, de regul. ead. 39
sess. 25

Nec ulla tam renunciatio, aut obligatio
antea etiam cum juramento facta, etiam in
favorem cujuscunque causæ piæ, valeat,
nisi cum licentia Episcopi, sive ejus Vicarii
fiat intra duos menses proximos ante pro-
fessionem, quæ non intelligitur effectum
suum sortiri, nisi secuta professione. Conc.
Trid. eod. cap. 16. de reg. in princip. Quod
decretum non habet locum in donationi-
bus, & renunciationibus factis ante ingres-
sum Monasterii, & habitus susceptionem;
sed si quis donaverit in ipso ingressu non
valet, ut in decis. super eod. cap. facta, §.
nulla quoque, prout, nec valet Episcopi li-
centia omissa, & professione secuta, ut
eisdem decis. §. cum licentia.

Nec requiritur, quod renuncians, tem-
pore renunciationis compleverit deci-
mum sextum annum, ut renunciatio sit
valida, dummodò sit facta cum licentia
Episcopi, seu Vicarii, juxta dictum cap. 16.
intra duos menses proximos ante profes-
sionem. & idem, si renuncians esset tacitè
professus, licet renunciasset duobus men-
sibus ante professionem expressam, ut in
dictis decis. §. ac non aliàs, & §. & nullius
effectus, finito autem tempore novitiatus,
superiores novitios, quos habiles invene-
rint ad profitendum, admittere, aut è
monasterio eos ejicere debent, ut eod. c.
16. §. finito tempore, & facit cap. cum cau-
sam, in fine de elect.

Renunciatio verò facta cum licentia
Episcopi, sive ejus Vicarii intra duos men-
ses proximos tempore, quo professio legiti-
time emitti potuisset, non est invalida, eo
quod ipsa actualis professio per aliquot
menses ulterius dilata fuerit, quia tam-
tempus emittendi professionem post tempus
novitiatus ex legitima causa à superioribus
cognita

cognita potest prorogari, *ut in d. decis. super c. 16. §. renunciatio facta.*

40 Ante professionem ꝑ̄ excepto victu, & vestitu novitii, vel novitiæ illius temporis, quo in probatione sunt, quocunque prætextu à parentibus, vel propinquis, aut curatoribus ejus Monasterio aliquid ex bonis ejusdè tribui non potest, nec hac occasione discedere nequeat, quod totam, vel majorem partem substantiæ suæ Monasterium possideat, & si discesserit id facile recuperare non possit. Ideò sub anathematis pœna dantibus, & recipientibus, id est prohibutum. Et ut abeuntibus ante professionem omnia restituantur, quæ sua erant, Episcopus etiam per censuræ Ecclesiasticas, si opus fuerit, restituere recusantes compellere debet, *ut eodem. cap. 16. post med. §. sed neque. de regul. & Mon. & dicta anathematis pœna non incurritur ipso facto, nec absolutio est Papæ reservata, ut fuit à sacra congregatione decisum super eod. cap. in eisdem decis. §. sub anathematis.*

41 Professione ꝑ̄ facta, nemini regularium, tam virorum, quam mulierum licèt bona immobilia, vel mobilia cujuscunque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis quæsitæ, tanquàm propria, aut etiam nomine conventus possidere, vel tenere, sed statim ea Superiori sunt tradenda, conventuique incorporanda. *Conc. Trident in cap. 2. de regu.* Moniales verò quicquid singulæ quoquo titulo acquisierint, totum rectè ad Abbatisæ manus deferri oportet, etiam quòd suis manibus laborando acquirunt, vel eis à parentibus donatur, etiam quòd Monasterium esset pauperimum, Abbatisa, tamen in primis ex hujusmodi acquisitionibus sub arbitrio necessitatibus illius Monialis, cujus opera,

vel contemplatione fuerint parta subvenire poterit; & quòd reliquum erit, in communem usum totius Monasterii convertere debet, & curare, ut victus monialium quotidianus sit communis, & in coctura, & in usu. *Congreg. Concil. super eod. c. 2 in decis. sub titul. Toleran. & in §. incorporantur.*

42 Prætendens autem per ꝑ̄ vim, & metum ingressum fuisse religionem, aut ante ætatem debitam emisisse professionem, vel quid simile, si velit quacunque de causa habitum dimittere, aut etiam cum habitu discedere sine licentia superiorum, non est audiendus, nisi intra quinquennium tantum à die professionis, & tunc non aliter, nisi causas, quas prætenderit, deduxerit coram Ordinario, & suo Superiore. *Concil. Trident. cap. 19. sess. 25. eod. tit. de regul. & mon.* Quinquennium verò incipit à die professionis, intra quod si minime reclamatus, & dimissus fuerit, eo elapso, etiam quòd postea allegaret vim, & metum semper durasse, non est audiendus, nisi intra quinquennium à die ejusdem professionis quis reclamasset, quo casu etiam post quinquennium erit audiendus, & ita censuit sacra congregatio Concilii, cujus sententia fuit à Gregorio XIII. approbata, *ut decis. super eod. cap. 19. in ver. Gregorius XIII. approbavit, & in ver. Gregorius XIII. audita.* Causæ autem cognitio hoc casu in secunda, & tertia instantia Ordinatio, & Superiori ejusdem religionis vicinioribus conjunctim committi debent, *ut in eisdem decis. super eod. cap. 19. §. & Ordinario.* Quòd si ante causæ cognitionem habitum propria auctoritate quis dimiserit, nullatenus ad allegandū quamcumq; causam est admittendus, sed,

ut ad Monasterium redeat est cogendus, & tanquam apostata puniendus, interim verò nullo privilegio suæ religionis juvari potest. Conc. Trid. eod. cap. 19. §. quod si antea.

43 Apostata ꝑ pœna est excommunicatio- nis, quæ incurritur ipso facto, ut est text. in cap. 2. §. si quis autem, ubi etiam gl. ne cler. vel Mon. in 6. & Pius Quintus revocavit, & abolevit omnia, & singula privilegia, facultates, dispensationes, & indulta, præter juris communis dispositionem emanata, recipiendi, vel retinendi Fratres Monachos, Canonicos, & alios laxiorum ordinum professores, &c. Cassavit quoq; & annullavit quo ad illa, omnes Apostolicas, & alias litteras super iis confectas, ac processus, & alia inde secuta quæcunque. Quoscuque verò, qui aliquem contra suæ revocationis tenorem admitterent, aut reciperent, vel receptos retinerent, ipsos, omnibus, & singulis dignitatibus, administrationibus, beneficiis, officiis, fructibus, & pensionibus Ecclesiasticis privavit, & ad futura inhabiles esse voluit eo ipso, ut in litteris, de quibus in Bull. cap. 91. & quia regulares de uno ad aliûm ordinem translati, facili à suo superiore licentiam standi extra monasterium obtinere solent, ex quo vagandi, & apostatandi occasio tribuitur, nemo superior cujusvis facultatis vigore aliquem ad habitum & professionem admittere potest, nisi ad ordinem ipsum ad quem transfertur sub sui superioris obedientia in claustris perpetuò maneat, & taliter translatus etiam si Canonicorum Regularium fuerit ad beneficia secularia, etiã curata omninò incapax existit. Conc. Trid. cap. 11. de refor. sess. 14.

45 Abbatissæ ꝑ verò, & aliæ præfectæ Mo-

nasteriorum quocunq; nomine appellentur minores annis quadraginta, & quæ octo annis post expressam professionem laudabiliter vixerint, eligi non possunt. Concil. Trid. c. 7. de regul. & mon. sess. 29. & c. sanctimonialis 20. q. 1. olim enim Abbatissam sexagenariam esse oportebat. cap. indemnitatibus. junct. gl. de elect. in 6. quod hodie si qualitatibus supra à Conc. Trid. traditis non reperitur in eodem Monasterio, ex alio ejusdem ordinis eligi potest, & si hoc etiam incommodum superiori, qui electioni præest, videbitur, ex iis, quæ in eodem Monasterio annum trigésimum exceßerint, & quinq; saltem annis post professionem rectè vixerint, de consensu Episcopi, vel alterius superioris eligi poterit. ut eod. c. 7. §. quod si hu, & quod ita de consensu Episcopi fieri possit, fuit à sacra congregatione decisum super eod. cap. 7. vers. an eo casu.

Episcopus verò, vel alius superior, qui electioni præest, ꝑ claustra Monasterii ingredi non debet, sed ante cancellorum fenestellam vota singularum audire, vel accipere tenetur, in d. 6. q. 7. §. Et si quæ. Atq; cum Vicario suo, vel Secretario, aut alio ab ipso assumpto, vota singularum Monialium ore tenus expressa, superior audire potest. ut in decis. super eod. cap. in factis. in ver. accipiat. si nec quadragenaria, nec quæ trigésimum annum expleverit, in ipso Monasterio reperitur, minoris ætatis eligi non potest, sed ad Papam est recurrendu, ad quem spectat postulationem hujusmodi admittere, Sacra congregatio super eod. cap. 6. §. quod si nulla.

47 Episcopis ꝑ sub obstinatione divini iudicii, & interminatione maledictionis æternæ præcipitur, ut in omnibus Monasteriis

teris sibi subiectis ordinaria, in aliis vero Sedis Apostolicæ auctoritate clausuram sanctimonialium, ubi violata fuerit, diligenter restitui, & ubi inviolata est, conservari, maximè procurent. Conc. Trid. in c. 5. de reg. & monial. & c. unic. §. 1. & ult. de stat. regu. in 6. Inobedientes, atque contradicentes per censuras Ecclesiasticas, aliasque pœnas, quacunque appellatione postposita compescendo, invocato, etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii secularis. ut eod. c. 5. d. c. unic. in fin. de stat. regul. quod auxilium, ut præbeatur, omnes Christiani Principes hortantur, & sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda, omnibus magistratibus secularibus injungitur per sacrum Conc. Trid. in d. c. 5. §. quod auxilium. Et exhiberi debet ad ea, quæ Deo sunt placita, exequendum. c. 1. de off. ordin. & glo. in d. c. unic. in ver. seculari. ad hoc enim Magistratus seculares legitimè à Sac. Concilio fuerunt compulsi, & compelli possunt. cap. administratores. 23. q. 5. & gloss. proxime citata.

Et Pius V. in hærendo dispositioni d. c. unic. de stat. regul. in 6. & decreto Sac. Concil. Trid. d. c. 5. sess. 25. sua perpetuò valitura constitutione, statuit, atque decrevit universas Moniales, tunc præsentis, & futuras cujuscunque religionis, & ordinis, vel militiarum, etiam Hierosolymita. receptas, vel recipiendas, tacitè, vel expressè professas, etiam si conversæ, aut quocunque alio nomine appellarentur, etiam si ex institutis, vel foundationibus earum regulæ ad clausuram non tenerentur, † nec unquam in earum Monasteriis, seu domibus, etiam ab immemorabili tempore ea servata fuisset, sub perpetua in suis Monasteriis, seu domibus debere de cete-

ro permanere clausura, & reluctantes hortandæ, ac inde contrafacientes ab ordinariis locorum severissimè puniendæ, omnibusque sine professione, & absque clausura vivere volentibus est interdictum, nè ullæ aliam prorsus in suum ordinem, religionè, aut congregationem recipere possint, ut in const. ejusdem Pij V. in Bull. cap. 8.

Nec possunt † moniales cujuscunque status, gradus, vel conditionis existentes, de cætero morborum, lepræ, aut epidimiæ causa, nisi ob evidens, graveque periculum, seu scandalum (quæ tamen præter alios ordinum superiores, quibus cura Monasteriorum incumberet, etiam per Episcopum, seu alium loci ordinarium, etiam si prædicta Monasteria ab Episcoporum, & ordinariorum jurisdictione exempta esse reperirentur, cognita, & expressè in scriptis approbari debent) à monasteriis prædictis exire. dict. c. unic. circa princ. vers. ita quod nulli. Sed nec in prædictis casibus extra monasteria, nisi ad necessarium tempus stare licet, si quæ autè extra prædictos casus modo, quo supra cognoscendos, & approbandos, è monasterio, clausuravè egressæ fuerint, quive eisdem licentiam exeundi quomodolibet concesserint, nec non comitantes, ac illarum receptivæ personæ laicæ, seculares, vel Ecclesiasticæ, consanguineæ, vel nò, excommunicationis majoris latæ sententiæ vinculo, eo ipso absque aliqua declaratione subjiuntur, à quo à nemine, nisi à Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo absolvi possunt, ut in aliis ejusdem Pij V. Postea confectis litteris, de quibus in eodem Bull. cap. 100.

Gregorius autè XIII. inhibuit quibuscunque, nè sub prætextu licentiarum hætenus tunc concessarum, & obtentarum

sub excommunicationis pœna ipſo facto incurrenda, ſuper qua pariter à nemine, niſi à Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo, abſolutionis beneficium poſſunt obtinere. Monasteria hujusmodi quovis modo ingredi audeant. Abbatibus vero, necnon Abbatibus, Conventibus, & aliis Monasteriorum utriusque ſexus ſuperioribus, & perſonis quocunque nomine vocentur, diſtictè præcepit ſub eadem excommunicationis pœna, necnon privationis dignitatum, beneficiorum, & officiorum, ſuorum, ac inhabilitatis ad illa, & alia in poſterum obtinenda, nè in Monasteria, domos, & loca ſua quemquam prætextu dictarum licentiarum ingredi facerent, vel permetterent, quinimò etiam ſub eisdem pœnis ipſo facto incurrendis prohibuit, atque interdixit omnibus, & quibuſcunque perſonis Eccleſiaſticis, & ſecularibus, ac etiam ordinum quorumcunque, etiam Mendicantium Regularibus, ne illis prætextu licentiarum ab Episcopis, vel ſuperioribus, quibus illas concedendi in caſibus neceſſariis tantùm ex decreto Concilii Tridentini, dicto cap. 5. §. ingredi autem. de regul. ſeſſ. 25. tribuitur, Monasteria ipſa monialium pro libito, ſed neceſſitatibus urgentibus, dumtaxat ingredi liceat. Nec moniales ſub eisdem pœnis illos aliter admittere poſſunt, ut in litteris ejuſdem Gregorii. in eod. Bull. cap. 36. Neque Episcopis aliisve, quibus ſui auctoritate officii eſt permiſſum, pro libito ſua voluntatis hujusmodi ſepta ingredi licet, ſed dumtaxat in caſibus neceſſariis, & à paucis, iſſque ſenioribus, ac religioſis perſonis comitati, & contra facientes Episcopi pro prima vice, qua contrafecerint, ingreſſu Eccleſiæ ingreſſi, pro ſecunda à

munere Pontificali, & à divinis ſuſpenſionis, ac deinceps ipſo facto abſque alia declaratione excommunicationis pœnam incurunt; regulares verò omni officio, ac miniſterio privati ſimiliter excommunicationis pœna innodantur. *Gr. 1720. Bul. c. 75.*
Mulieres autem quæ in Congregatione vivunt pro cura earum mulierum, quæ fuerunt inhoneſtæ, vel à viris propriis deſertæ, non ſunt cogendæ ad profeſſionem emittendam, neque ad clauſuram ſervandam, ut in eiſdem deciſi. *ſuper cap. 5. §. Gregorius XIII. audita.*

Concedere enim licentiam intra ſeptem diebus Monasterii ingrediendi Episcopus, vel ſuperior debet in caſibus neceſſariis, neque alius ullo modo poſteſt, etiam vigore cujuſcunque facultatis, vel indulti hætenus conceſſi, vel in poſterum concedendi, Concil. Trid. eod. cap. 5. §. dare autem; & etiam ubi viget conſuetudo non accedendi ad Monasteria regularibus ſubjecta ſine licentia Episcopi, & poſt Concilium introducta, ut Ordinarii concedant licentiam ingreſſus ad Monasteria Regularibus ſubjecta, privative ad ipſos Superiores Regulares, adverteadum eſt, an conſuetudo ſit legitime præſcripta, ſuper qua Judex competentens cognoscere debet; ſed interim Ordinarius eam quaſi poſſeſſionem, quam habere reperitur retinere poſteſt. Et dato, quod à Superioribus Regularibus hujusmodi licentia ingreſſus, & acceſſus concedi deberet privative ad Ordinarios, non poſſunt illas improbare, poſſunt tamè Ordinarii aliquam ipſarum licentiarum cognitionem, & ſuperintendentiam habere; prout Mediolani, ubi vigore Concilii provincialis primi debent hæ licentiæ apud Superiorem regiſtrari, ut fuit deciſum.

per

per Sacram Congregationem super eo. cap. 5. ut in §. præsupposita declaratione.

33 Potest etiam ꝑ puella introduci intra claustra Monasterij monialium ad hoc, ut educetur, ibi, etiam absque licentia Ordinarij, quò ad monasteria Regularibus subiecta, obtentis tamen litteris ab ipsa Congregatione, in forma præscripta, non autem ex sola licentia Superiorum Regularium, nec etiam de licentia Ordinarij, & superiorum. ut in eisdem decis. super eo. cap. 5. §. verum puella: nisi aliter in litteris Sacræ Congregationis caveatur, quarum forma est seruanda. Quæ autem puellæ educationis causa in Monasterio sunt, exire possunt, & deinde ad habitum suscipiendum recipi sine aliqua Sacræ Congregationis licentia, ut in eisd. decis. super eod. cap. 5. in princ. & vers. quæ educationis, secus autem, si non ad effectum habitum suscipiendi reingredi iterum educationis causa volunt, quia tunc nova licentia requiritur.

34 Absoluto ꝑ autem tempore educationis, si statim puella non egreditur, nemo insidit in excommunicationem, seu censuras, sed potest Episcopus terminum præstitueri, intra quem eligat puella, utrum velit Monialis effici, aut è Monasterio egredi §. absoluto tempore. ead. decis. moniales verò peritæ ad organum pulsandum non sunt prohibendæ, quin organum in Ecclesia interiori pulsent. Ideò organi concinnatores, ꝑ ac Magistri, cum eorum operanti oportuerit, sunt admittendi eadem ratione, qua cæteri artifices admittuntur. Congreg. Concil. in eisd. decis. super eo. c. 5. §. si qua ex monialibus.

35 Regulares ꝑ adeuntes Monasteria Monialium sine Episc. licentia pœnam ex-

communicationis, quam Episcopus suo edicto proposuit, absolutionem sibi reseruando, non incidunt, si regulares ab excommunicationibus Ordinariorum suis privilegijs nominatim eximuntur; sed intra claustra degunt iuxta dispositionem cap. 3. de reform. sess. 6 sunt puniendi. ut in eisdem decis. super d. cap. 5. §. an regulares ad-

37 Nullique ꝑ Superiori Religioso, cuiuscunque Religionis, gradus, qualitatis, & dignitatis, existenti, cui Monasterij seu domus cura incumbit, visitare, nec visitatoribus, (confessario ordinario, & extraordinario, cum ad tempus deputantur, dumtaxat exceptis) absque licentia expressa ejusdem Sacræ Congregationis accedere licet, nec ad Monasteria, seu domos quarumcunque monialium, vel sororum sui, seu alterius cuiusvis ordinis ad colloquendum, sive tractandum cum eis. Quòd, si aliquando ex mandato sui Superioris aliquos Religiosos ad prædicandum verbum Dei, vel ad celebrandum Missas in ipsarum monialium, seu sororum Ecclesijs, seu Oratoris exterioribus, mitti contingat, moniales, Sorores, aut quamlibet aliam personam intra claustra degentes, nullo modo ullove quæsito colore alloqui possunt, Confessarij autem similiter in ædibus Monasterij, vel in Monasterio, seu domo Monialium, aut Sororum Monasterio contigu- is pernoctare, seu pernoctari facere prohibentur, neque extra tempora generalium confessionum (quibus soli Confessario diurnam refectionem accipere vix est permissum, si ejus habitatio, aut viro- rum domus, vel Monasterium, in quo de- git, à monialium, vel Sororum Mona-

sterio, seu domo nimium distat, neque etiam hoc casu; si peculiaribus regulæ constitutionibus id vetitum sit: ullo modo comedere, refocillare, aut cibum sumere possunt, sub pœnis privationum officiorum, ac vocis activæ, & passivæ ipso facto incurrendis, ut in decreto sub die prima Aprilis 1590. facto, omnibusque procura-

60 **58** Nec possunt ¶ regulares, quibus cura monialium sublata fuit etiam de licentia, & jussu Superioris Ordinarij illas in confessionibus audire, & ita ex mente Gregorij XIII. fuit à prædicta Sacra Congregatione decisum, ut in prædictis decisionibus super eod. cap. 5. idem Gregorius XIII. Cohabitatio autem, ac collocutio, Monachorum cum monialibus propter insidias Diaboli, est valde suspecta. cap. diffinimus, cap. in nullo, & c. Monasteria, 18. quæst. 2.

Sextò, omnia capita ordinum, ut quatuor Abbates ¶ generales quatuor ordinum generalium, videlicet, S. Benedicti, Cluniacensis. Cisterciensis, & Præmonstratensis, qui omnibus Abbatibus præferuntur, ut per Cassan. in Catal. glor. mundi. par. 4. 31. consid. in princ. & etiam omnes alij Abbates habent ordinariam jurisdictionem in suis monasterijs, ita quòd possunt subditos suspendere, interdicerè, & excommunicare, cap. quantò. & ibi glo. penul. de off. ord. Abbas. in cap. eum ab ecclesiarum. numer. 10. & num. 12. eod. tit. & Cassan. ead. par. 4. 22. consid. vers. quintò Abbates. Eadem autem auctoritate ordinaria, vigore tamen privilegiorum

& auctoritate ordinaria concessorum primam tonsuram, & minores ordines subditis suis, in quibus quasi Episcopalem habent jurisdictionem, usque ad Lectoratum inclusive conferre possunt cap. 1. & ibi gloss. unie. cap. 2. & ibi gloss. in ver. Lectoris. 62. dist. gloss. pen. in c. Abbates. de privil. in 6. Calices ¶ etiam, patenas, vestes sacerdotales, cruces, & alia in quibus fit tantùm verbalis benedictio, benedicere possunt, non tamen calices consecrare, ut ibi eadem glo. pen. vers. faciunt hæc, nisi facultatem habeant ex speciali Sedis Apostolicæ indulto.

61 **61** Septimò, Magnus ¶ Magister Ordinis Sancti Joannis Hierosolymitani habet in suos fratres, & subditos ordinariam jurisdictionem cum mero, & mixto imperio ut in Bull. Rom. Pij. III. c. 14. pag. 667. §. nec non tunc, cum facultate commendas, & alia beneficia conferendi, de quibus infra: quam jurisdictionem habent etiam omnia capita Ordinum aliarum militiarum regularium auctoritate Apostolica erectarum.

Ordinariam jurisdictionem habent etiam vicarij ¶ generales Episcoporum, Archidiaconi, & Archipresb. ut tot. tit. de off. Vic. de offic. Archid. & de offic. Archipresb. & quamplures alij, sed, quia de singulis dicere, qui habent ordinariam jurisdictionem, pluribus esset agendum, cum non possit dari certa doctrina, stante, quòd sæpius per consuetudinem acquiritur, & amittitur, ut per Innoc. in cap. 3. numer. 3. de off. ord. alijs omissis, queritur, nunquid Ordinarius possit allegari suspectus, & quis causam suspicionis admittere possit.

63 **63** Ordinariorum ¶ appellatione hoc casu veniunt, non solum Episcopi, sed etiam Patriarchæ,

triarchæ, Primates, & Archiepiscopi, quia eorum ordo est quadripartitus in Episcopos, Archiepiscopos, Primates, & Patriarchas. *ut cap. clericos. §. ordo verò. 21. dist. ad 66* quos causarum omnium tam civilium, quam criminalium ad forum ecclesiasticum spectantium in prima instantia cognitio spectat. Conc. Trid. *c. 20. de refor. s. ff. 24. & c. 1. de reform. comp.* & nunquam in prima instantia per Signaturam iustitiæ alijs committuntur, quam locorum Ordinariis, nisi illi ex legitima, & in iure expressa causa, recusarentur, quo casu tunc iudicibus in partibus committuntur Congreg. conc. *in decis. super eod. cap. 20. sub rubr. de prim. instan. in princ.*

64 Causæ in iure expressæ, quibus iudices possunt allegari & suspecti, sunt plures, nempe, si iudex est dominus adversarij, aut vassallus, aut suffraganeus impetrantis, sive consanguineus, vel advocatus fuerit in eadem causa pro ipso impetrante, aut si habet causam similem. Quatuor enim ista timor, odium, dilectio, census sæpe solent hominis rectos pervertere sensus, ut per gloss. *in c. causam qua de off. deleg. quæ licet proprie militent in delegato, de quo loquitur text. in d. cap. causam qua, tamen habent etiam locum in iudice ordinatio, qui etiam suspectus potest allegari per text. in c. cum speciali juncta glo. in ver. de recusatoris. de appell. & ibi Abb. num. 11.*

65 Causæ verò suspicionis & coram eodem iudice debent allegari, & juris arbitri eligi, qui de suspicionem cognoscant, & eisdem ad hunc articulum cognoscendum potest terminum assignare. *ut c. suspitionis, & ibi gloss. in ver. terminum. de off. deleg. at, si arbitri non decidunt articulum suspicionis intra terminum ab ipso iudice præfixum, 68*

poterit iudex reassumere jurisdictionem, & in negotio principali procedere. *cap. legitima in fin. & ibi gloss. fin. de app. & Abb. in d. c. suspitionis. n. 10. de off. deleg. licitum & tamen erit recusanti iudicem, si arbitri nolunt pronunciare, vel contra ipsum pronunciant, ad Papam appellare, ut per d. gloss. fin. in fin. & c. ab arbitris de off. deleg. in 6. & à pronunciatione super iudicis competentia, vel incompetentia, Signatura iustitiæ committit causas appellationum ex supra allegatis, iudice autem recusante admittere legitimam reculationem, ab eo appellari potest. ut cap. super questionem in fin. de off. deleg. & Abb. in cap. cum speciali. nu. 6. de appell. si verò causa reculationis sit frustratoria evidenter, non tenetur iudex ad electionem arbitrorum devenire, sed hanc exceptionem spernere debet. Abb. in eod. cum speciali. num. 15. Quaritur an iudice renitente admittere & legitimam reculationem, & arbitrorum juris electionem, ad proximum superiorem, nempe ab Episcopo ad Archiepiscopum, vel Legatum, vel Prolegatum, vel Nuncium Apostolicum appellari possit: appellationes, autem ab Episcopis ad eisdem deferuntur, ut cap. 1. de off. c. leg. hoc tamen procedit in sententia diffinitiva, sed, cum hæc appellatio non sit à diffinitiva, propterea ad Papæ audientiam est appellandum *d. cap. super questionum. in fi. de off. deleg.* Recurritur autem in Romana curia ad Signaturam, à qua super allegatis suspicionibus causæ alijs iudicibus committuntur, ut per Stafil. *in tract. de commiss. lit. iust. §. quando conceditur. nu. 20. 21. & 22. fol. mihi 126. §. & dantur litteræ per tot. & Rot. decis. 3. de rescript. in nov. & decis. 61. de rescript. in antiqu.* Ab ordinario verò & causa non advocatur,*

tur, sed datur adjunctis, ut testatur Rota eadem decis. 3. nu. 6. nisi magna urgeat causa suspicionis, quo causæ etiam quandoque à Signatura, tam justitiæ, quàm gratiæ ab Ordinarijs avocantur, & alijs iudicibus etiam in Rota in prima instantia attenda causæ gravitate committuntur, ut per Sac. Conc. eod. c. 20. §. ab his.

69 Metropolitani ¶ verò & Sedis Apostolicæ Legati, vel Nuncijs non possunt recipere, neque admittere huiusmodi appellationes, quia cognitio suspicionis, & an causa sit committenda, hoc casu est Sedi Apostolicæ specialiter reservata, ut in eo. cap. super questionum, in fin. & de stylo curiæ Romanæ committuntur à Signatura ex supra deductis, stylus enim curiæ facit ius. Rota decis. 16. de consuet. in antiq. & Felyn. in cap. ex litteris. num. 4. de constit. cum e 70
 ex causa allegatæ suspicionis interposita non sit diffinitiva, sed interlocutoria Abb. in eod. cap. cum speciali. §. porro. numer. 9. de appell. de ea Metropolitani, aut alij Prælati superiores cognoscere non possunt, 71
 obstante facto conc. Trident. eod. cap. 20. & specialiter in curia Romana cui est reservata, per Signaturam cognosci debet. Ex supra allegatis. Et ita de præsentis anno. 1640. post superius per me scripta, cum, uti vicarius generalis Archiepiscopi Bonnoniensis in quadam causa coram me prima instantia pendente fuisset suspectus allegatus, ac, uti suspectus recusatus, interposita etiam appellatione à prætensis gravaminibus ante diffinitivam, ut prætendebatur, passis. Appellationem ipsam, ac suspicionem, ut illegitime allegatam, ac interpositam, minime admisi, sed omnino rejeci. Habito propterea per appellantes

recursu ad tunc temporis Legati Bononiæ Vices gerente, cum ab eodem prætentiæ suspicionis, & appellationis prætextu commissionem extorsissent, & illius vigore subreptio, ac obreptio causam generalis ejus curiæ auditori committi obtinissent; decretis, & relaxatis ab eodem pro causæ huiusmodi advocatiōe, litteris illis parere nolui. Ideò demum habito per eosdem appellantes recursu ad sacram consultam, & deinde ad Signaturam in Romana curia, eadem prætentiæ suspicionis, & appellationis causa in civitate Bonon. ut dictum est, admissa, in nulla fuit habita consideratione. Sed ex integro Romanæ in Signatura justitiæ tractata, & discussa fuit. In his enim casibus ex causa Ordinario, ut supra, datur adjunctus.

70 Regulariter enim causæ ¶ omnes ad forum ecclesiasticum spectantes, coram Ordinarijs locorum in prima instantia cognosci debent, & infra biennium sunt terminandæ conc. Trid. eod. cap. 20. de reser. sess. 24. Et concilium tribuens Ordinarijs locorum in prima instantia ¶ cognitionem causarum ad forum ecclesiasticum pertinentium, de Episcopis, & exemptis Episcopalem jurisdictionem habentibus tantum decrevit, non autem de Prælatibus inferioribus, qui subsunt Episcopis, veluti de archipresbyteris, plebanis, & alijs inferioribus, qui etiam in eorum beneficijs Ordinarij dici possunt, ut in d. c. de quibus concilium non egit, ut declaravit sacra congregatio in decis. super eod. cap. in §. an hoc decretum privative. Si verò ¶ causa intra biennium non terminetur, & non stetit per ordinarium, quominus intra dictum tempus causam diffinierit, sed ob gravitatem, & qualitatem causæ, vel partium cavillationes

iones non sit diffinita, elapso biennio non habet locum appellatio, ut per eandem sacram congreg. *super eo cap. 20.* fuit declaratum, in §. *an hoc decretum quo.*

73 Excipiuntur tamen primò adiecta regulæ omnes ꝛ causæ, quæ juxta canonicas functiones apud Sedem Apostolicam sunt tractandæ, vel quas ex urgenti, rationabili quæ causâ judicaverit Papa per speciale rescriptum manu sua propria subscribendum committere, aut avocare, ut per concil. Trid. *ead. c. 20 §. ab his excipiantur.*

74 Secundò, quando per ꝛ Breve Apostolicum capitur possessio beneficii, & aliqui volunt illius executionem impedire, tunc etiam in prima instantia potest causa in Romana curia tractari, quia Auditor Cameræ similium causarum est iudex competens: congreg. conc. *super eo. cap. 20. in decis. sub tit. V. l. x. bonen.*

75 Tertiò, ratione celebrati ꝛ contractus, & etiam delicti commissi, quia concilium non tulit modos legitimos, quibus quis ex juris communis dispositione sortitur forum ea. congreg. conc. *super eo. cap. 20. §. congregatio censuit.* ratio enim contractus, vigore obligationis cameralis, si quis in Romana curia obligatur, undecunque veniat, & sit oriundus, sortitur forum

curiæ Romanæ, in qua contractus celebratur. *Galel. in tract. ad form. obligat. cam. ad 3 par. oblig. q. 2. num. 2. & 3.*

76 Quartò excipiuntur ꝛ causæ beneficiales, in quibus tractatur de beneficiis affectis, vel reservatis, quæ etiam in Romana curia in prima instantia introducuntur, & cognoscuntur, ut per eandem congregationem *super eod. cap. 20.* fuit decisum, in §. *quod si vel de effectu.* Et quemadmodum beneficia sunt Sedi Apostolicæ reservata, vel affecta, ita quòd inferiores collatores illa conferre non possunt, cum ꝛ reservatio titulum inficiat, & possessionem propter decretum irritans illi annexum. *Pur. decis. 197. lib. 3. num. 3. & Rota decis. 1. num. 6. de restit. spol. in antiquior.* ita nec inferiores causas, in quibus agitur de collatione Apostolica, nisi de partium consensu cognoscere valent, quia apud Sedem Apostolicam, quæ beneficia confert, causa est cognoscenda, & reservatio beneficiorum operatur etiam reservationem causarum quæ sequitur reservationem beneficiorum congregation. concil. *dicto §. quod si,* quia qui unum dicit, & omnia dicit, quæ sequuntur ex illo, *gloss. in cap. quo jure. in ver. dicere, 8. dist.*

DE POTESTATE IURISDICTIONIS DELEGATÆ. Cap. II.

S V M M A R I V M.

1. Iurisdicção delegata est duplex: à jure, vel ab homine.
2. Episcopi vigore delegationis Papa in forma dignum, quomodo beneficia Sedi &

- postolica reservata conferant.
3. Mandata de providendo varijs modis olim concedebantur.
4. Mandatum de providendo non habet vim

A a provi-

- proviſionis, neque ligat manus habentis facultatem conferendi, quo minus proviſio per eum poſtea facta valere poſſit.
- 5 Proviſionū in forma dignū, qualis ſit natura
- 6 Proviſio Papa habet tacitam conditionem, videlicet, ſi non eſt alteri jus quaſitum.
- 7 Decretum Papa irritans ipſo jure, omnia geſta in contrarium annullat.
- 8 Poſſeſſione ſua nemo eſt amovendus, niſi pravia citatione.
- 9 Gratia per ſubreptionem obtenta ipſo facto eſt nulla.
- 10 Gratia à Sede Apoſtolica pluribus cauſis redditur nulla.
- 11 Impetratio beneficii eſt facienda cum expreſſione obtentorum, & veri valoris, ac penſionis alterius beneficii, alioquin gratia redditur nulla.
- 12 Motu proprio gratia facta redditur nulla, ſi non ſit facta expreſſio eorum, de quibus fieri debet.
- 13 Clausula in mandatis Papa appoſita, dummodo ipſum ad hoc idoneum eſſe repereris, ſup. r quo conſcientiam tuam oneramus, an pars, ut aſſiſtat examini, ſit vocanda.
- 14 Actus prejudicialis fieri non poteſt, niſi vocata parte, de cujus prejudicio agitur.
- 15 Probatio de non jure rei non prodeſt agentis in beneficiis.
- 16 Delegatus pro examine faciundo, an ſubdelegare poſſit, ſi in litteris ſit appoſita clauſula conſcientiam tuam onerantes.
- 17 Clausula in mandatis apponi ſolita, dummodo non ſit alteri jus quaſitum, quid operetur.
- 18 Mandato Apoſtolica cum clauſula, dummodo non ſit alteri jus quaſitum, an in illorum executionem debeat pars citari.
- 19 Poſſor, ut amoveatur ſine cauſa cognitione, non eſt de intentione Principis.
- 20 Executor nunquam in beneficiis intelligitur eſſe mere deputatus.
- 21 Executio in beneficiis in duobus caſibus retardari poteſt.
- 22 Diſpenſatus nunquam preſumitur, niſi diſpenſatio probetur.
- 23 Excommunicati ſunt inhabiles ad beneficia obtinenda.
- 24 Irregulares ſunt inhabiles ad beneficia obtinenda.
- 25 Excommunicati non admittuntur ad agendum.
- 26 Excommunicatus ſpoliatus non reſtituitur.
- 27 Executor litterarum in forma Brevi quomodo procedere debeat.
- 28 Excommunicati quis non poteſt, niſi perſonaliter citetur, & quomodo proceſſus formari debeat.
- 29 Stylus Romanae curiae eſt ubique ſervandus, qui facit jus. Et omnes in foro eccleſiaſtico ſecundum eundem judicari tenentur.
- 30 Citatio per edictum ob non tutum acceſſum, quando ſit relaxanda.
- 31 Citatus per edictum ad hoc, ut excommunicetur, quid ſit probandum.
- 32 Exceptio excommunicationis incontinenti probata excludit agentem, non obſtante clauſula, teq; à quibus excommunicationis.
- 33 Excommunicatus reſcriptum impetrare non poteſt.
- 34 Diſtictio taxativa excludit omnes alios caſus, præter expreſſos.
- 35 Excommunicatus poſt abſolutionem reſtituitur

- statuitur ad jura lapsu temporis perdit.
- 36 Sententia declaratoria excommunicationis, an per appellationem suspendi possit.
- 37 Clausula, appellatione remota, quid operetur.
- 38 Clausula tu istic attente circumspicias, que apponi solet in litteris Apostolicis beneficiorum per resignationem vacantium, quid operetur.
- 39 Bonus quilibet presumitur, nisi probetur malus.
- 40 Delus in dubio non presumitur.
- 41 Resignatio simoniaca, quomodo sit valida in odium resignantis.
- 42 Resignans titulum, & possessionem beneficii amittit, nec ille, qui per simoniam est beneficium adeptus, illud retinere potest.
- 43 Clausula, & non alias, aliter, nec alio modo, necessitatem importat, & inducit formam.
- 44 Simonia crimen in beneficio committens est excommunicatus.
- 45 Extensio fit de persona ad personam in lege pœnalis, ut evitentur pericula animarum.
- 46 Simoniacorum beneficia ipso jure vacant, & possunt impetrari.
- 47 Clausula, vocatis vocandis, facit executorem mistum, unde tenetur citare, & procedere judicialiter.
- 48 Beneficium conferrî non potest per privationem, nisi elapsis decem diebus, à dilata sententia.
- 49 Appellatio an admittitur in crimine simonia.
- 50 Dispensationes quacunq; auctoritate concedenda Ordinarijs illorum, qui eas impetraverint committuntur, & nihil pro illarum executione accipi potest.
- 51 Episcopi, tanquam Sedis Apostolicæ delegati, de communicationibus ultimarum voluntatum cognoscunt.
- 52 Episcopus cognoscit super litteris Apostolicis in forma, si in evidentem, & monitorialibus pro occultis.
- 53 Delegati jurisdictione, ubi causa cognitio requiritur, per solâ citatione perpetuatur.
- 54 Mortuo delegante, an expiret jurisdictione.
- 55 Delegationis littera gratia, vel justitia concessa ante diem obitus prædecessoris à Papa successore convalidantur.
- 56 Delegatus in citatione faciendâ debet inferere tenorem rescripti.
- 57 Delegatio, an transeat in successorem.
- 58 Delegatus à Papa, vel alterius Principis, potest subdelegare.
- 59 Delegatus est major quocunque Ordinario in causa delegata.
- 60 Episcopi habent jurisdictionem delegatam à lege in pluribus casibus.
- 61 Episcopi compellere possunt Abbates, & Priores monasteriorum negligentes in habenda lectione Sacra Scriptura in monasteriis, ubi commodè haberi potest.
- 62 Episcopi possunt animadvertere in Predicatores, errores aut scandala disseminantes.
- 63 Episcoporum officium est providere, ne parochiales ecclesia, aut alia beneficia personalem residentiam requirentia, suis debitis obsequiis defraudentur.
- 64 Episcopi possunt animadvertere in regulares extra monasteria degentes, si delinquant.
- 65 Episcopi possunt visitare, corrigere, & emendare capitula cathedralium, &c. ecclesias, & personas.
- 66 Episcopi possunt cognoscere contra regulares.

latos extra monasteria degentes, ac de civilibus causis mercedum & miserabilium personarum.

- 67 Episcopi tanquam Sedis Apostolica delegati, cognoscunt de subreptione, & obreptione gratiarum Apostolicarum.
- 68 Episcopi possunt distributiones quotidianas constituere in collegiatis, ubi non sunt.
- 69 Episcopi possunt erigere novas parochias, & cogere rectores ecclesiarum ad sibi adiungendos alios sacerdotes.
- 70 Parochia nova, quando erigi possint.
- 71 Episcopi beneficiorum uniones facere possunt.
- 72 Episcopi illitteratis, & imperitis, ca. adjuutores, aut vicarios ad tempus deputare possunt cum portione fructuum, incorrigibilesque punire, & beneficium privare.
- 73 Illitterati non placent in ecclesia Dei.
- 74 Episcopi transferre possunt beneficia simplicia, etiam juris patronatus ex ecclesiis, qua vetustate, vel aliis collapsa sunt, in alias Ecclesias.
- 75 Episcopi, tanquam Sedis Apostolica delegati, qua visitare, & corrigere possint.
- 76 Episcopi possunt prohibere, corrigere, statuere, & providere omnia, qua ad a-

Cum jurisdictionis potestas fit duplex, ordinaria, & delegata, & de ordinaria pluribus supra actum fuerit, consonum est, ut nunc de jurisdictione delegata agatur, quae est duplex, ab homine, vel a jure. Ab homine quae tribuitur per litteras delegatorias, ut *roto tit. de off. deleg.* A jure, quae Ordinarius tribuitur a lege, de qua *sup. c. proximo.*

Episcopi jurisdictione delegata ab homine conferunt beneficia per obitum, aut per resignationem, aut per devolutionem, seu aliis quovis modo Sedi Apost. reservata vacantia, quando litterae Apost. eis, in forma,

varitiam, & ad irreverentiam spectans in missis celebrandis.

- 77 Episcopi possunt animadvertere in notarios male officium suum exercentes.
- 78 Episcopi in omnibus his, qua ad visitationem, & morum correctionem subditorum suorum spectant, omnem potestatem habent.
- 79 Episcopi possunt procedere contra Prototarios, Comites palatinos, capellanos regios, & alios privilegiatos, & quomodo.
- 80 Episcopi cognoscere possunt de electionibus, presentationibus, nominationibus, institutionibus, collationibus, & possessionibus, ac beneficiorum traditionibus.
- 81 Episcopi possunt visitare clausuram in omnibus monasteriis monialium, etiam Episcopum non subiectum.
- 82 Monasteria qua sub immediata Sedis Apostolica protectione reguntur, quomodo Episcopi subdici possint.
- 83 Episcopi uti Sedis Apostolica delegati, etiam officiales sanctae Inquisitionis, & professores in aliqua Universitate exemptos, ad solutionem legatorum piorum compellere possunt.

dignum, diriguntur, in quibus solet apponi clausula, dummodo ipsi ad hoc idoneum esse repereris, super quo conscientiam tuam teneramus, beneficiorum auctoritate nostra conferas, & assignes, & licet talis provisio videatur fit mandatum de providendo, tamen mandata, quae olim concedebantur, aut, quando Papa scribebat Ordinatio pro certa persona, & certo beneficio vacaturo conferendo, ut quatenus avunculo beneficium, quod habebat, dimittere vellet, illud nepoti conferret, ut *cap. ex par. il. 1. de off. del.* vel; quando scribebatur pro persona incerta super beneficio certo

confer-

conferendo ut alicui incertæ personæ conferretur, *cap. in cui. eod. tit. in 6.* aut scriberetur pro incertis personis de incertis beneficiis providendo, tribuendo facultatem admittendi resignationes, & beneficia per resignationem huiusmodi vacantia, ut beneficia sex clericorum cedentium, vel decedentium personis idoneis conferendi, *cap. dudum, & cap. quamvis, il. 2. de prob. in 6.* & aliis diversis modis, ut in *cap. Abbatem.* & ibi glo. in *ver. faceret. de rescript. cap. si pro te eod. tit. in 6. cap. si super gratia. c. is cui. de off. deleg. cap. si Apostolica. de prob. cap. capitulo, de concess. praben. ubi que in 6. & Rot. decis. 11. & 13. de prob. in nov. ¶ nullum tribuebant jus ante illorum executionem, quia mandatum de providendo non habet vim provisionis. *Parif. cons. 57. numer. 53. & cons. 79. numer. 13. & 14. vol. 4. & Put. decis. 256. in fin. lib. 1. & non ligat manus habentis facultatem conferendi, quominus provisio per eum postea facta valeat. Ro. cons. 256. Rot. decis. 7. de prob. in nov. decis. 25. de concess. praben. in antiqu. & Staphil. de mand. de provid. §. prima igitur forma num. 2.**

Provisiones autem, ¶ in forma, dignum, sunt gratiæ perfectæ quarum vigore, constituto de idoneitate, nisi ante datam litterarum reperiat alicui jus quæsitum, quod expresse reservatur, ultra quod ¶ semper intelligitur reservatum *cap. quamvis in fin. cap. si propter. de rescript. in 6. Felyn. in c. 1. capitulum. n. 16. vers. adducitur ratio, de rescript. & Gomef. de non coll. jur. quas. num. 1. quas. 2. tribuunt jus, ita quod de potestate ordinaria alteri conferri non potest, & purificata gratia per examen, perinde est, ac si tempore datæ fuisset facta collatio, ut in clausula circa finem litterarum apponi*

solita: Nos enim si dictus. N. ad hoc repertus fuerit idoneus, ut præfertur, ex nunc irritum decernimus, & inane, si secus super his à quoquam, quavis auctoritate, scienter, vel ignoranter contigerit attentari, ac si die datæ præsentium eidem ad id reperto idoneo de dicta ecclesia cum interpositione decreti huiusmodi mandavissimus provideri, ¶ quia decretum irritans omnia in contrarium gesta annulat ipso jure. *cap. si eo tempore. de elect. in 6. cap. quodam. de prob. eod. lib. Gomef. de trien. poss. quas. 49. numer. 3. & Cassad. decis. 3. de decret. in reser. numer. 1. quæ procedunt de plano, quando ¶ nullus reperitur contradictor, si verò aliquis se gerat pro possessore quomodocunque titulato, tunc est vocandus, cum nemo à sua possessione sit repellendus, nisi citatus, *c. placuit. 16. q. 6. nec, lite pendente, potest quis sua possessione privari, c. 1. in fin. & ibi Abb. n. 1. & 8. ut lit. pen.**

Non enim prohibetur quis ¶ suam possessionem continuare. *cap. cum teneamur, de appell. gloss. in Clem. 2. in verb. innovari. ut lit. pend. Dec. in cap. significante. num. 5. de appell. & Rot. decis. 10. de appell. in antiqua, potest enim possessor contra actorem opponere de subreptione, quæ ipso facto vitiat gratiam *cap. 2. de fil. presb. in 6. & Abb. in cap. cum nostris numer. 11. de concess. prab.**

¶ Nam pluribus de causis gratia Apostolica ad beneficia redditur nulla, si quis tacet exprimenda, quia impetrans ¶ tenetur facere mentionem de alio beneficio, quod obtinet, quantumcumque minimo. *cap. cum adeo, & ibi glo. in ver. prabenda. cap. postulasti. cap. si proponente de rescript. c. non potest in prin. & cap. si motu proprio. de prob. in 6. Felyn. in cap. ad aures. num. 5. de rescript. & Gomef. super reg. de valo. expr. in impetr.*

- benef. in praes. numer. 3. & etiam exprimere pensionem sibi reservatam Card. in cap. ad audientiam. 2. in quarta oppositio. de reser. & licet videatur, quod in gratia facta motu proprio taciturnitas obtentorum non reddat gratiam nullam. ut d. c. si motu proprio. Felyn. in d. cap. ad aures. num. 6. & Gomef. eod. num. 3. dispositio tamen § dicti c. si motu proprio, fuit correctata per Sixtum V. in Reg. Canc. 50. de exprimendo vero valore, ubi super expressione veri valoris, & obtentorum idem statuit de beneficijs motu proprio collatis, quæ de beneficijs, quæ ad supplicationem conferuntur, ut etiam disposuit Clemens Papa VIII. in reg. ejusdem Canc. 54. quapropter in quibuscunque gratijs, tam motu proprio factis, quam alijs, provisi tenentur exprimere verum valorem, tam beneficij impetrati, quam obtentorum ex supra deductis.*
- 13 Quæri autem potest, quando § in litteris apponitur clausula, dummodo ipsum ad hoc idoneum esse repereris, super quo conscientiam tuam oneramus, an executor teneatur vocare partem ut assistat examini, & videtur, quod sic, quia executor super idoneitate debet pronunciare Lap. alleg. 15. nu. 5 & Paril. conf. 57. nu. 51. vol. 4.
- 14 At semper in actu præjudiciali § pars, de cujus præjudicio agitur, est vocanda. l. de uno quoque. de re jud. l. in concedendo, & l. in diem. ff. de acqu. plu. arc. cap. Ecclesia Sancta Mariæ in fin. de constit. cap. inter quatuor. de majorit. & obed. cap. 1. de caus. poss. & propri. cap. cum olim. de testam. & clem. pastoralu. §. denique ver. dici ne de re jud. cum collatio dependeat ab approbatione, vel reprobatione, & reus possessor vincat per non jus actoris, etiam si de non jure rei fuerit probatum, cap. olim. in fin. de rescript. glo. fin. in
- cap. unic. de eo qui mit. in poss. ff. in 6. Romi conf. 347. num. 1. & num. 5. Compostell. in cap. mandatum. num. 4. de rescript. Felyn. in d. cap. olim. num. 9. eod. tit. & Rota decis. 2. num. 2. de except. in antiquior. Tamen in dicto examine in litteris Apostolicis collationis beneficiorum sibi commissio partem vocare non tenetur, quia examen hujusmodi non est actus judicialis. Innoc. in cap. fin. in fin. de translac. Pralat. Card. in Clem. 1. de off. deleg. Rota. decis. 4. nu. 3. de sent. & re judic. in antiqu. & Felin. in cap. fin. numer. 36. de presump. In contrarium verò adducta procedunt in actu judiciali.*
- 16 An autem delegatus § pro examine hujusmodi faciendo possit delegare, si in litteris sit apposta clausula, conscientiam tuam onerantes, quia videtur electa industria personæ, subdelegare non potest. l. nulli C. de Episc. & cler. Imol. in cap. si. de off. deleg. Alex. in l. à judice. num. 4 C. de jud. & Rota decis. 18. in fin. de concess. prob. in nov. stantibus præsertim verbis, confitito tibi, & conscientiam tuam, & c. Felyn. in d. cap. fin. in fin. de off. deleg. tamen, si examinandus esset in partibus longinquis absens, & executori cognitus, illius examen alteri committi posset ex alijs deductis in dict. decis. 18. numer. 4. quando verò non apponitur clausula, conscientiam tuam onerantes, vel collatio auctoritate ordinaria fieri debet, examen super idoneitate poterit subdelegari clem. uni. de off. deleg. & Rota decis. 4. in si. de sent. & re jud. in antiqu.
- 17 Quid autem de clausula, § dummodo tempore datæ præsentium non sit alicui specialiter jus quæsitum? Quia, ut supra deduxi, jus quæsitum tertio semper intelligitur reservatum, videretur nihil operari, quo-

nam expressio eorum, quæ tacite insunt, nihil operatur. *l. condiciones. ff. de condit. & demonstrat.* sed cum in litteris nihil superflui ponatur, d. clausula tollit jus ad rem, licet præservet jus in re, Roman. *cons. 256. vers. 3. quia dicto.* Calder *cons. 8. in fi. de rescript.* Felyn. *in cap. causam que. num. 26. eod. tit. & Rebuff. de for. & declar. nov. provis. super clausula, dummodo tempore data, & c. nu. 2, par. 1.*

- 18 An autem vigore litterarum † Apostolicarum, in quibus dicta clausula reperitur apposta, debeat pars citari, cum executor Apostolicus possit procedere, parte vocata, & non vocata, ut per Rotam *decis. 6. num. 3, de rescr. in antiquis.* Respondetur negative, late Felyn. *in cap. si. numer. 22, de presump.* si tamen compareat contradictor, qui velit audiri, & de jure quæsito, vel competenti docere contra provisionem Apostolicam de subreptione, aut alias objiciendo, debet vocari, & executor officium judicis sibi assumere, judicialiter, ²¹ juris ordine servato procedendo. Innoc. *in cap. proposuit. num. 5, vers. & nota, & ibi Host. de concess. prab. Abb. in de cap. si. nu. 13, circ. fin. vers. sed si comparat.* & ibi Felyn. *nu. 27, de presump.* quod maxime procedit, si contradictor sit in possessione, †
- 19 quia non est de intentione Papæ, ut quis removeatur à possessione sine causæ cognitione. Innoc. *in cap. 1, numer. 4, de concess. prab. in 6, & Felyn. in d. cap. si. numer. 24, de presump.*

- 20 Inferitur propterea ex his, † quod nunquam intelligitur commissa mera executio in beneficialibus, quia posset fieri alteri præjudicium. Abb. *in d. cap. si. paul. ante nu. 13, & ibi Felyn. post Ant. Abb. & Imol. quot citat: de presump. quod tamen intel-*

lige, nisi constaret de contraria mente Pontificis providentis, seu providere mandantis, alicui ex certa scientia, removendo aperte omnes exceptiones. Abb. *in d. cap. si. num. 13, vers. tertius casus.* Et ideo videmus, quod Papa pro executione litterarum Apostolicarum provisionum beneficiorum vacantium per obitum in mensibus Sedi Apostolicæ reservatis, quandoque concedit literas in forma Brevis de tradenda possessione, amoto quocunque detentore, non tamen Apostolica auctoritate proviso, omni, & quacunque appellatione remota, amotaque actione spolij ac unde vi, decreto irritanti, & clausula sublata, & c. de super adjectis, & tunc cum constat de evidente mente Pontificis, de cujus auctoritate, & plena in beneficialibus potestate non est dubitandum. *cap. 2. de prab. in 6.* cum alijs supra deductis executio impediri, aut retardari non potest, nisi in duobus casibus, quando reus probaret, se Apostolica † auctoritate provisum, quæ exceptio oritur ex ventre litterarum, & impedit executionem. Gomez. *in compend. utius Sign. num. 84. ver. & est advertendum.* & Gig. *de pens. quest. 85. nu. 10.* aut actorem majori excommunicatione excommunicatum, vel irregularem, quæ exceptio in continenti probari debet, *cap. unic. de except. in 6.* † & cum quo nunquam præsumitur dispensatum, nisi dispensatio probetur *cap. ordinarij. §. in conferendis. de off. ord. in 6.*

- 23 Nam excommunicati sunt inhabiles † ad beneficia obtinenda. *cap. postulatus, in princ. de cler. excomm. ministr.* Abb. *in c. fin. nu. 3. eod. tit. & Paris. cons. 29. nu. 4. vol. 4.* † & etiam irregulares, idem Abbas. *in c. cum nostris. nu. 22. cir. fin. de concess. prab.* qui non admit.

admittantur ad agendum: *c. intelleximus.*
junct. gloss. & ibi Abb. nu. 1. de jud. & c. 1.
 25 *de except. in 6.* Hinc refertur, † quòd, cum
 excommunicatus repellatur ab agendo, si
 fuerit beneficio, vel alijs bonis ipoliatus, 28
 ante absolutionem non restituitur. Bar.
in l. de pupillo. §. fin. nu. 2. ff. de no op. nunc. In-
 noe. *in cap. cum nostris. num. 3. circa fin. vers.*
item fatendum, de concess. prab. Abb. *in d. o.*
intelleximus nu. 9. de jud. Ron. cons. 217. Fe-
lyn. in cap. dilectus. il. 1. num. 11. de rescrip.
 & Rot. *decis. 26. de sent. & re jud. in antiqu.*

Pro executione litterarum, in forma
 Brevis, modo præmissis concessarum faci-
 26 enda debet † iudex executor in eisdem lit-
 teris nominatus ad partis instantiam, si ali-
 quis in possessione reperitur, concedere
 litteras monitoriales, & citatorias contra
 possessorem cum insertione copiarum ejus-
 dem Brevis, quarum vigore moneatur pars
 ad dimittendam actori possessionem libe-
 ram, vacuum, & expeditam, juxta formam
 earundem litterarum, citando partem
 cum termino competenti ad diem certam
 comparituram, si se gravatam senterit, ad
 dicendum, & allegandum causam, si quam
 habet, quare præmissa fieri non debeant,
 alias videndum se in sententias, censuras, &
 poenas, in eisdem litteris in forma Brevis
 contentas incidisse, & incurrisse declarari:
 & monitorium cum citatione hujusmodi
 debet parti personaliter præsentari, nec
 sufficeret copia dimissa domi, aut in mani-
 bus consanguinei, & familiaris, quia, cum
 27 agatur de excommunicando, nemo † ex-
 communicari potest, nisi litteræ monito-
 riales, & Apostolicæ fuerint ei personali-
 ter intimatæ. Rota *decis. 2. numer. 52. de re-*
script. decis. 1. numer. 4. de ser. & decis. 11. de
sol. & cons. ubique in nov. cum excommu-

nicationis nulla major poena in Ecclesia
 Dei reperitur in spiritualibus. *c. corripia-*
tur. 24. qu. 3. & Abb. in c. cum dilectus. n. 6.
de his, quæ vi met. ve. cau. fi.

Intimatione personaliter facta, † adve-
 niente die præfixo ad comparendum, ac-
 tor reproducit monitorium, & originales
 litteras in forma Brevis coram iudice, &
 demum facit citare adversarium, si com-
 paruerit, vel ejus procuratorem, & si non
 comparuerit, nec procuratorem miserit,
 citatur per audientiam litterarum contra-
 dictarum more absentium, juxta stylum
 curiæ ad dicendum contra jura producta,
 & repetita, & videndum illa admitti, ac
 jurare testes super illorum recognitione,
 quatenus opus sit, ad primam diem, qua
 die elapsa, facit de novo citare partem ad
 docendum, se paruisse litteris monito-
 rialibus, & Apostolicis in forma Brevis, pri-
 mò, pro prima dilatione ad primam diem,
 vel per totam diem, & adveniente hora
 causarum, decernitur secunda citatio, que
 fit ad docendum, se paruisse eisdem litte-
 ris, secundò, pro secunda dilatione etiam
 ad primam, vel per totam diem, in quo
 termino decernitur tertia citatio, ad do-
 cendum se paruisse dictis litteris. Tertio,
 pro tertia dilatione, eaque executæ, ac eod-
 termino adveniente, decernitur quarta ci-
 tatio, ad docendum, se paruisse prædictis
 litteris, quarto, pro quarta dilatione ad
 eandem diem 21. vel per totam eandem
 diem, qua elapsa, citatur adversarius ad
 concludendum, & audiendum sententiam
 declaratoriam, que profertur, cujus vigo-
 re pronunciat, adversarium, ob non pa-
 ritionem litterarum in forma Brevis, &
 Monitorialium contra ipsum executorum,
 & in actis reproductarum, excommunica-
 tionis

tionis sententiam, aliasq; censuras, & pœnas in eisdem litteris Apostolicis, & monitorialibus contentas incidisse, & incurrisse, nisi infra decem dies paruerit, quibus decem diebus elapsis, & non parito, con-
 27 ceduntur litteræ declaratorie excommunicationis, & si contra Episcopum, suspensionis à divinis, † nec admittitur exceptio
 contra actorem vigore litterarum in forma Brevis prædicti tenoris expediti, nisi excommunicationis, aut irregularitatis, vel, quæ oriuntur ex ventre litterarum ex supra deductis, quæ procedunt etiam in litteris reservationis pensionis, ut infra dicitur, & ita se habet † stylus Romanæ curiæ, qui facit jus. *c. venerabiles de confirm. util. vel inutil. c. ex litteris de const. & ibi Abb. n. 6. & Dec. n. 27. gl. in Clem. 1. §. secus in ver. presenti. de concess. praben. & in Clem. appellanti. in ver. expressas. de appell. Io. Andr. in c. unic. de rer. permut. in 6. & ibidem Franc. & Rota decis. 6. de consuet. in antiq. & omnes in foro ecclesiastico secundum dictum stylum iudicare tenentur Gomef. in proom. reg. 9. 2. n. 10. circa fin. vers. ob eam causam, & Rota decis. 1. post med. de fil. presb. in no.*

Fallit tamen regula, quòd nemo possit excommunicari, nisi personaliter monitus, vel citatus, † quando non datur tutus accessus, de quo constare debet per testes deponentes saltem, quòd impossibile, vel non sit tutum, eos in domo citare. *Clem. 1. de iud. Rot. decis. 22. nu. 2. de rescript. in antiq. & Caslad. decis. 2. num. 2. de dol. & contumac.* quia tunc sufficit citatio, & intimatio per edictum, ad hoc, quòd quis possit excommunicari, † & probari debent duo: quòd edictum fuerit appositum in vicinis partibus, & quòd ad notitiam ad-

versarii verisimiliter potuerit pervenire. *Ægid. Bella decis. 188. & Felyn. cap. quoniam frequenter: §. porrò, ut lit. non contest. numero 20.*

31 Exceptio autem excommunicationis † in continenti probata excludit agentem, etiam si in litteris suæ provisionis fuerit appositæ clausula apponi solita: teque à quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis à jure, vel ab homine, quavis occasione, vel causa, latis, si quibus quomodolibet innodatus existis, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, quia, quamvis, † in excommunicatum cadat titulus beneficii, & ordinis susceptio, ac valeant cuncta, quæ facit in sui essentia, licet non in exercitio. *Staph. de vi. & effect. claus. §. & primo n. 5, & 6.* dicta tamen clausula non prodest excommunicatis propter hæresim, nec illis, qui sunt excommunicati ob non partitionem litterarum executorialium, aut, qui per annum inforduerint in excommunicatione. *Felyn. in capit. Apostolica: in princip. de except.*

32 Imò, quia excommunicatus † rescriptum impetrare non potest, cum ejus impetratio sit nulla *c. 1. de rescrip. in 6. & Felyn. in c. fin. num. 2. de except.* illa absolutio operatur, ut rescriptum valeat, nò autè absolvit ab aliqua excommunicatione propter verba in clausula appositæ, ad effectum præsentium dumtaxat, † quia, dictio hujusmodi taxativa firmat validitatem litterarum, ad quæ effectum absolutio fuit cōcessa, & negat, ac excludit omnes alios casus, præter expressos. *l. 2. C. de patr. qui fil. di-*

admittantur ad agendum: *c. intelleximus.*
junct. gloss. & ibi Abb. nu. 1. de jud. & c. 1.
 25 *de except. in 6.* Hinc refertur, † quòd, cum
 excommunicatus repellatur ab agendo, si
 fuerit beneficio, vel alijs bonis ipoliatus, 28
 ante absolutionem non restituitur. Bar.
in l. de pupillo. §. fin. nu. 2. ff. de no op. nunc. In-
 noe. *in cap. cum nostris. num. 3. circa fin. vers.*
item fatendum, de concess. prab. Abb. *in d. o.*
intelleximus nu. 9. de jud. Ron. cons. 217. Fe-
lyn. in cap. dilectus. il. 1. num. 11. de rescrip.
 & Rot. *decis. 26. de sent. & re jud. in antiqu.*

Pro executione litterarum, in forma
 Brevis, modo præmissis concessarum faci-
 26 enda debet † iudex executor in eisdem lit-
 teris nominatus ad partis instantiam, si ali-
 quis in possessione reperitur, concedere
 litteras monitoriales, & citatorias contra
 possessorem cum insertione copix ejus-
 dem Brevis, quarum vigore moneatur pars
 ad dimittendam actori possessionem libe-
 ram, vacuum, & expeditam, juxta formam
 earundem litterarum, citando partem
 cum termino competenti ad diem certam
 comparituram, si se gravatam senterit, ad
 dicendum, & allegandum causam, si quam
 habet, quare præmissa fieri non debeant,
 alias videndum se in sententias, censuras, &
 poenas, in eisdem litteris in forma Brevis
 contentas incidisse, & incurrisse declarari:
 & monitorium cum citatione hujusmodi
 debet parti personaliter præsentari, nec
 sufficeret copia dimissa domi, aut in mani-
 bus consanguinei, & familiaris, quia, cum
 27 agatur de excommunicando, nemo † ex-
 communicari potest, nisi litteræ monito-
 riales, & Apostolicæ fuerint ei personali-
 ter intimatæ. Rota *decis. 2. numer. 52. de re-*
script. decis. 1. numer. 4. de ser. & decis. 11. de
sol. & cons. ubique in nov. cum excommu-

nicationis nulla major poena in Ecclesia
 Dei reperitur in spiritualibus. *c. corripia-*
tur. 24. qu. 3. & Abb. in c. cum dilectus. n. 6.
de his, quæ vi met. ve. cau. fi.

Intimatione personaliter facta, † adve-
 niente die præfixo ad comparendum, ac-
 tor reproducit monitorium, & originales
 litteras in forma Brevis coram iudice, &
 demum facit citare adversarium, si com-
 paruerit, vel ejus procuratorem, & si non
 comparuerit, nec procuratorem miserit,
 citatur per audientiam litterarum contra-
 dictarum more absentium, juxta stylum
 curiæ ad dicendum contra jura producta,
 & repetita, & videndum illa admitti, ac
 jurare testes super illorum recognitione,
 quatenus opus sit, ad primam diem, qua
 die elapsa, facit de novo citare partem ad
 docendum, se paruisse litteris monito-
 rialibus, & Apostolicis in forma Brevis, pri-
 mò, pro prima dilatione ad primam diem,
 vel per totam diem, & adveniente hora
 causarum, decernitur secunda citatio, que
 fit ad docendum, se paruisse eisdem litte-
 ris, secundò, pro secunda dilatione etiam
 ad primam, vel per totam diem, in quo
 termino decernitur tertia citatio, ad do-
 cendum se paruisse dictis litteris. Tertio,
 pro tertia dilatione, eaque executâ, ac eod-
 termino adveniente, decernitur quarta ci-
 tatio, ad docendum, se paruisse prædictis
 litteris, quarto, pro quarta dilatione ad
 eandem diem 21. vel per totam eandem
 diem, qua elapsa, citatur adversarius ad
 concludendum, & audiendum sententiam
 declaratoriam, que profertur, cujus vigo-
 re pronunciat, adversarium, ob non pa-
 ritionem litterarum in forma Brevis, &
 Monitorialium contra ipsum executorum,
 & in actis reproductarum, excommunica-
 tionis

tionis sententiam, aliasq; censuras, & pœnas in eisdem litteris Apostolicis, & monitorialibus contentas incidisse, & incurrisse, nisi infra decem dies paruerit, quibus decem diebus elapsis, & non parito, con-
 27 ceduntur litteræ declaratorie excommunicationis, & si contra Episcopum, suspensionis à divinis, † nec admittitur exceptio
 contra actorem vigore litterarum in forma Brevis prædicti tenoris expediti, nisi excommunicationis, aut irregularitatis, vel, quæ oriuntur ex ventre litterarum ex supra deductis, quæ procedunt etiam in litteris reservationis pensionis, ut infra dicitur, & ita se habet † stylus Romanæ curiæ, qui facit jus. *c. venerabiles de confirm. util. vel inutil. c. ex litteris de const. & ibi Abb. n. 6. & Dec. n. 27. gl. in Clem. 1. §. secus in ver. presenti. de concess. praben. & in Clem. appellanti. in ver. expressas. de appell. Io. Andr. in c. unic. de rer. permut. in 6. & ibidem Franc. & Rota decis. 6. de consuet. in antiq. & omnes in foro ecclesiastico secundum dictum stylum iudicare tenentur Gomef. in proom. reg. 9. 2. n. 10. circa fin. vers. ob eam causam. & Rota decis. 1. post med. de fil. presb. in no.*

Fallit tamen regula, quòd nemo possit excommunicari, nisi personaliter monitus, vel citatus, † quando non datur tutus accessus, de quo constare debet per testes deponentes saltem, quòd impossibile, vel non sit tutum, eos in domo citare. *Clem. 1. de iud. Rot. decis. 22. nu. 2. de rescript. in antiq. & Caslad. decis. 2. num. 2. de dol. & contumac.* quia tunc sufficit citatio, & intimatio per edictum, ad hoc, quòd quis possit excommunicari, † & probari debent duo: quòd edictum fuerit appositum in vicinis partibus, & quòd ad notitiam ad-

versarii verisimiliter potuerit pervenire. *Ægid. Bella decis. 188. & Felyn. cap. quoniam frequenter: §. porrò, ut lit. non contest. numero 20.*

31 Exceptio autem excommunicationis † in continenti probata excludit agentem, etiam si in litteris suæ provisionis fuerit appositæ clausula apponi solita: teque à quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis à jure, vel ab homine, quavis occasione, vel causa, latis, si quibus quomodolibet innodatus existis, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, quia, quamvis, † in excommunicatum cadat titulus beneficii, & ordinis susceptio, ac valeant cuncta, quæ facit in sui essentia, licet non in exercitio. *Staph. de vi. & effect. claus. §. & primo n. 5. & 6.* dicta tamen clausula non prodest excommunicatis propter hæresim, nec illis, qui sunt excommunicati ob non partitionem litterarum executorialium, aut, qui per annum inforduerint in excommunicatione. *Felyn. in capit. Apostolica: in princip. de except.*

32 Imò, quia excommunicatus † rescriptum impetrare non potest, cum ejus impetratio sit nulla *c. 1. de rescript. in 6. & Felyn. in c. fin. num. 2. de except.* illa absolutio operatur, ut rescriptum valeat, nò autè absolvit ab aliqua excommunicatione propter verba in clausula appositæ, ad effectum præsentium dumtaxat, † quia, dictio hujusmodi taxativa firmat validitatem litterarum, ad quæ effectum absolutio fuit cōcessa, & negat, ac excludit omnes alios casus, præter expressos. *l. 2. C. de patr. qui fil. di-*

admittantur ad agendum: *c. intelleximus.*
junct. gloss. & ibi Abb. nu. 1. de jud. & c. 1.
 25 *de except. in 6.* Hinc refertur, † quòd, cum
 excommunicatus repellatur ab agendo, si
 fuerit beneficio, vel alijs bonis ipoliatus, 28
 ante absolutionem non restituitur. Bar.
in l. de pupillo. §. fin. nu. 2. ff. de no op. nunc. In-
 noe. *in cap. cum nostris. num. 3. circa fin. vers.*
item fatendum, de concess. prab. Abb. *in d. o.*
intelleximus nu. 9. de jud. Ron. cons. 217. Fe-
lyn. in cap. dilectus. il. 1. num. 11. de rescrip.
 & Rot. *decis. 26. de sent. & re jud. in antiqu.*

Pro executione litterarum, in forma
 Brevis, modo præmissis concessarum faci-
 26 enda debet † iudex executor in eisdem lit-
 teris nominatus ad partis instantiam, si ali-
 quis in possessione reperitur, concedere
 litteras monitoriales, & citatorias contra
 possessorem cum insertione copiarum ejus-
 dem Brevis, quarum vigore moneatur pars
 ad dimittendam actori possessionem libe-
 ram, vacuum, & expeditam, juxta formam
 earundem litterarum, citando partem
 cum termino competenti ad diem certam
 comparituram, si se gravatam senterit, ad
 dicendum, & allegandum causam, si quam
 habet, quare præmissa fieri non debeant,
 alias videndum se in sententias, censuras, &
 poenas, in eisdem litteris in forma Brevis
 contentas incidisse, & incurrisse declarari:
 & monitorium cum citatione hujusmodi
 debet parti personaliter præsentari, nec
 sufficeret copia dimissa domi, aut in mani-
 bus consanguinei, & familiaris, quia, cum
 27 agatur de excommunicando, nemo † ex-
 communicari potest, nisi litteræ monito-
 riales, & Apostolicæ fuerint ei personali-
 ter intimatæ. Rota *decis. 2. numer. 52. de re-*
script. decis. 1. numer. 4. de ser. & decis. 11. de
sol. & cons. ubique in nov. cum excommu-

nicationis nulla major poena in Ecclesia
 Dei reperitur in spiritualibus. *c. corripia-*
tur. 24. qu. 3. & Abb. in c. cum dilectus. n. 6.
de his, quæ vi met. ve. cau. fi.

Intimatione personaliter facta, † adve-
 niente die præfixo ad comparendum, ac-
 tor reproducit monitorium, & originales
 litteras in forma Brevis coram iudice, &
 demum facit citare adversarium, si com-
 paruerit, vel ejus procuratorem, & si non
 comparuerit, nec procuratorem miserit,
 citatur per audientiam litterarum contra-
 dictarum more absentium, juxta stylum
 curiæ ad dicendum contra jura producta,
 & repetita, & videndum illa admitti, ac
 jurare testes super illorum recognitione,
 quatenus opus sit, ad primam diem, qua
 die elapsa, facit de novo citare partem ad
 docendum, se paruisse litteris monito-
 rialibus, & Apostolicis in forma Brevis, pri-
 mò, pro prima dilatione ad primam diem,
 vel per totam diem, & adveniente hora
 causarum, decernitur secunda citatio, que
 fit ad docendum, se paruisse eisdem litte-
 ris, secundò, pro secunda dilatione etiam
 ad primam, vel per totam diem, in quo
 termino decernitur tertia citatio, ad do-
 cendum se paruisse dictis litteris. Tertio,
 pro tertia dilatione, eaque executæ, ac eod-
 termino adveniente, decernitur quarta ci-
 tatio, ad docendum, se paruisse prædictis
 litteris, quarto, pro quarta dilatione ad
 eandem diem 21. vel per totam eandem
 diem, qua elapsa, citatur adversarius ad
 concludendum, & audiendum sententiam
 declaratoriam, que profertur, cujus vigo-
 re pronunciat, adversarium, ob non pa-
 ritionem litterarum in forma Brevis, &
 Monitorialium contra ipsum executorum,
 & in actis reproductarum, excommunica-
 tionis

tionis sententiam, aliasq; censuras, & pœnas in eisdem litteris Apostolicis, & monitorialibus contentas incidisse, & incurrisse, nisi infra decem dies paruerit, quibus decem diebus elapsis, & non parito, con-
 27 ceduntur litteræ declaratorie excommunicationis, & si contra Episcopum, suspensionis à divinis, † nec admittitur exceptio
 contra actorem vigore litterarum in forma Brevis prædicti tenoris expediti, nisi excommunicationis, aut irregularitatis, vel, quæ oriuntur ex ventre litterarum ex supra deductis, quæ procedunt etiam in litteris reservationis pensionis, ut infra dicitur, & ita se habet † stylus Romanæ curiæ, qui facit jus. *c. venerabiles de confirm. util. vel inutil. c. ex litteris de const. & ibi Abb. n. 6. & Dec. n. 27. gl. in Clem. 1. §. secus in ver. presenti. de concess. praben. & in Clem. appellanti. in ver. expressas. de appell. Io. Andr. in c. unic. de rer. permut. in 6. & ibidem Franc. & Rota decis. 6. de consuet. in antiq. & omnes in foro ecclesiastico secundum dictum stylum judicare tenentur Gomef. in proom. reg. 9. 2. n. 10. circa fin. vers. ob eam causam. & Rota decis. 1. post med. de fil. presb. in no.*

Fallit tamen regula, quòd nemo possit excommunicari, nisi personaliter monitus, vel citatus, † quando non datur tutus accessus, de quo constare debet per testes deponentes saltem, quòd impossibile, vel non sit tutum, eos in domo citare. *Clem. 1. de iud. Rot. decis. 22. nu. 2. de rescript. in antiq. & Caslad. decis. 2. num. 2. de dol. & contumac.* quia tunc sufficit citatio, & intimatio per edictum, ad hoc, quòd quis possit excommunicari, † & probari debent duo: quòd edictum fuerit appositum in vicinis partibus, & quòd ad notitiam ad-

versarii verisimiliter potuerit pervenire. *Ægid. Bella decis. 188. & Felyn. cap. quoniam frequenter: §. porrò, ut lit. non contest. numero 20.*

31 Exceptio autem excommunicationis † in continenti probata excludit agentem, etiam si in litteris suæ provisionis fuerit appositæ clausula apponi solita: teque à quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis à jure, vel ab homine, quavis occasione, vel causa, latis, si quibus quomodolibet innodatus existis, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum, harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, quia, quamvis, † in excommunicatum cadat titulus beneficii, & ordinis susceptio, ac valeant cuncta, quæ facit in sui essentia, licet non in exercitio. *Staph. de vi. & effect. claus. §. & primo n. 5. & 6.* dicta tamen clausula non prodest excommunicatis propter hæresim, nec illis, qui sunt excommunicati ob non partitionem litterarum executorialium, aut, qui per annum inforduerint in excommunicatione. *Felyn. in capit. Apostolica: in princip. de except.*

32 Imò, quia excommunicatus † rescriptum impetrare non potest, cum ejus impetratio sit nulla *c. 1. de rescript. in 6. & Felyn. in c. fin. num. 2. de except.* illa absolutio operatur, ut rescriptum valeat, nò autè absolvit ab aliqua excommunicatione propter verba in clausula appositæ, ad effectum præsentium dumtaxat, † quia, dictio hujusmodi taxativa firmat validitatem litterarum, ad quæ effectum absolutio fuit cōcessa, & negat, ac excludit omnes alios casus, præter expressos. *l. 2. C. de patr. qui fil. di-*

- ſtra Lobauſ. C. de præd. min. c. cum Eccleſia
Sutrina. S. verum, quonia de cauſ. poſſ. &
propr. & Bart. in l. 1. ff. ſi quis juridi. non
34 obtent. & abſolutio ꝑ ad effectum validi-
tatis litterarum operatur, ut obtenta abſo-
lutione ab excommunicatione, illarum vi-
gore poſſit poſtea beneficium, ſibi colla-
tum obtinere, quia per abſolutionem re-
ſtituitur ad omnia. Abb. in c. 1. in princ.
verſ. item ſi Episcopuſ. de præſcrip. & Felyn.
in c. cum inter n. 19. de excep.
- 35 Quamvis enim à ſententia ꝑ declarato-
ria excommunicationis regulariter poſſit
appellari gloſſ. in cap. cupientes S. in ſuper
etiam in verbo privatos, & ibi Franc. Dom.
Raven. de elect. in 6. Roman. ſing. 213.
poſt medium. Abbas in c. Parochianos n. 2.
in fine de ſentent. excommunicationis. & Fe-
lyn. in c. Rodulphuſ, numero quadrageſimo
tertio, de reſcript. à declaratoria tamen da-
ta, vigore dicti Brevis, appellatio non ad-
mittitur propter clauſulam, omni, & qua-
cunque appellatione remota, cum decre-
to irritanti, & clauſula ſublata, & ear. quæ
propter generalitatem verborum, omnem
appellationem comprehendit, & removet,
ita quòd aliter iudicari non poteſt. Pariſ.
conſil. 38. num. 4. lib. 4. cum aliis alibi al-
legatis, ſecus, ubi a deſt clauſula, appella-
tione poſt poſita compenſando, vel appella-
tione remota ſimpliciter, quæ in litteris A-
poſtolicis in forma communi ſub plumbo
36 expeditis apponi ſolet, ꝑ quia illa removet
tantum frivolam, & in juſtam appell. c.
ſuper eo. de off. deleg. cap. licet. de off. ord.
c. paſtorali. in prin. cum gl. in ver. expreſ-
ſe, de appell. Jal. in l. ſi is. pro quo. num. 5.
quòd quiſ. jur. & in l. apertiffimi numer.
18. C. de jud. Lap. alleg. 121. n. 4. verſ.
item clauſula. Rip. in cap. 1. num. 3. verſ.
- ſed. ſi removeatur. de reſcript. & Maſcard.
concl. 687. num. 3. de probat.
- 7 In litteris verò Apoſtolicis ꝑ proviſio-
nis beneficiorum per reſignationem va-
cantium ſolet apponi clauſula, tu illic at-
tente circumſpicias; an in reſignatione
hujusmodi quam nos nullo vitio laborare
perpendimus, intervenerit dolus, fraus,
ſimoniam labes, aut aliqua alia illicita pa-
ctio, vel corruptela, & ideò dubitari
poteſt, an debeat pro verificatione,
quòd non intervenerit dolus, fraus nec
ſimoniam, aut aliqua corruptela, formari
proceſſus, Nam, aut præceſſit accuſatio,
inquiſitio, vel ſimplex eſt ſecuta denuncia-
tio, & tunc Ordinarius litterarum execu-
tor contra accuſatum, inquiſitum, vel de-
nunciatum procedere debet, ut ſtatuit Pi-
uſ V. in conſtitut. 5. Cum primum. S. & ut
præmiſſorum, de quaſi Bull. Rom. aliàs non,
38 ꝑ quia quilibet præſumitur bonus. ſi. &
ibi Abb. num. 5. & Felyn. num. 11. de præ-
ſumpt. c. 1. & ibi gloſſ. in verb. aſſimare de
ſcrut. in ord. ſac. l. cum pater. S. rogo ff. de
leg. 2. ꝑ & dolus non præſumitur. l. me-
rito. ff. pro ſoc. & Pariſ. conſil. 52. num. 27.
vol. 4.
- 40 Nam ꝑ renunciatio beneficii ſimoniam
ca non valet in favorem ejus, cui fit col-
latio, & tamen non eſt nulla in favorem
reſignantis, ita quòd juſ adhuc remaneat
penes ipſum reſignantem, ſed per reſigna-
tionem reſignans titulum, & poſſeſſio-
nem beneficii amittit. Rot. deciſ. 4. num.
4. de renunc. in nov. Gomiel. de inſtr. reſig.
quaſt. 29. num. 3. Pariſ. conſil. 135. num. 2.
tantum, quòd reſignans per ſimoniam ꝑ
non poteſt beneficium reſignatum repe-
re, nec ille, qui illud per ſimoniam eſt ac-
ſecutus, retinere. Rebuff. in præxi. benef. de
ſimon.

Simon. in resignat. num. 2. par. 2. & Inn. inc. cum universorum. post med. de rer. perm. tenet etiam resignatio simoniaca in præjudicium resignantis, si fuerit datum mandatum ad resignandum in favorem Titii, & non aliàs, aliter, nec alio modo, 46
 42 ¶ quia quamvis clausula, non aliàs, aliter, nec alio modo, habeat verba præcisa, quæ necessitatem important, & inducunt formam, ita quod, nisi illud requisitum interveniat, annullat actum. Paris. cons. 19. n. 17. 18. 19. & 20. volum. 2. tamen vigore resignationis simoniacæ non est beneficiũ resignatorio conferendum, cum ipso fa- 47
 43 cto, quod quis crimen simoniæ in beneficio committit, sit excommunicatus, c. cum detestabilis. §. statuentes, in extravag. com. de simon. quæ est innovata per conc. Trid. c. 14. de reform. sess. 24. & per Pium 48
 Quintum d. const. 5. cum primùm §. & ut simoniaca. Unde excommunicato, qui ad obtinenda beneficia est inhabilis, confecti non potest cap. postulasti. de cler. ex-
 min. cum aliis supra deductis, nec poterit resignans ad beneficium resignatum redire, quia non utitur juris concessione, sed illud fraudat, clem. uni. & ibi gl. in ver. utentibus. de rer. perm. ex quo delicto beneficium amisit, quia incidit in eandem excommunicationem. & iura disponentia ¶ super
 44 simoniã, quæ respiciunt salutem animæ, extenduntur, etiam de una persona ad aliam, Abb. in c. ex tenore. n. 6. qui fil. sint leg. & Jas. in l. cum quidam. num. 24. cum pluribus seq. de lib. & posth. & etiam expresse 49
 est comprehensus, in d. §. & ut simoniacæ ead. §. const.

45 Hinc propterea infertur, ¶ quod beneficia simoniacorum vacant ipso jure, & possunt impetrari, ut tradit Rebuff. de

Simon. in resignat. n. 11. sed regulariter contra simoniacum requiritur sententia privatoria, & ideo litteræ Apostolicæ de conferendo propter simoniam, conceduntur in forma commissaria directe Ordinariis locorum, cum clausula ¶ vocatis vocandis, quæ facit executorem mistum, qui partes iudicis sumere, & juris ordine servato, procedere debet. cap. exhibitæ. cum glo. 3. post med. & ibi Abb. nu. 6. de jud. Felyn. in c. de cætero. num. 10. de re jud. Paris. consil. 138. n. 6. vol. 4. & Rot. decis. 12. de off. deleg. in no.

Idem, ¶ cum collatio à cognitione causæ dependeat, non potest conferri, nisi post latam sententiam, lapsis decem diebus datis ad appellandum. Rota. decis. 2. in addition. num. 67. de rescrip. in nov. & interim collatio impetrati fieri non potest, ¶ quia licet condemnatus de simonia appellare non possit Felyn. in cap. sicut. il primo. num. 1. de Simon. Marant. Specul. aut. secundum parvam impressionem. de appellat. part. 6. num. 298 dicta conclusio procedit, si notorie constet de crimine simoniæ per partis confessionem, instrumenta, aut alias concludentes, & indubitatas probationes: aliàs lata sententia super probationibus dubiis, admittitur appellatio, & causæ committuntur, etiam in Rota. ut in decis. 6. de accusa. in antiq. d. decis. 2. num. 66. & 67. de rescrip. & decis. 4. post med. de seq. poss. & fruct. in. nov.

Delegata jurisdictione ¶ procedunt etiam Episcopi, sive eorum vicarii in dispensationibus matrimonialibus, quæ quacunque auctoritate concedendæ extra Romanam curiam committuntur Ordinariis illorum, qui eas obtinent, & quæ gratiose conceduntur, suum effectum sortiri

non possunt, nisi prius ab eisdem, tanquam Sedis Apostolicæ delegatis, summarie tantum, & extrajudicialiter cognoscatur, expressas preces subreptionis, vel obreptionis vitio non subiacere. concil. Trid. cap. 5. de reformat. sess. 22. & decretum illud, quod solet in litteris dispensationum matrimonialium poni, ut nihil muneris, aut præmii, etiam sponte oblatis, accipi possit pro illarum executione, ita intelligendum est, ut neque Ordinarius ipse, neque vicarius ejus, quidquam profusus, etiam pro mercede laboris, quem in ea re susceperent, capere possint, notarii verò pro examine testium quartam aurei, seu ducati partem licite accipere valent, nec ultra ratione taxæ etiam ab immemorabili tempore, nec ratione sigilli, vel alterius rei, & ita declaravit Greg. Papa XIII. ut in decis. sacri conc. super eo. c. 5. sess. 22. §. cognoscatur, & §. notarii verò, ubi congregatio etiam ita decidit.

50 In commutationibus ¶ ultimarum voluntatum auctoritate Apostolica concessarum, Episcopi eadem auctoritate, tanquam Sedis Apostolicæ delegati, summarie, & extrajudicialiter cognoscere debent, an in precibus quidquam, tacita veritate, vel suggesta fallitate, fuerit narratum, priusquam commutationes executioni demandentur. conc. Trid. cap. 6. ead. sess. 22.

51 In litteris Apostolicis ¶ informa, si in evidentem, & monitorialibus pro occultis, Apostolica auctoritate concessis, Ordinarii pro illarum executione delegantur, & in omnibus causis, & casibus, tam gratiam, quam justitiam concernentibus, quæ à sede Apostol. Episcopis committuntur,

auctoritate delegata procedunt, ut tot. tit. de off. de leg.

Jurisdictio enim delegati, ubi causæ cognitio requiritur, ¶ per solam citationem perpetratur. c. gratum, & gloss. in cap. relatum. exi. de off. de legat. clem. 2. & ibi glo. in vers. ad partem. & Abb. n. 6. ut lit. pend. sed ad inducendam litis pendentiam non sufficit citationem emanasse, quia requiritur etiam, quòd pervenerit ad partem, ut per eandem gl. & Abb. ubi supr. Felyn. in cap. causam, qua. il. 2. num. 19. de test. & Guido pap. q. 421. num. 2. ¶ & tunc, mortuo delegante, non expirat jurisdictio delegati, quia res non est integra. c. relatum. & cap. licet ext. de off. delegat. alias, mortuo delegante ante citationem, & re integra, regulariter expirat jurisdictio delegati. d. cap. relatum. ubi etiam Abb. num. 6. & cap. licet. de off. deleg.

Propterea, ut expensis parcatur; & ne negotia in omnibus mundi partibus, in quibus delegationes Apostolicæ transmittuntur, differantur, quilibet Papa ¶ crastino die assumptionis suæ ad Summ. Apostolatus apicem, quo Regulas Cancellariæ nūcupatas edit, per peculiarem constitutionem inter alias regulas connumerata, omnes, & singulas à prædecessore suo intra annum ante diem obitus ejus concessas gratiæ, vel justitiæ litteras, temporibus debitis eorum executoribus non præsentatas, omnino revalidat, & in statum pristinum in quo ante fuerant, vel pro quib⁹ erant obtentæ, quoad hoc plenarie restituit, ac decernit per executores prædictos, vel ab eis subdelegandos, perinde ad illarum executionem procedi posse, & debere, ac si executio hujusmodi temporibus prædictis inchoata fuisset,

fuisse, ut in Clementia Papa VIII
reg. 9.

55 Debetque citatio delegati fieri cum
insertione tenoris rescripti, quia, nisi cita-
tus de sedis Apost. delegatione certioratur,
non tenetur comparere. c. cum in iure, de
off. deleg. Innoc. in c. praterea. nu. 1. & ibi

56 Holt. de dilat. utrum verò si delegatio
transeat ad successorem, est distinguendum
quia, aut est facta Dignitati, aut nomine
proprio expresso, primo casu, delegatio facta
Dignitati transit ad successorem in
Dignitate, si verò est facta proprio nomi-
ne in litteris delegationis expresso, tunc
non transit ad successorem in Dignitate.

c. quoniam Abb. & ibi glo. in ver. substitu-
tum, & Abb. n. 3. & 7. de off. deleg. si Delega-
tus enim Papæ, vel alterius Principis habet
privilegium à lege, ut possit subdelegare.

c. pastoralis ubi etiam Abb. nu. 1. eod. tit. &
57 l. à judi. C. de jud. & est ratio, si quia in causa
delegata delegatus est major quocunque
Ordinatio. l. fin. § pen. in ff. de dama. inf.
cap. sane. il. 2. de off. deleg. & cap. pastoralis.
de off. Ord. cum Ordinatus possit multò
fortius delegatus Papæ, vel principis, pote-
rit subdelegare, & pluribus casibus ampli-
atur, & limitatur dicta regula, ut per
Felyn. in c. super quest. n. 12. & 13. ubi quan-
do subdeleg. possit etiam subdelegare de
off. deleg. & Abb. in c. cum Bertold. nu. 25. de
re. judic.

Delegatam jurisdictionem à lege ha-
bent Episcopi in pluribus casibus: Et
59 primò, si Abbates negligentes fuerint in
habenda lectione sacræ scripturæ, aut in
monasterijs monachorum, ubi commode
id fieri potest, si nullus, cui lectio quoque
assignata fuerit, magister erit electus, Epi-
scopi si locorum uti Sedis Apostolicæ de-

legati, eos ad id opportunis remedijs com-
pellere possunt. cap. 2. de magister. conc.
Trid. cap. 1. vers. qua in re. de reform. sess. 5.
& sacra cong. conc. super eo. c. 1. in decis.
sub. tit. Burgen.

61 Secundo, contra si prædicatores erro-
res, aut scandala disseminantes in populum,
etiamsi in monasterijs suorum, aut alio-
rum ordinum prædicent, & si hæreses
prædicaverint, contra eos secundum juris
dispositionem, aut loci consuetudinem,
etiamsi prædicatores ipsi generali, vel spe-
ciali privilegio exemptos esse prætendant,
Episcopi auctoritate Apostolica, & tan-
quam Sedis Apostolicæ delegati, procedere
possunt. conc. Trid. c. 2. vers. si verò, quod
absit. de reform. ead. sess. 5.

62 Tertio, ne parochiales ecclesiæ, aut alia
beneficia personalem residentiam requi-
rentia suis debitis defraudentur obsequijs,
indultis, & dispensationibus de non resi-
dendo minime obstantibus, officium est
Episcoporum, tanquam Sedis Apostolicæ
delegatorum, providere, ut per deputatio-
nem idoneorum vicariorum, & congruæ
portionis fructuum assignationem, anima-
rum cura nullatenus negligatur, quocun-
que privilegio, aut exemptione, non ob-
stante cap. cum ex eo. §. porro. de elec. in 6.
Conc. Trid. in c. 2. sess. 6. de reform. & sess. 7.
c. 5. & c. 7.

63 Quarto, si nemo secularis clericus,
aut cujusvis ordinis regularis, extra mo-
nasterium degens, etiam sui ordinis
privilegij prætextu, tutus esse potest, quo-
minus, si deliquerit, ab Episcopo loci, tan-
quam super hoc à Sede Apostolica de-
legato, secundum canonicas sanctiones,
visitari, puniri, & corrigi valeat. concil.
Trident. c. 3. ead. sess. 6. c. 4. de refor. sess. 14.

Bb 3 & sacra

& sacra congrez. concil. super c. 14, sess. 7, in decis. sub tit. Cremonen.

64 Quintò, & capitula cathedralium, & aliarum majorum ecclesiarum, illorumque personæ, nullis exemptionibus, consuetudinibus, sententiis, juramentis, concordiis, quæ tantum suos obligant auctores, non etiam successores, tueri se possunt, quominus à suis Episcopis, & alijs majoribus Prælati per se ipsos solos, vel illis, quibus eis videbitur, adjunctis, juxta canonicas sanctiones, toties quoties opus fuerit visitari, corrigi, & emendari, etiam auctoritate Apostolica possint concil. Trid. c. 4. de reform. sess. 6. & c. 6. in princ. de reform. sess. 25. & ibi congr. sac. conc.

65 Sextò in civilibus causis mercedum, & miserabilium personarum contra clericos seculares & regulares extra monasteria degentes quomodolibet exemptos, etiam si certum judicem à Sede Apostolica deputatum in partibus habeant, & etiam in alijs, si ipsum judicem non habeant, Episcopi, tanquam in dictis causis à Sede Apostolica delegati, procedere, causasque cognoscere, & decidere, & ipsos ad solvendum debitum cogere, & compellere possunt, privilegijs, & exemptionibus conservatorum deputationibus, & eorum inhibitionibus non obstan. ad formam. c. 1. de privil. in 6. Quod concil. Trid. innovat. ut c. 14. de reform. sess. 7. & congregat. conc. ibi sub tit. Cremonen. in princ. & s. habet etiam locum.

Septimò, tanquam Sedis Apostol. delegati, Episcopi ꝑ de subreptione, & obreptione gratiæ, quæ super absolute ali-
cujus publici criminis, vel delicti, de quo ipse inquirere cœperat, aut remissione pœnæ, ad quem criminosis per eum condem-

natus fuerat, falsis precibus impetratur, etiam summarie cognoscere possunt, & si per falsi narrationem, aut veri taciturnitatem, obtentam esse legitime constiterit, admitti non debet, conc. Trid. c. 5. de reform. sess. 13. quia falsus precator debet carere impetratis, cap. super litteris. & cap. cum dilecta. de reform.

67 Octavò Episcopi ꝑ tanquam Sedis Apostolicæ delegati, in ecclesijs, tam cathedralibus, quàm collegiatis, in quibus nullæ sunt distributiones quotidianæ, vel ita tenues, ut verisimiliter negligantur, tertiam partem fructuum, ac quorumcunque preventuum, & obventionum, tam dignitatum, quàm canonicatum, personatum, portionum, & officiorum, separare debent, & in distributiones quotidianas convertere, quæ inter dignitates obtinentes, & ceteros divinis interessentes proportionabiliter, juxta divisionem ab Episcopo in ipsa prima fructuum deductione faciendam, dividantur, salvistamen consuetudinibus earum ecclesiarum, in quibus non residentes, seu non servientes, nihil, vel minus tertia parte percipiunt, quibuscunque in contrarium facientibus, non obstantibus, ut in conc. Trident. cap. 3. de reform. sess. 21.

68 Nondè Episcopi ꝑ etiam, tanquam Sedis Apostolicæ delegati, non omnibus ecclesijs parochialibus, vel baptismalibus, in quibus populus ita est numerosus, ut unus rector ecclesiasticis sacramentis ministrandis, & cultui divino peragendo, sufficere non valeat, rectores, vel alios, ad quos pertinet, cogere possunt, sibi tot sacerdotes ad hoc munus adjungere, quot sufficiant ad sacramenta exhibenda, & cultum divinum celebrandum ꝑ in ijs verò, in quibus oblo-
corum

eorum distantiam, siue difficultatem parochiani, siue magno incommodo ad percipienda sacramenta, & divina officia audienda accedere non possunt, novas parochias, etiam in vitiis rectoribus, juxta formam, cap. ad audientiam de Eccles. edific. constituere possunt, concil. Trid. cap. 4. de reform. ead. sess. 21. & ibi Congr. sac. concil. quod habet locum, etiam si essent subiectæ regularibus, ut in decis. sub. tit. Mediolanen. & facit, cap. & temporis, 16. quest. 1. 71

Illis autem sacerdotibus, qui de novo erant ecclesijs noviter erectis præficiendi, competens portio, arbitrio Episc. ex fructibus ad ecclesiam matricem quomodocunque pertinentibus, debet assignari; & si necesse fuerit, populus compelli potest ad ea subministranda, quæ ad vitam dictorum sacerdotum sustentandam sufficiant, eod. c. 4. §. illis autem, & d. c. ad audientiam, de Eccl. edific.

70 Decimo, ut etiam ¶ ecclesiarum status, ubi sacra Deo officia ministrantur, ex dignitate conservetur, Episcopi etiam tanquam Sedis Apost. delegati, juxta formam juris, citra tamen præjudicium obtineant, uniones perpetuas quarumcunque ecclesiarum parochialium, & baptismalium, ac aliorum beneficiorum curatorum, vel non curatorum cum curatis, propter earum paupertatem, & in cæteris casibus a jure permissis, etiam si dictæ ecclesiæ, vel beneficia essent generaliter, vel specialiter reservata, & quacunque affecta, quæ uniones revocari, nec infringi queant, factæ possunt, ut in cap. 13. sess. 24. de reform. non tamen possunt uniri parochiales Abbatij, & dignitatibus, & a 40. annis factæ ab Ordinarijs sunt examinandæ, ut d. c. 13. ita per congreg. sacri concilij fuit deci-

sum super eod. cap. 13. sub. tit. Pertusen. & Ellen. nec aliqua pars fructuum uniri potest ut ibi sub titulo Lacinan. neque, si omnes, ad quos spectat, consentirent, ut ibi sub titulo Perus Regularibus autem, nec parochiales, neque alia beneficia simplicia uniri possunt, ut ibid. sub eod. tit. Perus. & facit, cap. unio, 10. quest. 3. cap. & temporis, cum sequ. 16. quest. 1. cap. sicut unire, extra de excess. Pralat. & c. 1. de rer. perm. in 6.

Undecimo eadem auctoritate ¶ Episcopi, uti Sedis Apost. delegati, illiteratis, & imperitis, si alias honestæ vitæ sint, coadjutores, aut vicarios ad tempus deputare, partemque fructuum eisdem pro sufficienti victu assignare, vel aliter providere possunt, quacunque appellatione, & exceptione remota, eosque, qui turpiter, aut scandalose vivunt, postquam præmoniti fuerint, coercere, & castigare, & si adhuc in sua nequitia incorrigibiles perseveraverint, eos beneficijs, juxta sacrorum canonum constitutiones, exceptione, & appellatione quacunque remota, privare possunt, c. 6. de reform. sess. 21.

¶ Illiterati enim, imperiti, & scandalosi non placent in Ecclesia Dei, cap. litteratos, 36. dist. cap. ignorantia, 28. dist. cap. quia frater, 7. quest. 1. cap. nisi cum pridem, de renunc. & cap. cum exco. de elect. in 6.

Duodecimo Episcopi, etiam tanquam Sedis Apostolicæ delegati, ¶ translatæ possunt beneficia simplicia, etiam juris patronatus ex ecclesijs, quæ vetustate, vel aliâ collapsæ sunt, & ob eorum inopiam nequeunt restaurari, vocatisijs quorum interest, in matrices, aut alias ecclesias locorum eorundem, seu vicinorum, eorum arbitrio, atque in eisdem ecclesijs altaria, vel capel-

capellas ſub eiſdem invocationibus erigere, vel cum omnibus eorum emolumentis, & oneribus transferre, & pari modo parochialibus juſiſpatronatus providere, quæ, ſi nimia egeſtate laborent, ad matrices, ſeu vicinioreſ eccleſiâs transferre debent, & Eccleſiâs dirutas in profanos uſus non ſordidos, erecta tamen cruce, convertere poſſunt, concil. Trident. cap. 7: de reform. ſeſſ. 21: & congreg. conc. ſuper eod. c. 7: ſub tit. Marſican. onus enim miſſarum in matricem eccleſiam eſt transferendum, ut ibid. ſub titulo Tudertin. quæ facultas competet etiam vicario generali, dummodo ad hoc habeat ſpecialem facultatem, ut ſuper eodem cap. in ver. transferantur, fuit deciſum.

74 Decimo tertio commendata ꝛ monaſteria, etiam Abbatia, Prioratus, & Præpoſitura nuncupata, in quibus non vigeat regularis obſervantia, nec non beneficia, tam curata, quàm non curata, ſecularia, & regularia, qualitercunque commendata, etiam exempta, ab Episcopis, etiam tanquam Sedis Apoſtolicæ delegatis, annis ſingulis viſitari poſſunt, & congruis remedijs, etiam per fructuum ſequeſtrationem, quæ renovatione, aut reſtauratione indigent, ut reſiciantur, & reſtaurentur, & quod cura animarum, ſi qua illis, vel eorum annexis imminet, & alia debita obſequia exerceantur, curare debent Et quibus vigeat regularis obſervantia, prævia monitione ſuperioribus facta, ſi intra ſex meſes eos non viſitaverint, vel correxerint, tunc iſdem Episcopis, etiam, ut Sedis Apoſtolicæ delegati, eodem viſitare, & corrigere poſſunt, pro ut ipſi ſuperiores, regulares poſſent, quibuscunque appellationibus, privilegijs, & exemptionibus penitus remotis, & non ob-

ſtan. ut in cap. 8. de reform. ead. ſeſſ. 21. cap. 7. de reform. ſeſſ. 8. cap. 26. de regul. & monial. ſeſſ. 25. & cap. decernimus, 10. quaſt. 1. & eandem etiam in eccleſijs ſecularibus, quæ nullius diœceſis eſſe dicuntur, vicinioreſ Episcopis habent auctoritatem, c. 9. de reform. ſeſſ. 24. & hoc caſu Episcopus vicinior habens ex d. c. facultatem eccleſiam parochialem nullius diœceſis viſitandi, habet etiam facultatem emendandi, corrigendi, & puniendi, tam capita, quàm membra ex quavis cauſa, ut in deciſ. ſacr. congreg. ſuper eod. cap. 9. ſub tit. Sarſinaten. Marſican.

Decimo quarto omnia, ꝛ quæ ad avaritiam, & ad irreverentiam pertinent in miſſis celebrandis cum cantu laſcivo, aut in quo aliquid impurum miſceatur, omnes actiones ſeculares, vana, atque profana colloquia, deambulationes, ſtrepitus, & clamores, qui in eccleſijs fiunt, ut domus Dei vere domus orationis eſſe videatur, ac dici poſſit, & ne ſuperſtitioni aliquis locus detur, neve ſacerdotes alijs, quam debitis horis, celebrent, ac ne ritus alios, aut alias ceremonias, & preces in miſſarum celebratione adhibeant, præter eas quæ ab Eccleſia probatæ, ac frequenti, & laudabili uſu receptæ fuerunt, neve in privatis domibus, aut extra eccleſiâs celebretur, Episcopis, ut Sedis Apoſtolicæ delegati, prohibere, corrigere, ſtatueri, atque ad ea futuris eccleſiaſticis, alijsque pœnis, quibuscunque non obſtantibus, in violatè ſervanda fidelem populum compellere debent, ut in decr. de obſer. & evit. in celebrat. ſeſſ. 22. c. ſicut non alij cum ſeq. cap. hic ergo, c. nullus præbyter, & c. clericos, de conſecr. diſt. 1. & cap. manus, 1. qu. 1.

Decimo quinto cum ꝛ ex notariorum imperi-

imperitia plurima damna, & multarum occasio litium oriatur, Episcopi, tanquam Sedis Apostolicæ delegati, quoscumque notarios, etiam si Apostolica, imperiali, aut regia auctoritate creati fuerint, examinatione adhibita, poterunt eorum scientiã scrutari, illisque non idoneis repertis, aut quodocunque in officio delinquentibus, officii ejus in negotiis, litibus, & causis ecclesiasticis, ac spiritualibus, exercendi usum perpetuò, aut ad tempus prohibere possunt, appellatione remota; Concil. Trident. de reform. sess. 22. cap. 10.

77 Decimosexto in omnibus ¶ iis, quæ ad visitationem, & morum correctionem subditorum suorum spectant, Episcopi, tanquam Sedis Apostolicæ delegati, habent facultatem, & jurisdictionem ea ordinandi, moderandi, puniendi, & exequendi juxta canonum sanctiones, quæ illis ex prudentia sua, pro subditorum emendatione, ac diocesis suæ utilitate, necessaria videbuntur; In his autem, ubi de visitatione, aut morum correctione agitur, omni, & quacunq; appellatione, seu querela, etiam ad Sedem Apostolicam interpolata, remota, quæ executionem ullo modo impedire, aut suspendere possit, concil. Trid. in cap. 10. de reform. sess. 24. dummodo Episcopi procedant sine processu, & sine scriptis, etiam carcerando, & carcerato-

servandis, procedat, non habet locum dictum cap. 1. nec cap. 10. sed à sententia definitiva tantum admittitur appellatio, quæ suspendit judicatum, ut per eand. sac. congreg. super eod. c. 1. decis. sub titul. Sarnen. ut etiam suspenditur sententia lata super privatione beneficii, & suspensione à divinis per annum, ut ibi sub tit. Andrien.

78 Decimoséptimò contra ¶ Protonotarios Apostolicos, Comites palatinos, capellanos regios, & alios privilegiatos Episcopi, etiam, tanquam Sedis Apost. delegati, procedunt, exceptis tamen iis, qui hospitalibus, monasteriis, & militiis privilegiatis aëtu serviunt, & intra eorum septa, & domos resident, subque eorum obedientia vivunt, sive iis, qui legitime, & secundum regulam earundem militiarum professionem fecerint, de quo Ordinario constare debet, non obstantibus privilegiis etiam S. Joannis Hierosolymitani, & aliarum militiarum, ac Eugenianæ constitutionis favore residentium in curia Romana editæ, quoad eos, qui beneficia ecclesiastica obtinent, qui ratione eorundem Ordinaris locorum sunt subjecti, concil. Tridentin. cap. 11. de reform. ead. sess. 24. cap. 3. sess. 6. cap. 4. sess. 14. & cap. 14. de reform. sess. 25. cap. cum capella de priv. l. cap. divina, in extravag. com. eod. tit.

79 Decimooctavo ad tollendas ¶ pravas consuetudines, & abusus, qui electionibus, præsentationibus, nominationibus, institutionibus, collationibus, & possessionum beneficiorum traditione, pro quibus pecuniæ solvebantur, non sine simoniæ incurſu, cap. de regularibus, cap. nobis, & tot. tit. ext. de simo. Episcopi, tanquam Sedis Apostolicæ delegati, de subreptione, & obreptione eorundem statutorum,

rum, constitutionum, & consuetudinum, ac de defectu intentionis ejusdem Sedis Apostolicæ cognoscere possunt, *cap. 14. de refor. sess. 24.*

80 Decimononò in ¶ omnibus monasteriis monialium Episcopis non subjectis Sedis Apostolicæ auctoritate, Episcopi clausuram visitare possunt, & ubi clausura violata fuerit, ut restituatur, ubi verò fuerit inviolata, ut conseruetur, debent procurare, inobedientes, & contradictores per censuras ecclesiasticas, aliatq; pœnas, quacumq; appellatione postposita, compescendo. concil. Tridentin. *in cap. 5. sess. 25. de regul. & monial. & cap. 1. de statu reg. in 6.*

81 Vigesimo monasteria, ¶ quæ sub immediata Sedis Apostol. protectione, ac directione regi consueverunt, tenentur quolibet triennio se in congregationem redigere, ibique certas regulares personas deputare ad formam *capit. in singulis de statu monach.*

Quòd si in his negligentes fuerint, Metropolitanus eorum negligentia tanquam

Sedis Apostolicæ delegatus, supplere potest, & si, Metropolitano instante, satisfacere non curaverint Episcopis in quorum diocæsiibus monasteria sunt sita, tanquam Sedis Apost. delegatis, subduntur, *ut c. 8. de reg. & moniale. ead. sess. 25.* in pœnam negligentium observantiam regulæ, quam servare tenentur, *ut in cap. exiit, de verb. signific. in 6. & in clement. 1. eod. titulo.*

Vigesimo primò possunt ¶ etiam Episcopi ex dispositione sacri concilii Tridentini *cap. 8. de reform. sess. 22.* tanquam Sedis Apostolicæ delegati, legatarios cogere ad soluendum legata relicta à testatoribus, juxta formam dicti *cap. 8.* etiam, si sint officiales sanctæ Inquisitionis, & ob id exempti à jurisdictione Ordinariorum, vel professores in aliqua Universitate ratione litterarum conservatoriarum, quæ eximunt à jurisdictione ordinaria, non autem à delegata à Sede Apostolica, ut per sac. congreg. fuit decisum super eodem, *cap. 8. in decis. sub titulo. Patavina, & in 9. consuetudine etiam.*

DE COLLATIONE BENEFICIORVM

Cap. III.

S V M M A R I V M.

1 Collatio beneficiorum de jure communi Episcopis competit, quocumque tempore vacent.

2 Collatio beneficiorum regulariter hodie

Episcopis in quatuor duntaxat mensibus spectat.

3 Collatio beneficiorum vigore alternativa ad Episcopos in sex mensibus est concessa.

4 Al-

- 4 Alternativa Episcopi non residentes gaudere non possunt.
- 5 Alternativa est Episcopo cum dictione taxativa vere, & personaliter duntaxat concessa.
- 6 Clausula, sublata, &c. removet facultatem aliter interpretandi.
- 7 Collatores in conferendis beneficijs fines facultatis servare debent.
- 8 Legi auxilium frustra quarit, qui in legem committit.
- 9 Episcopi, quando abesse non dicantur.
- 10 Beneficiorum pluralitas semper fuit odiosa.
- 11 Episcopus, quando habenti unum beneficium alterum conferre possit.
- 12 Episcopus, an possit ad duo beneficia sub eodem recto dispensare.
- 13 Papa scientia in collatione plurium beneficiorum pro dispensatione habetur.
- 14 Aetas ad obtinenda beneficia, quae requiratur.
- 15 Dispensare non potest Episcopus super aetatis defectu.
- 16 Dispensatio super decretis concilii Tridentini soli Papa est reservata.
- 17 Episcopi ordinaria auctoritate quibus beneficia conferre possint.
- 18 Tempus ad promovendum, statutum est unius anni.
- 19 Beneficia regularia regularibus, & secularia secularibus sunt conferenda.
- 20 Canonicatus ecclesiarum collegiarum, quibus conferendi.
- 21 Canonicatus ecclesiarum collegiarum conferri possunt juxta juris communis dispositionem.
- 22 Extensio in legibus correctoria licita non est.
- 23 Parochiales per obitum vacantes praevio concursu, sunt conferenda.
- 24 Examinatores pro exploranda idoneitate ad beneficia obtinenda, quomodo eligendi, & num. 25.
- 25 Examinatores occasione examinis nihil accipere possunt, alioquin simonia crimen committunt.
- 26 Collatio ecclesiae parochialis, praevio examine, ab examinatores in Synodo dioecesana non deputatis, est nulla.
- 27 Parochiali ecclesia vacante, quomodo interim de vicario sit providendum.
- 28 Edictum pro concursu parochialium, quomodo providendum.
- 29 Arbitrium Episcopi, in tempore edicti publicati prorogando, ultra alios decem dies extendi non potest.
- 30 Examine peracto in concursu, & tempore elapso, si alius veniat, non est admittendus.
- 31 Concursus coram quibus fieri debeat.
- 32 Eligentes bonum ad parochialem, qui meliorem eligere possunt, peccant.
- 33 Examinati, & approbati in concursu ad parochiales, qui praeserendi.
- 34 Electio magis idonei in concursu, non ad examinatores, sed ad Episcopum spectat.
- 35 Examinatorum vota, quomodo sint explananda.
- 36 Appellatio non datur a reprobatione examinerum, sed tantum a mala Ordinariorum electione.
- 37 Appellare quando liceat a mala electione.
- 38 Collationes parochialium contra formam sacri concilii factae sunt nullae.
- 39 Parochiales jurisdictionatus laicorum per concursum conferri non debent.
- 40 Parochialis, de cuius iure patronatus dubitatur, quomodo sit conferenda.
- 41 Patroni ad presentandum habent laici

- quadrimestre, & clerici semestre tempus.
- 42 Parochiali iurispatronatus ecclesiastici vacanti quomodo providendum.
- 43 Electio magis idonei spectat ad Episcopum per concursum, etiamsi institutio ecclesie parochialis spectet ad inferiorem collatorem.
- 44 Parochiali ad institutionem, seu presentationem capituli vacanti, quomodo sit providendum.
- 45 Institutione parochialis ad capitulum spectante, Episcopus digniorem eligere debet.
- 46 Iurispatronatus mixtum sortitur naturam iurispatronatus ecclesiastici.
- 47 Possidens fundum indivisum cum pupillo gaudet privilegio pupilli.
- 48 Privilegium ecclesie in indivisis transit in laicum.
- 49 Parochiali ecclesie, cuius oblatio ad inferiorem collatorem spectet, vacanti, quomodo providendum.
- 50 Parochialis ab inferiori collata forma concursus omissa, provisio est nulla, & collatio Sedi Apostolica reservatur.
- 51 Parochiali, ecclesia vacante, cuius inferior habet preemptionem, quomodo providendum.
- 52 Parochiali ad inferiorem collatorem spectante, si vacet, electio vicecurati donec de rectore provideatur, ad Episcopum spectat.
- 53 Concursum facere non potest Abbas, etiamsi iura quasi Episcopalia habeat, licet us sit nullius diocesis.
- 54 Concursum quando facere possit Abbas nullius diocesis.
- 55 Edicto concursus publicato, si unus tantum examini se presentaverit, solus debet examinari.
- 56 Edictum pro concursu habendo, bis proponi non debet.
- 57 Parochiales, quibus de causis sine concursu conferri possint, & 63.
- 58 Parochialium collationes. Episcopi infra sex menses facere tenentur, alia collatio devolvitur ad Papam.
- 59 Parochialibus vacantibus in mensibus vacante reservatis, quomodo providendum.
- 60 Institutio presentatorum ad parochiales, quando devolvatur ad superiorem.
- 61 Conferre possunt Episcopi beneficia vacantia per simplicem permutationem.
- 62 Parochialibus vacantibus causa permutationis, an examen requiratur.
- 63 Parochiales, quibus casibus, sine examine conferri possint.
- 64 Parochiales, quomodo minus idonei conferri possint.
- 65 Permutatione beneficiorum pro parte non completa, an pars laesa veniat restituenda.
- 66 Resignationes quibus ex causis Ordinarii admittere possint.
- 67 Beneficia per resignationes in manibus Ordinariorum factas vacantia, quibus personis conferri non possint.
- 68 Beneficia per resignationem vacantia personis prohibitis conferentes, & illa recipientes, graves poenas incurrunt.
- 69 Parochiali per simplicem resignationem vacante, familiaris Episcopi ad concursum non est admittendus.
- 70 Absolvere potest, quilibet sacerdos approbatus in articulo mortis a quibuscunque casibus reservatis.
- 72 Magnus Magister, & alij ordinis S. Iohannis Hierosolymitani sunt veri Ordinarii.
- Magnus Magister, & alij ordinis Sancto-

- rum Mauritiij, & Lazarus sunt veri Ordinarij, ib.
- 72 Collatio auctoritate ordinaria facta, est magis privilegiata, quam collatio facta vigore privilegiorum.
- 73 Collatio auctoritate ordinaria à collatione vigore privilegiorum facta, quomodo differat.
- 74 Magnus Magister quolibet quinquennio unam commendam cuiuslibet Prioratus conferre potest.
- 75 Injuriam nemini facit, qui suo utitur jure.
- 76 Magnus Magister habet collationem camerarum magistralium.
- 77 Commenda camera Magistralis per assumptionem ad Episcopatum vacat.
- 78 Beneficia vacantia in curia Romana sunt specialiter Sedis Apostolicæ reservata.
- 79 Magnus Magister ordinis S. Iohannis Hierosolymitani, beneficia ejusdem religionis in curia vacantia conferre potest.
- 80 Beneficia ordinis Hierosolymitani non cadunt sub reservationibus Apostolicis.
- 81 Hospitalia de jure communi non comprehenduntur sub reservatione Apostolica.
- 82 Decima Papalis impositio non extenditur ad hospitalia.
- 83 Exceptio firmat regulam in non exceptis.
- 84 Verba: quæcumque, & quibusvis: sunt generalia, quæ nihil excludunt.
- 85 Clausula: sive alio quovis modo vacet: capit quicumque modum vacandi.
- 86 Feudum regulariter ad descendentes mascululos legitimos, & naturales tantum transit.
- 87 Feudum regulariter non venit in restitutione fideicommissi universalis.
- 88 Feudum receptum pro se, suisque heredibus & successoribus quibuscunque, transit testamento ad extraneos haeredes.
- 89 Totum, & parte eodem debet jure censerri.
- 90 Beneficia vacantia per obitum officialium, & familiarium magni Magistri, sunt eidem magno Magistro reservata.
- 91 Magnus Magister, & conventus regulariter conferunt fratribus commendas.
- 92 Priores, & Castellanus emposita, quando commendas conferre possint.
- 93 Prioratus, quot commendas habeant.
- 94 Priores, Baulivi & singuli commendatarij beneficia auctoritate ordinaria conferunt.
- 95 Presbyteri seculares beneficia ordinis Hierosolymitani obtinere non possunt.
- 96 Possessione sua nemo privari potest sine causa cognitione.
- 97 Parochiales ecclesie ordinis Hierosolymitani, previo examine, coram Episcopo sunt conferenda.
- 98 Ordinis Sancti Iohannis Hierosolymitani persona, & bona sunt exempta à jurisdictione quorumcunque.
- 99 Magnus Magister, & Conventus ordinis Hierosolymitani habent merum, & mistum imperium in personas, & bona ejusdem ordinis.
- 100 Collationes, Bulla, scientia, & littera magni Magistri exequi ubique possunt, nullo desuper expectato consensu.
- 101 Conservatores à religione Hierosolymitana, qui eligi possint.
- 102 Conservatores regulariter tribunal erectum habere, & ultra quinquennium litterarum conservatoriatarum beneficio gaudere non possunt.

- 103 Conservatoria pluribus non fuerunt sublatæ, nec imminutæ.
- 104 Conservatores, quando eligi possint à regularibus.
- 105 Visitare possunt Episcopi parochiales ordinis Hierosolimitani in pluribus.
- 106 Episcopi, in quas personas ordinis Hierosolimitani jurisdictionem exercere possint.
- 107 Privilegia ordinis Hierosolimitani, quibus non suffragantur.
- 108 Privilegium concessum monachis super immunitate tutela non suffragatur si vagentur.
- 109 Beneficium datur propter officium, sed ob fornicationem dimittens, amittit beneficium.
- 110 Parochiales conferuntur, ut parochi resident, & ob non residentiam sunt privandi.
- 111 Beneficia dantur, ut ecclesie inserviantur, & excommunicato proventus sunt subtrahendi.

EPISCOPI † de jure communi non solum habent jurisdictionem contentiosam, de qua supra cap. 16. pluribus egi, sed & in conferendis beneficijs suarum civitatum, & dicecesum, habent jurisdictionem fundatam, quod ad eos spectet collatio, & institutio omnium beneficiorum, cap. nullus omnino, 16. quæst. 7. & Abb. in cons. 106. num. 3. lib. 2. & ordinaria auctoritate amplam habebant facultatem, quocumque tempore vacarent, illa conferendi, gløf. in cap. quanquam. in verb. devolvetur, vers. ut igitur, & verb. secus, de elect. in 6. & Staph. de grat. expectat. §. 1. num. 1. & num. 28. sed per constitutionem: Ad regimen, & Execrabilis, & alia jura nova, fuit illis limitata.

Unde regulariter † beneficia in quatuor mensibus, videlicet Martij, Junij, Septembris, & Decembris duntaxat vacantia ab Ordinarijs locorum possunt conferri, Staph. d. tract. de grat. expect. numer. 6. & reg. cancell. Clement. Papæ VIII. reg. 6. cujus vigore possunt Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, & Episcopi ampliori † prærogativa gaudere, cum vigore alternativæ, quæ eis tribuitur, quandiu apud ecclesias, aut diceces suas vere, ac personaliter re-

sident, duntaxat in sex mensibus, videlicet, Februarij, Junij, Augusti, Octobris, & Decembris beneficia vacantia conferre possint, postquam per parentes litteras manu propria subsignatas, suoque sigillo munitas, & in sua quisque civitate, & dicecesi data, declaraverint, alternativam prædictam acceptare, & litteras ipsas ad Datarium Papæ transmississent, quibus ab eo receptis, & in Dataria recognitis, tunc demum, & non antea, incipiunt eadem gratia alternativæ gaudere, ut in ead. reg. §. insuper.

4 Alternativa † non acceptata, vel Episcopo ex aliqua causa non residente, in prædictis quatuor Martij, Junij, Septembris, & Decembris mensibus conferre potest, sed ea acceptata, alio jure utitur, quia alternatis mensibus, videlicet, de vacantibus in dictis Februarij, Aprilis, Junij, Augusti, Octobris, & Decembris mensibus facultatem habet conferendi, nec tunc, nisi apud suam ecclesiam, vel in dicecesi residens reperitur, etiam si absens ex causa suæ ecclesiæ necessaria, vel Sedis Apostolicæ esset, quia alternativa conceditur residentibus cum ditione taxativa, vere, & personaliter duntaxat, quæ excludit, & negat

negat omne aliud tempus, & omnem alium effectum, l. 2. c. de patr. qui fil. distr. cap. cum Ecclesia Sutrina, §. verum, quoniam, de caus. poss. & propr. Bart. in l. 1. nu. 1. ff. si quis iud. non obtemp. Ruia. cons. 133. num. 6. volum. 1. & cons. 3. num. 26. volum. 2. habet etiam decretum irritans, quod omnia in contrarium facta annulat, & clausulam, ꝑ sublata facultate aliter iudicandi, vel interpretandi, in fine positam, quæ tollit iudicibus facultatem aliter iudicandi, cap. si eo tempore, de elect. in 6. Card. in cap. quia diligentia, eod. tit. Paris. cons. 38 nu. 7. & cons. 41. n. 22. lib. 4. Cassad. super reg. decis. 12. numer. 5. cum sequ. & Gomel. in reg. de anna. quæst. 4. numer. 5.

7 Ideo collatores ꝑ in conferendis beneficiis fines facultatis ipsis concessæ diligenter servare debent, alias, si in collatione beneficiorum in mensibus Sedi Apostolicæ dictæ regulæ vigore, seu alias quomodolibet reservatis, vel affectis, se intromiserint, aut quominus provisiones, & gratiæ Apostolicæ de illis factæ debitum effectum consequantur, impedimentum quoquomodo præstiterint, usu, & beneficio prædictæ facultatis eo ipso privati existunt, & collationes, ac aliæ dispositiones de beneficiis, illius prætextu, deinceps ab ipsis Ordinarijs collatoribus faciendæ, nullius redduntur roboris, vel momenti, ut in ead. reg. 8. circa fin. quia ꝑ frustra auxilium legis implorat, qui in legem committit. l. auxilium, in fine ff. solut. matr. & Innoc. in cap. intelleximus n. 4. de adult.

9 Si verò Episcopus ꝑ sanitatis recuperandæ vel amicis, aut consanguineis invivendi causa, vel pro suæ ecclesiæ aut cleri negotiis per aliquos, puta, quindecim, vel viginti dies abesse contigerit, & redi-

ens, ad suam residentiam beneficia vacata in ejus absentia, vacantia repererit, nihilominus illa in mense eidem Ordinario per alternativam concessio, conferre poterit, si abfuit, non animo transfereadi domicilium, sed brevi tempore reversurus, & in palatio Episcopali dimisit familiam: quia in civitate dicitur manere, licet ibi non sit præsens, dummodo ibi habeat familiam, Bart. in l. 1. nu. 7. ff. de lib. agnos. & Felyn. in cap. quoniam frequenter. num. 10. ut lit. non contest. & quod qui aliquantisper tantum absunt, non videantur abesse, quia statim sunt reversuri, tenet concil. Trident. cap. 1. ante med. vers. quoniam autem, de reform. sess. 23.

Beneficiorum ꝑ pluralitas semper fuit odiosa, cap. sanctorum, 70. dist. & Rebuff. in prax. benef. de dispen. ad plur. benef. nu. 21. parr. 2. ideo beneficium unum singulis tantum conferri debet, quia ecclesiasticus ordo pervertitur, quando unus plurimum officia occupat clericorum; nec cuiquam in duobus ecclesijs conferri licet, c. unio. §. sed, & hoc, 10. quæst. 3. cap. 1. & 2. 21. qu. 1. cap. eam te, de at. & qualis. cap. quia nonnulli, de cler. non resid. cap. quia in tantum, cap. referente, cap. ad hæc, cap. cum non ignores, cap. de multa de præb. concil. Trident. cap. 17. de reform. sess. 24. & congreg. conc. super eodem c. sub. tit. Revennaten.

11 Si vero ꝑ beneficium fuerit adeo tenue, ut ad unius sustentationem sufficere non possit, tunc poterit Ordinarius sic provisio de alio beneficio providere, d. c. eam te, de at. & qualis. & eod. cap. 17. sess. 24. qui autem plura beneficia prætendunt, etiam si sint ita tenuis redditus, ut ad sustentationem non sufficiant, cum ultra duo ad summum pro sustentatione, ordinaria aucto-

ritate,

etate, nemo possit obtinere, ad Sedem Apostolicam recurrere debet prout à sacra congregacione fuit decifum *super eod. c. 17. 15 ut in decis. sub. tit. Tuderin.* & etiam quodd duo sint sub eodem tecto, ut de mense Augusti 1590. quodd habenti prioratum in Collegiata S. Petronij de Bononia potuerit Ordinarius & Canonatum in eadem ecclesia conferre, quamvis sub eodem tecto existeret, prævia tamen dispensatione ipsius Ordinarij, attenta redditus tenuitate, fuit per eandem sacram congregat. decifum, *ut in decis. mibi ultima, super eodem cap. 17.*

13. Papa & etiam circa submiles, & litteratas personas, quæ majoribus beneficijs sunt honorandæ, solet dispensare, *cap. de multa. in fin. de præb. & passim in Romana curia, ad plura beneficia compatible tamen, dispensatur, conferendo sex, & plura beneficia uni, & cum à Summo Pontifice conferantur, scientia Pontificis pro dispensatione habetur Felyn. in c. cum vigesimum num. 5. vers. contrarium puto, & numer. 6. de offic. & pot. jud. deleg.*

14. Conferri debent beneficia personis legitimæ ætatis, parochiales, & dignitates curam animarum habentes ijs, qui suæ ætatis annum attigerint, *cap. cum in cunctis. §. inferiora, de elect. cap. licet canon. cap. nemo, eod. tit. in 6. & Concil. Tridentin. c. 12. de reform. sess. 24. dignitates autem, vel personatus, quibus animarum cura nulla subest, non minoribus 22. annis completis, non tantum inchoatis, ut hoc casu declaravit congregatio sacra. conc. super eodem c. 12. in ver. viginti duobus annis, & simplicia beneficia clericis ætatis 14. annorum sunt conferenda, cap. 6. de reform. sess. 23. & c. 12. de reform. sess. 24. & sufficit ultimum*

annum attigisse. *d. cap. cum in cunctis, quæ ætas ab omnibus est attendenda, antiquis canonibus non obstantibus, & nec potest Ordinarius super dicta ætate in aliquo dispensare; quia à solo Papa in ætate dispensari potest l. 1. & 2. C. de his, qui ven. atq. impet.* Et, cum solus Papa sit supra concilium, & ejus auctoritate fuerint statuta concilij roborata, *capit. concilia, 17. dist. decernens, irritum, & inane, si quid secus à quoquam, quacumque dignitate, auctoritate, & potestate fulgeret, contingeret judicari, ut in Bulla confirmationis cum decreto, quodd in contrarium gesta annullat ipso jure, cap. si eo tempore, de elect. in 6. cum alijs supra deductis, soli Papæ & dispensatio supra decreta eiusdem concilij est reservata, cum solus supra concilium statuere, & dispensare possit, cap. significasti, de elect. gloss. in cap. ubi periculum, §. in verb. concilium, eod. tit. in 6. gloss. in cap. sicut sancti, in verb. præsumi. in fin. 15. dist. Abb. in cap. non magnopere, nu. 5. ne cler. vel mon. & Felyn. in c. 1. nu. 24. de constitut.*

17. Episcopi, & uti Ordinarij collatores, quantum ad ordinariam jurisdictionem spectat, beneficia ad eorum collationem spectantia per obitum vacantia conferre possunt, simplicia ijs, qui moribus, scientia, & ætate habiles existant; canonicatus, & dignitates in cathedralibus, si ordinem sacrum annexum dignitates, præbendæ, aut alia beneficia habeant, tunc personis, quæ eo ordine sint initiatæ, aut in tali ætate constitutæ, ut infra tempus à jure, & ab eodem sacro concilio statuto valeant initiari, *ut c. 12. de reform. sess. 24.*

18. Tempus autem à jure, & à synodo Tridentina statutum ad promovendum est unius anni spatium, *elem. ut hi qui de ætat. & qua.*

- 19 *Et qua. Et cap. 4. de reform. sess. 22.* Beneficia regularia ¶ Episcopi conferre non possunt, quia regularia regularibus, & secularia secularibus sunt conferenda, *cap. cum causam, de elect. cap. cum de beneficio, de preb. in 6. Et cap. 10. de reform. sess. 14. etiam si clericis secularibus solita sint commendari, cap. 21. de reg. Et mon. sess. 25.* quod tamen raro, & maxima cum difficultate in curia conceditur, quod beneficia commendata ad regularitatem in titulum reducuntur.
- 20 Circa canonicatus ¶ in collegiata, si ordinem sacrum annexum habeant, ut de canonicatibus, & dignitatibus in cathedrali, est providendum, quare, si collatio sit facta minori, est nulla *Put. decis. 338. num. 3. Et 4. lib. 1.* In his autem, qui nullum ordinem sacrum annexum habent, quia de jure communi regulariter sufficiebat ætas quatuordecim annorum, etiam in cathedrali, & in collegiata, decem, *gloss. in c. si eo tempore, in verb. etatem, de rescript. in 6. Et in c. ex eod. in verb. in tua, de elect. eod. lib. Felyn. in cap. ex insinuatione. numer. 1. de si mon. Et Staph. de grat. expect. §. nona forma, num. 26.* de illis, uti de beneficijs simplicibus est judicandum, & sufficit ætas 14 annorum, quæ in simplicibus est limitata, *ut c. 6. de res. sess. 34.* cum circa canonicatus
- 21 ¶ in collegiatis nihil fuerit per sacrum concilium immutatum, adeo quod à juris communis dispositione, in reliquis non est recedendum, ut fuit à Papa Gregor. xij. declaratum, & restatur sacra congregatio concilij, *ut in decis. mihi sub numer. 837. Et in alia super d. cap. 12. de reform. sess. 24. sub tit. Tarraçinen.*
- 22 In legibus enim ¶ correctoriis non est licita extensio, *gloss. 2. in auth. quas actio-*
- nis, in verb. excluduntur, vers. item, an idem in civitate, & ibi Bart. n. 9. C. de sac. sanct. eccles. & gloss. in c. indemnitatibus, §. ceterum, in verb. confirmetur, in fin. de elect. in 6.* Quod tamen limitatur, nisi canonicatus in collegiata ordinem sacrum annexum habeat, quia tunc requiritur ætas, quam ordo requirit ex supra deductis.
- 23 Parochiales per obitum vacantes ¶ auctoritate ordinaria per concursum sunt conferendæ, quod etiam debet, quando vacant in mense Sedi Apostolicæ reservato, quo casu à Papa conferuntur, & examinandis concurrentibus ad beneficia
- 24 ¶ singulis annis in diocæsana synodo Episcopus, vel ejus vicarius ad minus sex examinatores magistros, seu doctores, aut licentiatos in Theologia, vel jure canonico etiam regulares, aut qui ad id magis idonei videbuntur, ab eadem synodo approbandos, proponere debet, qui ad sancta Dei Evangelia curate tenentur, quacunque humana affectione postposita, se fideliter munus exequenturos.
- 25 Nec quidquam ¶ occasione examinis ante, vel post accipere possunt, alioquin, tam dantes, quam recipientes, simoniæ vitium incurrunt, *concil. Tridentin. cap. 18. §. examinatores, de reform. sess. 24.* si verò quotannis synodus non fiat, examinatores semel deputati munus suum debent exercere; donec synodus habeatur, *congreg. conc. super eod. cap. 17. in decis. sub. tit. Mediolanen.* Et Clemens Papa viij. decrevit, in futurum observari, quando omnes examinatores synodales intra annum eorum deputationis, mortui fuerint, nempe, ut Episcopus, ex examinatorebus antiquis synodalibus, si fuerint, subroget alios non pauciores numero sex, & si non

- extiterint tot examinatores synodales anti-
 qui, qui ad hunc numerum ascendant,
 tunc eligat illos, qui vivi fuerint, ac sup-
 29 pleat alios de novo, approbatos tamen
 à capitulo, usque ad numeri præfati com-
 plementum: verum, si nulli antiqui syno-
 dales examinatores superstites fuerint,
 tunc Episcopus novus examinatores pro-
 30 bitate, ac scientia idoneos, qui à capitulo
 approbati sint, non pauciores, prædicto
 numero substituat, & veniente vacatione
 cujusbet parochialis ecclesiæ, Episcopus
 ex prædictis examinatóribus tres eligat,
 qui cum eo examen juxta decretum conc.
 d. cap. 18. sess. 24. perficiat: officium autem
 omnium prædictorum examinatorum
 synodaliū subrogatorum expirare cense-
 tur, cum primū advenerit tempus novæ
 synodi juxta formam cap. 2. ead. sess. 24.
 celebrandæ, ut in declarationibus ejusdem
 sacræ congreg. super eod. cap. 18. §. Clemens
 26 viij. † & provisio parochialis facta ei, qui
 non fuit examinatus, & approbatus ab ex-
 aminationibus in synodo deputatis, sed ab
 alijs, quos Episcopus elegit, est nulla, &
 beneficium potest impetrari, uti reserva-
 tum per constitutionem Pij V. cap. 32. in
 Bullario Rom. impressam.
- 27 Ecclesia parochiali vacante, † statim
 vicarius, seu vicarij, si per plureserit admini-
 stranda, cum congrua fructuum portione,
 & assignatione, qui onera ipsius ecclesiæ
 sustineant, donec ei de rectore fuerit pro-
 visum, arbitrio Ordinarij constitui debent,
 eod. c. 18. paulò post princ. sess. 24. & congreg.
 conc. super eod. cap. in decis. tit. Aquilan.
 Lucen.
- 28 Edictum † verò publicum, quo vocen-
 tur omnes, qui volunt examinari intra de-
 cem dies vel aliud tempus ab ordinario
 præscribendum, quo clerici ad regendam
 ecclesiam coram examinatóribus nomi-
 29 nentur, est publicandum, † & arbitrium,
 quod Episcopis post dictos decem dies
 conceditur, ultra alios decem extendi non
 potest, Pius V. in conferendis, §. prohiben-
 tes const. 32.
- 30 Peracto † autem examine, si ante fa-
 ctam collationem veniat alius, qui petat ad
 examen admitti, non est audiendus, idem-
 que judicandum, si comparat elapso ter-
 mino edicti. congreg. conc. super eo.
 cap. 18. in decis. sub. tit. Perusin. quæ incipit.
 peracto.
- 31 Ad parochiales † per concursum con-
 ferendas examen coram Episcopo, vel vi-
 cario, & examinatóribus tribus, non pau-
 cioribus, fieri debet, eo. cap. 18. sess. 24. quò
 peracto, qui idonei judicati fuerint, sunt
 Episcopo renunciandi, qui de jure com-
 muni eum eligere debet, quem examina-
 tores magis idoneum judicaverint. c. metropo-
 litano. 63. dist. c. Moyses. cap. sicut ergo. §. 8.
 qu. 1. cap. custos cum glo. in verb. sanctiores.
 de off. cust. auth. de monach. §. ordinatione.
 collat. 1. & eo. cap. 18. §. peracto. sess. 24. &
 Pius V. ead. const. in conferendis: & peccant
 32 † eligentes bonum, qui possunt meliorem
 eligere, cum ad id necessariò teneantur.
 Arch. in d. cap. licet ergo, & Fed. de Sen. 95.
 numer. 1. ex mente tamen sacræ congrega-
 tionis, examinatores debent vota sua dare,
 sed Episcopus non tenetur ex collatione
 votorum eligere, sed potest, cui maluerit,
 ex approbatis, beneficium conferre, non
 habita ratione calculorum ipsorum voto-
 rum, postquam examinatores renuncia-
 verint, quos judicaverint idoneos, ut per
 sacram congr. super eo. c. 18. in decis. sub. tit.
 Hierac. & sub. tit. Taruisin.

33 Magis idoneus in scientia, cujus mores ignorantur, non autem est preferendus alteri minus docto, approbato tamen, quoad mores, immo est postponendus. congreg. fact. conc. super eo. cap. 18. sub tit. eadem, & Patavin. quia per dictum decretum cap. 18.

34 Nulla facultas data est examinatori- bus in electione magis idonei, cui bene- ficium est conferendum, sed ea ad solum Episcopum spectat, ut per congreg. super eo. cap. 18. in decis. sub tit. Barchinonen. que incipit: sciendum, & alia sub tit. Paduan. que incipit: per decretum, licet enim concilium non expresserit, an vota examinatorum palam, aut secreto dari debeant, magis ta- men expedit, ut examinatores inter se sua vota conferant, deinde notario jubeant, ut in actis suis simpliciter scribat, Titium approbatum idoneum, Sejum vero repro- batum, ut Romæ fit, & ita tenet sacra con- gregatio super eod. cap. 18. in decis. sub verb. eadem, que incipit: licet concilium.

35 Bononiæ autem vota examinatorum per fabas albas, & nigras secreto in pixi- dem injiciuntur, indeque, apertis vo- tis, pronuntiatur examinatus, approba- tus, vel reprobatus; & hoc modo ces- sant disputationes, quæ alias quandoque ex affectione oriri possunt. In Urbe ta- men ob maximum concursum ad examen confluentium, hic modus haud facile servari potest, Verum extra Urbem puto per secretos calculos licite vota cribrari posse, non enim datur et appellatio à re- probatione examinatorum, sed dun- taxat à mala Ordinariorum electione, ut ibidem à congregatione fuit decisum, ut in decis. sub tit. Farsen. Legionen. Marsi- san. Cremonen. & ita procedit dicta const.

Pij V. quæ concedit appellationem à ma- la electione illis, qui in concursu rejecti fuerunt ab examinoribus, ut in ead. con- stit. §. ut autem, quæ non habet locum in beneficijs juris patronatus, ut fuit per ean- dem sacram congregationem declara- tum super eod. cap. 18. decis. sub tit. Legionen. que incipit, constitutio Pij V.

Sed, si collatores carnalitatis, aut alte- rius humanæ passionis affectum, non ra- tionis iudicium sequentes, personis minus dignis, postpositis dignioribus, parochiales contulerint, et licebit rejectis prætendenti- bus in concursu, se fore gravatos à mala electione, ad superiores, aut Episcopos viciniore, vel ad sedem Apostol. appella- re, & de suo gravamine in novo examine coram iudice appellationis, vel de illius mandato coram alijs examinoribus edo- cere, & tunc, qui magis idoneus iudicatur, præfertur, ut in ead. decis. sub tit. eadem. & Patavin.

38 Collationes verò contra prædicti sacri concilij decreti formam & tenorem factæ, sunt subreptitiæ, & nullius roboris, vel momenti, nullumque tribuunt titu- lum coloratum possidendi, dict. cap. 18. sess. 24. & d. const. 32. Pij V. §. nos ad quo- rum, & §. ut autem. Appellatio nihilomi- nus non suspendit electionem, quominus debitæ executioni demandetur, & sic pro- visus, lite pendente, à possessione amoveri non potest, dicto cap. 18. & §. hac tamen, ead. constit.

39 Si verò parochiales sunt juris patro- natus laicorum, tunc non requiritur ex- amen per concursum, sed est admitten- dus ille, qui intra tempus à jure patro- nis laicis præfixum ab ipsis patronis præ- sentatus, ac ab examinoribus fuit ex-

aminatus, dummodò fuerit approbatus, eod. cap. 18. §. quòd si juspatronatus, sess. 24. & ita tenet congreg. conc. super eod. cap. 18. in decis. sub. tit. Hieracen. quæ incipit, vacante parochiali.

40 Vacante ¶ autem parochiali, de cuius jurepatronatus dubitatur, in mense Sedi Apostolicæ reservato, si præsentatus ab affectis patronis, de quorum præsenso interesse agitur, fuerit ab Ordinario, ut ab illegitimus patronis præsentatus, rejectus; poterit Ordinarius ponere edicta in forma, etiam lite pendente in curia Romana, mortuo colligante possessore, & dare fidem de magis idoneo ad effectum obtinendi provisionem à Sede Apostolica, non obstantem lite, ac præsenso jurepatronatus, si non fuerit approbatum juspatronatus juxta dispositionem concil. Tridentin. c. 9. sess. 25. de reform. ut declaravit sacra congreg. super eod. c. 18. §. vacante ecclesia parochiali.

41 Tempus ¶ autem patronis laicis à jure præfixum ad præsentandum personas idoneas à die vacationis, est quadrimestre gloss. in cap. cum vos in verb. minus idonea. de offic. ordin. cap. quoniam cap. cum propter de jure patron. & cap. uni. §. verum licet eod. tit. in 6. sed patronis electis gloss. in cap. cum vos, & eod. cap. uni. §. verum.

Patroni ¶ ecclesiastici eum, quem digniorem inter probatos ab examinato-ribus judicabunt, Episcopo debent præsentare, qui ipsum instituere tenetur. Concil. Trident. d. cap. 18. §. si verò, vacante autem parochiali juspatronatus ecclesiastici in mensibus Sedi Apostolicæ reservatis, Episcopus, nulla habita ratione patro-

norum, edicta concursus proponere, & idoneum eligere debet, illique fidem suam approbationis Romam mittendam tribuere, ut à summo Pontifice instituatur, ut fieri solet in alijs parochialibus, quæ non sunt juspatronatus, congreg. conc. super eod. cap. 18. in decis. sub. tit. Bracaren. quæ incipit, si beneficium curatum, ¶ si verò institutio parochialium juspatronatus ecclesiastici ad inferiores collatores, licet ad Abbates, & exemptos, pertineat, Episcopus ordinarius, in cuius diocesi est beneficium, edicta concursus proponere, & inferior magis idoneum ab Episcopo approbatum instituere debet, quòd si secus fiat, collatio est nulla, ut ibidem sub eod. tit.

44 Bracaren. §. si institutio; ¶ vacante autem parochiali ad institutionem, seu præsentationem capituli, potest Episcopus cum nominatis à capitulo, tanquam patrono, alios ad concursum admittere, quando autem institutio spectat ad Episcopum, capitulum tenetur præsentare Ordinario digniorem inter probatos ab examinato-ribus, ut ab eo instituatur, si verò institutio à capitulo facienda est, ¶ Episcopus solus debet eligere digniorem. ut in ead. decis. sub. tit. Bracaren. §. vacante parochiali.

46 Si autem ¶ juspatronatus mixtum, ecclesiasticum, & laicale fuerit, idem quod de ecclesiastico erit judicandum, cum ecclesia loco populi habeatur, gloss. in l. libertas. C. de excus. tut. gloss. 2. in l. respublica. in fin. quib. ex cau. mai. & gloss. in l. non est ignotum C. de admin. tut. etiam, si dux partes illius pertineant ad laicos patronos, ut in ead. decis. sub. tit. Bracaren. §. si juspatronatus, & §. quod etiam.

47 Quia, ¶ quemadmodum possidens fundum individuum cum pupillo retinet viam, quæ in

quam alias per se ipsum non retineret. l. si communem. cum gloss. & ibi. Bart. ff. quemadm. serv. amit. & in l. i. num. 6. & 7. C. si incomm. eademque cas. & in integr. restit.

48 Ita si in individuo privilegium ecclesie transit ad laicum gloss. fin. d. §. verum de jur. patron. in 6. & tunc, quamvis patrono laico infra quadrimestre tempus accumulative liceat variare, non autem ecclesiastico cap. cum autem, & ibi gloss. in ver. personal. de jur. patron. & Abb. nu. 1. & 2. non poterit tamen variare, quia cum de quadrimestre sentiat commodum semestris, debet sentire & in commodum quod variare non possit, cap. qui sentit, de reg. jur. in 6.

49 Vacante si parochiali ecclesia, cujus collatio spectet ad Archidiaconum, aut alium inferiorem collatorem, jus edita proponendi, examinandi, eligendique virum magis idoneum in demortui locum ad Ordinarium pertinet, non autem ad collatorem, eod. cap. 18. §. peracto, sess. 24. & si provisiones ab inferioribus collatoribus sine concursu factæ, sunt nullæ, & hoc casu debent Episcopi locorum edita concursus proponere, & qui prædictis parochialibus in concursu fuerint approbati, Romam pro expeditione litterarum mittere tenentur, quia, hoc casu, provisio harum parochialium, forma concursus omitti, collatarum vacantium, ad Sedem Apostolicam, cui est reservata, spectat, per Bull. Pij V. de collatione parochialium ecclesiarum, de qua in Bull. cap. 32. & ita fuit à sacra congreg. conc. decisum super eod. cap. 17. sub tit. lacer. quæ incipit; capitula, & inferiores. Vacantibus enim parochialibus ecclesijs ad collationem Ab-

batum, seu aliorum inferiorum, Episcopi edita concursus proponere debent, & approbati ab Episcopis Abbates, & alij inferiores parochiales conferre tenentur, ut super eod. cap. 18. in decis. sub. tit. Terrisin. Mutinen.

51 Si verò si inferior haberet præventionem collationis cum Ordinario, deberet, habita notitia vacationis parochialis, coram notario declarare se velle dictam parochialem conferre, & ideo rogare Episcopum ut proponat edita, & hac ratione tuebitur jus suæ præventionis, ut ibid. in decis. sub Compostellan. quæ incipit. hoc examen.

52 Interim verò si custodia, & administratio bonorum parochialis vacantis, cujus collatio ad inferiorem pertinet, spectat ad vicarium, quem solus Episcopus deputat, cui soli spectat deputatio vicarij, donec parochiali de rectore provideatur, congreg. conc. super eod. cap. 18. in decis. sub. tit. Aquilan. Lucen. & sub. tit. Ravennaten. quæ incipit. custodia.

53 Commendatarius si autem Abbatie exemptæ, existentis intra fines alicujus diocesis, & habentis jura quasi Episcopalia non potest facere concursum beneficiorum curatorum, sed hoc spectat ad Episcopum, in cuius diocesi est Abbatia, qui electo magis idoneo, mittat eundem ad commendatarium pro collatione, ut ibidem in decis. sub. tit. Salmantin. Veronen. Ravennaten. quæ incipit. commendatarius Abbatie commendatarius verò si Abbatie habentis jura Episcopalia, & quilibet inferior Prælatas habens omnimodam jurisdictionem Episcopalem, nec alicui subditus, sed immediate subjectus Sedi Apostolicæ potest coram se, vel suo vicario de beneficio curato vacante concursum facere,

dummodo habeat jus congregandi synodum, & eligendi examinatores, eoque elegerit, quo casu, omnia facere poterit, quæ in d. cap. 18. præcipiuntur, ut per sacr. congreg. fuit ibidem declaratum, in decis. sub. tit. Farsen. Legionen. Marsican. Cremonen. incipien. commendatarius. Abbatie.

55 Si autem unus ¶ tantum comparuerit 60 infra terminum edicti, examini subijci debet, & si idoneus repertus fuerit, eidem beneficium est conferendum, nisi fuerint alij descripti, qui se excusent legitimo impedimento detineri, quominus valeant in tempore ad concursum accedere, tunc enim Episcopus legitime poterit terminum 56 prorogare, sed aliud edictum ¶ proponi non debet, ut in declarationibus super eodem c. 18. §. congregatio censuit propter exiguitatem redditus parochialis, & ¶ si nemo se examini subijcere quærat, aut ob apertas factiones, seu dissidia, ne graviores 57 rixæ, aut tumultus excitentur; forma concursus ommissa, per privatum examen implere poterit: eod. cap. 18. in fin. sess. 24.

58 Ordinarij collatores, parochiales ¶ ecclesias in mensibus eisdem collatoribus per regulas cancellariæ assignatis, aut alias spectantibus vacantes, intra sex mensium spacium à die vacationis eorumdem, peracto examine iuxta formam præfati conc. Trident. conferre tenentur, alias earum collationes, dicto sex mensium termino elapso, Sedi Apostolicæ sunt specialiter reservatæ, ut in eadem constitut. 32. Pij V. 62 §. insuper.

59 Vacantibus ¶ autem in mensibus Sedi Apostolicæ reservatis, tenentur Ordinarij intra quatuor mensium spacium, à die illorum vacationis attestationem exami-

nis, cum significatione personæ magis idoneæ electæ ad Papæ Datarium, seu ejus officiales, quibus illius acceptionis onus incumbit, transmittere, alioquin eisdem quatuor mensibus elapsis, earum collatio, & provisio Sedi Apostolicæ absque eodem concursu est reservata, ut eod. §. insuper, dict. constit. 32.

60 Si verò parochiales ¶ juris patronatus clericorum, vel laicorum, seu clericorum, & laicorum simul fuerint, nisi præsentatus à patronis infra tempus eidem à jure præfixum, prævio examine, juxta formam ejusdem concilij approbatus, institui petatur, & institutio infra duos menses à die præsentationis facta fuerit, devolvi: ut ad Metropolitanum, vel Ordinarium viciniorem, aut ad Sedem Apostolicam, quomodo malluerint patroni, qui recurrendi pro institutione habent optionem, ead. constit. 32. & §. insuper, circa fin.

61 Possunt etiam ¶ ordinarij beneficia per simplicem permutationem vacantia conferre, cap. unio de rer. permut. in 6. clement. unic. eod. titul. Fed. de Sen. conf. 156. nu. 1. & Pius V. Quanta Ecclesia, §. ad hoc beneficiorum, 58. constit. etiam si in diversis diocesis beneficiis sint constituta, quo casu quilibet coram suo Ordinario ex causa permutationis poterit renunciare, gloss. in d. cap. unic. in verb. collationem, in fin. de rer. permut. in 6. & trad. Jac. in d. cap. unic. quest. 9. Rebuff. præf. benef. de permut. numer. 36.

62 In parochialibus vero vacantibus ¶ per permutationem nullum proorsus examen requiritur, quia proprie vacare non dicuntur, nisi esset magna inæqualitas numeri parochianorum, vel, quod alias permutantes non fuissent examinati, quia, tunc

tunc potuerunt iterum, sed absque con-
cursu, ab examinatore coram Ordina-
riis, examinari, ut in declar. sacre congre-
gat. super eod. cap. 18. in decis. sub tit. Medio-
lanen. Tuden. Fauvifin. Ravenaten.

In permutationibus tamen de beneficio
simplici cum curato, licet non sit necessa-
rius concursus, pro parochiali tamen exa-
men est necessarium, ut ibidem super eod.
cap. sub tit. Camerinen. Ravenaten. & et-
tiam aliquibus casibus parochiales vacan-
tes poterunt sine concursu conferri.

63 Primò ¶ enim poterit concursus omit-
ti, si redditus parochiales fuerint adeo ex-
igui, ut totius hujus examinis operam non
ferant. Secundò, si nemo sit, qui examini
se subicere velit. Tertiò, quãdo ob apertas
factiones, seu dissidia facile graviores ri-
xæ, ac tumultus verisimiliter possent exori-
ri, quibus casibus, Ordinarij, si pro eorum
conscientia cum deputatorum consilio ita
expedire judicaverint, hac forma omiſſa,
privatum aliud examen, cæteris tamen re-
quisitis servatis, poterunt adhibere, & pa-
rochiales, prævio privato examine, confer-
re, concil. Tridentin. d. cap. 18. circa fin. § si
tamen adeo.

64 Beneficia ¶ verò curata, cujus redditus
adeo exigui sint, ut ea, aut nullus requirat,
vel compareant in concursu presbyteri ita
rudes, ut neque vulgarem linguam cal-
leant, an sit melius non idoneis conferre,
vel ea diu vacare permitti, Papa ex senten-
tia sacre congreg. conc. censuit conferen-
da esse illis, quos Ordinarius inter omnes
majoris esse litteraturæ cognoverit, eos-
demque amplius eruditi Episcopos curare
debere, ut habetur in declar. super eod. cap.
18. in decis. sub tit. nullius, quæ incipit: Quid
si nullius, & in §. beneficia autem.

65 Si autem ¶ beneficiorum permutatio
ex una parte fuerit completa, ex alia verò
per alterum steterit, quominus adimplea-
tur, pars, ex qua permutatio est completa,
si petat restitutionem, ad suum beneficium
venit restituenda, cap. cum universorum, de
rer. permut. & ibi Abb. nu. 8.

66 Resignationes ¶ etiam simplices Or-
dinarij admittere possunt, & beneficia
sic vacantia conferre, cap. admonet, & ibi
Abbas numer. 2. & 3. de renunc. ex causa
tamen, videlicet, eorum, qui, vel senio
confecti, vel valetudinarij, aut corpore
vitiati, vel impediti, aut crimini obnoxij,
censurisque ecclesiasticis sunt irretiti, aut
nequeunt, aut non debent ecclesiæ, vel
beneficio inservire, aut, qui unum aliud,
vel plura beneficia obtinent, vel, quos ad
alia contigerit promoveri, religionem
quoque ingressuri, vel matrimonium con-
tracturi, si statim postea id re ipsa exequan-
tur, quique ob capitales inimicitias neque-
unt, vel non audeant in loco beneficii resi-
dere securi, sed nec horum ulkus ad re-
nunciandum est admittendus, qui in sa-
cris sit constitutus, nisi religionem ingres-
surus, qui non habeat, unde se commode in
vita possit sustentari. Pius V. §. nunc autem,
ead. 58. constit.

67 Electores ¶ præsentatores, & patroni,
tam ecclesiastici, quam laici, ne bene-
ficia per resignationem hujusmodi va-
cantia, personis à resignantibus nomina-
tis, aut quomodocunque verbo, aut signo
designatis, neque dimittentium consan-
guineis, aut affinibus, vel familiaribus
etiam per fallacem circuitum multiplica-
tum in extraneos collationum conferan-
tur, curare debent.

Nam ¶ contrafacientes à beneficiorum
collatio-

collatione, electione, præſentatione, confirmatione, & institutione, prout cuique competit, tandiu ſunt ſuſpenſi, donec à Summo Pontifice obtinuerint abſolutionem, & beneficia recipientes eiſdem pœnis ſubijciuntur, & qui ſic ſuſpenſi, conferre, eligere, præſentare, confirmare, vel inſtituere præſumunt, excommunicationis, quo ad perſonas, quò vero ad capitula, & conventus, à divinis ſuſpenſionis ſententias ipſo facto incurrunt, à quibus nemo, præter Romanum Pontificem, excepto mortis articulo, abſolvere poteſt, §. cæterum. & §. qui verò, ead. §. 8. conſtit.

69 Nec ꝑ parochialibus vacantibus per reſignationem Episcopos poteſt eligere ſuum familiarem, vel conſanguineum, licet in concuſſu eſſet magis idoneus, immò, non debent admitti ad concuſſum propter dictam conſtitut. Pij V ut aliàs fuiſſe iudicatum in una cauſa Paduan teſtatur ſacr. congreg. ſuper eod. c. 18, in deciſ. ſub tit. Cremenen. que incipit: Advertendum.

70 ꝑ Minuſque poteſt, etiam quod accedat conſenſus patronorum, beneficium juris patronatus, quod in fundatione ordinem ſacerum annexum habeat, aut perſonalem reſidentiam requirat, non Sacerdoti, aut alteri, qui reſidere non poſſit, conferre, quidquid in contrarium caveatur de jure communi ex ſententia Abbatis in cap. cum acceſſiſſent, numer. 5. ubi doct. omnes de conſtitutio. quia concil. Tridentin: ſtatuit quod, quando ex beneficiorum quorumcunque erectione, ſeu fundatione, aut alijs conſtitutionibus,

viſio ſubreptitia conſeatur, ut in cap. 5. de reſor. ſeſſ. 25 & ita ſuper eo. cap. fuit à ſacra congreg. conc. deciſam, ut in eadem deciſion ſub. ver. derogatur Nam per hoc decretum fuit jus antiquum reformatum, quia ultima derogant prioribus.

71 Magnus ꝑ Magiſter ordinis Sancti Joannis Hieroſolymitani, conventus Prior Eccleſiæ, alijsque Priores, & Præceptores ejuſdem ordinis, intra limites ſuarum jurisdictionum ſunt veri Ordinarij, ut in Bulla Pij IV. in d. Bull. impref. c. 14 circa fin. verſ. & ipſi Magiſtri.

72 Pari modò ꝑ Magnus Magiſter ordinis Sanctorum Mauriti, & Lazari, conventus; necnon prior Eccleſiæ, alijsque Priores, & Præceptores intra limites ſuarum jurisdictionum, & adminiſtrationum veri Ordinarij exiſtunt, ut in Bull. Pij IV. de qua in eo Bull. c. 126. pag. 859. Et ideo proviſi ab ipſis de beneficijs, & commendis habent collationem ordinariam, & multò magis eſt privilegiata collatio auctoritate ordinaria facta, quàm collatio facta ab inferioribus collatoribus vigore privilegiorum, quia collatio ordinaria tribuit ꝑ titulum coloratum, ex juris diſpoſitione. Lap. alleg. 16. nu. 2. & Oſalc. deciſ. 54 nu. 6. & 7. qui autem habet collationem vigore privilegij tantum, tenetur etiam privilegium verifi-
ficare, cap. accepimus, de ſil. inſtrum. c. porrò, capit. recepimus, de privileg. auth. de mand. prin. §. deinde, verſ. ſi quis autem, Abb. in d. cap. porrò numer. 1. & Pariſ. conſ. 95. nu. & vol. 4.

74 Nam etiam, ꝑ vigore ſtatutorum, Magiſter ordinis San. Joannis Hieroſolymitani regulariter quolibet quinquennio unam commendam cujuſlibet Prioratus, & quam malluerit, conferre poteſt, adeo

ideo quod, si prima vacans fuerit tenuis
valoris, potest illam dimittere, & tunc
collatio ad conventum devolvetur, & pin-
guorem eodem quinquennio non con-
ferre potest. ut in *instabil. ejusdem ordinis in cap.
magister, & c. in concedentis, de commend.
& habet electionem ex dispositione d. c. 78
magister, in princip.* ideo si non confert
minorem, expectando pinguiorem, ne-
mini injuriam facit, quia jure suo uti-
tur, cap. *cum Ecclesia Vulterana, d. elect. l.
injuriarum, ff. de injur. & Specul. de abol.
& purg. §. 1. n. 12.* dictas vero commen-
das conferre tenetur fratribus in conven-
tu residentibus, non autem absentibus, 79
ut eod. cap. *magister, & est ratio, qui magis
residentibus, qui labores pro religione
sustinent, quam absentibus, per curias ot-
tiose vagantibus est favendum.*

Confert etiam, Magnus Magister ca-
meras magistras, quæ tot sunt, quot
Prioratus, de quibus in eisdem stat. capit.
jam olim, de mag. & licet videantur, ma-
gistratui unitæ, & quod debeant locari,
seu ad certam pensionem concedi, ut in
eod. stat. vigore tamen collationis tri-
buitur titulus, ita quod, si obtinens com-
mendam cameræ magistras, assumatur
77 ad Episcopatum, non habita retentione,
vacant etiam dictæ commendæ, quæ
cadunt sub dispositione, c. *cum in cunctis,
& c. cum verò, de elect.* & ita fuit in sacre
Roræ adjutorio decisum, in favorem fra-
tris Michaelis de Lentor, ejusdem ordinis
contra Thomam Gargallum tunc Episco-
pum Milenitanum, qui promotus ad di-
ctum Episcopatum non obtinuit reten-
tionem commendæ de Masdeo, quæ Ca-
mera magistras Prioratus Cathalonie

existit, & dictus frater Michael diffiniti-
vè victoriam reportavit, & commen-
dam obtinuit, sublata quæstione, an de
jure beneficia vacantia per promotionem,
vacent in curia, vel extra, de qua per glo.
in *clement. 1. in verb. collato, ut lit. pendente
& doct. præsertim in dict. §. cum verò.*

Licet enim et beneficia vacantia in cu-
ria sint Sedi Apostolicæ specialiter refer-
vata, cap. 2. de *prob. in 6.* & nulla sit ma-
jor reservatio, quam ea, quæ in corpore
juris clauditur, cum generalis facultas
conferendi reservata non capiat reserva-
tionem apud sedem. Rot. decis. 4. de
prob. in no. & decis. 17. eod. tit. in antiq.

Nihilominus, et Magnus Magister, &
ceteri collatores dicti ordinis possunt et-
iam beneficia in curia vacantia ex dispo-
sitione suorum privilegiorum in eadem
Bull. Pij IV. c. 14. *vers. in Romana curia,*
& etiam litigiosa conferre, & in jus alte-
rius subrogare, ut in privilegio Innocen-
tii VIII. in libro privilegiorum manu-
scripto, quod Romæ pluries vidi, et nec
beneficia dicti ordinis cadunt sub aliqua
reservationem, quia in eis nulla cadit re-
servatio, vel affectio, aut devolutio, ut
in eisdem privilegiis eodem Bull. *vers. ac
in perpetuum,* & quamvis Prioratus, ba-
julivæ, castellania, empostæ, præcepto-
riæ, & membra solum exprimantur, &
dubitari possit, an eodem jure cetera
beneficia ejusdem ordinis sint privilegia-
ta, & videatur, quod non, quia, quæ Pa-
pa non excludit à reservatione, sub ea-
dem reservatione comprehensa viden-
tur, cap. *nonne, de præsumpt. & Paris. conf.
36. num. 17. vel. 4.* sub reservationi-
bus tamen, affectionibus, vel devoluti-
onibus non comprehenduntur ejusdem

Ee

ordi-

ordinis beneficia, cujusvis qualitatis exi-
ſtentia, quia omnia ab hospitali depen-
dent, eidemque hospitali deſerviunt, ac
eidem extant unita, ut in Bull. ead. conſtit.
in princip. par. 663. cum ſequ. & 673. verſ.
& in ſuper. Parif. diſt. conſ. 36. loco proxi-
me citato, & conſ. 44. num. 5. & num. 22.
eod. vol. 4.

81 Comuni jure ¶ hospitalia, nec com-
prehenduntur ſub regulis reſervatoriis,
clem. per litteras, de prab. Fed. de Sen. conſ.
280. n. 1. Card. in c. 2. de prab. in 6. Si-
monet. in tractat. de reſerv. in c. 7. in ge-
nerali reſervatione, an veniant hospitalia,
in princip. quoniam hospitalia ſunt ſpecia-
82 liter ¶ privilegiata, adeo quòd impoſitio
decimæ Papalis non extenditur ad hospi-
talia, niſi ſpecialiter exprimantur, gloſſ.
1. in clement. 2. ante med. de decim. & pri-
vilegium, vel ſtatutum de percipiendis
fructibus primi anni eccleſiarum vacan-
tium non comprehendit fructus hospita-
lium, Anchar. in repet. cap. ſi propter. col. 35
29. de reſcrip. in 6. & Felin. in cap. de quar-
ta, nu. 18. de preſcript.

83 Quamvis enim ¶ exceptio firmet regu-
lam in non exceptuatis, Bart. in l. quaſitum,
§. denique, ff. de ſund. inſtr. Abb. in cap.
quoniam frequenter, num. 4. verſ. & ex
hoc, ut lit. non conteſt. Jaſ. in l. ſini. n. 9. ff.
quod quiſ. jur. & Dec. in cap. cum dilecta,
num. 14. poſt med. de coſfir. util. vel inutil.
tamen, cum à reſervationibus ſint exce-
84 pta, exceptio facta ad favorem non o-
peratur, quòd veniat id, quòd alias non
veniret, l. quòd favore C. de leg. l. legata
inutiliter, ff. de adm. leg. Felin. in cap. 2.
num. 41 de reſcrip. Caſſad. deciſ. 9 num. 87
3. de prab. & deciſ. 2. num. 3. de reſerv.
Gozad. conſ. 4. num. 4.

84 Comprobatur, ¶ quia ibi in § ac in per-
petuum, ubi exprimuntur prioratus, bajuli-
væ, caſtellanæ, empoſtæ, & præceptoræ,
ſequitur etiam, & membra quæcunque
dicti hospitalis, quòd verbum, quæcunq;
eſt generale, & paulò infra verſ. necnon
Julius, ac quibusvis aliis beneficiis dicti
hospitalis, & poſtea præceptoris, aut be-
neficiis hospitalis hujusmodi, & alio in lo-
co, de quibusvis Prioratibus, bajulivis, &c.
& aliis beneficiis dicti hospitalis vacaturis,
& dicta verba univerſalia, quæcunque, &
quibusvis, pluribus etiam aliis in locis di-
ctorum privilegiorum repetita, omnia be-
neficia ejuſdem ordinis includunt, gloſſ. in
extravag. execrabilis, in verb. ad quæcun-
que, de praben. Rot. deciſ. 2. num. 11. &
12. de ſil. preſbyt. in nov. & Gomez de an-
na. poſſ. quaſt. 3. num. 1. quia, qui totum
dicit, nihil excludit. l. Iulianus, & ibi Bart.
ff. de leg. 3. Bald. in l. à procuratore, num. 1.
C. mand. & Aym. conſ. 191. num. 1.

85 Videmus enim, ¶ quòd clauſula, ſive
alio quovis modo vacet, in reſcriptis im-
petrationum beneficiorum appoſita, ſi
beneficia impetrentur, expreſſo uno modo
vacationis, dicta verba univerſalia capiunt
quemcumque modum vacandi, ante im-
petrationem Rot. deciſ. 1. num. 4. 5. & 6.
de reſcrip. in no. deciſ. 11. de prab. in an-
tiquior. & Parif. conſ. 90. num. 10.
vol. 3.

86 Et licet ¶ in feudo regulariter ſuccedant
deſcendentes maſculi legitimi, & natura-
les, tantum excluſis fœmjinis, & extraneis,
cap. 1. §. hoc autem, de his qui ſeu. da
poſſ.

87 ¶ Et de ejus natura regulariter non ve-
niat in reſtitutione fideicommiſſi univer-
ſalis. Bart. in l. ſi patroni, num. 3. & ibi
Alex.

- Alex. num. 9. ff. ad Trebell. & Jas. qui de 92
 communi testatur in pral. feud. num. 46.
- 88 † Quando tamen fuit receptum pro
 se, & hæredibus quibuscunque, tunc
 propter illa verba generalia, potest hæres
 de feudo testari, aut legato relinquere, &
 transit ad extraneos hæredes, & in fidei-
 commissum facta restitutione. Bald. in l.
 1. num. 27. vers. 34. queritur, de ver. diu.
 Alex. in d. l. si patroni, num. 14. in fin. &
 num. 15. ff. ad Senat. consult. Trebell. Jas.
 in pral. feud. num. 47. & 49. & Put. de-
 cis. 115. num. 4. lib. 1.
- 89 Cum autem † in dictis privilegiis com-
 prehendantur membra quæcunque, com-
 prehenduntur omnia beneficia, quia to-
 tum, & pars eodem debet jure cense-
 ri, cap. quoniam, cap. 2. 12. dist. cap. celebri-
 tatem. de consecr. 3. distin. & gloss. in cap.
 ex ore. in verb. quæ non probant. de privileg.
 & idem juris est de toto, quò ad totum,
 quod de parte, quò ad partem, gloss. in
 eo. cap. 2. in verb. membra 12. dist. l. quis sit,
 ff. de usur. & l. si duo. ff. de admin. tut.
- 90 Habet etiam † Magnus Magister col-
 lationem omnium commendarum. & be-
 neficiorum suorum officialium, & famili-
 arium, ac beneficiorum à Prioratibus,
 bajulivibus, & commendis, dependen-
 tium per obitum in conventu deceden-
 tium, vacantium, quæ sunt eidem specia-
 liter reservata, ut in stab. ejusdem ordinis,
 cap. tamen si. de com. arg. tex. in cap. 1. de
 preb. in 6.
- 91 Et ipse † Magnus Magister unà cum
 conventu conferunt commendas, quas
 vocant de cabimento, fratribus antianis
 ejusdem ordinis; secundum eorum antia-
 nitatis prærogativam, cap. 1. eod. tit. de
 com.
- Priores, & † castellanus empostæ, quo-
 libet quinquennio à die illorum promo-
 tionis unam commendam alicui fratri an-
 tiano concedere possunt, si à festo SS. Phi-
 lippi, & Jacobi ad aliud proxime sequens
 administratio trium commendarum ex-
 tra conventum vacaverit, & non aliàs, ut in
 cap. consuetum, juncto. c. in concedendis, eod.
 tit. de com. & fuit concessa in hujusmodi
 solùm casu Prioribus facultas conferendi,
 quæ ad alios extendi non potest, cum cæ-
 tera Magno Magistro, & conventui sint
 reservata, & cum constet de mente stan-
 tuentium, annullando gesta in contrari-
 um, ibi in fine, si aliter fecerint, concessio,
 & dispositio eorum nulla sit. Collationes
 in aliis casibus per Priores factæ non sub-
 sistunt, gloss. in clement. 1. in verb. pro in-
 sectis, de immunitat. Eccles. & Paris. cons. 15.
 num. 65. vol. 2. & licet videatur casus, qui
 rarò contingere possit, quòd in uno Prio-
 ratu eodem anno vacent tres commendæ,
 nihil fuit ablatum Prioribus per concessio-
 nem dictæ facultatis & deo etiam, quòd
 nunquam casus adveniat, conqueri non
 debent, cum magnus Magister, & con-
 ventus, qui supremam habent jurisdic-
 tionem conferendi, eorum jure utantur,
 l. injuriatum, ff. de injur. cum simili-
 bus.
- 93 Quilibet † prioratus habet quatuor
 commendas, cameras priorales, nuncupa-
 tas, & dictis commendis ad eorum colla-
 tionem spectantibus possunt Priores, &
 castellanus empostæ, unà pro quinta ca-
 mera priorali acceptare, & retinere, ut
 concedentiæ status eorum commodius
 consulatur, cap. prioribus, de com. dum-
 modo quolibet quinquennio, eorum Ba-
 julivas, commendas, domos, membra,
 hospi-

hospitalia, Ecclesias, oratoria, & alia quæcunque loca eis subiecta diligenter visitaverint, ut in cap. 1. 2. & 3. de visitat. alioquin ipsi negligentibus visitationem facere, carent omni iurisdictione, & præminencia priorali. cap. prior, eod. tit.

24. Præterea, † Priores, Bajulivi, & singuli Commendatarii, eadem auctoritate ordinaria beneficia quæcunque à Prioratibus, & aliis quibuscunque commendis dependentia conferre possunt, quia ex eorumdem privilegiorum, & statutorum dispositione, ordinaria auctoritate, ad ipsorum Priorum, Bajulivorum, & Commendatariorum collationem, & provisionem spectant, ut in prædicta Bulla Pij IV. ita quòd, † etiam † presbyteri seculares illa in commendam, aut alias quomodolibet obtinentes, commendis cedere, aut illas alias dimittere non possunt, nisi de consensu eorum, ad quos præsentatio, aut collatio spectat, & in favorem ejusdem religionis, seu personarum, quæ habitum, per fratres capellanos ejusdem hospitalis deferri solitum suscipiant, & professionem per eos emittant, nec illa, nisi intra sex menses à die intimationis, habitum ipsius religionis susceperint, & regularem professionem intra alios sex menses emiserint, possidere possunt, nec pensiones, absque habitu retinere, quia resignationes, etiam in manibus Papæ factæ, & provisiones inde factæ nullius roboris, vel momenti existunt, nisi de illis juxta formam privilegiorum dictæ religionis provideatur, ut in eadem Bulla Pij IV. in fin. vers. & ipsi Magister, & pag. 673. in princip. & tunc etiam si habitum, ut su-

pra, non susceperint, nisi expresse fuerit privilegii de non suscipiendo habitum, & non emittendo professionem derogatum, quibus simplex derogatio non suffragatur, etiam si in curia litigiosa fuerint, elapso tempore susceptionis habitus, & professionis emissionem, post intimationem de suscipiendo habitu legitime factam, absque aliqua desuper facienda declaratione, omni, & quocunque jure in dictis beneficiis, vel ad illa competenti carent eo ipso, & tanquam illiciti detentores, occupatores, & intrusi, ab eisdem sunt amovendi, & de illis tanquam de jure, & de facto vacantibus per Magnum Magistrum, & conventum, ac Priores, Bajulivos, Commendatarios, & alios, ad quos collatio spectat, libere provideri potest, amotis detentoribus, & possessoribus; non obstante longa, & diutina possessione, ac regulis de annali, & triennali possessore, ac alii privilegii, remediisque quibuscunque, etiam in corpore juris clausis, quibus diutini possessores utuntur, potiuntur, & gaudent; quavis etiam longissimi temporis præscriptione minime obstante, sed pro amotis, & expulsis sunt habendi, amotaque actione spoli, unde vi, & alio quovis remedio possessorio sive petitorio, competentis, quo desuper propterea agi non potest, ut in motu proprio Greg. XIII. in Bull. cap. 62. post. med. vers. ac quo nostra.

26. Et † quamvis inducatur vacatio ipso jure, & facto, non propterea possunt possessores, seu detentores de facto expelli, quia executio fuit commissa universis Sedis Apostolicæ nunciis, curis causarum cameræ Apostolicæ generali Audi-

Auditori, quibuscunque conservatori-
bus in dignitate Ecclesiastica constitutis
electis, & eligendis, coram quibus de-
rentores sunt vocandi, quia nemo sua
possessione privari potest, nisi pravia ci-
tatione, cum non sit de mente Pontificis,
ut quis removeatur à possessione sine
causæ cognitione. Innoc. in cap. 1. num.
4. de concess. preb. in 6. & Felyn. in c. si. n.
24. de presump. sed tamen possessores re-
gula de annali, vel triennali juvari non
possunt, quia illis fuit derogatum cum
decreto irritanti, & clausula, sicque in
præmissis, &c. ac sublata, &c. quæ
removeant omnem facultatem aliter ju-
dicandi, vel interpretandi ex alijs al-
legatis.

Pro collatione ¶ parochialium eccle-
siarum ab eadem Religione dependen-
tium; & suæ dispositioni spectantium,
tenentur collatores personas idoneas Or-
dinariis locorum, vel, si præceptoris, à
quibus dependent, nullius diocesis exi-
stant, vicinioribus Episcopis ordinariis
ad examen præsentare, quæ examina
gratis, & absque aliqua impensa fieri
debent, à quibus examinati, & idonei re-
pertii, collatores ejusdem ordinis eisdem
parochiales conferre possunt, ut in ea
Bull. Pii V. cap. 139, incipien. *exposcit.*
cir. med. & instab. c. priores. de com.

Uterius ¶ Priores, Bajulivi, Castella-
ni, & alii, commensarii, milites,
fratres, personæ, vasalli, membra, loca,
& bona quæcunque ejusdem ordinis, sunt
exempta à quorumcunque locorum,
tam laicorum, quam Ecclesiasticorum
Ordinariis jurisdictione, ita quod ra-
tione delicti, vel contractus, aut rei, de
qua agitur, ubicunque committatur de-

lictum, in eatur contractus, & res ipsæ
constat, etiam si ex adverso aliqui cleri-
ci seculares, vel regulares, aut laici exi-
stant, sub plenaria, & omni moda, etiam
meri & misti Imperii jurisdictione, ¶ &
superioritate Magni Magistri, & conven-
tus existunt, ut in ea Bulla Pii IV. pagi-
na 663. circa princ. pag. 665. & pag. 671.
circa fin. vers. *necnon causas*, & propterea
in commendatarios fratres, & personas
ejusdem ordinis, etiam gladii, & depo-
nendi facultatem, quam in delinquentes
illos habitu, commendis, & vita privan-
do habent, possunt exercere, ut *instab.*
ejusdem ordinis. cap. indignum. cap. falsarij.
cap. frater. cap. qui proditorie. cap. si fra-
ter. cum plur. seq. de poen. & cap. habitu pri-
vatus. de verbor. significat. In mero au-
tem & misto imperio cum omnimoda
jurisdictione consistit gladii potestas ani-
madvertendi in facinorosos, & quam-
cunque jurisdictionem exercendi. *l. im-*
perium. & ibi gloss. in *ver. mistum*, & Bar-
num. 8. Bald. num. 3. Paul. de Caltr. num.
5. & Jas. num. 8. ff. *de jurisdic. omn. jud.*
¶ sententiæq; per eisdem Magnum
Magistrum, & conventum lata, omnesq;
commissiones, & citationes, collationes
Bullæ, & omnia eorundem rescripta, à
nullis locorum, & terrarum dominis, et-
iam Ducali, aut Regali auctoritate ful-
gentibus, expectato consensu libere exe-
qui possunt, ut in ea Bull. pag. 572. in
princ. vers. & similiter.

Præterea ¶ præfati Bajulivi, Priores
præceptores, & fratres possunt personæ
in dignitate ecclesiastica ubilibet consti-
tutas, & quoscunque locorum Ordinarios,
& eorum vicarios, officiales, canonicos
metropolitan. & cathedralium, aliarumq;

Ecclesiarum Prælatos, & rectores auctoritate Apostolica in conservatores eligere, & deputare, qui quandiu officium conservatoris exercent, à nemine possunt impediri, quo minus exequantur contra inobedientes sententias, censuras, & pœnas Ecclesiasticas promulgando, eod. fol. vers. nec non personas, & licet regulariter conservatores impedimento esse non possint, quo minus coràm Episcopo, sive alio superiore ordinario in criminalibus, sive mistis causis quis possit accusari, & conveniri, nec in civilibus
 102 causis actor aliquem apud suos † conservatores iudices in iudicium trahere possit, litterarumque conservatoriarum beneficio ultra quinquennium nemo gaudere, nec conservatores Tribunal erectum habere valeant. concil. Trident. cap. 5. de reform. sess. 14. nec in causis, quæ iudiciale indaginem exigunt, procedere possint, cap. 1. in fin. & cap. fin. de off. deleg. in 6. & ibi Innoc. d. cap. 1. num. 4. in hoc tamen religio Hierosolymitana,
 103 † & Universitates studiorum, & collegiorum à concil. declarantur exemptæ, etiam quòd causæ graves sint, & plenariam cognitionem requirant, sed, quoad Universitates, profunt tantum doctoribus, & scholaribus in eisdem universitatibus operam suam navantibus, congreg. conc. in declarat. super eo. cap. 5. de reform. in decis. sub tit. Lovanien. & Mediolanen.
 104 † ac Oscen. omnibusque regularibus fuit concessum ut in civitatibus Italiæ sibi conservatores eligerent, coràm quibus convenirentur, semelque electos non mutarent, ac eorum nomina intra mensem Episcopis laicorum indicarent, 105 alioquin coram ipsis Ordinariis conve-

niri possunt, ut per congreg. ibid. super eo. cap. 5. in declarat., quæ incipit Sanctissimus.

Conservatore autem semel electo, illis non licet ab eo recedere, & ad alium conservatorem pro illius causæ expeditione confugere: ut ibidem super eod. cap. 5. §. quod Regulares, & alia regularia loca sub dispositione ejusdem decreti concilii non comprehenduntur, ut in eod. Decret. in fin. Et propterea juxta suorum privilegiorum dispositionem conservatores procedere possunt, præsertim contra eos, qui eorum privilegia infringere prætendant, gloss. in d. cap. 1. ibi Innoc. num. 1. de off. delegati. Idem contra exercentes in ipsos, & eorum bona, jurisdictionem, visitationem, correctionem, aut passagium, aretagia, gabellas, dacia, tractas, collectas, decimas, census, novalia, subsidia, etiam charitativa, congruas portiones, jucundum adventum, pastor bonus, aut alia onera, etiam jura synodalia, & Seminarii puerorum, ac pro reparatione pontium, fontium, furnorum, millorum, aut alia onera imposita, & imponenda ab ipsis, seu eorum colonis, laboratoribus, & personis ejusdem Religionis exigere prætendentes, qui omnes sunt exempti, ut in prædicta Bulla Pij IV. pag. 668. vers. nec non à solutione, & pag. 672. post med. vers. nec omnino, ac Pij V. constitut. 76. pag. 1038. Greg. XIII. motu proprio cap. 62. vers. nec non felicis. pag. 1287. concil. Trid. cap. 18. de reform. sess. 23. conservatores præfati procedere, & Religionem, ac alios prædictos tueri, & defendere tenentur.

Limitatur tamen † in Episcoporum visitatione, in his dumtaxat, quæ anima-

rum

rum eorum, illiusque exercituum, & sacramentorum administrationem respiciunt, quam, tanquam Sedis Apost. delegati, gratis & absque ulla ejusdem Religionis rectorum, & ministrorum impensa, & onere facere possunt, ut in ead. Bull. Pij V. cap. 139. incip. exposcit, & Gregor. XIII. cap. 88. incipien. consuevit sedes.

106 Secundò limitatur, † quoad personas vicariorum, militum, capellanorum, ministrorum servientium, adscriptorum, colonorum, procuratorum, ac familiarium eorundem, qui ecclesiis, aliisque locis dictorum militum actu non serviant, & intra eorum domos non resident, nec sub eorum obedientia vivunt, & qui legitime, ac secundum regulam dictæ Religionis professionem non fecerunt, contra quos Ordinarii, tanquam Sedis Apostolicæ delegati, habent jurisdictionem, & procedere possunt, concil. Trid. cap. 11. de resor. sess. 24. & Bull. Greg. XIII. cap. 67. incip. *circumspecta in omnibus*. & fuit decisum à sacra congreg. concil. ut in decis. manu script. mibi 146. quæ limitatio oritur, etiam ex dispositione eorundem privilegiorum ejusdem Religionis, quibus cavetur, † quòd privilegii tantummodo gaudeant, qui à Magno Magistro, seu de ejus licentia habitum susceperunt, & professionem emisertunt, nec v. g. abundis suffragentur. eo. Bull. Pij IV. fol. 669. ante medium. vers. quodque illi, quia privilegia sunt concessa principaliter in favorem Religionis, &

secundariò, personarum, quæ illi inserviunt.

Non viventes autem sub obedientia, nec inservientes, minusque residentes, aut legitime non professi, privilegiis gaudere non debent, quia cessat causa, ob quam fuerunt concessa. cap. cum cessante de appell. Felyn. in cap. cum accessissent. num. 24. const.

108 Ideo privilegium † concessum monachis, licet non sint clerici, super immunitate tutelæ, procedit, si in ecclesiis commorentur, non autem, si vagentur cap. generaliter, & ibi glo. in ver. devagantes. 16. quest. 1. & propter officium † datur beneficium, sed scæminas sibi concubinas, ut sponsas eligentes, & ob fornicationem officium dimittentes, amittunt beneficia. cap. si quis sacerdotum, & cap. eos etiam 2. dist. † Et cum parochiales conferantur, ut parochi per ipsos deserviant, & resideant, non residentes sunt beneficiis privandi, cap. quia nonnulli, & cap. relatum. de cler. non resid. Conc. Trid. cap. 1. post med. ver. eadem omnino. sess. 23. de resor. & Pius V. in Bull. cap. 64. incipien. cupientes, † Quia etiam beneficia dantur, ut ecclesiis inserviat, si quis beneficiatus fuerit excommunicatus proventus Ecclesiastici sunt ei subtrahendi capitulo postoralis. in fine, de appellation. & cap. latentes, de cleric. excomm. vel depof. quia, cum sit extra ecclesiam, nomine Ecclesiæ nihil potest possidere. cap. quo jure. vers. item relegantur. 8. dist. cap. eos qui 32. dist. & cap. quod autem 23. quest. 7.

DE

DE RESIGNATIONIBVS, ET EORVM publicationibus. Cap. IV.

S Y M M A R I V M.

- 1 Resignationes alia simplices, alia conditionata.
- 2 Resignationes conditionatae sunt pluribus modis.
- 3 Resignatio facta cum clausula, in favorem talis. N. & non aliter, nec alio modo, an admittatur.
- 4 Resignatio ex causa permutationis non tenet, nisi resignanti de alio beneficio provideatur.
- 5 Resignatio potest fieri cum designatione personae, cum reservatione omnium fructuum, demptis scutis centum pro titulari, vel cum reservatione pensionis annua.
- 6 Resignatio, nisi fuerit facta juxta formam mandati, non valet, etiam si supplicatio fuerit expedita.
- 7 Clausula quae in mandato solet apponi, & non aliam, aliter, nec alio modo necessitatem inducit, ita quod ejus transgressio vitiet actum.
- 8 Mandatum datum ad resignandum, vel ad consentiendum reservationi pensionis, re integra, potest quandoque revocari, sed est revocatio intimanda.
- 9 Resignationes beneficiorum in Romana curia sunt publicandae intra sex menses, si beneficia sint citra montes, si vero ultra, intra novem à data concessionis gratiae numerandas.
- 10 Beneficiorum permutationes sunt publicandae.
- 11 Resignationes beneficiorum quorumcumque sunt publicandae.
- 12 Resignationes quae consistorialiter sunt, non sunt publicandae.
- 13 Resignationes, & jurium cessiones auctoritate ordinaria intra mensem admitti, aut rejici debent.
- 14 Resignationes, quibus casibus sint nullae.
- 15 Resignationes beneficiorum auctoritate ordinaria collatorum intra tres menses debent publicari.
- 16 Resignationum publicatio in quibus, & quomodo fieri debeat.
- 17 Resignationes beneficiorum ruralium, quomodo debeant publicari.
- 18 Resignationes propter impedimentum belli, vel pestis, quibus in locis fieri debeant.
- 19 Resignationes, vel cessiones jurium beneficiorum litigiosorum, quomodo sint faciendae.
- 20 Cardinales sub constitutione de publicandis resignationibus comprehenduntur.
- 21 Forma à lege data non servata corrumpit actus.
- 22 Formae defectus, major est, quam defectus materiae.

- 23 Forma certa data à jure, vel ab homine, paria sunt agere directe contra, vel citra.
- 24 Alienatio rei ecclesie facta, forma non servata, infringitur.
- 25 Alienatio rerum immobilium minoris, quando infringatur.
- 26 Forma juris non servata, quando reddat matris testamentum nullum.
- 27 Beneficia resignata ob non publicationem vacant ipso jure.
- 28 Beneficia vacantia ob non publicationem resignationis sunt Sedi Apostolicæ reservata.
- 29 Regula re trienniali possessore quos tueatur.
- 30 Regula de trienniali possessore se tueri non possunt obtinentes beneficia vacantia ob non publicationem resignationum.
- 31 Titulum coloratum, quis habere dicatur.
- 32 Regula de trienniali jurari non potest provisus de parochiali sine concursu.
- 33 Possessio est jus insistendi rei non prohibita possideri.
- 34 Impetrationes beneficiorum vacantium ob non publicationem, quomodo fieri debeant.
- 35 Beneficij litigiosis impetratis, quomodo sit in lite procedendum.
- 36 Subrogatus eodem jure uti debet, quo ille in cujus locum subrogatur.
- 37 Relegatio facta dignitati, transit in subrogatum in dignitate.
- 38 Magnus Magister, & conventus Religionis Hierosolymitana, quomodo de beneficiis ejusdem religionis providere possit.
- 39 Magnus Magister Religionis Hierosolymitana pensiones annuat reservare, & fructuum reservationes facere potest.
- 40 Beneficia regularium commendata etiam comprehenduntur sub constitutione publicandis resignantibus.
- 41 Resignatio commendarum, qua in conventu Religionis Hierosolymitana admittuntur, non cadunt sub constitutionem de publicandis resignationibus.
- 42 Proœmium causam finalem dispositionis indicat.
- 43 Constitutionis causa cessante, cessat constitutio.
- 44 Commendæ Religionis Hierosolymitana vacantibus, qui fructus ararij debeantur.
- 45 Commendæ Religionis Hierosolymitana quibus oneribus sint gravata.
- 46 Dispositio quantumcunque generalis debet interpretari, & restringi, ut non comprehendat casum absurdum, per quem quis pœnam incurrat.
- 47 Priores, bajulivi, & commendatarij Religionis Hierosolymitana sunt veri Ordinarij.
- 48 Coadiutoria, an sint publicanda.
- 49 Jus idem esse debet ubi est eadem ratio.
- 50 Constitutio de publicandis resignationibus, quare edita fuerit.
- 51 Proœmium causam finalem indicat.
- 52 Constitutionis causa cessante cessat constitutio.
- 53 Lex, etiam si sit perquam dura, à verbis legi non est recedendum.
- 54 Coadiutoria celari non possunt.
- 55 Subrogatus frui debet prerogativis ejus, in cujus locum subrogatur.
- 56 Canonorum tres sunt gradus,

Ff

Coadiu-

- 57 Coadiutor, quomodo inter alios canonicos sedere debeat.
- 58 Auctoritatis propria lumine fulgentes, praferuntur illis, qui vices aliorum gerunt.
- 59 Honor debetur constitutis in dignitate ratione excellentia.
- 60 Coadiutor canonici vocatur canonicus fideus.
- 61 Canonici veri fidei sunt praferendi.
- 62 Coadiutor datus canonico in ordine sacerdotali canonicos in ordine diaconali, vel subdiaconali praecedere debet.
- 63 Canonicus praecedere debet coadiutorem canonici ejusdem ordinis primò receptum.
- 64 Coadiutoria forma est semper consideranda, ubi de illius viribus dubitari contigerit.
- 65 Coadiutor infirmus, vel corporaliter legitime impeditus lucratur distributiones quotidianas.
- 66 Coadiuto excommunicato, an coadiutor pro eo distributiones quotidianas lucrari possit.
- 67 Excommunicatus non lucratur fructum aut emolumenta beneficiorum.
- 68 Excommunicatus, qui non potest per se, nec per alium ad sui utilitate agere potest.
- 69 Coadiutor canonici, an vocem activam, & passivam in capitulo habere possit.
- 70 Verba generalia, generaliter sunt intelligenda.
- 71 Coadiutores pluribus dantur.
- 72 Coadiutor, quis dicatur.
- 73 Aetas in coadiutore, qua requiratur.
- 74 Coadiutor Episcopi cum futura successione minor 30. annorum sine dispensatione Apostolica deputari non potest.
- 75 Coadiutores cum futura successione pluribus de causis dari possunt.
- 76 Coadiutor Episcopi, qua exercere possit.
- 77 Coadiutores dignitatibus in cathedralibus ecclesiis existentibus dari possunt.
- 78 Coadiutores parochialium ecclesiarum rectoribus, quibus ex causis dari possunt.
- 79 Coadiutores, Abbatis, & Abbatibus dari possunt.
- 80 Coadiutores Regibus, & Principibus dari possunt.

QUOMODO beneficia per obitum vacantia conferantur, edoctum fuit supra, nunc autem de vacantibus per resignationem est agendum. Resignationes verò ÷ alia sunt simplices, ut quae fiunt sine conditione, & pacto, non designata persona, cui beneficium conferatur *c. tua nos, de Simon. & Put. decis. 158. n. 4 lib. 3.* & istae fieri possunt per procuratorem aut resignantem, qui personaliter potest resignationi consentire.

2 ÷ Alia conditionata, quae pluribus modis fiunt in favorem designatae personae resignatarii,

3 Primò ÷ in favorem talis, & non abas, aliter, nec alio modo, & quia in supplicationibus non conceditur clausula, in favorem talis. N. & non alias, aliter, nec alio modo, tunc procurator ad resignandum verbi gratia in favorem Sempronij non potest resignare, nisi provideatur in favorem personae nominatae, quia contra formam mandati resignatio admitti non potest. *gloss. in c. olim. il. i. in ver. traditam. de rest. spol. Paris. conf. 19. numer. 23. vol. 2. & Rebuff. de resignat. cond. numer. 3. par. 3.*

4 Secundò ÷ ex causa permutationis, dum-

Admodum resignanti provideatur de alio beneficio *cap. unio. de rer. permut. in 6. & Clement. unic. eod. tit. & nisi resignante de alio beneficio, pro quo permutatur, provideatur, resignatio, ut facta contra formam mandati, non tenet, ex supra deductis, quia non abdicatur jus à resignante, nisi perfecta resignatione Rota decis. 4. nu. 11. de renunc. in no.*

Tertio † designata persona, & reservatis resignanti omnibus fructibus, demptis scutis centum auri pro titulari, quæ ad minus super Abbatibus, & alijs pinguius beneficijs de stylo reservantur, vel reservata pensione annua centum ducatorum, aut alia inter partes conventa, libera, immuni, & exempta, & tunc, nisi cum eadem reservatione juxta formam mandati, consensus resignationis non admittitur, quia notarij, ad quos officium consensus hujusmodi extendendi spectat, etiam † quod supplicatio sit expedita, si cum mandato non concordat, consensum non admittunt, quicquid in contrarium teneat Rebuff. vir alioquin peritissimus, quod Papa possit dimidiam pensionis sine consensu admittere, & valebit resignatio, *de resig. condit. numer. 25. & 26. par. 3.* quia resignatio esset nulla defectu mandati, *l. diligenter, ff. mand. & Felya. in cap. ex parte numer. 4. de consit.*

† Clausula enim, quæ in mandatis solet apponi, & non aliàs, aliter, nec alio modo, necessitatem inducit, ita quod ejus transgressio vitiet actum, *Paril. cons. 19. num. 18. 19. & 20. volum. 2.* salva tamen semper absoluta Papæ auctoritate.

Mandatum † datum ad resignandum, vel ad consentiendum reservationi pensio-

nis, reintegra, potest quodcumque revocari, sed requiritur intimatio facta procuratori, auferendo ab eo facultatem sibi traditam, aut inhibendo, ne ulterius vigore mandati in ejus personam ad resignandum facti, audeat beneficium resignare, sub pœna nullitatis, & si plures procuratores fuerint constituti, omnibus est revocatio intimanda, quia aliàs intimatio facta uni non prodesset, quoad alium, qui licite posset renunciare, vel sufficeret intimatio facta resignatario, *clement. unic. de renunc. & Rebuff. pract. benef. de revoc. proc. par. 3.* sed, quia de resignationibus. *Pau. Paril. copiosum tractatum edidit, ex quo ad saturitatem commode, quod velis, haurire potes, hæc pauca mihi delibasse sufficiat.*

Beneficiorum † resignationes sunt publicandæ, ut per diversas constitutiones *Innoc. VII. constit. 13. Pij IV. constit. 15. Pij V. 182. & Greg. XIII. 87.* quæ ultima, cum omnes constitutiones prædecessorum super publicandis resignationibus comprehendat, reformet, restringat, & abroget, *ut in ead. constit. circ. fin. vers. decernentes,* ea sola servari debet. Ideo resignationes, jurium cessiones, & beneficiorum permutationes, in Pontificis, seu notariorum Romanæ curiæ, facultatem habentium, manibus factæ, intra sex menses, si citra montes, si verò ultra, intra novem menses à data concessionis gratiæ, non autem à die præstiti super ea consensus numerandos, debent publicari, *ut in ead. constit. in princ. nos hoc malum, & ex hoc tollitur quæstio, & difficultas, an tempus solum currere debeat à præstiti consensus, de qua per Gomef.*

- mes. de publ. resign. n. 3. vers. pradietis. ac. nu. 4. 5. & 6 qu. 7.
- 10 † Et debet etiam fieri de permutationibus beneficiorum, ut ibi eod. §. in princip. etiam causa permutationis, evacuata longa disputatione pro parte affirmativa, & negativa ab eodem Gomel. in ead. reg. de publ. in qu. 3. per tot. tractat. a.
- 11 Proceedit etiam, † & habet locum in beneficiis commendatis, ut in eod. §. nec hoc malum; ibi, ac commendarum; & capit resignationes quaruncunque ecclesiarum, Monasteriorum, Prioratuum, tam virorum, quam mulierum, dignitatum, officiorum, & beneficiorum quoruncunque secularium, & quorumvis ordinum, etiam militiarum regularium, etiam electivorum, & manualium, ac etiam de jure patronatus laicorum illustrium, & alias quomocunque existentium, etiam quod in petitorio, sive in possessorio sint litigiosa, ut in eadem. constit. §. ceterum modus, qua tolluntur deducta pro parte negativa, quod constitutio non procederet in beneficiis commendatis, ut per Gomel. de publ. quest. 4 &, quia dubitabatur, an haberet locum in beneficiis consistorialibus, ut per eundem Gomel. quest. 5. declaratur, quod procedat etiam in beneficiis consistorialibus, quando extra consistorium resignationes admittuntur, etiam cum reservationibus nominis, tituli, administrationis, reservationis fructuum, etiam omnium, ac rerum, & jurium quoruncunque, ut in eodem §. ceterum, & cum inclusio unius sit exclusio alterius, † sequitur, quod beneficia de quibus in consistorio disponitur, non comprehenduntur sub constitutione, quia renunciatio facta in consistorio in praesentia Pontificis, & Cardinalium satis dicitur publicata, ut per Gomel. d. q. 5.
- Resignationes † etiam ex causa permutationis, & jurium cessionis in manibus Ordinariorum etiam S. R. E. Cardinalium, etiam indulta à Sede Apostolica habentium, ac legatorum etiam de latere, & delegatorum etiam specialium ejusdem Sedis extra Romanam curiam factae, intra mensem admitti vel rejici, resignationesque, & provisiones resignatorum beneficiorum omnino intra mensem ab ipsi Ordinariis admitti debent, ut in eadem constitut. §. de beneficiis, circa fin.
- 14 Admissio † autem in favorem, vel de beneficio sic resignato consanguineo, vel affini resignatis, vel familiari admittentis resignationem fieri non potest, sub suspensionis, & aliis poenis, ut in constitut. Pij V. super admittendis resignationibus constit. 88.
- 15 Ordinaria † auctoritate de beneficiis per resignationem vacantibus etiam S. R. E. Cardinales, ac legati etiam de latere intra mensem debet providere, & provisionis factae namerandos, publicare, & possessionem beneficij modo infra scripto capere, aut petere tenentur, ut in §. de beneficiis autem.
- 16 Publicatio resignationum † in cathedrali, & in Ecclesia, seu Ecclesijs beneficij, si in pluribus ecclesijs beneficiorum existat fieri debet, dum frequens populus admissarum solemnia convenit, ubi palam omnibus litterae, sive Apostolica, sive auctoritate ordinaria factae, earumve transcriptum debet exhiberi, claraque, & intelligibili voce resignatio, seu cessio, ac beneficij qualitas, & invocatio, nominaque, & cognomina resignantis, seu cedentis, & resignatarij, seu cessionarij pronunciantur debent,

bent, ut omnia possint verisimiliter, ad omnium ibi existentium notitiam pervenire, exemplumque litterarum collationatum valvis ecclesiarum affixum reliqui debet, *ead. constitut. §. nos hoc malum, in fin.*

17 Pro beneficio rurali † quodque populo, aut conventu caret, publicatio in parochiali iarra cujus parochiæ limites beneficium constitutum existat, & in cathedrali ecclesia, † vel, si locus bello, aut peste, seu manifestis periculis, subiaceat, tunc in proxima parochiali, ac etiam in cathedrali ecclesia, vel si aditus ad illas, aut alteram ipsarum minime sit securus, in alia cathedrali, vel parochiali viciniori periculis immuni publicatio hujusmodi fieri debeat, *eadem constitut. §. si vero Ecclesia.*

18 Provisus de beneficio, † etiam litigioso, vel à cedente non possessore, possessionem beneficij infra dictum tempus vigore litterarum Apostolicarum desuper confectarum, aut provisionis auctoritate ordinaria factæ, nec alias apprehendere debet, quod si propter litem, aut aliud impedimentum apprehendere non poterit, saltem litteras cum earum publicatione, si tunc facta fuerit iudici, seu executori illarum, vel illi, ad quos pertinet, per se, vel procuratorem suum legitimum, infra idem tempus presentare, & apud illum, vel illos pro ipsarum litterarum executione instare, & possessionem hujusmodi instanter petere debet, *ut in ead. constitut. §. is quoque.*

20 Cum autem S.R.E. Cardinales, † sub regulis cancellariæ non comprehendantur, ut trad. Gomez. *in proem. reg. quest. 6. numer. 10.* & habetur per Clementem Papam VIII, *in suis regulis cancellariæ*

reg. 69. & ideo dubitari contingeret, an constitutio hujusmodi ipsos comprehenderet, licet videretur, quod sic, *cap. 1. de schismat. & idem Gomez. de publ. resign. quest. 12. numer. 3.* ad tollendum omne dubium fuerint expresse comprehensi, *ut ead. constitut. §. 1. ibi, etiam S.R.E. Cardinales.*

21 Resignationum † publicatio sub modo, & forma desuper tradita fieri debet, alias redditur nulla, ut expresse disponitur, ultra quod, non servata forma data à lege corruit actus, *c. cum dilecta, de rescript. c. venerabili, de off. deleg. cap. fin. de rest. spol. Rom. cons. 236. numer. 8.* & Felyn. *in d. cap. cum dilecta, numer. 7. circa med. vers. gesta contra*

22 *formam, de rescript.* † major est enim defectus formæ, quam materiæ, *glos. in l. unus §. si acceptilatio in verb. inutilis, & ibi Paul. Castr. numer. 2. de pact. & l. certa forma, & ibi Joann. de Plat. C. de iurefisci lib. 10.* nec potest adimpleri per æquipollens, *ut*

23 *in ead. constitut. eod. §. cæterum, † Quia quando datur certa forma à jure, vel ab homine, paria sunt agere directè contra, vel citra, cap. prudentiam, & ibi Abb. u. 5. de off. deleg. & Felyn. in d. c. dilecta, n. 6. vers. amplia primo, qui tradit regulam cum pluribus limitationibus, & ampliationibus, & hinc videmus † quod ex isto capite, infringitur*

24 *alienatio rei ecclesiæ facta, forma non servata, cap. sine exceptione. 13. qu. 2. cap. 1. de reb. Eccles. non alienan. in 6. & clem. 1. & ibi Card. eod. titul. Bart. in l. cum sic, §. eam transactionem, numer. 3. ff. de transact. Bald. in l. fin. §. necessitate, numer. 27. C. de bo. qua lib. Jal. in l. contra iuris, numer. 9. de pact. & Felyn. in cap. causam, il. x. numer. 8. vers. contra hæc, de jud.*

25 Infringitur etiam † alienatio rerum immo-

immobilium minoris facta sine decreto, dummodo pecunia non probetur versa in ejus utilitatem, *l. magu puco, §. ne passim, ff. de reb. eod. l. utere, & l. si pradium, §. emptor. C. de prad. min. sine decr. non alien.*

26 Et præteritio filij † facta à matre sine insertione causæ legitimæ hodie reddit testamentum nullum, etiam ob non servatam formam juris novissimi, *de quo in §. aliud quoque capitulum, in aub. ut cum, de appell. cognos. coll. 2. 8. Alexand. in aub. non licet, n. 9. C. de lib. præter, & Bald. in cons. 2. in fin. volum. 1.*

27 Beneficia resignata † publicatione non facta, tam ex parte resignantium, quam resignatorum, vacant ipso jure, nec resignantes, continuando possessionem, constitutione de annali, vel triennali jurari possunt, & resignatarij ad beneficia resignata obtinenda inhabiles, & incapaces redduntur.

28 Beneficiaque † sic vacantia à Sede Apostolica duntaxat possunt impetrari, *ead. constit. 87. §. quod si quidquam, & dicta dictio taxativa excludit omnem facultatem Ordinarijs attributam conferendi, cum excludat omnes alias personas, Bart. in l. 1. numer. 1. & 3 ff. si quis judic. non obtem. Bald. in l. si qui ex consensu, numer. 2. de epis. ad & Felyn. in cap. contigit, numer. 3. de fide. instr.*

29 An autem tribuales possessores post resignationem, publicatione non facta, regula de triennali defendi possint, & videtur, quòd sic, † quia regula de triennali tuetur omnes provisos, duobus casibus exceptis, videlicet, ingressu simoniacò, & intrusione in beneficijs dispositioni Apostolicæ ex generali reservatione in corpore

juris clausa, reservatis, quæ vacant in curia, *cap. 2. de præb. in 6. & cum dicta constitutio sit extravagans, & non clausa in corpore juris, & ideo casus non publicationis resignationis non sit de exceptionibus, remanet sub regula, cum exceptio firmet regulam in contrarium, cap. dominus, cum glos. 32. quæst. 7. cap. nonne de præsumpt. l. nam quod liquide in fin. de penu. leg. §. ut autem ubi glossa penult. & ibi Bart. in aub. de non alienan. aut permut. in col. 2. Rom. cons. 337. numer. 8. & Felyn. in cap. quoniam frequenter, numer. 1. ut lit. non contest. videtur etiam, quod regula eadem se tueri possint provisi de parochialibus sine concursu contra formam dictæ constit. Pij V. 32. in conferendis, & sacri concil. Trident. dispositionem.*

His tamen non obstantibus, in dictis casibus possessores regula de triennali jurari non possunt, † quia resignans amittit titulum, & possessionem beneficij, *Rota decis. 2. numer. 3. de renunc. in antiq. Paris. cons. 176. numer. 4 & 5. & cons. 185. numer. 1. & 2. lib. 4. Put. decis. 250. numer. 2. lib. 2.* Nec potest habere coloratum titulum, quod quidem requirit regula; † quia titulum coloratum habere dicitur, qui illud habet ab habente de jure facultatem conferendi, *Lap. alleg. 16. numer. 2. Abb. in cap. in litteris, nu. 12. de rest. spol. Paul. de Castr. cons. 253. numer. 4. de volu. 1. Narr. cons. 411. n. 7. & 9. Ofalc. decis. 116. numer. 7. & Gomez. de trien. poss. d. quæst. 10. nu. 2. & ob non publicationem titulus habitus ab habente facultatem conferendi redditur ad non titulum, ex dispositione ejusdem constit. 87. §. quod si quidquam.*

31 Nec jurari † potest dicta possessione provi-

provisus de parochiali ab Ordinario, etiam S. R. E. Cardinali, ac Sedi Apostolicæ legato, vel nuncio sine concursu, quia dicta constitutio, in conferendis comprehendit etiam Cardinales, & habet decretum irritans, simileque provisiones nullum provisus jus, aut titulum etiam coloratum tribui, illaque ut prius vacare, & sedi Apostolicæ reservatas esse voluit, & declaravit, ut in ead. constitut. §. nos ad quorum, & annalis possessio non juvat detinentem beneficium reservatum. Gomez de anna. poss. qu. 23. per totum, nec triennalis, idem Gomez in reg. de trien. qu. 26. n. 6. 7. & 9.

33 Possessio enim est jus insistendi rei non prohibita possideri, ut trad. Bart. in l. i. nu. 6. ubi omnes Doct. ff. de acq. poss. sed possidentes post resignationem, aut sine concursu contra prohibitionem sacri concilij, & dictæ constitutionis sunt mere intrusi, & titulus redditur ad non titulum, ex supra deductis.

34 Impetrationes beneficiorum sic ob non publicationem vacantium fieri debeat cum expressione nominum, & cognominum resignantium, seu cedentium, & resignatariorum, seu cessionariorum, & impetrantes à data suarum impetrationum ea omnia, quæ cadentes à jure prædicto præstare debebant, adimplere tenentur, ut vid. §. quod si quidquam. post med.

Si verò beneficia impetrata fuerint litigiosa contra cedentes ad ulteriora, etiam usque ad sententiam diffinitivam, ac rem judicaram, & illius executionem procedi poterit, licitum tamen erit resignatariorum, seu cessionariorum, aut subrogatis, coram iudice, coram quo lis pendere contigerit, comparere, ac ad causam in eisdem actibus, & terminis, in quibus reperietur,

absque alia commissione erunt admittendum, ut ead. constit. §. sed ne in beneficiis, quia, cum subrogatur in loco aliorum, eodem jure, uti debent, cap. Ecclesia, il. cum glos. post med. ut lit. pendens. & ibi Innocent. & Abb. num. 6.

Hinc videmus, quòd subrogatus in officio, vel collegio alterius utitur jure illius, in cujus locum subrogatur, tam, quoad commodum, quam quoad incommodum, l. unica C. de colleg. & cartopra. & ibi Bart. §. si. Io. de Plat. & Rebuff. nu. 4. lib. 17. & ibidem Bart. in l. comperimus. num. 4. de

37 prox. sacr. scri. lib. 12. & delegatio facta alicui in dignitate constituto sub nomine dignitatis transit in subrogatum in dignitate, cap. quoniam Abbas, & ibi Innoc. n. 1. & Abb. numer. 4. de off. deleg. cap. pastoralis, §. ad quod dicimus, & ibi glos. in ver. succedat, de off. judicis ord. & quia dubitari potest, an resignationes, & cessiones commendarum, & beneficiorum Religionis Sancti Joannis Hierosolymitani sub dicta constitutione de publicandis comprehendantur, stante, quòd Magnus Magister, &

38 conventus de beneficiis, tamquam privati prædij in titulum perpetui beneficii ecclesiastici, seu etiam ad nutum, seu amovibiliter uni, vel diversis personis, assignari solitis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis, seu aliis affectis, aut ad Sedem ipsam devolutis, liberè providere, & illa unire, & dismembrare, & de illis disponere, antianitatesque, tam generales, quam speciales, super eisdem beneficiis fratribus ejusdem Religionis concedere, & resignationes dictorum beneficiorum recipere, & admittere, illaque resignantibus titulum, seu denominationem, ac omnes eorum fructus, seu illorum partem, aut super illis qual-

quacunqꝛ penſiones annuas, quæ etiam tranſeant ad ſucceſſores, in eis reſervare, concedere, conſtituere, & assignare, & quod altero decedente, ſuperſtes in illius poſſeſſione ſuccedat, indulgere poteſt, ut in Bullar. Pij. IV. cap. 24. incipien. *circuſpecta Romani Pontificis pag. 667 poſt. 4° med. verſ. & tam Magiſtro † videtur,* quod comprehendantur verbis expreſſis, beneficia commendata regularium militiarum, etiam electiva, & manualia, eod. §. *nec hoc malum, & §. cæterum.* quod puto verum, quoad reſignationes beneficiorum, quæ extra conventum, etiam apud Sedem Apoſtolicam admittantur, quia tunc, cum convenient verba conſtitutionis intrat illius diſpoſitio, l. 4. §. *toties, ff. de dam. infect.* & cum comprehendat etiam S. R. E. Cardinales, qui dignitate, favoribus, & privilegiis præcellunt multò magis inferiores, quia ubicunqꝛ eſt eadem ratio, vel æquitas, eadem eſſe debet juris diſpoſitio, l. *illud, ff. ad leg. Aquil.* & l. à Titio ff. *de verb. oblig.*

41 Sed in commendis, † quæ in conventu reſignantur, & ut vocabulo conventus utar, ſmutiuntur, ut in ſtabil. ejuſdem religionis, cap. *ſtatuiſmus, de com. & cap. morio, de verb. ſignif.* quia illius vacatio inducitur in lingua, id eſt in natione, cap. 43 *linguas, eod. tit. & d. cap. morio,* & ibi, per Magnum Magiſtrum, & conventum dumtaxat reſignationes admittantur, cap. *ſtatuiſmus, quod nullus, & cap. præter id, eod. rit. de com.* & ſecuta vacatione de commendis ab eodem Magno Magiſtro, & conventu provideatur, cap. *ſtatuiſmus, ut ſtatim, eod. tit.* non requiritur publicatio, quia, licet regulariter publicatio omnium beneficiorum reſignatorum, etiam militia-

rum, & conſiſtorialium fieri debeat, fallit tamen regula, quando beneficia conſiſtorialia in conſiſtorio reſignantur, ut in d. §. *cæterum ibi,* extra tamen dictum conſiſtorium admittantur, & eſt ratio, quia reſnanciatio facta in conſiſtorio in præſentia Principis tatis dicitur publicata, ut trad. Gomel. in qu. 5 ſupracitata.

Ideo pari modo dicuntur publicatæ reſignationes factæ in manibus Magni Magiſtri, & conventus, qui fiunt in concilio præſentibus fratribus illius linguæ, cujus commenda exiſtit, de quorum intereſſe agitur, & cum linguarum congregatio in concilio fiat cum præſentia priorum linguæ, ut in eisd. *ſtabil. in c. quoniam plerumque c. ut liberius, & c. quia bonum, de concil.* & expediantur de ſuper Bullæ ſub plumbo, ut in cap. *ad liberationem, eo. rit.* publicatioque reſignationum fuerit iaducta tantummodo ad evitandas clandestinas, & fraudulentas reſignationes, ut in Bull. Pij. V. c. 182. incip. *Sanctiſſimus, in præm. & ead. 42 conſt. Greg. XIII. etiam in præmio,* † quod cauſam finalem diſpoſitionis indicat l. *ſin.* & ibi Bart. nu. 3 ff. *de hered. inſtit.* & Paſſ. conſ. 6. n. 24. vol. 4. ceſſante cauſa conſtitutionis, ceſſat conſtitutio, c. *neophytus,* cum gl. in ver. *cauſa. 6. d. diſt. & c. quod pro remedio,* & ibi gl. in ver. *ceſſante 17. q. 7.* † proit, ceſſante cauſa finali, ceſſat effectus, c. *cum ceſſante, in princ. & ibi Abb. n. 2. de appell. gl. in c. poſt translationem, in verb. ceſſante extra de renun. gl. in ver. non coheret, in l. cum tale, §. ſalſam cauſam ff. de cond. & idem Bart. in l. demonſtr. num. 18 ff. eo rit. & in aul. de nup. & ſiqui verò, nu. 1.*

Cauſa finalis dictæ conſtitutionis in reſignationibus in manibus Magni Magiſtri, & conventus factis, nec appellari poteſt, quan-

quandoquidem † ex omnibus Prioratibus, Castellaniæ, Empostæ, Bajulivariibus, Commendis, & administrationibus, quæ per cessionem, & resignationem aliis conferuntur, fructus, & redditus duorum annorum integrorum, primi, & secundi anni ab arario Religionis sunt excipiendi, ultra quod provisi de commendis per resignationem omnia debita, quibus resignantes tempore resignationum, & cessionum obnoxii erant, persolvere tenentur, ut in *instabil. c. praterea & c. in super de com. arar.* etiam si Apostolica auctoritate fuerint provisi; ut in motu proprio Pij IV. & alio Pij V. non impressis, sub Sixto V. in forma, rationi congruit, expedito, in libro ejusdem Religionis registratis, & in motu proprio in Bull. Greg. XIII. incipien. *dudum sel. rec. Pius Papa V. c. 78.*

45 Sunc etiam † omnes commendæ gravatæ annuis pensionibus perpetuis, communi arario Religionis persolvi debitis, quæ impositiones, & responsiones vocantur, ut in *instab. 1. de com. arar.* quas annis singulis in capitulo Provinciali, vel in Felto S. Joannis Baptistæ quocunque casu fortuito, & inopinato non obstante, Receptoribus, & Procuratoribus Religionis, Priores, Castellanus empostæ, Bajulivi, Commendatarii, & fratres tam exempti, quam non exempti persolvere tenentur, *cap. statuimus, il. 1. & c. quodd, si aliqui, eo. tit.* à quibus resignationes clandestinæ, aut simulatæ fieri non possunt, dispositio † enim quantumcunque generalis, semper debet interpretari, & restringi, ut non comprehendat casum absurdum, per quem quis indebite penam incurrat, *Bart. in l. Cesar, n. 1. ff. de publ.*

Paris, *cons. 59. num. 23. & 24. vol. 3. & Olach. decis. 59. num. 8.*

47 Priores, † Bajulivi, & Commendatarii intra limites suarum commendarum sunt veri Ordinarii, ut in Bull. Pij IV. c. 14. p. 172. *circasim. et. instabil. c. prioru c. prior. c. impunitas, de prior. & sunt excepti à jurisdictione quorumcunque Ordinarii, habentque collationem beneficiorum suorum, Prioratum, Bajulivarum, & Commendarum extra conventum, etiam per resignationem vacantium, ut in c. priores in suis, & c. tamenst, de comm.* Ideo in istis resignationibus per inferiores collatores extra conventum admissis collationibus subsequitis, & aliis Apostolica auctoritate admissis procedit dicta constitutio, quod tales resignationes debeant publicari, quia, cum non possit dari ratio diversitatis ab aliis Ordinariis, & expresse comprehendatur beneficia, & commendæ militiarum, sunt publicandæ ad mentem ipsius constitutionis, alias ob non publicationem vacant ex supra allegatis.

48 Queritur de coadjutoriis, † an subiaceant constitutioni Greg. XIII. de publicandis resignationibus: dubium facit consensus coadjuvati, qui requiritur in coadjutoriatu concessione, & habet vim resignationis, ut per Put. *decis. 158. n. 2. l. 2. & coadjutor, adveniente morte coadjuti, remanet subrogatus sine alia collatione, aut provisione, perinde, ac si esset resignatarus cum reservatione omnium fructuum, quo decedere fructus cedunt titulo, & cum resignationibus cum fructuum reservatione sunt publicandæ, ut in dicta constit. s. ceterum modus, pari ratione videntur, publicandæ coadjutoriarum, quia † ubi est eadem ratio, idem jus esse debet, l. *quid ff. ad l. aq. & Craver. consi.**

183. num. 3. tamen dicta coadjutoria non cadunt sub dicta constitutione de publicandis resignationibus, ut infra demonstrabitur.

90 Causa enim ꝑ fundamentalis constitutionis de publicandis resignationibus fuit ad prohibendas simulatas, occultave beneficiorum ecclesiasticorum resignationes, ut verba ejusdem constitutionis sonant in proemio, quod inducit causam finalem, l. fin. ff. de hered. instit. & Jas. post alios per ipsum citatos in l. si pacto, quo pœnam. num. 14. C. de pact.

91 proemii autem ratio ꝑ adeo est potens, quod, sicut corpus ab anima, ita dispositio ab ipsa ratione proemiali regulatur, Jas. in l. qui quadringenta, num. 2. ff. ad Trebell. & Gomez. de anna. poss. q. 1. num. 2. Ideo cum cessat ratio proemialis in coadjutoriis, quæ simulate, vel occulte fieri non possunt, non habet locum dicta constitutio, ꝑ quia constitutionis causa, vel ratio

92 cessante, cessat constitutio, cap. cum cessante, de appell. & Tiraq. in tract. cess. caus. par. 1. num. 53.

Præterea constitutio loquitur de resignationibus quibuscunque, tam simplicibus, quam permutationis, vel quavis alia causa, etiam per jurium cessionem, & de beneficiis litigiosis factis, non tamen loquitur de coadjutoriis, ꝑ & à verbis legis non est recedendum, etiam, si lex sit perquam dura, cap. in memoriam 19. dist. 6. l. prospexit, ff. qui, & à quibus. Nam dicta constitutio est pœnalis, & in pœnibus non fit extensio, cap. odia. de reg. jur.

94 in 6. coadjutoria enim ꝑ beneficiorum, non potest proprie dici resignatio, licet formam resignationis repræsentet, Rot. in noviss. par. 3. lib. 3. decis. 10. num. 2.

Coadjutoria enim telari non possunt, cum coadjutor in choro, loco coadjuti, publice inserviat, & dubitatur, an in sede coadjuti, aut alia, sedere debeat, cum autem coadjutor repræsentet personam coadjuti, ꝑ & subrogatus regulariter eisdem prærogativis frui debeat, quibus fruitur coadjutus, in cujus locum subrogatur, cap. Ecclesia Sancta Maria, il primo junct. gloss. ut lit. pend. l. si eum §. qui injuriarum. ff. si quis cau. l. filia sua, §. Titia ff. de condit. & demonstr. l. in duobus, §. 1. ff. jure juran. & Bar. in l. 1. §. hi quibus num. 2. ff. de leg. 3. videtur, quod sedem ejus, in cujus locum fuit subrogatus, habere debeat, tamen dicta regula, quod subrogatus frui debeat prærogativis ejus, in cujus locum subrogatur, non habet locum hoc casu, quo ad sedem.

Dantur enim tres gradus ꝑ inter canonicos, quorum primus est presbyterorum, secundus diaconorum, & tertius subdiaconorum, concil. Trident. in cap. 12. §. in omnibus verò, de reformat. sess. 24. prout etiam Cardinalium gradus est tripartitus in Episcopos, Presbyteros, & Diaconos, de quibus supra, cap. 2. num. 3. par. 1. Ideo, ꝑ aut canonici sine disparitate sunt omnes in uno, & eodem ordine, aut in diversis ordinibus distinguuntur: primo casu coadjutor in ultimo loco debet installari, ex infra dicendis. Si verò datur coadjutor canonico, qui sit in ordine sacerdotali, & primus in ordine, vel secundus, tunc ante alios inferioris, nempe diaconalis, & subdiaconalis gradus coadjutor sedere debet, sed inter presbyteros primam, aut secundam sedem, in qua sedebat coadjutus, habere non potest, licet alios inferioris gradus præce-

precedere debeat, canonici enim pares ipsi, coadjutor propria dignitate, & prerogativa, coadjutores autem aliena tantum praeferunt dignitate, & propriae auctoritatis lumine fulgentes praeferrunt debent illis, qui aliena luce coruscant, aut vices aliorum gerunt, Dec. in cap. sane, il 2. num. 12. de off. deleg. vers. sed habito respectu, & vers. & resolvendo omnia supra dicta Jas. in l. more, num. 4. ff. de jurid. omn. jud. Purpur. in l. 1. num. 632. ff. de off. ei. cui mand. est jurisd. & ibi Jacob. de Nig. num. 14. Alciat. respons. 199. num. 36. Menoch. cons. 51. num. 24. & 35. lib. 5. sed, quia coadjutores inserviunt in eodem ordine, in quo serviebant coadjuti aequitas suadet, ut in eodem ordine post omnes canonicos ejusdem ordinis federe debeant, honoremque & debetur constitutis in dignitate, ratione excellentiae. Cassau. in Cat. glor. mund. par. 1. consil. 8. & ordo sacerdotalis excellit ordinem diaconalem: Absurdum enim est auditu, diaconum extolli super presbyterum c. legimus 93. dist. cum ordo sacerdotalis praeminet dignitati regali cap. duo post med. 69 d.

60 Coadjutor autem & canonici vocatur etiam canonicus fictus, & verum ficto praeferrunt debet, cap. fraternitatis. de frigid. & malef. & cap. cum venerabilis. de relig. dom. Ideo canonici veri & ficti sunt praeferrunt, ut consiluit Gemin. cons. 138. num. 1. in fi. & num. 2. & 3. & Rebuff. in prax. benef. tit. de reser. etiam per val. num. 30. & ex dispositione juris communis coadjutor non debet praecedere canonicos antiquiores, cap. statuimus, de major. & obed. gloss. in cap. fin. in ver. antiquiores, de consuet. lib. 6. & Mohed.

decif. 262. quae procedunt data ordinis paritate, & si vero detur coadjutor canonico in ordine sacerdotali; licet canonicos ejusdem ordinis sacerdotalis praecedere non possit, canonicos tamen in ordine diaconali, & subdiaconali praecedere debet, per text. in d. cap. statuimus, ubi etiam Joann. num. 1. & Abb. 3. not. de majorit. & obed. & cap. a subdiacono 93. dist. cum aliis supra deductis.

63 Quae potest, & quid juris inter canonicum ejusdem ordinis, & coadjutorem primò receptum, utrum provisus postea de alio canonicatu vacante debeat praeferrunt coadjutori ejusdem ordinis primò recepto, & probatur, quòd sic, ex deductis per Menoch. d. consil. 51. num. 24. & 25. lib. 1. cum aliis supra allegatis, & est ratio, quia coadjutor non est canonicus, nec possidet, uti canonicus, sed uti coadjutor, & non proprio, sed coadjuti nomine possidet, inservit, & administrat, & coadjutoris officio cessante, in possessionem canonicatus, & praebendae, ac annexorum, juriumque, & pertinentiarum eorumdem est inducendus, & tunc, uti canonicus, in possessionem induci, ac in canonicum recipi, & ad praebendam admitti debet, ac in fratrem, stallum sibi in choro, & loco in capitulo cum juris plenitudine assignatis, ut expresse verba coadjutoriae sonant, & cum in fratrem, non recipiatur, nec uti canonicus, possessionem, & stallum in choro acquirat, nisi post mortem coadjuti, tunc post omnes canonicos sui ordinis debet installari, quia & primò in eodem ordine in fratrem receptus, ultimò receptum in omnibus praecedere debet, per regulam, qui prior est tempore, ut in cap. qui prior, de reg. jur.

Gg 2

in 6.

in 6. l. quoties utriusque ff. eod. tit. d. cap. statuimus de major. & obed.

Quando autem dubitatur de juribus coadjutorum, semper forma coadjutoria est consideranda. Ioan. And. in c. si n. 8. & 9. de cl. agr. & Rot. in dec. Salam. coram Pegn. sub die 25. Iun. 1593. & cum hodie de stylo concedantur coadjutoria, tã in spiritualibus, quam temporalibus cum plena, libera, & omnimoda potestate, regulariter coadjutores omnia possunt, quæ possunt coadjuti, ut c. is cui de elec. in 6. & Old. conf. 44. num. 2.

65 Ideo, coadjutore ÷ infirmo, vel corporaliter legitime impedito, lucrabitur distributiones quotidianas. cap. unic. de cler. non resid. in 6. Abb. in c. 1. num. 7. de cler. agr. & Covar. in lib. 3. var. resolut. c. 13. num. 8. quia coadjutores regulariter residere, & inservire solent, secus autem de coadjuto, quia coadjutore ex causa, quæ excusat, absente, & coadjuto in infirmitate detento, non superlucratur distributiones quotidianas, cum enim integra valetudine non consueverit horis canonicis interesse, distributiones quotidianas superlucrari non potest. Abb. in d. cap. 1. num. 6. & Covar. post alios, quos citat. in eod. cap. 13. num. 8. vers. sexto hoc, coadjutor enim solitus horis canonicis interesse, distributiones in infirmitate lucratur, quia fingitur residere, sed fictio non habet locum in coadjuto, qui residere non solet, cum hoc æquitas non suadeat. Bart. in l. si quis pro emptore. n. 2. ff. de usucap. & Veral. decis. 289. n. 68. 9. par. 2. quæ procedunt etiam in impeditis, & legitimis impedimentis detentis, ut in d. c. uni. de cler. non resid. in 6. Covar. sub eod. n. 2. vers. 8. & Rot. coram

eod. Pegn. in ea. cau. Salmantin. sub die 20. Iunii. 1594.

66 Coadjuto ÷ excommunicato, quaeritur, an coadjutor pro eo distributiones quotidianas lucrari possit, cum enim coadjutor non agat, nec inserviat nomine excommunicati, sed nomine proprio, aut nomine Ecclesie, ut per Innocent. in cap. fin. in fin. de procur. Oldrad. consil. 44. & Compost. in cap. fin. n. 17. de cler. agro. videtur, affirmative respondendum, tamen veritas est in contrarium, quia Inno. affirmat excommunicationem coadjuti non nocere coadjutori, quominus suo, vel Ecclesie nomine, agere possit, & verba litterarum sunt ponderanda.

67 Si enim, ÷ in litteris coadjutoria diceretur, quod inservire deberet coadjutor pro coadjuto, & pro ipso coadjuto lucrari, hoc privilegium intelligeretur competere coadjuto, dummodo esset habilis, & capax, excommunicatus autem non lucratur fructus, aut emolumenta beneficiorum. cap. pastoralis. §. verum. de appellat. Rot. decis. 8. n. 10. de sens. excommu. in antiq. & Put. decis. 180. lib. 1. si verò coadjutori ex forma litterarum essent concessæ distributiones quotidianæ, & alia emolumenta superlucrari solita, tunc excommunicatio coadjuti, quominus coadjutor portionem sibi à Papa concessam percipere valeret, nocere non posset. Ioan. de Imol. inc. fin. in fin. de procur. & Rota in ead. causa Salmantina coram eod. Pegn. sub die 9. Iunii 1595.

68 Qui autem ÷ propter excommunicationem non potest per se aliquid agere, neq; poterit per alium ad suam utilitatem c. fin. de procur. & ibi Imol. num. 6. satis enim esset indecorum, ut propter pro-

pti

præ demerita alieni à communione fidelium ex suffragiis ecclesiæ, cui non parent, aherentur. *c. commiss. de elect. in c. & Bal. in c. 1. in 2. elect. num. 12. de jud.*

- 69 Ad canonicatus autem † coadjutoria nunc conceduntur de stylo, cum stallo in choro, & voce in capitulo, quæ verba remouent difficultatem, an coadjutor vocem in capitulo habere possit, quia licet coadjutoria sint odiosa, & exorbi-
72 tantur à jure communi, ut per Mohed. *decif. 338. aliàs 10. de privileg.* & verba coadjutoria recipiant interpretationem à jure communi, quo inspecto, non competunt coadjutori, omnia competentia coadjuto, ut per Oldr. *d. conf. 44. nu. 3. Anchar. & Imol. in c. fin. de cle. agrot.* hæc procedunt in verbis dubiis, & ambiguis, sed, quando quis fuit datus coadjutor eum plena, libera, & omnimoda facultate, & 74 potestate cum stallo in choro, & voce in capitulo, ac omnibus, & singulis prærogatiuis, & honoribus intra, & extra ecclesiam, tanquam ejusdem ecclesiæ canonicis, cum in litteris Papa concedat stallum in choro, & vocem in capitulo indistincte, non potest limitari tantum ad vocem
70 activam, † quia verba generalia, generaliter intelligi debent. *l. 1. §. generaliter. ff. de leg. præst. & Bart. in l. si de certa. n. 1. c. de transac.* ubi autem adsunt verba modo, quo supra, prægnantia, & generalia cum verbis, omnia, & singula, dicuntur verba operantur, quod coadjutor datus possit omnia agere, & exercere, quæ poterat coadjurus, *gl. in cap. 1. in ver. officium. & ibi Dom. & Franc. de cler. agrot.*
- 71 Coadjutores enim † pluribus de causis, & ad plures dignitates, & beneficia conceduntur, prime enim Episcopis dantur coadjutores, & Episcoporum appellatione

comprehenduntur Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, & Episcopi. *ut c. clericos. §. ordo vero. 21. dist. cum alii supra in c. 2. n. 26. par. 1. allegati.*

Coadjutor autem † est is, qui datur ex causa à Papa, jure, vel iudicis auctoritate ad coadjuvandum, & dicitur coadjutor à coadjuvando, ut per Abb. *in c. si. n. 1. de major. & ob. qui debet esse illius ætatis, quam beneficii qualitas requirit, † & deputatus Episcopo non minor 30. annis esse debet. c. cum in cunctis. de elec. & Ab. in d. c. si. n. 1. & quicquid ibi distinguat, quod, si quis deputatur coadjutor Episcopi in temporalibus sufficiat ætas 25. annorum, secus si in spiritualibus cum eodem mense, quo quis fit coadjutor Episcopi, possit per mortem coadjuti remanere Episcopus, ego teneo quocumque casu, quod † coadjutor Episcopi cum futura successione sine dispensatione Apostolica, deputari non valeat, nisi sit ætatis in qua ad Episcopatum assumi possit. per tex. in d. c. cum in cunctis. §. presenti decreto, ubi etiam gl. de elect. Host. in sum. §. qui eligendus. n. 9. cod. tit. & conc. Trid. in c. 8. in fi. de resor. sess. 25.*

75 Pluribus autem de causis, † possunt dari coadjutores eum futura successione, nempe propter senectutem, propter aegritudinem, & amentiam, ut de Archiepiscopo tradit Navar. in consil. 2. in pr. de cle. agrot. p. 1. & ego puto, quod possit etiam dari propter illiteraturam: cum propter illiteraturam possit quis ab Episcopatu removeri. *c. fin. de etat. & qualitat. & Navar. in relect. cap. si quando. de rescript. & etiam Episcopi possunt coadjutores dare parochis illiteratis, & imperitis, ut per concil. Trid. in c. 6. de resor. sess. 21.*

76 Quæ autem coadjutor Episcopi † possit

ut exerceat; verba coadjutoria sunt attendenda, quia, si sunt generalia cum facultate in spiritualibus, & temporalibus, omnia faciendi, gerendi, & exercendi, quæ Episcopus coadjutus facere posset, puto, quod suscepto munere consecrationis, possit ordines, & beneficia conferre, benedictionem solemnem dare, & si fuit datus coadjutor Archiepiscopo, pallium deferre, omniaque alia facere, & exercere, quæ ipse coadjutus facere, & exercere posset, per glossam communiter approbatam. in eod. cap. 1. in ver. officium. de cler. agrot. & Navarr. in cons. 1. n. 1. eod. tit. lib. 3. par. 1. etiam, si talia sint legis diocesanae, vel jurisdictionis, etiam competentis ex delegatione, expresso nomine dignitatis, ubi Episcopus non esset sanæ mentis, ut tenet Dom. & Franc. ibid.

77 Secundò dantur coadjutores ¶ dignitatibus in cathedralibus ecclesiis existentibus, ut de Archidiacono trad. idem Navar. eod. cons. 1. de cler. agrot. in princ. & canonicis etiam dantur coadjutores, & non sine maxima circumspectione, quia ut cathedralibus ecclesiis utiliter provideatur, Papa Clemens VIII. in coadjutores non admittebat personas, quarum sibi mores, & doctrina non essent nota, vel ab ordinariis locorum commendarentur, & his casibus coadjutores cum futura successione à Papa tan-

tum deputari possunt. Abb. in eo. cap. fin. num. 5. de cler. agrotan.

78 Tertio, ¶ dantur coadjutores ecclesiarum parochialium rectoribus, quia ipsi decrepiti, incurabili, aut longa infirmitate detentis, vel amentibus, ne animarum cura negligatur, & fidelium animarum detrimentum patiantur, coadjutores cum congrua portione auctoritatis ordinaria sunt deputandi, eadem ratione, qua cathedralibus ecclesiis coadjutores deputantur, quia ubi militat eadem ratio, eadem juris dispositio esse debet. l. illud. ff. ad l. aquil. §. l. à Titio. ff. de verb. oblig.

79 Quarto coadjutores ¶ dari possunt ex causa, Abbatibus, & etiam Abbatissis, quibus Abbatissis, seu Priorissis alia monialis in coadjutricem potest deputari. Abb. in eod. cap. fin. num. 3. non tamen moniales possunt esse coadjutrices masculorum, quia foemina non debet se immiscere cœteribus virorum. cap. mulieris de jud. lib. 6. & hoc officium est virile, quod non cadit in foeminam. cap. dilectus. de arbit. nec masculus potest deputari coadjutor Abbatissæ. ut per Abb. eod. cap. fin. num. 3. ¶ Regibus quoque, & Principibus, coadjutores dari possunt. cap. grandi. de supplen. neglig. Pralat. in 6. & Abb. in eo. cap. fin. num. 2. de cler. agrotan.

DE RESERVATIONIBVS.

Cap. V.

S V M M A R I V M.

- 1 Beneficiorum collatio regulariter ad Papam spectat, qui est dominus omnium beneficiorum.
- 2 Episcopi, & alij inferiores habent de jure communi facultatem beneficia conferendi.
- 3 Collatio Papa in mensibus concessis alijs collatoribus in concursu eadem die facta, aliorum collationibus præfertur.
- 4 Viri litteratis mundus illustratur.
- 5 Reservationes sur inventa.
- 6 Reservata sunt sedi Apostolica omnes cathedrales, ac omnia beneficia apud Sedem Apostolicam vacantia.
- 7 Reservata sunt beneficia vacantia per resignationem in curia admissam.
- 8 Reservatio beneficiorum vacantium in curia Romana est major quacunque alia reservatione.
- 9 Reservata sunt omnes ecclesie Patriarchales, Primatiales, Archiepiscopales & Episcopales, ac monasteriorum virorum regularium.
- 10 Beneficia, vacante sede Episcopali, seu Abbatiali vacantia, sunt sedi Apost. reservata.
- 11 Reservata sunt beneficia vacantia, per obitum. S. R. E. Cardinalium, & sedis Apostolica officialium.
- 12 Beneficia vacantia per obitum accedentium, ad curiam Romanam, vel ab eo recedentium, quando sint sedi Apostolica reservata.
- 13 Beneficia curialium extra urbem decedentium, quando sint reservata.
- 14 Beneficia vacantia per promotionem ad cathedrales, sunt reservata.
- 15 Beneficia vacantia per assocationem aliorum beneficiorum incompatibilium auctoritate Apostolica collatorum, sunt reservata.
- 16 Beneficia curata, & dignitates ob pluralitatem, quando sint reservata.
- 17 Reservata sunt dignitates majores post pontificales, dummodo valorem decem florenorum auri com. aslim. excedant.
- 18 Reservata sunt beneficia vacantia per obitum familiarium Papa, & S. R. E. Card.
- 19 Reservata sunt beneficia vacantia per obitum collectorum, & subcollectorum fructuum camera Apostolica.
- 20 Reservata sunt omnia beneficia ecclesiarum Patriarchalium Urbis.
- 21 Cardinales regulariter habent indultum in omnibus mensibus beneficia conferendi.
- 22 Reservata sunt omnia beneficia vacantia propter crimen hæresis.
- 23 Hæretico, quando detur retentio beneficiorum.
- 24 Beneficia, qua in confidentiam retinentur,

- tae, sunt Sedi Apostolica reservata.
- 25 Reservata sunt beneficia vacantia ob non publicationem resignationum.
- 26 Parochiales vacantes ob concilii Tridentini formam non servatam sunt Sedi Apostolica reservatae.
- 27 Parochiales ad collationem Ordinariorum, de quibus intra sex menses auctoritate ordinaria non providetur, sunt Sedi Apostolica reservatae.
- 28 Parochiales, quando sine concursu conferri possint.
- 29 Parochiales juris patronatus, quando à Papa conferantur.
- 30 Reservata sunt omnia beneficia, quae ad Ordinariorum collationem spectant, si intra sex menses à die scientia vacationis non conferantur.
- 31 Parochiales ecclesiae, quando ob non promotionem, sunt Sedi Apostolica reservatae.
- 32 Beneficia omnia contra formam decretorum conc. Trid. collata, sunt reservata.
- 33 Reservata sunt beneficia schismaticorum.
- 34 Reservata sunt beneficia vacantia per violationem sequestri.
- 35 Reservata sunt beneficia litigiosa.
- 36 Beneficia per Simoniam vacantia, sunt Sedi Apostolica reservata. Beneficia vacantia per adeptionem possessionis litteris non expeditis, sunt reservata.
- 37 Beneficia, quae ex speciali decreto Papae debent resignari, sunt reservata.
- 38 Reservata sunt beneficia vacantia per rebellionem, contra Sedem Apostolicam.
- 39 Beneficia affecta per appositionem manus Papae, sunt reservata.
- 40 Reservationum effectus, qui sunt.
- 41 Spoliatus beneficio, si non habet titulum coloratum, non est restituendus.
- 42 Reservatio est duplex specialis, & mentalis.
- 43 Reservatio fructuum favore camerae Apostolicae, quae fit.
- 44 Reservatio fructuum, incipit à die obitus, usque ad adeptionem possessionis.
- 45 Reservata sunt camerae Apostolicae bona, quae regulares extra claustra degentes acquisiverunt.
- 46 Reservati sunt Sedi Apostolicae casus in Bull. Cænae Domini contenti, & alij.
- 47 Crimina graviora committentes, à summo Sacerdotibus sunt absolvendi.
- 48 Episcopi possunt sibi casus reservare.
- 49 Episcopus casus sibi reservare non possit affirmans, anathematis poenam incurrit.
- 50 Absolvere prohibentur sacerdotes seculares, & regulares, à casibus reservatis, sine speciali facultate.
- 51 Absolventes à casibus reservatis, sine speciali facultate, quas poenas incurrant.
- 52 Absolvere potest quilibet sacerdos in articulo mortis à quibuscunque casibus reservatis.

Beneficiorum collatio; de qua supra pluribus egimus; generaliter spectat ad Papam, & qui est Ordinarius

Ordinariorum, & dominus omnium beneficiorum. cap. 2. de preb. in 6. glo. si. in cap. felicitis: de pen. oo. lib. cle. i. in fi. ut lit.

lit. pend. Bal. in l. rescripta. n. 8. C. de prec. imp. off. & Gomez. in proem. Reg. Canc. vers. comderata etiam num. 7. & licet, 8
 2 tam de jure communi, † quàm vigore privilegiorum, & indultorum Episcopis, & aliis sic etiam concessa facultas beneficia conferendi, tamen Papa concurrat cum quolibet Ordinario, & quocunque privilegiato collatore, ita quòd collatio
 3 † Papæ in mensibus aliis collatoribus, concessis in concursu eadem die facta, collationibus aliorum præferatur. c. dudum. §. nos igitur. cap. si à Sede de praben. in 6. & Staphil. de grat. expect. in prin. n.
 4 8. ut autem provideretur † viris litteratis, & virtute præstantibus, quibus Ecclesia plurimùm indiget, & mundus illustratur. c. cum ex eod. de elect. in 6. & auth. habita. C. ne fil. pro patr. neve ordinarii † suis consanguineis, amicis, aut familiaribus duntaxat beneficia conferrent, fuerunt inventæ reservationes Apostolica auctoritate factæ; de quibus post scripta super facultate beneficia conferendi, quænam cadant sub reservationibus, opportune est videndum, & sunt ultra generalem facultatem conferendi Papæ expresse reservatæ:
 5 Primò omnes † cathedrales, dignitates, canonicatus, præbendæ, cæteraque beneficia ecclesiastica, cum cura, & sine cura, secularia, & regularia quæcunque, & qualiacunque fuerint apud Sedem Apostolicam quocunque modo vacantia, & vacatura. cap. 2. de prab. in 6. cap. ad regimen. in extravag. com. de prab. Cassad. decis. 23. num. 8. eod. tit. & Lap. alleg. 84. num. 1. & in specie † quòd beneficia per resignationem in curia factam sunt reservata per d. cap. 2. tenet Simonet.

de reserv. benef. q. 28. num. 111 Est enim reservatio major omnium aliarum reservationum, † quia per specialem, aut generalem facultatem conferendi beneficia reservata nunquam veniunt beneficia vacantia apud Sedem Apostolicam. Rot. decis. 3. num. 4. de off. leg. decis. 4. de prab. in nov. & Simonet. in tract. de reserv. benef. quest. 82. num. 2.

Secundò omnes ecclesiæ † Patriarchales, Primatiales, Archiepiscopales, Episcopales, omniaque monasteria virorum valorem ducentorum ducatorum auri communi æstimatione excedentes ac dignitates, & beneficia omnia † ad collationem, præsentationem, electionem, & quamcumque aliã dispositionem dictorum Patriarcharum, Primatum, Archiepiscoporum, Episcoporum, Abbatum, & aliorum quorumcunque collatorum, & collatricum secularium, & regularium in solidum quomodolibet pertinentia, quæ post illorum obitum, aut dictarum ecclesiarum suarum dimissionem, seu amissionem, vel privationem usque ad promotionem successorum ad easdem ecclesias Apostolica auctoritate faciendam, & adeptam pacificam illorum possessionem vacantia, & vacatura, ut in Regul. Cancell. Clementis Papæ XIII. Regul. 2.

Tertiò sunt reservata † beneficia vacantia per obitum S. R. E. Cardinalium, ac officialium dictæ Sedis, videlicet, Camerarii, Vicecancellarii, Pœnitentiarii, notariorum litterarum contradictarum, & Pal. Apost. causarum auditorum breviatorum, lit. Apost. scriptorum, ac comensalium, & aliorum quoruncunque capellanorum ejusdè Sedis, necnon Legatorum

Hh

Nun-

- Nuncioſum, ac in terris Romanæ Eccleſiæ Reſtorum, & theſaurariorum, per Sedem Apoſtolicam deputatorum, ſeu miſſorum.
- 12 Quartò beneficia † quorumcunq; perſonarum, pro quibuſcunq; negotiis ad Rom. Curiam accedentium, vel recedentium ab eadem, ſi in locis à dicta Curia ultra duas legales Dietas non diſtantibus obierint.
- 13 Quintò, beneficia † quorumcunq; curialium peregrinationis, infirmitatis, aut recreationis, ſeu alia quacunque cauſa ad quævis loca recedentium, ſi illi antequam ad curiam redierint, in locis ultra duas dietas ab eadem curia non remotis (dummodo eorum proprium domicilium non exiſtat) deceſſerint.
- 14 Sextò omnia monaſteria † dignitates, officia, & beneficia cujuſcunq; qualitatis exiſtant, ſecularia, & regularia, per promotionem ad cathedrales, & aſſecutionem pacificam † aliorum beneficiorum auctoritate Apoſtolica collatorum vacantia, & vacatura. *d. c. ad regimen. in 20 extravag. com. glo. in ver. Prothonotarios. in S. Romana, de cau. in prag. ſanctio. & Clemens Papa VIII. Reg. Canc. 1. quæ ab omnibus Pontificibus in principio Pontificatus renovatur, ut trad. Caſſad. de cif. 3. in ſin. de conſt.*
- 15 Septimò dignitates, † & beneficia citrata, ac reſidentiam perſonalem requiruntia, cum plura incompatibilia ab uno detinentur, uno tantum pro beneficiato excepto. *cap. execrabilis. in extravag. com. 21 eod. tit.*
- 17 Octavò dignitates majores † poſt Pontificales, in cathedralibus, Patriarchalibus, & Metropolitanis, & principa-
- les in collegiatis valoreſ decem florenorum auri communi æſtimatione excedentes & ſi dictum valoreſ decem ducatorum auri communi æſtimatione non excedunt, ſub reſervatione huiusmodi generali non cadunt, Prioratus quoque Præpoſituræ aliæque dignitates conventuales, & quæcunque Præceptoris generales militiarum, etiam ſunt exceptæ, ac quæcunque beneficia † familiarium Papæ, & qui ſi etiam, dum Cardinalatus officio, & honore ſungebatur, familiares exiſtebant, ac familiarium quorumcunq; S. R. E. Cardinalium, etiam ſi ab ipſa familiaritate per obitum Cardinalium eorundem, vel aliàs receſſerint.
- 29 Nonò beneficia † quorumcunq; collectorum, & ſubcollectorum fruuctuum, & proventuum, cameræ Apoſtolicæ debitorum, curialium, dum curia transferretur, ac cubiculariorum & curſorum, quæ reſervatio ab omnibus Pontificibus fieri ſolet, ut in reg. cancel. ejuſdem Papæ Clem. VIII. reg. 3. 4. 5. & 6.
- 20 Decimò † omnia beneficia eccleſiarum S. Joannis Lateranen. S. Petri, Beata, Mariæ Majoris de Urbe, nec non ad collationem, proviſionem, & præſentationem, S. R. E. Cardinalium à Romana curia abſentium, ratione ſuorum Episcoporum, Cardinalatus, ac ipſorum Cardinalium titularum, & diaconiarum ſpectantia, quandiu eorum abſentia durat, ut in eiſd. reg. Clem. VIII. reg. 7. dummodo non habeant indultum conferendi, ſed regulariter † S. R. E. Cardinales obtinent à Papa indultum, abſentia eorum non obſtante, omnia beneficia ad eorum collationem ratione eccleſiarum, & beneficiorum ſuorum ſpectantia quomodo

modo liber, & quandoctunque vacantia, etiam devoluta, & reservata conferendi.

22 Undecimò omnia ¶ beneficia ecclesiastica secularia, & quorumvis ordinum, etiam S. Joannis Hierosolymitani, & aliarum quarumvis militiarum regularia quæcunque, & qualiacunque sint propter crimen hæresis vacantia, *cap. ad abolendam, de hæret.* de quibus in impetratione specialiter, & dispositive modus vacationis propter crimen hæresis exprimi debet, Pius V. cum ex Apost. latus, *constit. 29.* & Greg. XIII. *constit. 68. in Ecclesiis.*

23 Conceditur tamen ¶ hæretico quandoque retentio beneficiorum, si errorem suum agnoscendo, abjuret, *d. cap. ad abolendam.* & ibi Abb. num. 5. *cap. excommunicamus eod. tit. num. 10.* & Felin. *d. cap. ad abolendam, num. 2.* & cum sit speciale, quod in crimine hæresis liceat poenitere, quod in aliis criminibus regulariter non est permillum, in foro fori scilicet, *l. qui ea mente. ff. de furt. & l. penul. ff. de vi bon. rapt.* debet statim in hæresi deprehensus paratus esse sponte sua hæresim abjurare, *d. cap. ad abolendam,* & ibi Felin. & Gril. in tract. de hæret. *l. 1. q. 5. num. 3.*

24 Duodecimò beneficia ¶ quæcunque cujuscunque qualitatibus existentia, quæ in confidentiam retinentur, si tamen retineri in confidentiam hodie possunt etiam si de jure patronatus laicorum, etiam illustrium, existant, Pius IV. *constit. 109.* Romanum Pontificem.

25 Decimotertiò vacantia ¶ ob non publicationem resignationum, ut in Bull. Rom. Greg. XIII. *constit. 87.*

Decimoquartò parochiales, ¶ quæ ab

ordinariis collatoribus, forma concilii Tridentini non servata, conferuntur, *cap. 18. de reform. sess. 24.* quæ provisus jus, aut titulum, etiam possidendi, non tribuunt coloratum, & Pius V. *constit. 23. in conferendu.*

27 Decimoquintò parochiales ¶ ad collationem Ordinariorum, de quibus intra sex menses non providerunt, & in mensibus sedi Apostolicæ reservatis ¶ intra quatuor menses à die vacationis, concursus ad Romanam curiam pro litteris Apostolicis expediendis non transmisserunt, de quibus tunc sine concursu auctoritate Apostolica providetur, *ut in eadem constit. 32.*

Decimosextò, quæ de ¶ jure patronatus existunt, si præsentatus intra tempus patronis à jure præfixum, prævio examine juxta formam dicti concilii approbatus, petatur institui, institutioque ipsa per duos menses à die præsentationis dilata fuerit, *ut in eadem const. Pii V. 32.* In conferendis: id tamen habet locum cessante omni legitimo impedimento, quia, si propter litem inter compatronos, vel inter plures præsentatos ad institutionem intra duos menses legitime deveniri non potest, tunc cessat devolutio, & reservatio, quia non currit tempus ei, qui litigat. Bart. in *auth. si tamen, num. 1. c. de temp. appell.*

Decimoseptimò omnia ¶ beneficia ultra sex mensium spatium a die scientiæ Ordinariorum collatorum vacantia, *ut in cap. 2. de concess. præb.* quia collatio devolvitur ad superiorem, *cap. cum nostris, & cap. cum litteras, de concess. præb. cap. unic. vers. porro ut eccles. benef. sine diminut. ces. & Rebus.*

- buf. in pract. benef. de devolut. num. 1.
- 31 Decimo octavo ¶ parochiales ecclesie, quarum provisio à die pacificæ possessionis intra annum, ad sacerdotium non curaverint se promoveri, cap. licet, cap. statutum, & cap. commissæ, de elect. in 6. ac annus hujusmodi non currit impedito, quia incipit, impedimento cessante, & post pacificam adeptam possessionem, vel à tempore, quo per provisum stet, quominus possessionem assequatur, d. cap. commissæ, & gloss. in d. cap. licet, in verb. annum, de elect.
- 32 Decimonono generaliter ¶ omnia beneficia, de quibus Ordinarii, & alii collatores contra concil. Tridentin. decreta disponunt, ut idem Papa Clemens in reg. 1. cancell. in fin.
- 33 Vigesimo omnia ¶ beneficia schismaticorum, quæ propterea schismatici admittunt, cap. nos consuetudinem, 12. dist. fin. & cap. quia diligentia, de elect. & quàm detestabile sit hoc crimen ostendit dominus in Datan, & Abiron, quos terræ vivos absorbit, cum domibus, tabernaculis, & universa substantia eorum, Deuter. cap. 19. & patet in cap. dent. que, 7. quest. 1. & in cap. in nomine, 23. dist.
- 34 Vigesimo primo beneficia ¶ vacantia per violationem sequestri lite pendente in curia Romana, clement. unic. §. si quis autem, de seq. post. & fruct. quia cum sint in curia litigiosa, Sedi Apostolicæ sunt reservata, nisi sequestri fuerit violatum, lite pendente in Rota per appellationem, quo casu, ut evitetur circuitus, poterit adjutor in odium sequestri violantis, beneficium in colligantis personam conferre, clemen. adjutor. de rescript. quod est speciale in Rotæ auditoribus, ut per gloss. in ead. clem. auditor. in ver. deputatus à nobis, & aliis casibus ¶ altero decedente, non potest Ordinarius de beneficio litigioso in superstitem disponere, quia lite pendente nihil est innovandum, clemen. 1. & 2. ut lit. pendent. & subrogatio in juribus defuncti spectat ad Papam, cap. fin. eod. tit. in 6. & Cassad. de decis. 5. num. 1. & tot. tit. ut lit. pendent.
- 36 Vigesimo secundo beneficia ¶ vacantia per simoniam, ut in d. constit. cum primum que vacant ipso jure: & est crimen, quod æquiparatur crimini hæresis, & læsæ majestatis, cap. 1. ubi gloss. ult. de testi. in 6.
- Vigesimo tertio ¶ vacantia per ademptionem possessionis litteris Apostolicis non expeditis, quando quis auctoritate Apostolica fuit de beneficio provisus, Paul. III. constit. 33. que incipit, Sanctissimus, in Bull. Rom. impres.
- Vigesimo quarto sunt specialiter reservata omnia beneficia, quæ per resignationem, vel obitum auctoritate Apostolica conferuntur ¶ cum decreto, quod provisus beneficium tunc obtentum in manibus Papæ intra duos menses, aut aliud tempus, resignare teneatur, & quod de eo per Sedem Apostolicam duntaxat provideri possit, & similes reservationes sunt speciales pro beneficiis tunc expressis. Cassad. decis. 3. num. 3. de reservat. & Monet. de oppio. cap. 34. num. 44.
- 38 Vigesimo quinto ¶ omnia beneficia, quæ causa rebellionis contra sedem Apostolicam, contumaciæ, aut cujuscunque criminis, vel delicti Apostolica auctoritate

Fortitate vacare declarantur, & quorum dispositio Sedi Apostolicæ reservatur, ut factum fuit pro recuperatione Ducatus Ferrariæ in processu sub dat. Romæ 11. Kal. Februarii 1597. impresso, & per totam Italiam in ecclesiis solemniter publicato, ut in §. & si aliqui ex monitis.

39 Vigesimo sexto ¶ sunt etiam sub reservationibus comprehensa omnia beneficia affecta per manus Papæ appositionem, quæ semel affecta semper remanent affecta, & de quibus in declaratione Pauli II. in Bull. Rom. cap. 4. Cassad. de præb. decis. 23. num. 2. & 4. & Gomez. de infir. resign. q. 13. num. 3. & 4.

40 Reservationum effectus est, ¶ quod aded impediunt collationes Ordinarium, ut eorum provisiones non tribuant titulum coloratum, Lyp. alleg. 16. n. 3. alleg. 103. etiam, num. 3. & Simonet. de reserv. benef. quest. 38. num. 1. & tunc, si provisor ab Ordinario spoliatur, ¶ non est restituendus, cum non habeat titulum coloratum, quia reservatio inficit titulum, ac possessionem, & in beneficialibus restitutio non datur absque titulo colorato, quia cum titulus sit notorie nullus, sola possessio non operatur, Rota. decis. 3. num. 1. de rest. spol. in nov. decis. 2. num. 1. in antiquior. & decis. 2. n. 6. in antiquior. Gomez. de trien. poss. quest. 49. n. 3. & Olafsch. decis. 54. num. 6. & 7.

42 Reservatio autem est duplex ¶ specialis, & mentalis, Cassad. decis. 3. de reserv. & Simonet. in eod. tract. de reserv. benef. quest. 4. num. 1. & sub speciali comprehenditur etiam mentalis, quæ olim concedebatur, & secundum illius temporis interpretationem, erat quando Papa dicebat, quod in mente reservabat

tale beneficium, aut primò vacaturum, vel in nullius favorem, aut, ut personæ sibi gratæ providerer, ut per Cassad. decis. 4. in princip. eod. tit. de refer. sed sacrum concilium easdem reservationes mentales, & quascunque gratias ad vacatura, ac indulta ad alienas ecclesias, vel monasteria, mandataque de providendo, & gratias, quæ expectativæ dicebantur, concedi, ac tunc concessis uri licere prohibuit, ut in cap. 19. de reform. sess. 24. facit, cap. 2. de concess. præb. & cap. de testanda, eod. tit. in. 6.

Alia est etiam reservatio favore cameræ Apostolicæ facta de omnibus, & singulis fructibus, ¶ redditibus, & proventibus, ac juribus, obventionibus & emolumentis quibuscunque, que modolibet, & qualitercunque nuncupatis, omnium, & singulorum Monasteriorum, etiam consistorialium, & beneficiorum ecclesiasticorum cum cura, & sine cura, secularium, & quorumvis ordinum regularium, Papæ, & Sedi Apostolicæ, tam per constitutiones Apostolicas, quam cancellariæ Apostolicæ regulas editas, & edendas, seu alias quomodolibet, & ex quavis causa generaliter, vel specialiter reservatorum, seu affectorum in partibus Italia, in quibus collectores, & subcollectores spoliatorum, & jurium cameræ Apost. prædictæ esse consueverunt, ac earum civitatibus, & diocesisibus consistentium, per obitum, & alias quovis modo, præterquam per cessum illa obtinentium pro tempore vacantium, à die ipsorum beneficiorum vacationis prorata temporis, usque ad diem provisionis de eisdem beneficiis auctoritate Apostolica faciendæ, de qua per litteras Apostolicas sub plumbo, & non aliter debebat

constare. Quapropter non sufficit, quod supplicatio fuerit expedita, sed debent litteræ Apostol. sub plumbo præsentari, ut cesset fructuum reservatio, Pius IV. in litteris, motu proprio, expeditis, in Bull. Rom. cap. 36.

44 † Et fuit postea tempus reservationis fructuum prorogatum usque ad diem adeptæ possessionis, & eorumdem fructuum reservatio comprehendit fructus beneficiorum reservatorum, & affectorum, duntaxat, ut opportiori loco infra probatur.

Sunt etiam cameræ Apostolicæ reservata, & eidem spoliorum nomine spectant, bona quæcunque, † per quoscunque, regulares extra claustra ecclesiarum, monasteriorum, domorum, & quorumcunque regularium locorum degentes, quocunque jure, & actione, sive ex causa testati, sive intestati acquisita, & in posterum acquirenda, vel ad eos delata, in quibusvis locis consistant, ut in constitut. Greg. XIII. incipiente, officii nostri, cap. 44.

46 Reservantur etiam Sedi † Apostolicæ omnes casus in Bulla Cœnæ Domini contenti, & alii quamplures, de quibus per Navar. in cap. 27. à num. 49. usque ad num. 113. tom. 3. in constitut. & si Dominici. in extravag. cam. de pœnit. & remiss. & concil. Trident. cap. 7. de casu reservat. sess. 14.

47 Atrociora verò quædam, † ac gravia crimina committentes, non à quibusvis, sed à summis duntaxat sacerdotibus sunt absolvendi, ideo merito Pontifices pro suprema potestate sibi in Ecclesia universa tradita, causas aliquas criminum graviores, suo potuerunt peculiari refer-

vare iudicio, concil. Trident. cap. 7. de casu reservat. sess. 14.

48 Neque dubitandum est, † quando omnia, quæ à Deo sunt, ordinata sunt, quin hoc idem Episcopis omnibus in sua cuique diocesi, in ædificationem tamen, non destructionem, liceat, pro illis in subditos tradita supra reliquos inferiores sacerdotes auctoritate, præsertim quo ad illa, quibus excommunicationis censura annexa est. Hinc autem reservationem consonum est divinæ auctoritati, non tantum in extrema politia, sed etiam coram Deo vim habere, cap. de cetero. & cap. de monialibus, ext. de sent. excomm. cap. si. Episcopus, de pœn. in 6. & concil. Trident. d. cap. 7.

49 † Si quis autem dixerit, Episcopos non habere jus reservandi sibi casus, nisi quo ad extrinsecam politiam, atque ideo, casuum reservationem non prohibere, quominus sacerdos à reservatis vere absoluat, anathematis pœnam incurrit, concil. Trident. de sacr. pœnit. can. 11. ead. sess. 14.

Et, quoniam † quamplures regulares, & aliæ personæ variis privilegiis suffultæ non obstantibus pluribus declarationibus, congregatione sacri concil. Trident. factis de non absolvendo à casibus locorum Ordinariis reservatis, nihilominus absolvere prætendebant, sacra congregat. Episcoporum, & regularium negotiis præposita, iustis, & gravibus ex causis id exigentibus, ac de Clementis Papæ VIII. mandato vivæ vocis oraculo desuper habito, sacerdotibus omnibus, tam secularibus, quam regularibus, per universam Italiam extra Urbem degentibus, ad confessiones audi

audiendas approbatis, quorumcunq; ordinum iussit, & præcepit, ne sub prætextu privilegiorum, indultorum, aut facultatum generaliter, vel specificè, scripto, aut viva vocis oraculo, vel per communicationem à Sede Apostolica, vel ejus auctoritate, eorum ordinibus congregationibus, collegiis, vel societatibus, aut Archiconfraternitatibus secularium, aut singularibus personis, aut alias quomodocunq; sub quibusvis tenoribus, formis, & clausulis, etiam derogatoriis derogatoriis, ad cujusvis etiam Imperatoris, Regum, aut aliorum Principum instantiam concessarum, seu confirmatarum, audeat, vel præsumat de cætero, & in perpetuum aliquem cujusvis status, gradus, & conditionis, aut dignitatis, tam Ecclesiasticæ, quàm secularis, etiam si Regiæ, vel Imperialis existat, ab ullo ex casibus clare, vel dubie in Bulla in die Cœnæ Domini legi solita contentis, Sedi Apostolicæ reservatis, aut in futurum reservandis, nec etiam à casibus, quos Ordinarii locorum hætenus reservarunt, vel in posterum sibi reservabunt, nullo casu, etiam necessitatis, vel impedimenti, nisi in mortis articulo, seu cum nova, & speciali Papæ, aut successorum suorum, vel Ordinariorum, quo ad casus ab ipsis tantum reservatos respectivè, habita licentia, Ordinariis locorum exhibenda absolutionis beneficium impendere audeant: sed, cum opus fue-

rit poenitentes ad superiores legitimos si iudices suos accedere consulant, † sub pœna contrafacientibus, tam regularibus, quàm secularibus, excommunicationis, privationis officiorum, & dignitatum, ac beneficiorum, inhabilitatis, & ad quæcunque officia, prælaturas, & beneficia in posterum obtinenda, ipsa facto absque ulla alia declaratione incurrant, habilitatione, dispensatione, & absolutione, illis, qui contrafecerint, præterquam in mortis articulo, Romano Pontifici tantum reservata: ut in litteris de super impressis, & per loca solita ubique locorum publicatis, subdat. Romæ. 13. Novemb. anno 1600.

Veruntamen, ne hac occasione aliquis pereat in eadem ecclesia Dei; custoditum semper fuit, † ut nulla sit reservatio in articulo mortis, atque ideo omnes sacerdotes quoslibet poenitentes à quibusvis peccatis, & censuris absolvere possint, sed cum conditione, si convalescant, extra quem articulum, sacerdotes cum nihil possint in casibus reservatis, id unum poenitentibus persuadere tenentur, ut ad superiores, & legitimos iudices pro absolutionis beneficio accedant. concil. Tridentin. eod. cap. 7. in fin. de cas. reserv. sess. 14. cap. pastoralis, §. præterea, de offic. ord. clem. cupientes, in fin. de pœn. & cap. intercunctas, §. duos tamen, in extravag. com. de privit.

DE IVRE PATRONATUS.

Cap. VI.

S V M M A R I V M.

- 1 **I**urispatronatus pluribus modis probatur, & acquiritur.
- 2 Iurispatronatus probatur authentico documento foundationis, vel dotationis.
Instrumentum publicum dicitur, cui soli creditur sine alio adminiculo, ibidem.
- 3 Iurispatronatus probatur ex multiplicatis presentationibus per antiquissimum temporis cursum.
- 4 Iurispatronatus probatur per scripturam sculptam in marmore, & lapide in loco publico, quando precessit tempus antiquum.
- 5 Tempus immemorabile dicitur tempus centum annorum, ibidem.
Iurispatronatus, si est probandum per tempus immemorabile per testes, sufficit probatio sexagenaria, aut septuagenaria vel octogenaria.
- 6 Iurispatronatus presumitur ex usurpatione in personis potentibus, communitatibus, & Universitatibus, in quibus exactior probatio requiritur ad docendum titulum.
- 7 Quid dicendum de aliis patronatibus.
- 8 Probans, se quadraginta annos presentasse, & esse in possessione, vel quasi possessione presentandi, ad presentandum admitti non debet, nisi probata immemorabili.
- 9 Presentati à patronis debent examinari, & si idonei non fuerint, ab Episcopo possunt repelli, à quo etiam sunt examinandi, licet institutio pertineat ad inferiores.
- 10 Presentatorum ad parochiales iuris patronatus laicorum examen fieri debet coram Episcopo, vel eius vicario ab examinativibus synodalibus non paucioribus tribus.
- 11 Presentatio ab beneficio juris patronatus Episcopo loci Ordinario, & non inferiori, cessante privilegio, fieri debet.
- 12 Patronus unum, aut plures presentare potest, tamen in iure patronatus laicorum non requiritur concursus, & unum sufficit presentari.
- 13 Si duo presentati eque idonei ab examinativibus fuerint iudicati, electio dignioris ad quem spectet.
- 14 Iurispatronatus ecclesiasticum, & laicale, quomodo differant, & num. seq.
- 15 Iuris patronatus, sive laicali, sive ecclesiastico, an Papa derogare possit, & quomodo.
- 16 Patronus non debet se ingerere in fructibus beneficii sui iuris patronatus, alia incidit in poenam excommunicationis, & privationis.
- 17 Accessiones per viam unionis facta de beneficiis liberis ad ecclesias iuris patronatus, etià laicorum, subjectas, an fieri possint.
- 18 Uniones à 40. annis citra facta possunt ab Ordinario locorum examinari, secus in factis supra 40. annos.
- 19 Patronatus omnes acquisiti, & acquirendi ab Ordinario examinari, & cognosci possunt.
- 20 Beneficia libera non possunt in servitute

- tem iurispatronatus redigi, absque evidenti ecclesie utilitate.
- 21 Ecclesias absque consensu Sedis Apostolicæ, cum earum bonis possidere, nemini laico licet.
- 22 Iurispatronatus validitatis, vel invaliditatis cognitio, ad Episcopum spectat, & an ad alios.
- 23 Patronus laicus quadrimestre tempus habet ad presentandum, ecclesiasticus vero habet semestre.
- 24 Presentatio spectans ad patronum ecclesiasticum, & laicum simul, debet fieri intra sex menses favore communionis.
- Indivisum quis retinet per socium, quod per se non potest, ibidem.
- 25 Iurispatronatus acquiritur fundatione, dotatione, successione, donatione, & aliis multis modis.
- 26 Ecclesia præsumuntur regulariter libera, nisi contrarium probetur, & in Episcopi potestate consistunt, in cuius territorio sunt positæ.
- 27 Episcopus, an in visis patroni possit beneficio de rectore providere, quando super iurepatronatus litigatur, unde in
- tra quadrimestre, vel semestre litis finis imponi non contingat.
- 28 Presentatus ab eo qui favorabilem reportavit sententiam, an lite finita debeat institui & provisus ab Episcopo removeri,
- Concessum illegitimè, pro non concesso habetur, ibidem.
- 29 Iurispatronatus laicorum si postea donatione, testamento, aut alio quovis titulo in ecclesiam fuerit translatum, an retineat qualitatem iurispatronatus laicorum, vel mutet naturam,
- 30 Iurispatronatus Fraternitatum, an sit dicendum mere laicale.
- 31 Iurispatronatus, quibus, & quos modis amittatur.
- 32 Iurispatronatus non transit ad fiscum cum universitate bonorum, sed liberatur beneficium.
- 34 Iurispatronatus est mere spirituale.
- 35 Iudex laicus est incapax cognitionis cause iurispatronatus.
- 36 Iurispatronatus per confiscationem omnium bonorum auctoritate iudicis ecclesiastici factam amittitur. i
- 37 Fiscus nunquam moritur.

SICUT Legitima patronorum jura (de quibus à reservationum tractatu, cum sub ipsas non cadant, pauca hic sumus dicturi) tollere, piasque fidelium voluntates in eorum institutione violare, æquum non est, sic etiam, ut hoc colore beneficia ecclesiastica in servitutem, quod à multis imprudenter fit, redigantur, non est permittendum, cap. pie mentis, c. frigentius, c. decernimus, c. monasterium, c. rationis ordo, c. qu. 7. c. nobis, de jur. patr. & concil. Trident. c. 9. in princ. de resor. s. ff. 25.

Ideo decrevit sancta synodus, ut titulus iurispatronatus sit ex fundatione, vel dotatione, qui ex authentico documento, & aliis à jure requisitis ostendatur, si ve etiam ex multiplicatis præsentationibus per antiquissimum temporis cursum, qui hominū memoriā excedat, alias ve secundum juris dispositionem, ut eod. c. 9. de resor. vers. & igitur, requisita à juris dispositione, ad acquirendum iurispatronatus concurrunt, si quis præbeat fundum, pro constructione ecclesiæ, c. nobis, de jurepatr. c. Abbate. 2. id. q. 2. c. 7.

alijs per Roch. de cur. in verbo, construxit. vel quòd ecclesiam pœnitus dirutam reedificet, quo casu requiritur, quòd sit diruta, ut, si est parochialis, quæ indigeat nova consecratione. Roch. ubi supra num. 12. Lambert. in 3. art. quæst. 6. princ. 1. lib. 1. & Rota in noviss. decis. 269. nu. 2. par. 2. & decis. 306. nu. 3. par. 1. & tribus modis probari potest juspatronatus.

2 Primò ex authentico † documento foundationis, vel dotationis, & authenticum documentum est publica scriptura, cui creditur sine alio adminiculo, vel jure, aut consuetudine speciali, cap. cum dilectus, de fide instr. Innocent. in cap. 1. nu. 2. eod. tit. & Bart. in l. si quis, in recept. §. si initium, num. 5. ff. de eden. & sacra congreg. concil. censuit, requiri pro forma, ut probatio fiat per authenticas scripturas, ut in decis. manuscript. super eod. cap. 9. in ver. authenticis scripturis, & Rot. in noviss. decis. 199. numer. 4. par. 2.

3 Secundò ex multiplicatis † præsentationibus per antiquissimum temporis cursum, in quibus enunciatur spectare juspatronatus de jure, vel consuetudine, quia illa verba, de jure intelliguntur ex fundatione, vel dotatione, Achil. de Grass. decis. 5. de jure patron. & Borg. Cavalc. decis. 17. numer. 6. par. 2. quòdque juspatronatus ex fundatione, vel dotatione probetur multiplicatis præsentationibus per tempus supra hominum memoriam, etiam si nullum instrumentum foundationis, vel dotationis ostendatur, & quamvis etiam in dictis præsentationibus nulla appareat facta mentio foundationis, vel dotationis, fuit à sacra cōgreg. conc. decisum, ut in decis. manuscript. super eod. c. 9. §. item congregatio censuit juspatronatus.

4 Tertiò, † probatur ex juris dispositione, ut litteris majusculis inscriptis in lapide posito in publico ab immemorabili tempore, quo casu intrat juris præsumptio, quòd, si descriptio jurispatronatus in lapide posita non fuisset vera, ordinarius Episcopus non tolerasset in præjudicium suæ jurisdictionis, & collationis, & in antiquis sufficiunt leviores probationes, conjecturæ, & verisimilitudines, Put. decis. 355. num. 1. lib. 1. & in terminis de lapide, & mar. more, Bald. conf. 310. vol. 5. Feret. conf. 293. numer. 9. vol. 2. & Borgn. ead. decis. 17. numer. 5.

5 Immemorabilis verò † probatur spatio temporis centum annorum. Innoc. in cap. veniens, numer. 2. circ. fin. de verb. sign. in 6. Capell. Tolol. decis. 440. numer. 1. & Gabr. conf. 39. numer. 13. volum. 1. & in jure pati. Si immemorabilis probari deberet per testes, quòd sufficiat probatio sexagenaria, tenet congreg. conc. in decis. super eod. c. 9. in princip. quòdque ad probandam immemorabilem sufficiat quandoque tempus sexaginta, septuaginta, vel octoginta annorum, tenet Borgn. Cavalc. in ead. decis. 17. numer. 9. & ad conficiendam immemorabilem connumerantur anni elapsi, non usque ad publicationem concilij tantum, sed decursi, usque ad terminum motæ controversiæ, ut in decis. super eodem cap. 9. & congregatio censuit, ut &c.

6 In ijs autem personis, † seu communitatibus, vel Universitatibus, in quibus id jus plerumque ex usurpatione potius quæsitum præsumi solet, plenior, & exactior probatio ad docendum verum titulum requiritur, nec immemorabilis temporis probatio aliter ejus suffragatur, quàm, si præter reliqua ad eum necessaria, præsentationes

ationes etiam continuatæ non minori
 saltē, quàm quinquaginta annorum spa-
 tiorum, quæ omnes effectum sortitæ sint, au-
 thenticis scripturis probentur, ut eodem
cap. 9. vers. in ijs verò sess. 25. Nec dicta
 quinquagenaria possessio, quæ per scriptu-
 ras authenticas requiritur, probari potest
 per testes, ut æquipollean eorum deposi-
 tiones præsentationibus, & institutioni-
 bus per instrumenta factis, quia sacrum
 concilium Tridentinum requirit pro for-
 ma, ultra probationem immemorabilis,
 continuatas præsentationes, quæ per au-
 thenticas scripturas probentur, & sint sor-
 titæ effectus, ut ostendunt illa verba, nec
 aliter, quorum natura est formam impo-
 nere, ut post Bart. & alios tradit, Dec. *con-
 sil. 528. n. 11. Ruin. cons. 92. nu. 25. lib. 3. So-
 cin. Jun. cons. 46. n. 27. lib. 4. & Rot. in nov.
 decis. 199. n. 3. & 4. par. 2.* Quodque contra
 dictas personas præsumatur acquisitio ex
 usurpatione, tradit Lamb. *de iurepatron. lib.
 1. art. 5. qu. 10. sub n. 47. vers. limita primò,
 & nu. 39.* quem sequitur Borg. *ead. decis. 17.
 nu. 7.* Juspatronatus autem, quod à paro-
 chianis prætenditur, eandem pleniorē, &
 exactiorē probationem requirit, ut in
eisd. decis. super dicto c. 9. factu in fin.

7 Reliqui patronatus, s̄ omnes in bene-
 ficiis tam secularibus, quam regularibus,
 seu parochialibus, vel dignitatibus, aut
 quibuscunque aliis beneficiis in cathedra-
 libus, vel collegiatis ecclesiis, facultates
 que, & privilegia concessa tam in vim pa-
 tronatus, quàm alio quocunque iure no-
 minandi, eligendi, vel præsentandi ad ea,
 cum vacant (exceptis patronatibus super
 cathedralibus ecclesiis competentibus, &
 aliis, quæ ad Imperatores, & Reges, seu re-
 gna possidentes, aliosque sublimes, as su-

premos Principes iure Imperij in domini-
 is suis habentes, pertinent, & quæ in favo-
 rem studiorum generalium concessa sunt)
 in totum prorsus sunt abrogata, & irrita
 cum quasi possessione inde secuta, & hu-
 jusmodi beneficia, tanquam libera à suis
 collatoribus conferri possunt, & collatio-
 nes suum effectum consequi debent, ut
eod. cap. 9. vers. reliqui. sess. 25.

Sed cum s̄ aliàs iure communi suffice-
 ret quasi possessio quadraginta annorum
 ad validitatem iurispatronatus, fuit coràm
 eadem sacra congregat. conc. dubitatum,
 an si quis probaverit, se per 40. annos præ-
 sentasse, & in possessione, vel quasi posses-
 sione, præsentandi fuisse, ad præsentan-
 dum admitti debeat, non obstantibus
 præmissis, cum aliàs titulus præsentatio-
 nis 40. annorum legitimus, & prædicto c.
 9. conformis esse videatur, ibi, aliàsve se-
 cundum juris dispositionem, & per ean-
 dem congregationem decisum extet, non
 debere admitti, non obstantibus illis verbis,
 quæ debeat intelligi, ut non respiciat
 tempus, de quo iam supra sancta synodus
 expresse disposuit, & voluit esse immemo-
 rabile, sed respiciant alias causas, & alios
 modos, quibus secundum jus vetus pro-
 bari poterat juspatronatus, sed, quod ad
 tempus attinet, illud præcise, & semper de-
 bere esse immemorabile, ut in *eisdem deci-
 sion. manuscrip. super eodem cap. 9. s̄. item,
 an si quis.* quia aliàs incontinenti inducere-
 tur correctio superioris dispositionis, quæ
 non præsumitur, *l. non ad ea. ubi gloss. in
 vers. præsens, circ. fin. ff. de condit. & demon-
 str. & Alciat. de præsumpt. reg. 2. præsumpt.
 28. num. 1.* & ex his inducitur juris antiqui
 correctio. Unde non subsistit opinio,
 quod in personis privatis sufficiat, 40. an-

nerum præscriptio cum tit. colorato, de quo per Gonz. *super reg. cancellar. gloss. 18. numer. 57.* sed procedit, & habet locum tantum in præscriptione unius patroni contra alium, non autem adversus ecclesias, Lambert. *de jur. pat. 2. lib. 3. art. 5. qu. 11. princip.*

9 Licet tamen Episcopis † præsentatos à patronis, si idonei non fuerint, repellere, & si ad inferiores institutio pertineat ab Episcopo, ut infra dicetur, sunt examinandi, alioquin institutio ab inferioribus facta est irrita, & inanis, ut in *eod. cap. 9. §. ad hæc.* Nec sufficit, quod præsentatus ad beneficium curatum fuerit aliàs examinatus, & approbatus ab alio Ordinario ut in *eadem decis. super cap. 9. in verb. & inanis,* & comprehenduntur Abbates, commendatarij, & quicumque inferiores quacunque exemptione muniti, etiam si ordinariam jurisdictionem haberent in locis beneficiorum, ut in *eod. decis. vers. & comprehenduntur,* & etiam Sedis Apostolicæ Nuacij, ut in *cap. 13. de reform. sess. 7.*

10 Examen verò † præsentatorum ad parochiales jurispatronatus laicorum fieri debet coram Episcopo, vel ejus vicario ab examinadoribus in synodo diœcesana deputatis, tribus, non paucioribus, ut in aliis vocationibus, de quibus per concursum est providendum, ut in *c. 18. de reform. sess. 24. & ibi in decis. manuscr. §. tres. ex 13 illis,* Pius. V. in Bull. *de cell. Paroch. cap. 32.*

11 Nec † licet patrono cujusvis privilegij prætextu, aliquem ad beneficia sui jurispatronatus, nisi Episcopo loci ordinario, ad quem provisio, seu institutio ipsius beneficij, cessante privilegio, jure pertineat, quoquomodo præsentare, alias præsentatio, ac institutio sequitur nullæ

sunt, & esse intelliguntur, concil. Trid. *c. 13. sess. 14. d. c. 18. post. med. de reform. c. illud, & c. relatum, de jur. patr.*

2 Sufficit tamen ad parochiales jurispatronatus † laicorum unum tantum præsentari, qui si minus idoneus fuerit, est repellendus ex supra allegatis, quod est speciale in jure patronatus laicorum, ut non requiratur concursus, licet possit patronus plures præsentare, ut in concursu inter eos examinentur, & ita in congreg. concil. fuit decisum, ut in *decis. super eod. cap. 18. §. cum verò institutio. sess. 24.* sed si jurispatronatus Ecclesiastici erit, ac institutio ad Episcopum, & non ad alium pertineat, is, quem patronus digniorem inter probatos ab examinadoribus judicabit, Episcopo præsentare teneatur, ut ab eo instituat, concil. Trid. *eod. cap. 18. post. med. vers. si verò jurispatronatus,* & hoc casu, † si duo æque idonei ab examinadoribus fuerint judicati, ad patronum electio dignioris spectat, ut in *d. decis. super eod. cap. in verb. judicabit.* Cum verò institutio ab alio, quam ab Episcopo erit facienda, non ad patronum spectat electio, sed tunc Episcopus solus ex dignis digniorem eligere debet, quem patronus præsentet ei, ad quem institutio spectat, ut *d. cap. 18. post. med. vers. verò.*

Jus patronatus laicorum à jure patronatus Ecclesiastico † in aliquibus differt, quoniam patrono laico ad parochialem ecclesiam sufficit unum præsentare, ab ecclesiastico verò plures sunt præsentandi, ex supra allegatis † & licet Papa derogare possit, non tantum jurispatronatus ecclesiastico, sed etiam laicorum gloss. communiter approbata in *cl. 2. in verb. Apostolicis, de preb. Abb. in cap. cum dilectus circa*

fin. de iur. patr. Felyn. in tract. quan. lit. Apost. noc. par. num. 1. vers. solutio, aut loquimur, Covarr. pract. quæst. cap. 36. numer. 1. nunquam tamen iurispatronatus laicorum esset derogatum, nisi expressis verbis derogetur, quia si aliàs collatio de beneficio iurispatronatus laicorum de eo non facta mentione, est subreptitia, & nihil valet. Abb. in eo, cap. dum dilectus in fin. Felyn. in d. tractat. quan. lit. Apost. noc. numer. 1. vers. aut loquimur. Lap. alleg. 96. numer. 2. & Covarr. ubi supra vers. que. secus tamen est in iure patronatus ecclesiastico, nam illi centetur derogatum per collationem à Papa factam, etiam si in litteris nulla fiat mentio ejusdem iurispatronatus ecclesiastici, Felyn. in eod. tract. numer. 11. vers. limitatur tertio. Cassad. decis. 4. numer. 11. de probat. & Covarr. ea. qu. num. 1. vers. quod non est longius.

Beneficiorum autem patroni sunt cuiuscunque ordinis, & dignitatis, etiam si communitates, universitates, collegia quæcunque clericorum, vel laicorum existant, in perceptione fructuum, proventuum, obventionum, quorumcunque beneficiorum, etiam si vere de iure patronatus ipso rum ex fundatione, et dotatione extent, nullatenus, nullave causa, vel occasione, in illis se ingerere possunt, sed illos libere rectori, seu beneficiato, non obstante etiam quacunque consuetudine, distribuendos dimittere debent, nec dictam iurispatronatus venditionis, aut alio quocunque titulo in alios contra canonicas sanctiones transferre possunt, & si secus fecerint, excommunicationis, & interdicti pœnis subiciuntur, dictoque iure patronatus ipso iure privati existunt, ut, eod. conc. cap. 9. sess. 25. 18.

dubitatum, an patronus beneficij in eius fructus se ingerens incidat in pœnam excommunicationis, & privationis supra positam in vers. si secus fecerint, excommunicationis, & c. adeo, ut ille versiculus, nendum, ad clausulam immediate precedentem, sed etiam ad superiorem referatur, fuit à prædicta sacra congreg. decisum, vers. si secus, & c. ad utramque clausulam esse referendum. Et patronos in prædictis fructibus se ingerentes in prædictas pœnas incidere, ut in decis. super d. c. 9. §. an patronus beneficij. Nam, quando una determinatio refertur ad duo determinabilia, debet intelligi, ut æqualiter utrumque determinet. Bart. in l. jam hoc iure, §. sed, si aliter, n. 1. ff. de vulg. & pupil. substit. & in l. si legata rius, §. cum ita, de legat. 3.

Accessiones autem per viam unionis factæ de beneficiis liberis ad ecclesias iurispatronatus, etiam laicorum, subjectas, tam ad parochiales, quàm ad alia quæcunque beneficia, etiam simplicia, seu dignitates, vel hospitalia, ita, ut prædicta beneficia libera ejusdem naturæ, cum ijs, quibus uniuntur, efficiantur, atque suo iure patronatus constituentur, hæc, si nondum plenarium sortitæ sunt effectum, vel deinceps ad cuiusvis instantiam fient, quacunque auctoritate, etiam Apostolica, concessæ fuerint, simul cum unionibus ipsius per subreptionem obtentæ intelliguntur, nec amplius sunt executioni demandandæ, quibuscunque non obstantibus, sed beneficia ipsa sic unita, occurrente vacatione, sunt libere, ut antea, conferenda, conc. Trident. ead. cap. 9. post. med. vers. in super accessiones, sess. 25.

Uniones etiam per 40. annis citra factæ ab Ordinariis, tanquam à Sede Aposto-

lica delegatis, & possunt examinari, & quæ per subreptionem, vel obreptionem obtentæ fuerint, irritæ sunt declarandæ, illæ autem, quæ à dicto tempore citra concessæ nondum in toto, vel in parte sortitæ sint effectum, & quæ deinceps ad cuiusvis instantiam fiant, nisi eas ex legitimis, aut alias rationabilibus causis, coràm Ordinario loci, vocatis, quorum interest, verificatis, factas fuisse constiterit, per subreptionem obtentas fuisse præsumi, ac propterea, nisi aliter à Sede Apostolica declaratum fuerit, viribus omnino carere debent, concil. Trident. cap. 6. sess. 7. de reform. sed uniones perpetuæ supra 40. annos factæ ab Ordinario examinari non possunt, ut in decis. manuscript. à sacra congregat. conc. super eod. cap. 6. factis, sub tit. Lancianen. & prærendens unionem supra 40. annos, eam Episcopo ostendere tenetur, ut ibi in eisdem decis. sub. tit. Spoletan.

Patronatus etiam quicumque † in ecclesiis, & quibuscunque aliis beneficiis, etiam dignitatibus antea liberis acquisiti à 40. annis citra, & in futurum acquirendi, seu ex augmento dotis, seu ex nova constructione, vel alia simili causa, etiam auctoritate Sedis Apostolicæ ab ipsdem Ordinariis, uti delegatis, ut supra, qui nullius in his facultatibus, aut privilegiis impediuntur, diligenter cognosci debent, & quos compertum non fuerit ob maximam, evidentemque utilitatem ecclesiæ, vel beneficii, seu dignitatis necessitatem legitime constitutos esse, in totum sunt revocandi, † atque beneficia huiusmodi sine damno illa possidentium, & restituro patronis eo, quod ab eis propterea datum est, in pristinum libertatis statum induci debent, quibuscunque non obstantibus,

ut in eodem cap. 9. de reform. sess. 25.

Beneficia verò ecclesiastica libera in servitute juris patronatus absque evidenti Ecclesiæ utilitate redigentes, tanquam usurpatores jurisdictionis, & iurium Ecclesiæ, a mathematis pœnam incurunt, ut in cap. 9. de reform. sess. 25. & faciunt. cap. pradia. & cap. qui abstulerit. 12. quest. 2.

21 Neminique licet † nec communitati, nec aliis personis laicis possidere ecclesiasticum earum bonis, absque consensu Sedis Apostolicæ, seu Ordinarii, sub prætextu, quod sint oratoria, seu eremitoria ab ipsis constructa, & dotata, licet de hoc nihil ostendant, nisi antiquam possessionem, & hoc etiam non obstante, quod ibi adsint sepulturæ, vel campanæ supra tectum, vel quod ibi habitaverint regulares personæ, à quibus postea fuerint destitutæ, quia jus patronatus acquiritur fundatione, & dotatione, & contrafacientes pœnas incurunt, de quibus in eod. c. 9. sess. 25. & cap. 11. sess. 21. & ut à sacra congregatione fuit super eod. cap. 9. decisum, ut in eisd. decis. 5. congregatio censuit nemini, & c.

22 Cognitio verò † validitatis, vel invaliditatis juris patronatus, quando super eo lis oriri contingit, ad Episcopum duntaxat, non ad inferiores, qui jus habent instituendi, spectat, nisi huiusmodi inferiores ordinariam in eo loco haberent jurisdictionem, & ad ipsos inferiores, ad quos spectat institutio, pertinet etiam edictorum, sive citationum ad evocandos oppositores relaxatio, quæ fieri debent in præsentationibus patronorum, & dicta edicta ponere ante institutionem præsentatorum, ad eos spectat, ad quos ante concilium

ellium spectabat, quia de eis per concilium nihil fuit dispositum, & ita censuit eadem sacra congregatio super predicto cap. 9. ut in decis. §. congregatio censuit cognitionem, & super cap. 13. sess. 14. sub tit. de present. §. non liceat, & §. intelligitur. Si verò iura patronatus fuerint servata ea lege expressa, quòd presentatio fieret capitulo, seu dignitatibus cathedralis ecclesiæ, saluum adhuc manet istud ius presentationis capitulo, seu dignitatibus, ex decreto sacri conc. d. cap. 9. vers. quòd si ad inferiores: examen verò, si de simplicibus beneficiis agatur, prius faciendum est ab Episcopo ordinario, ex dispositione ejusdem sacri conc. cap. 13. de reform. sess. 7. & dicto cap. 9. si autem de parochialibus agatur, examen fieri debet ab examinatore, ad formam præscriptam, in cap. 13. de reform. sess. 24. & à Pio V. in litteris, de quibus in Bull. cap. 32. & aliis modo supra expressis.

23 Tempus ad præsentandum † patrono laico est cursus quadrimestris, etiam si persona esset ecclesiastica, dummodò ius patronatus sit laicale, si verò ius patronatus sit ecclesiasticum, tempus patrono competens est semestris, & ita distinguitur in cap. unico, §. ult. de jur. patr. in 6. & si ius patronatus esset mixtum, ut, quando patronus ecclesiasticus habet compatronum laicum

24 Habet etiam sex menses † ad præsentandum, quia ratione communionis privilegium ecclesiæ transit ad laicum, ad instar ejus, quod dicimus de eo, qui habet rem communem cum pupillo, gloss. in d. §. ult. verb. ecclesiasticus.

Nam si communem fundum quis major cum pupillo habet, licet neuter utere-

tur, tamen propter pupillum, cuius pars est in usufructu, & major viam retinet, l. si communem, & ibi gloss. in ver. & ego, & Bart. ff. que admodum. servit. amit.

25 Acquiritur ius patronatus † præcipue fundatione, dotatione, vel constructione, ut supra in principio, dummodò consensus diocelani, sive sit clericus, sive laicus, qui ecclesiam, vel capellam fundet, construatur, vel dotet, accedat, cap. nobis, & ibi Abb. n. 2. de jur. patr. Calder, in cons. ultimo, & Roch. de Cur. sub. verb. pro eo, quòd in tract. eod. tit. n. 2.

Secundò, successione, quia transit cum universitate bonorum, gloss. 1. in cap. pietatis, 16. quest. 7. gloss. in c. cum seculum, & ibi Abb. num. 3. de jur. patr. & Roch. de Cur. sub. verb. ipse, vel in, num. 1. eodem tract. de jur. patr. Et, si hæredes secundum providentiam, & admonitionem Episcopi ecclesiam tenere noluerint, nec honorare facere licet Episcopo reliquias inde auferre, ecclesiamque transferre, cap. considerandum est. 16. qu. 7.

Tertio, donatione acquiri potest, cap. ex insinuatione, & ibi gloss. in verb. contulisset, de jur. patr. sed requiritur consensus Episcopi, c. illud, & ibi Abb. n. 6. & idem Abb. in d. cap. ex insinuatione, n. 5. eodem tit.

26 Ecclesiæ † regulariter præsumuntur liberae, nisi probetur contrarium, cap. regenda, cap. quicumque, 10. quest. 1. & in Episcopi potestate consistunt, in cuius territorio positæ sunt, cap. omnes basilica, 16. quest. 7. nisi alioquin speciali privilegio ab ejus jurisdictione sint exemptæ, cap. cum, & plantare, de privil. & gloss. in dict. cap. omnes basilica. Ideò Episcopi habent intentionem fundatam, quòd beneficia sine libera, nisi constet de iure patronatus, & si super

ſuper jure patronatus litem oriri contingat, dubitatur, ſi intra quadrimeſtre, vel ſeſmeſtre tempus litiſ finis imponi non contingat, † an Episcopuſ invitis patroniſ, poſſit beneficio de rectore providere, & eſt diſtinguendum, quia, cum Episcopuſ habeat intentionem fundatam, quod omnia beneficia ſint libera, aut liſ pendet inter procuratorem cameræ Episcopaliſ præſtendentis beneficium vacans pertinere ad meram collationem Episcopuſ, & eſſe liberum, & ipſoſ patronoſ præſtendentes juſ præſtendi, & patronatuſ ad eoſ pertinere, & tunc, lite pendente, non poteſt Episcopuſ providere invitis patroniſ, ſed debet ponere cœconomum in eccleſia, qui provideat, ne in diviniſ detrimentum patiatuſ, uſque ad finem litiſ, Innoc. in cap. 1. in ſin. de jur. patr.

Aut liſ pendet inter ipſoſ patronoſ diſcordes in præſentatione, ſeu inter litiganteſ, quorum unuſ præſtendit, alterum non eſſe patronum, aut jure ſuo cecidiſſe, vel renunciaſſe, & tunc ipſiſ invitis, ſalvo jure præſtendi illi, qui poſtea evicerit juſ patronatuſ in fine litiſ, Episcopuſ poterit de rectore eccleſiæ providere, cap. quoniam in ſin. & cap. eam re, & ibi gloſſ. & Abb. n. 1. 2. & 3. de jur. patr. gloſſ. in cap. cum voſ. in verſ. œconomuſ, de offic. ord. Innoc. in d. c. 1. circ. ſin. & ita diſtinguit gloſſ. in c. ſi plureſ, 16. queſt. 7.

Lite finita, quærituſ, † nunquid præſentatuſ ab eo, qui favorabilem reportavit ſententiam, debeat inſtitui, & proviſuſ ab Episcopuſ removeri, & aliquibuſ videtur, quod non: contrariam tamen ſententiam puto verioreſ, quod ſit removen-duſ, & hoc caſu præſentatuſ à patrono eſt

inſtituenduſ per text. in c. decernimſ, 16. queſt. 7. cap. conſultationibuſ, & ibi gloſſ. ſinal. de jure patr. quia pro non dato habetur, quod ab illo datur, qui de jure donare non poteſt, cap. noſtri. & ibi gloſſ. in verb. revocare, de elect. & cap. quod autem, in ſin. de jure patr. deducta verò in contrarium procedunt in præſentato ab uno ex patroniſ in poſſeſſione juſi patronatuſ exiſtenti, contra quem, non obſtante, quod in progreſſu litiſ feratur ſententia, non eſt removen-duſ, & in hiſ terminis de Episcopuſ, qui erat in poſſeſſione conferendi, loquitur Covarr. lib. pract. qu. c. 14. n. 2. ver. tertium immò.

Juſ patronatuſ, † quod originem habuit ex patrimonio alicujus laici, & quod fuit patronatuſ laicorum, quærituſ, an ſi poſtea donatione, teſtamento, aut alio quoviſ titulo, in eccleſiam fuerit tranſlatum, aut in collegium eccleſiaſticum canonicorum ſecularium, vel regularium, ita quod ad rectorem eccleſiæ, vel collegium, pertineat præſentatio, retineat qualitatē juſi patronatuſ laicorum, vel mutet naturam, & efficiatur juſi patronatuſ clericorum, & eccleſiaſticum, & eandem naturam conſequatur, & videtur, quod retinere debeat ſuam primam naturam juſi patronatuſ laicaliſ, quiſ perſona eccleſiaſtica habens juſi patronatuſ laicale infra quadrimeſtre, pro ut laici, præſentare debet, quamviſ in jure patronatuſ eccleſiaſtico habeat ſeſmeſtre: & cum eccleſia, ſive collegium in jure alteriuſ ſuccedat, eodem jure uti debet, l. qui in juſ. ff. de reg. jur. & cap. u, qui in juſ, eod. tit. in 6. Tamen, quia reſ eſt facta eccleſiaſtica, eccleſiaſtico debet jure cenſeri, gloſſ. in cap. uniuſ. in verb. ſeſmeſtre, de jur. patr. in 6. & quod efficiat.

efficiatur iuspatronatus clericorum, & non laicorum probat text. in dict. cap. unic. § final. Felin. in tract. quan. lit. apost. noc. patr. num. 11. vers. limit. sexto. Paris. conf. 128. n. 19. & seq. lib. 4. & Lambert. in tract. de iur. patr. lib. 2. par. 3. quest. 9. artic. 20.

30 Quid autem dicendum de iurepatronatus competente confraternitatibus laicorum, licet huiusmodi collegia confraternitatum adhaereant ecclesiis, & causa pietatis constituantur, cum tamen ipsi, ex quibus collegia, & universitates constituantur, & ad quorum voces, & suffragia presentatio fit, sint omnino laici, & ad has universitates laicorum presentatio pertineat, non ad ecclesias, nec ad aliquas ecclesiasticas dignitates, videtur, quod sint patroni laici, cum non habeant habitum religionis, nec gaudeant privilegio fori, & canonis, licet habeant collegium, & ita tenet Felin. in d. tract. quan. lit. apost. num. 11. limit. 4. & Covar. eod. lib. pract. quest. d. cap. 36. num. 8. Secus autem est dicendum de iure patronatus beguinarum, quia licet sint seculares, religiose tamen vivunt, & habitum portant religiosum, & idem de aliis fraternitatibus, vel collegiis habentibus easdem qualitates, quas habent beguinae, videlicet habitum religiosum, & ita post Felin. loco supra citato distinguit. Roch. de Cur. sub ver. jus, in tract. de iure patr. n. 17.

Amitteitur iuspatronatus, & illo privatur patronus ipso iure pluribus ex causis.

31 i primo venditione, & applicabitur illi ecclesiae, cui per huiusmodi emptionem est facta simoniaca injuria, cap. quia clerici, juncta glossa in ver. spoliando, & ibi

Abb. num. 8. de iur. patr. aut alio quocunque titulo, in alios contra canonicas sanctiones translatione, quo casu patronus excommunicationis, & interdicti poenis subicitur, & iurepatronatus privatur ipso iure, Conc. Trid. cap. 9.

Secundo, quando patronus per se, vel per alios faceret occidere, vel mutilare rectorem beneficii sui, iuspatronatus, & jus devolvitur ad ecclesiam, cui fuit facta injuria, & ne minus vindicta, quam excessus memoria prorogetur, usque ad quartam generationem, per lineam directam posteritates talium in clericorum collegium admitti, neque in domibus regularibus alicujus praelationis honorem assequi possunt, donec cura eis fuerit misericorditer dispensatum, cap. in quibusdam, §. sacri nihilominus, & ibi gloss. in ver. prorsus amittat, & Abb. num. 2. de poen.

Tertio, si in perceptione fructuum, proventuum, & obventionum se ingerunt, aut jurisdictiones, bona, census, & iura eorumdem beneficiorum, quacunque arte, sibi usurpant, c. 11. vers. quod si ejusdem, sess. 22. & d. cap. 9. vers. patroni autem, sess. 25. de reform. ultra quod eandem excommunicationis poenam incurruat.

Quarto propter haeresim, ob quam bona haereticorum ipso iure sunt confiscata, c. cum secundum, de haeret. in 6. & Pegna. super. 3. par. direct. com. 158. vers. his ita positis, & tunc iuspatronatus non transit ad filium cum universitate bonorum, sed liberatur beneficium, quia illud jus applicatur Ecclesiae, cum haeretici Ecclesiam offendat, ac insigni injuria afficiant, quapropter eidem laesa principaliter est satisfaciendum, Felin. in cap. vergenti, num. 1. vers. sed adverte, de haeret. & Pegna.

Kk

eod.

eod. comment. ¶ vers. quod verò hæc.
 33 Quid autem, si ex alio delicto uni-
 versitas bonorum alicujus habentis juspa-
 tronatus per judicem laicum confisca-
 retur? An transeat cum universitate
 bonorum? & videtur, quòd sic, per gloss.
in cap. filii, in ver. propinquis, 16. quest. 7.
 quam sequitur. Abb. *in cap. quanto, num.*
9. de jud. & in cap. cum laici, & cap. nobis,
num. 3. de jur. patr. & Roch. de Cur. in
tractat. de jur. patr. sub ver. ipse, vel 15. n.
66. 67. & 68. contrariam tamen opinio-
nem tenet. gloss. in clem. pastoralis. in
verb. subiectæ, quam sequitur, Abb. n. 13.
ubi etiam Jac. & Imol. de re jud. Felin.
in eod. cap. quanto, num. 3. de jud. Card.
in clem. 2. quest. 8. de jur. patr. & Jas. l. si
non sortem, §. libertus, num. 25. ff. de cond.
indeb. & novissima post Simanc. & Gi-
gan. Caball. in cent. resolut. crimin. cas.
40. sub num. 8. & hæc est communis o-
 pinio, à qua in judicando non est rece-
 dendum, quia melioribus rationibus est
 fulta Non enim valuit confiscatio in odi-
 dium regis Roberti facta ab Imperatore
 de feudo, ex quo feudum non erat tem-
 porale, *d. clem. pastoralis, de re jud.*
 34 Nam juspatronatus, si non merè ¶
 spirituale, est tamen spirituali annexū, *c.*
quanto, & ibi gloss. & Abb. num. 1. &
Felin. num. 3. de jud. cap. de jure, extr. de
jur. patr. & Roch. de Cur. in tract. de jur.
patr. super verb. jus, num. 2. & conexo-
 rum idem est iudicium, *cap. translato. de*
constit. dict. cap. quanto, & cap. de jure,
 & sequitur naturā spiritualis, quia juris-
 patronatus causæ, non nisi à iudicibus
 ecclesiasticis valent diffiniri, *d. cap. quan-*

to, in fin. & ibi Abb. *nu. 3. & num. 6. de*
jud. & Roch. de Cur. eodem num. 2.

¶ Ideò, cum iudex laicus sit incapax
 cognitionis causæ juspatronatus, licet
 possit confiscare universitatem bonorum
 profanorum, secus tamen est de bonis
 spiritualibus, aut spirituali annexis, quæ
 spirituali tantummodò jurisdictioni sub-
 jiciuntur, cum ei non liceat falcem suam
 in alienam messem imponere, & impo-
 nendo, gesta nulla, irrita, & inania esse
 noscantur, *d. clem. pastoralis, §. cum, & si.*
& §. ut igitur, de re jud. & quòd ad juspa-
tronatus, sententia iudicis laici conde-
mnatoria est nulla, & non nocet conde-
mnato, quia, quòd nullum est, nullum
 sortitur effectum.

36 Amittitur tamen ¶ juspatronatus per
 confiscationem omnium bonorum au-
 thoritate iudicis ecclesiastici factam, non
 autem quòd juspatronatus transeat in fi-
 scum, quia talis translatio esset præjudi-
 cialis Ecclesiæ, in cuius favorem, defici-
 entibus successoribus, extinguitur juspa-
 tronatus, sed remanet beneficium libe-
 rum, & ad liberam collatoris dispositio-
 nem, ut tenent Card. Imol. & Ant. quos
 refert Roch. de Curt. dicens, hanc opinio-
 nem, quòd Ecclesia remaneat libera, esse
 æquiolem, *super eod. ver. ipse, vel in, n. 36.*
 & si transiret in fiscum periret spes libe-
 ratis beneficii, quia fiscus nunquam mo-
 ritur, & eadem ratione juspatronatus
 non transiret in fiscum cum universitate
 bonorum propter crimen hæresis, sed li-
 beratur beneficium, ut per Felin. *in eod.*
cap. argentis, de hæret. cum aliis supra al-
 legat.

DE PENSIONIBVS.

Cap. VII.

S U M M A R I V M.

- 1 **P**ensio Ecclesiastica beneficalis quid sit.
- 2 Pensio dicitur à pendeo, quia formaliter pendet à beneficio, ex quo extrahitur.
- 3 Pensiones quomodo super beneficiis vacantibus per obitum reserventur.
- 4 Pensiones per resignationes beneficiorum, jurium cessiones licite reservantur.
- 5 Pensio in favorem tertiae personae, quomodo reservetur.
- 6 Pensio super cathedralibus ecclesiis regulariter non reservatur, nisi cum clausula, dummodo remaneant ducati mille pro titulari.
Pensio super fructibus parochialium ecclesiarum non reservatur, nisi cum clausula, dummodo rectori remaneant ducati centum ibidem.
- 7 Pensionario agenti ad pensionem incumbit onus verificandi conditionem, sub qua pensio imposita reperitur.
- 8 Excessum allegans, quando illum probare teneatur.
- 9 Conditio in Bullae reservationum pensionum appositae à pensionario agente, est verificanda.
- 10 Idoneitas provisi de beneficio, quando sit probanda.
- 11 Conditio suspendit executionem.
- 12 Gesta ante purificationem conditionis nihil valent.
- 13 Verba, quod ducati sint liberi favore titularis in litteris apostolicis apposita, important, deductis oneribus, sine diminutione.
- 14 Valor beneficiorum computatur respectu utilitatis, quae habetur in appertatu in absentia.
- 15 Exceptiones nullitatis, invaliditatis, aut reductionis pensionis, an possint retardare executionem.
- 16 Prædatorum sua possessione non est spoliandus.
- 17 Pensionarius agens ad pensionem quae verificari teneatur.
- 18 Habilitas superveniens post datam litterarum reservationis pensionis nihil operatur.
- 19 Minor ætatis requisiti in beneficio impetrato est inhabilis, licet ante presentationem litterarum efficiatur major.
- 20 Laicus est incapax juris spiritualis.
- 21 Nulla à principio plura, quae ex post non convalescant.
- 22 Pensiones, quibus personis carentibus privilegio clericali possunt reservari.
- 23 Collegium militum Lauretanorum à Sixto V. cum facultate transferendi pensiones fuit erectum.
- 24 Papa laicum, ut pensiones, & etiam beneficia valeat obtinere, privilegiare potest.

Kk 21

25 Pen.

- 25 Penſiones, & beneficia milites regulares poſſunt obtinere.
- 26 Penſionem ex cauſa Episcopus reſervare poteſt.
- 27 Episcopus penſionem ex cauſa permutationis reſervare poteſt.
- 28 Penſionem reſervare poteſt Episcopus ad extinguendam litem inter litigantes.
- 29 Penſionem reſervare poteſt Episcopus in ejus collatione beneficiorum per obitum vacantium.
- 30 Distributiones quotidiana non computantur in fructibus prebendarum.
- 31 Papa mens in impositione penſionis regulariter eſt, quod penſio non excedat tertiam partem fructuum.
- 32 Penſio auctoritate ordinaria reſervata, non tranſit ad ſucceſſorem, niſi cauſa extinctionis litis fuerit imposita.
- 33 Penſiones ab inferioribus collatoribus reſervari non poſſunt cum facultate tranſferendi.
- 34 Penſiones ab Episcopis reſervata non habent executionem paratam, ſed à ſententia lata ſuper ſolutione penſionis datur appellatio.
- 35 Penſio à Papa reſervata poſt ſententiam latam habet executionem paratam.
- 36 Penſio ſine conſenſu penſionarii auctoritate ordinaria, reſervari non poteſt.
- 37 Legati de latere uſque ad medietatem fructuum penſiones poſſunt reſervare.
- 38 Legati de latere de jure communi beneficia conferre poſſunt.
- 39 Penſiones à legatis reſervate, an habeant executionem paratam, appellatione remota.
- 40 Penſionem in fundatione beneficii patronus reſervare poteſt.
- 41 Patronus in fundatione beneficii de ordinarij conſenſu ſtatuerre poteſt, ut beneficio vacante fructus ad ipſum ſpectent.
- 42 Penſio nudo partium conſenſu, ſine ſuperioris auctoritate imponi non poteſt.
- 43 Penſiones unica ſuper pluribus beneficiis reſervata vacantibus beneficiis contra plures ſucceſſores penſionarius non habet executionem paratam.
- 44 Prebenda ſubrogata ſapit naturam prebenda in cujus locum ſubrogatur.
- 45 Beneficium penſione gravatum tranſit cum eodem onere ad quoscumque ſucceſſores.
- 46 Penſio eſt onus reale, & tranſit ad quemcumque in beneficio ſucceſſorem.
- 47 Canonicus, an pro titulo, cujus cauſa obtinuit prebendam, teneatur ad ſolutionem penſionis antea reſervata.
- 48 Canonicus qui conſentit reſervationi penſionis ſuper ſua prebenda, de jure pinguiorem, & liberam optare non poteſt.
- 49 Iuri ſuo quilibet poteſt renunciare.
- 50 Penſio de beneficio ad beneficium, aut de perſona ad perſonam tranſferri non poteſt.
- 51 Penſionarius ad ſolutionem penſionum agere poteſt contra heredem deſuncti obligatum, vel in beneficio ſucceſſorem, & ſſ.
- 52 Demica pluribus annis ſoluta exigi poteſt ab emptore vel venditore prædii.
- 54 Penſio ſuper distributionibus quotidianis nunquam præſumitur reſervata, niſi expreſſe dicatur.
- 55 Penſio ſuper distributionibus quotidianis reſervata, licet optetur, prebenda ſuccedens in titulo pro rata distributionum quotidianarum tenetur.
- 56 Iurisdictionis defectus contra agentem ad ſolutionem penſionis opponi poteſt.

- 67 Jurisdictionis defectus potest etiam opponi contra tres sententias conformes, & 59.
- 68 Pensio imposta super beneficio alia pensione onerato, nulla de ea in litteris facta mentione, est nulla.
- 69 Exceptio non purificata conditionis contra litteras reservationis pensionis opponi potest.
- 70 Appellatio à sententia super solutione pensionis lata, quando absque clausula sine retardatione solutionis pensionis admittatur.
- 71 Valor beneficii, quomodo probari debeat.
- 72 Exceptio solutionis pensionis impedit executionem.
- 73 Pensio pluribus modis extinguitur.
- 74 Pensio, an sine consensu Papa extingui possit.
- 75 Pensio in temporalitate consistit.
- 76 Exceptio pacti de ulterius non petendo, aequipellet exceptioni solutionis.
- 77 Excommunicationis exceptio in quacunque parte litis opponi potest.
- 78 Excommunicationis exceptio etiam coram iudice seculari opponi potest.
- 79 Excommunicatus, & publice declaratus à iudice, est à limine iudicij repellendus.
- 80 Exceptio defectus clericatus impedit executionem litterarum reservationis pensionis.
- 67 Jurisdictionis defectus potest etiam opponi contra tres sententias conformes, & 59.
- 68 Jurisdictionis defectus opponi potest, etiam si partes ante sententiam expresse confesserent, quod iudex incompetens sententiaret, & iurassent non dicere de nullitate.
- 69 Executio litterarum reservationis pensionis Ordinariis locorum, vel aliis in dignitate ecclesiastica constitutis committitur.
- 61 Legati, & Nuncij Apostolici in prima instantia nullam habent jurisdictionem.
- 62 Delegatio in unam personam facta sine subdelegatione in alteram transferri non potest.
- 63 Exceptio grandinis sterilitatis, & siccitatis contra pensionarium quandoque opponi potest.
- 64 Exceptiones falsitatis, quietationis, & solutionis tantum contra obligationem cameralem opponi possunt.
- 65 Iuramenta illicita Papa auctoritate possunt irritari.
- 66 Exceptio compensationis habet vim solutionis.
- 67 Liquidum cum illiquido non compensatur.

QUIA in beneficiorum collatione pensiones plerumque solent reservari, ideo non immeritò pensionum tractatus hic sequi debet.

Et primò, quoniam pensionis verbum 2 pluribus convenit, de quibus per Navarr. in conf. 52. de prob. lib. 3. part. 1. num. 6: aliis omissis de pensione ecclesiastica beneficii differam, quæ aliis diffinitionibus prætermittis † est jus non temporale, sed spirituale, aut illi annexum, non

antecedenter, ut ius patronatus, sed dependenter, aut consequenter instar beneficii, Navarr. in manual. confess. c. 23. n. 111. & in dict. Conf. 52. eod. n. 6.

† Dicitur enim pensio, à pendeo, quia formaliter pendet à beneficio, ex quo extrahitur, sicut usus fructus à proprietate, ut in cap. final. de pignor. cap. possessiones, 16. q. 1. & Gig. de pens. q. 1. n. 9. Quomodo autè, & à quibus reservetur, & executio litterarum impediatur, quæ exceptio-

ceptiones titulari contra reservatarii non competant, & quomodo extingatur infra demonstrabitur.

3 Reservatur autem penſio per Papam pluribus de cauſis.

Primò beneficio vacante per obitum, quando uniconfertur beneficium, alteri verò reservatur penſio pro ſuſtentatione ſuper eodem beneficio, quod Papa regulariter facere poteſt, cum ſit Dominus omnium beneficiorum, *clen. 1. ut lit. pendent. cum aliis alibi allegatis*, qui de fruſtibus beneficiorum ad libitum diſponere poteſt, ut trad. *Gig. de penſ. q. 6. n. 7.*

4 Secundò per resignationem ꝑ de conſenſu resignatarii in favorem ipſius resignantis, & iſta penſio licite reservatur. *Felin. in cap. ad audientiam, il. 2. num. 3. de reſcript. & in cap. ex parte, il. 1. n. 1. de off. pot. jud. deleg. vel ex cauſa ceſſionis & jurium inter litigantes pro bono pacis, & lite componenda, cap. niſi eſſent, de prob. & Felin. in d. cap. ad audientiam, num. 2. verſ. exemplifica.*

5 Tertio in favorem ꝑ alterius tertie perſonae à resignante nominatae, & quando quis ſimpliciter conſentit, quòd penſio referretur in favorem alicujus tertie perſonae, puta nepotis, aut alterius perſonae conſentientis reſervationi benevole, quae raro admittitur, quia eſt ſine cauſa, & regulariter ſine cauſa Papa penſiones non reſervat, *Gig. de penſ. quaſt. 6. num. 6. & maxima cum difficultate admittitur, etiam ex cauſa resignationis favore tertie perſonae; quia iſta ſapiunt quodammodo diſpoſitionem fruſtuum beneficarii, quae cum habeat imaginem hereditariae ſucceſſionis, eſt odioſa, cap. apoſtolica. 8. quaſt. 1. cap. ex tranſmiſſa, & cap.*

ad extirpandas, de ſil. preſb. cap. ad hac, de dec. cap. conſuluit, de iure patron. & conc. Trid. cap. 7. de reform. ſeſſ. 25.

Et quia ſuper fruſtibus ꝑ cathedralium eccleſiarum penſio non reſervatur regulariter, niſi cum clauſula, dummodo remaneant ducati mille pro Epifcopo: & ſuper parochialibus eccleſiis, niſi remaneant centum ducati pro reſtore, ex diſpoſitione ſacri concilii. *Trident. cap. 13. verſ. ad hac, de reform. ſeſſ. 24. & ſuper aliis beneficiis quand. q; cum clauſula, dummodo penſio medietatem fruſtuum non excedat.*

Titulari penſionem ſolvere ꝑ recuſante agens ad penſionem tenetur verificare dictam conditionem, quòd remaneant Epifcopo ducati mille, centum parochio, vel quòd penſio non excedat medietatem fruſtuum, quia, ꝑ licet allegans exceſſum illum probare teneatur. *Bellam. deciſ. 470. & Mascard. conſul. 696. n. 11. & alleganti beneficium eſſe minoris redditus incumbat onus probandi, cum quodlibet beneficium præſumatur eſſe annui redditus pro vita duorum, cap. ut quiſque, junct. gloſſ. in verb. clericum, de vit. & honeſt. cleric. & Felin. in cap. ad aures, num. 4. verſ. tertia concluſio, de reſcript. quia tamen allegans exceſſum, aut majorem valorem fruſtuum fundat ſuam exceptionem, aut in diſpoſitione ſacri concilii. d. cap. 13. de reform. ſeſſ. 24. aut in facto ſuper minori valore, cum dictae exceptiones non oriuntur ex lectura litterarum reſervationis penſionis, alleganti incumbit onus probandi, & ita procedunt ſupradicta, & *Gig. de penſ. q. 9. num. 9. 10. & 11. & Rot. in noviff. deciſ. 30. l. p. 1. nu. 3.**

Sed

9 Sed conditio in Bullis apposta, † dummodo rectori remaneant centum ducati, vel Episcopo mille, aut dummodo pensio medietatem fructuum non excedat, aut alia conditio, debet ab eo in cuius favorem reservata est pensio, verificari. Put. decis. 24. num. 3. lib. 1. non verificata conditio, debitor cogi non potest: in terminis idem Gig. de pens. 14 quest. 85. num. 10. & Gomez. in compen. utr. sign. quest. fin. num. 84.

10 In simili enim videmus, † quod licet ad obtinendum beneficium quilibet presumatur idoneus, nec teneatur probare idoneitatem, etiam si in rescripto adfit clausula, si idoneus fuerit, cap. final. de presumpt. quæ clausula si idoneus fuerit, sonat in monitionem, vel instructionem, & ideo collatio facta illa non verificata tenet, ut trad. Innoc. in d. cap. fin. in princip. Abb. num. 16. & Felin. num. 29. de presumpt. tamen quando est apposta clausula, dummodo ipsum ad hoc idoneum esse repereris, conferas, quæ sonat in expressam conditionem, beneficium, nisi prævio examine, non confertur, † quia conditio suspendit executionem, ita quod interim peti non potest, Abb. in cap. Raynaldus, num. 19. de testam. Felin. in cap. ad aures, n. 4. in si. vers. sed cave quia, de rescript. Paris. cons. 31. num. 24. volum. 4. & Put. dict. decis. 16 24. num. 3. lib. 1.

12 Et gesta ante † purificationem conditionis nihil valent, Innoc. in cap. cum dilecta, num. 5. & ibi Abb. num. 4. & 5. de rescript. Rot. decis. 10. in fin. & decis. 12. num. 3. de concess. præb. in nov. Paris. d. 17 conf. 31. n. 26. & Put. decis. 283. n. 1. l. 2.

13 Quando autem † in litteris reservatio-

nis pensionis apponitur clausula, quod ducati favore rectorum sint liberi, verbum, liberi, in litteris appositum importat, quod sint integri sine diminutione, deductis oneribus, & expensis, l. 1. & ibi Paul. de Castr. C. de fruct. & lit. expens. gloss. in cap. gravu, in verb. fructus, de rest. spol. & Bald. in cons. 53. in fin. volum. 1.

14 Valor enim † computatur respectu utilitatis, quæ habetur in appoitatis in absentia, Staphil. de grat. expect. num. 64. & 65. & licet in honorem, & reverentiam litterarum Apostolicarum pensio solvi debeat. Gomez. in comp. utr. sign. n. 86. q. fin. Staph. de lit. just. §. in primis, n. 84. Gig. de pers. q. 85. & Callad. decis. 10. n. 8. de rescript. procedit, quando litteræ reservationis pensionis sunt gratiosæ sine aliqua conditione, sed, quædo sunt, conditionales, conditio est in primis purificanda, ut per Put. d. decis. 24. cū aliis supra allegatis.

Si verò pensionarius est in possessione exigendi, de qua constat ex instrumento, aut aliis legitimis probationibus, † tunc conditiones appositæ, aut narrata in gratia non impediunt executionem litterarum, quia exceptiones nullitatis, aut invaliditatis, aut reductionis pensionis concernunt petitorium, & interim, donec per sententiam pensio annulletur, non potest retardari solutio, cum, nec prædo † sit sua possessione spoliandus, c. in litteris, de restitut. spoliat. sed est in possessione manutendendus, §. quorum, vers. hodie. insti. de interd. Bart. in l. 1. u. hujus autem, n. 1. ff. uti possid. in l. 1. C. eod. tit. & Rot. decis. 2. n. 3. de except. in antiquior.

17 Agens autem ad pensionem † ante acquisitam possessionem tenetur purificare omnes conditiones in litteris appostas ex lu-

ex supradeductis, & verificare omnia alia per ipsum narrata, ut si narravit, quod cōfentiens pensioni per plures annos beneficium possedit, quodque fructus beneficium ascendunt ad summam tot ducatorū, 21 quod ipse sit clericus, cæteraque omnia narrata. Abb. in cap. fin. n. 8. de presumpt. Rom. decis. 9. circ. med. de prob. in nov. decis. 6. n. 6. de praben. in antiquior. & Felin. in c. ad aures, n. 4. vers. tertia conclusio, de rescript. quia non existentibus veris narratis, gratia redditur subrepticia, & nulla. Innoc. inc. cum dilecti n. 3. de rescript. Ab. in c. postulasti, n. 1. eod. tit. & in cap. cum nostris, n. 11. de concess. prab. Rom. cons. 327. in fin. & Felin. inc. significante, n. 3. eod. tit. de rescript. tenetur præterea probare, se esse clericum, exhibendo privilegium clericale, cap. legum, 2. q. 1. Rebuf. pract. benef. de form. lit. cons. num. 22, p. 1. & Gig. de pens. quest. 22. num. 8.

18 Nec suffragaretur clericatus ꝑ collatus post reservationem pensionis, quia tempus datæ est attendendum, cap. eam te, & 22 ibi Felin. num. 18. de rescript. clem. fin. eod. tit. & gloss. in cap. statutum, in verb. canonicus, circ. fin. eod. tit. in 6. cum: habilitas superveniens nihil operetur, cap. si eo tempore, eod. tit. in 6. cap. non firmatur, de reg. jur. eod. lib. & l. quod ab initio ff. eod. Hinc est, quod minor ætatis requiritur in beneficio impetrato, licet ꝑ postea efficiatur major, cum n tempore datæ esset minor, non valet impetratio. d. cap. si eo tempore, de rescript. & pariter si non erat clericus, licet postea promoveatur, collatio non tenet, quia beneficia laicis non conferuntur. c. cum aded, de rescript. gloss. fin. in c. 2. de instit. & Felin. in d. cap. cum aded, qui plura cumulat. de rescr. ꝑ Ea est

enim ratio, quia laicus non est capax iuris spiritualis. cap. sacrosanct. a. 3. attendentes. de elect. & cap. causam. cum gloss. in verb. detinere, de prescript. sequitur etiam, quod ꝑ liberi hominis stipulatio non valet, licet postea servus efficiatur, vel rei sacræ, licet fiat postea profana, l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verb. oblig. & testamentum furiosi, vel impub. cum non valeat, licet postea furiosus efficiatur sanæ mentis, & impubes efficiatur pubes, non convalidatur. §. præterea. instit. qui non est perm. face. restam. & c. sicut tenor, & ibi gloss. in ver. extra mentem. de regular. præterea impetratio iudicis, & constitutio procuratoris excommunicati, quæ fuerunt nulla à principio, non convalidantur, licet postea sequatur absolutio. gloss. in cap. statutum. in verb. canonicis, de rescript. in 6. & Dec. in cap. post sessionem. n. 55. & 56. de probat.

Reservatur tamen quandoq; pensiones etiam personis, quæ carent privilegio clericali, ꝑ præsertim militibus Ordinis Sancti Joannis Hierosolymitani, S. Lazarari, & aliorum ordinum, de quibus suo loco dicitur; & etiam non militibus, quibus beneficia quoque conferri possunt cum assertione, quod sit scholaris, & clausula, cupiens militiæ clericali adscribi. Felin. in d. c. fin. in princ. de presumpt. Ex privilegio Apostolico reservantur quoque laicis conjugatis cum facultate, etiam transferendi, ut, quo ad reservationem pensionum, & fructuū, concessit Leo X. collegio militum S. Petri de Urbo, ut in Bull: Rom. constit. 36. sicut prudens, quæ una cum omnibus aliis concessis Pius V. revocavit, const. 71. sacrosanctū. circa principum, & nihilominus Sixtus V. postea colla-

23 collegium ꝛ militum Lauretanorum erexit, & quoddam pensiones sive fructus ecclesiasticos ducatorum ducentorum super quolibet officio dictæ militiæ dicti milites clerici, & laici etiam conjugati obtinere, & jam obtentas retinere, & in alios transferre possent, concessit, ut in *constit. sub dat. Romane. 1586. quinto Kal. Iunii expedita, ut in Bull. in par. ult. cap. 34.* cuius vigore, quamplures, etiam senes, qui eorum pensiones reservatas habebant, pluribus officiis emptis, pensiones in consanguineos juvenes, & personas sibi benevolas transulerunt, & eodem tempore, cum præsens, & residens in curia Romana essem, quamplures conquerentes de translationibus in eorum odium factis audivi.

24 Papa enim ꝛ non solum laicum potest privilegiare, ut pensiones, sed etiam, quod beneficia possit obtinere, & illa conferre, ut trad. *Gig. de pens. qu. 21. n. 4. & 5.* ꝛ Pensionesque ac beneficia possunt obtineri à militibus regularibus juxta suorum Ordinum privilegiorum, & statutorum dispositionem, licet careant privilegio clericali, etiam auctoritate ordinaria, ut fratribus ejusdem Ordinis S. Joannis Hierosolymitani à Magno Magistro, & conventu reservantur, non solum pensiones, sed etiam omnes fructus, aut pars eorum vigore privilegiorum Apostolicorum eidem ordini concessorum, ut in *Bull. Rom. Pij iiiij. cap. 14. pag. 667. post. med. vers.* & tam Magistro, quam conventui

26 Episcopus quoque ꝛ potest ex causa pensionem alicui reservare, ob evidentem utilitatem ecclesiæ, quando senex, aut incurabili infirmitate detentus, vel alia legitima de causa, quis per se ipsum deservire non potest renunciet beneficium

curatum, ei, qui magis habilis est ad curam animarum regendam, juxta tradita per *Felyn. in cap. ad audientiam. il. 2. numer. 2. vers. questio proponitur. de rescrip.* sed hodie non datur casus, quo pensio auctoritate ordinaria per resignationem possit reservari; quia resignationes in favorem sunt omnino prohibitæ, per *const. Pij V. de qua in Bull. Rom. cap. 58. 9. caveant autem.*

27 Poterit tamen Episcopus ꝛ pensionem reservare tribus ex causis.

Primò ex causa permutationis factæ, quæ est permixta, etiam ex dispositione dictæ constitutionis, ut *ibi, vers. ad hæc beneficiorum,* & tunc, si permutatio est inæqualis, potest Episcopus pro permutatione beneficiorum æquanda ei, cui beneficium tenuioris redditus confertur, super pinguiori beneficio permutato, aliquam pensionem reservare, & hoc casu, cum non intret dicta constitutio, cessat causa, & effectus illius prohibitionis, *cap. post translationem. de renunciat.* & *Tiraq. in tract. de sim. cau. par. 1. n. 114.* & tunc habet locum doctrina, *Felyn. de qua supra nu. 2.* quod Episcopus ex causa resignationis pensionem resignanti possit reservare.

Secundò ꝛ pro bono pacis ad extinguendam litē inter duos coram ipso super eodem beneficio litigantes, ex causa, quod unus cedat alteri, reservata pensione super ejusdem beneficii fructibus in favorem cedentis, ut post *Host. in c. nisi tenet Gomef. in regul. de ann. post. qu. 2. nu. 5.* & post *Anton de Butr. in cap. audivimus. col. 4. de collus. de reg. tenet Gig. in tractat. de pens. quest. 6. numer. 3. & 4. & melius quest. 85. numer. 15.*

29 Tertio in collatione beneficiorum ꝛ

per obitum vacantium, & ad Episcoporum collationem spectantium, dummodò super parochialium fructibus, remaneant ducati centum liberi pro rectoribus, ut per concil. Trid. in cap. 13 de reform. sess. 24. & super alijs beneficiorum fructibus non imponatur, neque super distributionibus quotidianis, super quibus regulariter non imponitur, imposita censetur, ut trad. Menz in tract. de distrib. quot. cap. 8. num. 1. & 30 num. 11. par. 3. ratio enim, quia distributiones quotidianæ non computantur in valorem præbendarum, ut per Oldrad. in cons. 118. quem sequitur Felyn. in cap. ad aures. num. 14. de rescript. nec, quæ excedat tertiam partem fructuum, quia præsumpta voluntas Papæ videtur esse regulariter, quod pensio non excedat tertiam partem fructuum beneficii gravati, ut testatur Gig. in eod. tract. de pens. quest. 9. n. 6. & 7. & Staphil. de commiss. liter. just. §. in primis igitur, numer. 90. Nam juxta juris communis dispositionem, ac stylum curiæ Romanæ, fructuum medietatem excedere non debet, Rot. in novis. decis. 1260. nu. 1. parte. 3.

Et licet rarò Episcopi super beneficiis ecclesiasticis ad eorum collationem spectantibus reservent pensiones, puto tamen, in casibus, & modis supra expressis pensiones auctoritate ordinaria ab Episcopis posse validè reservari, sed in pluribus differt reservatio Apostolica, à reservatione auctoritate ordinaria facta.

3 Primò, quia pensio quæ auctoritate Apostolica reservata transit ad successorem in beneficio, reservata autem auctoritate ordinaria, non, nisi ex causa extinctionis litis fuerit reservata, de qua supra vers. secundò pro. sed decedente, vel cedente eo,

qui reservationi pensionis consensit, reservatarius contra successorem non obligatum caret actione, quia non transit ad successorem. gloss. in cap. audivimus. in ver. pensionem, de collus. deteg. Joann. Bapt. de Sancto Severino, in tract. de pens. qu. 4. & Gomel. in compend. utriusque sign. numer. 86.

33 Secundò quæ Papa reservat pensiones quandoque, licet rarissime cum facultate transferendi, inferiores autem, non, sed tantum ad vitam eorum, quibus reservantur. Gig. in eod. tract. de pens. qu. 6. num. 3. & qu. 12. nu. 2.

34 Tertiò cum super solutionibus pensionum plures lites oriri contingat, quæ lata sententia favore pensionarii, cui pensio Apost. auctoritate reservata fuit, mandatur executioni, & non admittitur appellatio ad effectum suspensivum, sed tantum devolutivum, quo casu signatura ad quam pro commissione causæ appellationis recurritur causas committit cum clausula, sine retardatione solutionis pensionis, & in pensionibus auctoritate ordinaria reservatis causa committitur, tam ad effectum suspensivum, quam devolutivum absque dicta clausula, sine retardatione solutionis pensionis. Ratio enim diversitatis adducitur, quia inferiores à Papa non possunt, nisi in certis casibus, & causa expressa, imponere pensiones, quæ non transeunt ad successores, & dubitari potest, an pensio imposita fuerit, ex iusta causa, & in casibus permissis, quapropter non est juri consonum, quòd illicò sine aliqua discussione habeant executionem paratam, quæ sed in reservatione à Papa facta, cessat omne dubium, quin valeat, & ideo statim sententia lata debet executioni deman-

demandati : ita distinguit Gomef. in d. comp. utriusque signa. ead. n. 86. Gig. de pens. 38 q. 85. nu. 1. & 2. & Staphil. in tract. de commiss. tit. just. §. in primis igitur. n. 84. & 85.

Quartò differt reservatio Papæ à reservatione inferiorum † quia Papa in collatione beneficij potest reservare alteri pensionem sine consensu ejus, cui beneficium confertur, derogando regulæ de præstando consensu, Gig. d. tract. de pens. q. 85. n. 2. inferiores verò sine consensu beneficiati pensionem reservare non possunt, ut in eo. tract. q. 10. nu. 9. & est ratio, quia regula de præstando consensu ligat manus inferiorum, arg. text. in c. ut debitus. de appell. non autem Papæ, quin possit illi derogare, cum ejus sit revocare, qui condere potest.

Legati de latere quoque † possunt pensiones reservare, quæ tamen medietatem fructuum beneficiorum non excedant, quæ potestas illis conceditur in facultatibus legationis, ut Clementi Papæ VIII fuit concessa, dum Cardinalatus officio fungeretur, ad Regnum Poloniæ in Legationem missio, sub his verbis, ac etiam super dictorum beneficiorum resignatorum, seu cessorum fructibus, redditibus, & proventibus, quatenus id commode ferre poterunt, quascunque pensiones annuas, non tamen medietatem fructuum reddituum, & proventuum hujusmodi excedentes, resignantibus vel cedentibus, quoad vixerint, per dicta beneficia pro tempore obtinentes, & eorum successores annis singulis in locis, & terminis, ac sub privationis, & aliis sententiis, censuris, & pœnis ecclesiasticis, &c. reservandi, constituendi, & assignandi, ut in facultatibus, de quibus in 2. p. bull. Sixti V. cap. 35. §. ac etiam super, & hanc facultatem pensiones reservandi non

habent de jure communi, sed vigore litterarum specialium † facultatum, quia de jure communi solum beneficia conferre possunt, per text. in c. 1. de off. leg. in 6. Legati verò inferiores, ut sunt Nunciij pensiones super fructibus beneficiorum reservare non possunt. Nam licet olim illis concederetur facultas reservandi, ut testatur Gig. de pens. qu. 6. n. 22. à pluribus tamen annis citra, Nuntiis Apostolicis dicta facultas non conceditur, & eorum facultas, tanquam extraordinaria, strictè est intelligenda. gl. penult. in clem. 2. de off. ordin.

Dubitari potest, † an reservationes pensionum à Legatis de latere factæ habeant eandem paratam executionem, quam habent pensiones auctoritate Apostolica reservatæ, ita, quòd in casu appellationis à sententia in prima instantia lata debeat dari commissio clausula, sine retardatione solutionis pensionis, & cum Legati reservent pensiones, quæ transeunt ad successores, & sub solitis sententiis, censuris, & pœnis eo modo, quo à Papa reservantur, videtur, quòd pari passu debeant ambulare, & clausula sine retardatione solutionis, debeat apponi, quia de similibus idem est judicium, cap. inter ceteras. de rescript. cap. 2. de translat. Pralat. & cap. cum secundum Apostolum. in princ. de praben. Quod autem, quando inferior reservat pensionem auctoritate sibi concessa, & attributa à Papa, non procedat conclusio, quod causa absque clausula, sine retardatione solutionis pensionis, sit committenda, quia tunc Papa reservare videtur. tenet Gig. in eod. tract. quest. 85. n. 12. quam opinionem non puto simpliciter veram, quia, aut facultas est simplex, & libera ad reservandam Titio pensionem

ſcutorum centum ſuper tali beneficio, & 41
procedit opinio Gig. aut facultas eſt limi-
tata, non tamen medietatem fructuum ex-
cedente, vel quatenus beneficia id com-
modè ferre poſſint, & tunc, quamvis Le-
gati de latere habeant facultatem penſio-
nes, quæ tranſeant ad ſucceſſores, & cum
clauſulis, & cenſuris à Papa apponi ſolitis
reſervandi, tamen cum facultas ſit limita-
ta, quapropter poteſt eſſe, & non eſſe,
quòd beneficia penſiones ferre poſſint, &
quòd medietatem fructuum excedant, de
quorum valore, & qualitate beneficiorum
in penſionum reſervationibus, & impoſi-
tionibus Legati non informati facile poſ-
ſunt defraudari, pato hoc caſu commiſſio-
nem eſſe dandam, abſque clauſula, ſine re-
tardatione cum dubitari poſſit, an penſio
impoſita fuerit juxta modum, & conditio-
nem, de qua in facultate tradita, & proce-
dit, habetque locum dicta diſtinctio, de
qua per Gomez. ſupra. n. 86 & Gig. de penſ.
qu. 85. nu. 1. & 2. & cum eadem ratio mili-
tet in penſionibus auctoritate Legati re-
ſervatis, quæ militat in reſervatis auctori-
tate ordinaria, idem jus ſtatui debet, l. il-
lud ff. ad leg. aquil. à Titio. in princ. de verb.
obl. c. translato. de conſtit. & Tiraq. in tract.
ceſſ. cau. p. 1 nu. 151.

40 Penſionem etiam ꝑ patronus pluribus
caſibus in fundatione beneficij ſolvendam
imponere poteſt: & primo, ut per eandem
eccleſiam fundatam alteri eccleſiæ perſol-
vatur, ut cap. quanto, & ibi Innoc. & Abb.
num. 1. de cenſ. Secundò, ut ſibi patrono
annuatim penſio tribuatur in recognitio-
nem juris patronatus, accedente tamen au-
ctoritate Epilcopi in fundatione ad peti-
tionem patroni, ut c. praterea. il. 2. & ibi gl.
penult. & Abb. n. 3. 4. 5. & 6. de jure patr.

Tertiò fundans, ꝑ & dotans eccleſiam
ſtatueret poteſt, ut fructus ipſius eccleſiæ,
cum vacabit, ſuos faciat. cap. Eleutherius,
18. queſt. 2. gloſ. in cap. generali. in ver. fun-
datione. de elect. in 6. & Gig. de penſ. qu. 6.
num. 25. Dummodò proprij Epilcopi
conſenſus accedat, quia teſtator, vel fun-
dans eccleſiam non poteſt immutare diſ-
poſitionem canonum in præjudicium E-
pilcopi. cap. requiſiſti. de teſtam. Abb. in cap.
nobis. numer. 2. de jur. patr. & benè limitat
Roch. de Cur. in tract. de jure patr. in verb.
42 pro eo, quod diœceſani. nu. 15. ꝑ Etenim ſine
ſuperioris auctoritate nudo partium con-
ſenſu penſio imponi non poteſt clem. 1. de
eadem de ſupplen. neglig. Pralat. quia de-
pendet à voluntate Papæ non autem partis
conſentientis illius reſervationi. Gig. in eod.
tract. de penſ. qu. 5. num. 2. & qu. 79. etiam
num. 2. & his caſibus cauſa appellacionis
committitur etiam abſque clauſula, ſine
retardatione ſolutionis, penſionis, rationi-
bus ſupra allegatis.

43 Alijs caſibus etiam committitur ꝑ
cauſa appellacionis ſimpliciter ſine dicta
clauſula & primò, quando aliquis con-
ſentit reſervationi annuæ penſionis unica
reſervatione ſuper pluribus ſuis benefici-
is, aut ſuper canonicatu, præbenda, &
membris, ut in canonicatibus cathedra-
lis eccleſiæ Vercellen. qui, ut plurimum,
ultra præbendam, habent duo membra,
unum in plano, & aliud in montibus
nuncupatum, & hætenus habebant tria,
tertium, & præcipuum, videlicet, de Mota
appellatum. ex quibus, de Mota, plura
jam fuerunt extincta, & reliqua advenien-
te vacatione, extinguntur, & in diſtribu-
tiones quotidianas rediguntur. Unde hoc
caſu, quia unica vacatione beneficia plura à
com v

com muniter accidentibus pluribus conferuntur, & præbenda, ac membra à pluribus optantur, remanente successori nudo titulo canonicatus, & præbenda reuerti ab alijs canonicis optantibus dimissa, tunc causa appellationis committitur absque dicta clausula, sine retardatione solutionis pensionis, donec decidatur, quid quilibet pro rata solvere teneatur, ut per Abb. in cap. constitutus. numer. 8. de re lig. do. & in terminis Gomel. in comp. ur. signatu. numer. 87. & Gig. d. tract. qu. 85. numer. 5.

Hinc oritur quæstio, an tali casu vacante canonicatu, præbenda, & membris à pluribus optatis, & unica pensione oneratis, successor in canonicatu, qui in nudo titulo canonicæ spiritualis prædecessori obligato ad solutionem pensionis tantum successit, præbenda cum membris ab alijs canonicis optatis, teneatur totam pensionem persolvere, vel pro rata pensionis concurrere, † cum iure tituli spiritualis consequatur præbendam in locum prioris, & pinguioris præbendæ subrogatam, quæ propterea sapit naturam ejus in cuius locum fuit subrogata. l. 1. §. hac actio, & ibi Bart. ff. si quis testa. lib. es. iur. sue. l. si eum. §. injuriarum. ff. si quis caut. & Mascard. concl. 1270. numer. 38. de probat. & quod attinet ad præbendam, videtur, quod pro ea in nihilo concurrere teneatur, quia cum illa nunquam fuerit aliquo onere pensionis gravata, pensio imposita super una præbenda non potest per vacationem ad aliam transire, † quia beneficium pensione gravatum, durante pensione, semper transit cum tali onere ad quoscunque successores Rom. consil. 388. numer. 5. Cassad. decis. 12. numer. 1.

de rescript. & Felyn. in cap. ad audientiam. il. 2. num. 6. eod. tit. quæ conclusio procedit etiam in membris optatis, aut si alias quovis modo vivo pensionario transeant in alias personas, † quia pensio est onus reale, & transit, ad quemcunque transit beneficium. cap. querelam, & ibi Abb. 3. not. de elect. Gig. in tract. de pens. q. 39. num. 5. & 6. q. 40. n. 1. & q. 43. n. 2. Criminal. Jun. cons. 298. n. 6. Decian. cons. 37. n. 14. lib. 2. & Monet. de distribut. quot. par. 3. q. 8. n. 22.

An autem titularis † pro titulo, cujus causa obtinuit præbendam, licet minoris valoris præbendæ optatæ, saltem pro rata fructuum contribuere teneatur, cum dictam præbendam obtinuerit loco optatæ, quapropter sequitur naturam tituli, super quo pensio fuit reservata. c. accessorium. de reg. jur. in 6. & Dec. in l. cum principalis. eod. tit. ac subrogatus, ut fuit dicta præbenda loco alterius, sequatur naturam ejus, cui subrogatur, ut l. 1. §. hac actio. & ibi Bart. ff. si quis testa. lib. es. iur. sue. cum alijs supra deductis, erit distinguendum, quia ex facto jus oritur. Ideo, aut per capitulum non assignantur certæ, & determinatæ præbendæ consistentes in certo, & determinato corpore, sed dantur unicuique canonico per procuratorem, seu thesaurarium capituli certæ distributiones in grano, aut pecunia consistentes, aut quædam prædia, quæ constituunt præbendas indistinctas, ex quo optio non facit censeri novam præbendam, & tunc puto canonicum, ratione tituli canonicalis, & præbendæ, pro rata ad solutionem pensionis concurrere debere, ut per Rot. decis. 6. n. 1. ver. in aliquibus. de consuet. in no. & Gig. de pens. qu. 63. num. 3. & 4. Aut præbendæ sunt, & distinctæ, & separatæ, ita quod capitulum

lum non habet illarum administrationem, etiam si statutis caveretur, quod quolibet decennio præbendæ æquari, & simul confundi, ac de novo dividi, ac assignari deberent, si ab inmemorabili tempore non fuerit facta confusio, & nova divisio, à quo tempore præbendæ statum separatum, & distinctum susceperunt, & statuta usum amiserunt, ut in *capitulo cathedralis Vercellen.* in quo licet habeatur statuta de præbendis adæquandis, tamen præbendæ habent propria prædia, propriosque fines distinctos, aliæque opulentos, & aliæ exiguos redditus habent, nec inmemorabili tempore citra fuerunt adæquata, nec hodie sine omnium canonicorum consensu⁴⁹ possit adæquari, teneo hoc casu, titularum ad pensionem non teneri, quia cum pensio sit onus reale, & ipsa bona productiva redditus censentur principaliter obligata, & hypothecata pro pensione, ut per Felyn. *cod. cap. ad audientiam. nu. 6. cum alijs supra allegatis*, & taliter provitus nullos fructus præcipiat ex præbenda, & membris hypothecatis ad pensionis, solutionem non tenetur. *Parisi. cons. § 2. num. 5. volu. 1.* Qui enim non percipit fructus, ad solutionem pensionis impositæ non tenetur, ut per Gig. *eo tract. de pens. qu. ult. n. 16.* & Monet. *de distrib. quot. par. 3. quest. 8. numer. 27.* ultra quod consensu eorum, qui optarunt, fuit liberatus, quia si nolent⁵⁰ onus, poterant non optare, & damnium, quod eorum culpa sentiunt, sibi & non alijs debent imputare, *cap. damnium. de reg. jur. in 6. cum vulg.*

⁴⁸ Si verò titularis † pro canonicatu, & præbenda obtinenda, reservationi pensionis super eodem canonicatu, & præbenda consensus, & de illa perfolvenda se

obligavit, tunc capitulum optioni alterius præbendæ consentire non tenetur, quia, cum dictus canonicus consenserit oneri pensionis, non potest præbendam suo facto tali pensione oneratam dimittere & liberam optare, cum alteri per alterum iniqua conditio inferri non possit, nec æquitas concedat, aliquem cum alterius factura locupletari. *l. nam hoc. natura. ff. de cond. indeb. & Menoch. cons. 27. numer. 36. tom. 1.* sed nisi eadem pensione per obitum, aut aliàs legitime extincta, eandem præbendam semper retinere tenetur, nisi capitulum ex gratia speciali, aut aliàs optionem admittere, quia cum tunc de solo interesse capituli agatur, † quilibet juri suo potest renunciare, *Jas. in l. cum proponas. numer. 2. C. de pract. & dummodo novo impetranti in præbenda debita præiudicium non inferatur, per optionem admissam, præbenda optata erit ab onere pensionis immunis, † cum pensio semper sequatur beneficium ex supra deductis, & propterea transferri non possit de beneficio ad beneficium, nec de persona ad personam sine Papæ auctoritate, ut per. Gig. de pens. qu. 12. nu. 2.*

Nihilominus erit in optione pensionarij, qui habebit actionem realem, & personalem contra quem agere velit ad pensionis decursæ, vel decurrendæ solutionem. † poterit enim agere contra præbendæ possessorem, aut ejus hæredem pro decursis, quando interfuit obligatio in forma cameræ Apostolicæ, quia hæres fuit etiam obligatus, sive contra anteriorem possessorem obligatum, qui dimissa præbenda, aut membro, cujus causa se obligavit, adhuc vivit, arg. eorum, quæ trad. Bel-len. *in tract. de subsid. charitat. quest. 45. vers.*

vers. fateor. tamen, loquens in charitativo subsidio, ad quod præstandum ille, qui beneficium dimiserat, tenebatur, decidens, possessorem esse cogendum solvere, vel antiquum possessorem, ut magis Episcopos placebit. His etiam confert, quod tenuit Feder. de Sen. in *conf. 81.* quem refert, & sequitur Card. in *clem. 1. q. 11. de cens.* ubi inquit, esse in facultate creditoris pro oneribus præteritis incumbentibus beneficio, vel agere contra novum possessorem beneficii, vel contra antiquum possessorem, qui fructus percepit, & illis perceptis beneficium dimisit, & Anchara post alios in *c. cum homines. in vers. tertio quæro. de deci.* tenet, quod, si quis pluribus annis non persolvit decimam de prædio, demum illud vendit, quod erit in electione creditoris decimarum convenire pro præteritis decimis emptorem, vel venditorem, quibus argumentis satis probatur, esse in electione creditoris agere ad pensiones contra obligatam, vel possessorem, aut hæredem possessoris, ut tenet Gig. eod. tract. de pens. q. 39. n. 11. & 12. & hæc quæstio, quæ tẽpore Cassad. ob illius maximas difficultates pendebat indecisa, ut testatur idẽ Cassad. in *decis. 4. n. 3. de loc. & conduct.* & tẽpore Gig. ut, & ipse testatur in *d. q. 39. n. 13* fuit corã Blanchetto, tũc Rotæ Auditore, & nunc. s. R. E. Card. in una causã Hùspalen. pensionis, de mense Decemb. 1577. decisa, & firmatam successorẽ in beneficio ad pensiones decurfas tẽpore antecessoris non teneri, nisi facta eum prædecessore, vel ejus hæredibus diligentia de illis consequendis. Contra successorẽ autem in beneficio executive procedi potest, & contra hæredem, non, nisi via ordinaria, & juris ordine servato, ut per Gig. ead. qu. 39. num. 13.

Casu autem, quo pensiones reservari contingat super distributionibus quotidianis, prout quotidie reservantur, super quibus tamen non præsumuntur reservari, nisi expressis verbis id fuerit concessum, ut per Monet. in tract. de distrib. quot. par. 3. q. 8. n. 11. quas Papa sine dubio potest reservare, ut post Rot. & alios citatos tenet idem Mon. ead. q. 8. n. 9. tunc vacante canonicatu, & præbenda eod. onere pensionis gravatis, licet optetur præbenda, nihilominus titularis ratione emolumentum distributionum quotidianarum, quas jure tituli superlucrat, pro rata ad pensionis solutionem concurrere tenetur, ex deductis per Rot. *dicis. 2. de testam. in antiq.*

Contra agentem ad solutionem pensionis plures exceptiones opponi possunt.

Primò enim opponi potest defectus jurisdictionis, quia prohibitus excipere, adhuc excipere potest de incompetencia judicis. *gloss. fin. in clem. unic. de sequest. poss. & fruct.* & Fely. in *c. pastoralis. n. 12. de except.* quia defectus jurisdictionis potest etiam opponi contra tres sententias conformes, quæ exceptio opponi potest, etiamsi partes ante sententiam expresse consensissent, quod incompetens sententiaret, & jurassent, non dicere de nullitate sententiæ, ut post Felyn. ubi supra Angel. & Phi. de Perul. in *cap. dilecti. qu. 50. & 52. de appell. trad. Purpur. in l. eum qui jubet. n. 14. ff. de jurisd. omn. jud.*

In primis, & ante omnia debet constare de jurisdictione, *c. cum in jure. de off. deleg.* & propterea licet contra tres sententias conformes non possit opponi aliqua exceptio, donec plenarie fuerint executioni demandatæ, *clem. ut calumnijs, de re jud.* potest tamen opponi exceptio nullitatis

ex

ex defectu jurisdictionis, ut per d. glossi in *ele. unio*: Abb. in *d. ele. ut calumniis. numer. 11.* & Staphil. in *tract. de commiss. & lit. just. §. in primis. nu. 36. 37. & 38.* & Gig. de *pens. qu. ult. n. 20.*

60 Regulariter executio litterarum reservationis pensionum ꝑ committitur locorum ordinariis, vel aliis in dignitate ecclesiastica constitutis, & si pensionarius litteras reservationis pensionis præteraret alteri, quam in eisdem pro executoribus nominatis, cujuscunque qualitatibus, & conditionibus, ꝑ etiam si legati, vel Nuncij Apostolici forent, defectu jurisdictionis eorum sententiæ vitio nullitatis subjacerent, quia in prima instantia nullam habent jurisdi-

62 ꝑ nec vigore delegationis, quæ facta in unam personam, in aliam sine subdelegatione transferri non potest.

63 Secundò, potest opponi ꝑ exceptio grandinis, sterilitatis, & siccitatis, quæ de causa, si aliquo anno quis non percipit fructus, ad solutionem pensionis non tenetur, ut post alios, quos citat, tenet Felyn. in *c. ad audientiam. 2. num. 7. de rescript.* quæ exceptio militabit in pensionibus impositis sine clausulis exemptionum, sed, si in reservatione apponatur clausula, quod sit immunitatis, libera, & exempta ab omni subsidio, tam ordinario, quam extraordinario, decima Papali, & quod solvi debeat quocunque casu fortuito non obstante, etiam grandinis, siccitatis, sterilitatis, depopulationis agrorum, incursum hostium, & cum similibus, & amplioribus clausulis de stylo Romanæ curiæ apponi solitis, sub obligatione camerale, cum derogatione regulæ de præstando consensu, tunc pensio semper

integra persolvi debet, quia cum à communiter accidentibus, præcedentibus, & sequentibus annis uberes fructus percipiuntur, sterilitas cum ubertate compensatur, *l. licet. C. locat. cap. propter sterilitatem. eod. tit.* & Rot. in *noviss. par. 1. decis. 757. num. 3.*

Ideo non possunt ecclesiarum beneficiati allegare sterilitatem temporis, nec incursum hostium, ut per glossi *fin. in cap. vobis enim. 12. quest. 2.* Felyn. in *d. cap. ad audientiam. num. 7. vers. pro quo.* & Gig. de *pens. qu. 62. nu. 7.* & contra obligationem cameralem dicta exceptio non admittitur, sed, si instrumentum est liquidum, possunt opponi tantum tres exceptiones, ꝑ videlicet, falsitatis, quietationis, & solutionis, de quibus per Bart. in *l. 1. §. parvi refert nu. 3. ff. quod vi, aut clam.* Cassad. *decis. unio. de mut. petit. nu. 2.* & interminis Galef. in *tract. ad form. camerale obligat. ad 4. part. claus. qu. 1. numer. 2.*

65 Dantur tamen casus, quibus, ꝑ licet regulariter dicta exceptio non admittatur, in Signatura gratiæ Papa ex causa admittit exceptiones, quia illa obligatio adeo fortiter ligat propter vinculum juramenti, quo renunciatur etiam beneficio absolutionis, sub pœna perjurii, sed quia juramentum, quo quis ligatur, persolvere pensionem excessivam, aut alias invalide positam, est vinculum iniquitatis, Papæ auctoritate omnia juramenta illicita possunt irritari, & auctoritatem, *1. §. qu. 6.* & etiam à juramento licito absolvi potest, *cap. alius. & cap. nos. ead. qu. 6.*

66 Tertio exceptio ꝑ compensationis opponi potest, quæ habet vim solutionis, *l. si debitor. circa fin. ff. qui pot. in pig. habean.* Bart. in *l. amplius non peti numer. 8. ff. item*

ff. remrat. Abb. in cap. suborta, & ibi Felinum. 2. in princ. de re jud.

- 67 Dummodo ꝑ compensatio fiat de re liquida, cum enim agitur vigore obligationis cameralis ad solutionem pensionis, quia omnibus exceptionibus fuit renunciatum, non admittitur exceptio compensationis illiquidæ, pro qua non datur tempus ad liquidandum, Bart. in l. aufertur, §. qui compensationem, in si. ff. de jur. fisc. Abb. in cap. 2. de depos. & Felin. qui alios citat, in d. cap. suborta, eod. num. 2. vers. sed, si non esset, & est regulare, quod de liquido ad illiquidum non admittitur compensatio. Galef. in dicto tract. obligat. camer. d. 4. par. claus. in 6. ubi post plures alios, quos citat, reprobatur opinionem Bart. contrarium tenentis, in l. amplius non peti. ff. remrat. habe. 70
- 68 Quartò opponi potest ꝑ exceptio nullitatis, reservationis, pensionis, quæ in continenti probari possit, pensio enim reservata super beneficio alia pensione gravato, nulla facta expressione in litteris de priori reservatione, est nulla, ut per Cassad. decis. 3. num. 1. de pens. ideo, si reus, contra quem agitur ad pensionis solutionem, exhibeat litteras, sive transcriptum reservationis prioris pensionis, quo concludenter probatur nullitas posterioris, illa exceptio impedit, & retardat solutionem, & litteræ tribuunt jurisdictionem, tam super principali, quam super exceptione nullitatis oppositæ, super qua potest iudex suam proferre sententiam. Bellam. in decis. 28. vers. littere sūt, & Felin. in c. super litt. n. 3. de reser.
- 69 Quintò ꝑ exceptio non purificata 72

tionem, & retardat solutionem, ut est conditio, quæ regulariter apponitur in litteris reservationis pensionis super fructibus cathedralis ecclesiæ, videlicet, dummodo remaneant ducati mille liberi pro rectore, quando pensio super parochiali ecclesia reservatur, quia tunc titulari recusante pensionem solvere, donec fuerit coram executore verificatum, quòd remaneant titulari illi ducati, sub qua conditione pensio fuit reservata, reus ad solutionem compelli non potest, nisi agens sit in possessione exigendi, Cassad. decis. 10. num. 8. de rescript. & Gig. de pens. quest. ult. num. 15. & hoc casu, aliique casibus, de quibus infra, lata sententia contra reum, ꝑ dummodo actor non sit in possessione exigendi signatura committit causam appellationis absque clausula, sine retardatione solutionis pensionis, Cassad. ead. decis. in fin. Gomel. in com. utr. sig. n. 87. & Gig. de pens. q. 85. n. 10.

Valor autem beneficii ꝑ secundum communem stylum Rotæ probari debet, videlicet, quòd beneficiū, super quo pensio, de qua agitur, fuit reservata, tempore provisionis, oneribus deductis, valeat in portatis tot scuta, & per quinque annos ante provisionem, & post, si à tanto tempore tunc titularis fuit provisorus, anno fertili cum sterili computato, communi estimatione tantum valuit, & ita testis de tali beneficio notitiā habens dixit, se scire, & si plus, vel minus valeret, ipse nō ignoraret, ut post Bart. Ab. Fe. & alios, quos citat, testatur Gom. in reg. de val. expr. q. ult.

Sextò ꝑ exceptio solutionis opponi potest, & impedit executionem litterarum reservationis pensionis, quia solutione

Mm eius,

eius, quod debetur, tollitur omnis obligatio, *l. q. quib. mod. tol. oblig. in princ.* sed allegata solutione, & inde, parte citata ad docendum de dicta allegata solutione, iudex concedit terminum, usque ad primam sequentem diem juridicam, qua adveniente, & non docto liquide de solutione, proceditur ad executionem, quia non conceditur tempus ad liquidandum, *Felin. in cap. suborta, n. 2. vers. sed, si non esset, de re jud. cum aliis supra allegatis.*

73 Septimò ¶ opponi potest exceptio extinctionis pensionis, quæ pluribus modis extinguitur.

Primo morte pensionarii, si procurator agat pro exigenda pensione nomine principalis, qui in longinquis partibus decessit, quia, si habet in promptu probationem mortis, cum pensio reservetur, quoad pensionarius vixerit, eo mortuo, est extincta reservatio, sicuti si dicitur usufructus morte usufructuarii, *§. finitur, in sit. de usufruct. cap. fin. de pecu. cler. & 76 G. g. de pens. q. 1. num. 5.*

Secundò pensio regulariter extinguitur per contractum matrimonii, per verba de presenti, *G. g. eod. tract. q. 14. n. 5. & 6.*

Tertiò extinguitur pensio per ingressum religionis post emissam professionem, prout vacant beneficia, ut per *Staphil. in tract. de var. mod. vacat. num. 90.* & hoc casu valet arg. à beneficio ad pensionem, quoniam, emissâ professione, religiosus habetur pro mortuo, quia cum ipse ab alio possideatur, nihil possidere potest, *cap. non dicatu, 12. q. 1. & cap. ad 78 monasterium, de stat. monach.*

Octavò, ¶ potest opponi exceptio ex-

inctionis aliquibus anticipatis solutionibus auctoritate Papæ, & pensionem redimens sine auctoritate Summi Pontificis simoniam committit, inquit *Navarr. in cap. 23. nu. 111.* quem post alios, quos citat, sequitur *Monet. in tract. de distrib. quot. n. 52.* contraria tamen sententia, quòd pensio sola voluntate, sicut quælibet res profana cassari, & remitti possit absque licentia Papæ, est verior, quam post *Præpos. in cap. Agatho. 63. dist. tenet Gomez. in reg. de infirm. resig. quest. 16. num. 4.* ubi testatur, tempore suo Rotam hanc opinionem pluries approbasse, & hanc opinionem etiam modernis temporibus tenuit *Rot. in noviss. decis. 471. n. 10. part. 1.* à qua tutò recedi non potest.

75 Nam pensio ¶ in temporalitate consistit, *Put. decis. 202. num. 3. lib. 3. Gomez. eadem quest. 16. n. 2. vers. pensio vero, Benint. in decis. 49. num. 6. & G. g. eod. tract. de pens. q. 13. num. 3.*

76 ¶ Et ideo anticipatis aliquibus solutionibus, quibus mediantibus in instrumento quietantiæ apponatur pactum de ulterius in futurum non petendo, illa exceptio pacti de non petendo æquipollet solutioni, ut per *G. g. eod. tract. q. ult. n. 2. 3. & 4.*

77 Nondè exceptio ¶ excommunicationis, quæ opponi potest in quacunque parte litis, quo casu, si agens ad pensionem est excommunicatus, iudex executor illum repellere debet, *cap. exceptionē, & sibi Abb. num. 2. de except. & Jaf. in l. 1. n. 23. de jur. & fac. ignor.*

78 Et hæc exceptio procedit, ¶ etiam opponi potest coràm iudice sæculari, *gl. fin. in l. 1. C. de jur. & fac. ignor. cap. fin. de*

de except. in 6. Jas. post alios in l. placet, in prima lectura in fin. C. de sacrasanct. Eccl. & Gig. de pens. ead. q. ult. num. 9.

79 Et publice ꝛ excommunicatum, etiam quod non excipiat, iudex repellere debet, Abb. in eod. cap. exceptionem, num. 3, & Felin. in cap. intelleximus, num. 7. vers. quare ergo. de iud.

80 Decimò ꝛ exceptio defectus clericatus contra agentem ad solutionem pensionis opponi potest, quia si in litteris Apostolicis legatur reservatio facta clerico, tenetur reservatarius probare se esse clericum, non probato clericatu, pensio est nulla. Rebuff. in pract. benef. de form. lit.

cons. num. 22. part. 1. & Gig. de pens. q. 22. n. 8 etiam si pensio fuerit reservata equiti Hierosolymitano, aut alterius religionis, quia licet, dicti equites sint religiosi, & tria vota substantialia emittant, non sequitur, religiosi ergo capaces, sed cum narrativa sit pars gratiæ, debet clericatus verificari, alià gratia redditur subreptitia, & nulla, Abb. in capitulo cum nostris num. 11. de concess. prebend. Felin. in cap. significantes, num. 3. de rescript. cum aliis supra numer. 17. allegat. aliarque exceptiones, quæ opponi possunt, habentur per Gig. in eod. tract. quest. ult.

DE DISPENSATIONIBVS.

Cap. VIII.

S V M M A R I V M.

- 1 Dispensatio, quid sit.
- 2 Dispensationis tres sunt species, scilicet, debita, permessa, & prohibita.
- 3 Dispensare potest Papa in omni casu, & impedimento iure humano, vel positivo inducto, cum sit loco Petri, & Vicarius Christi.
- 4 Papa potest ex causa, sua constitutione, vel rescripto, jus divinum interpretari, vel limitare.
- 5 Dispensare potest solus Papa in pluribus casibus.
- 6 Papa solus in pluritate beneficiorum incompatibilium dispensat.
- 7 Papa solus dispensat ad plura beneficia ultra duo simplicia, etiam quantumcumque tenuis redditus.
- 8 Papa solus dispensat illegitimos ad plura beneficia, & ad sacros ordines.
- 9 Papa solus dispensat cum simoniacis, sive in ordine, sive in beneficio, quando scienter simoniam commisit, vel ratam habuit.
- 10 Simoniam committens in ordinum consecutionem, est eo ipso per decennium, sine ulla dispensationis spe, suspensus.
- 11 Dispensabat olim regulariter solus Papa cum eo, qui post excommunicationem celebravit, aut aliquem actum ordinis proprium egit, sive fuisset Episcopus,

- pus, five alius in ſacris conſtitutus.
- 12 Diſpenſare poteſt vigore concil. Trident. Ordinarius in occultis, cum eo, qui excommunicatus, celebravit.
- 13 Diſpenſat ſolus Papa ſuper aetatis defectu, pro conſecutione ordinum, vel dignitatum.
- 14 Papa ſolus eſt ſupra concilium, & ideo ſolus à decreto concilii diſpenſare poteſt.
- 15 Papa ſolus diſpenſat cum parochia, ut non teneatur, ſe ſacere infra annum ad ſacerdotium promoveri.
- 16 Papa ſolus diſpenſat, ut quis in abſentia poſſit ex cauſa percipere diſtributiones quotidianas, quantum ab intereſſentibus regulariter percipi debent.
- 17 Diſtributiones quotidianas, quando non amittat parochiali eccleſia deſeruiens.
- 18 Canonicus poenitentiarius, quando non amittat diſtributiones quotidianas.
- 19 Canonicus cum præbenda Theologiæ; ſi abſit, dum lectiones ſunt habendæ, præſens conſetur.
- 20 Lectiones habentes in ſcholis publice Theologiæ docentes, & in cathedralibus docentes, privilegio gaudeant, ut pro præſentibus habeantur.
- 21 Infirmi; etiam ita affecti ex propria culpa, quoad diſtributiones, habentur pro præſentibus.
- 22 Famulo agrotanti debentur à domino cibaria, & tenuis expenſa.
- 23 Clericus abſens pro urgente neceſſitate, vel evidente utilitate eccleſiæ, diſtributiones quotidianas non amittit.
- 24 Abſentia à reſidentia propter peſtem non excuſat.
- 25 Clericus iniuſte carceratus, excommunicatus, &c. diſtributiones quotidianas non amittit.
- 26 Clericus juſte cenſuris eccleſiaſticis illaqueatus, vel carceratus, amittit diſtributiones quotidianas.
- 27 Diſpenſatio ab irregularitate proveniente ex homicidio ut quis poſſit ordinari, ſoli Papa eſt reſervata.
- 28 Diſpenſatio ab irregularitate proveniente ex dicto deducto ad forum contentioſum, Papa eſt reſervata.
- 29 Papa ſolus diſpenſat cum irregulari propter alicujus membri mutilationem.
- 30 Papa ſolus diſpenſat cum irregulari propter oculi carentiam.
- 31 Papa ſolus diſpenſat cum irregulari ex defectu perfectæ lenitatis.
- 32 Papa ſolus diſpenſat cum leproſo, laboranti morbo caduco obſeſſo à damone, lunatico, & ſurioſo.
- 33 Leproſi, lymphatici, energumæni ſurioſi, aut alio hujus generis morbo affecti, cum notabile ſcandalum ordinum uſui præbeant, ſunt irregulares.
- 34 Papa ſolus diſpenſat cum irregulari propter bigamiam, quo ad beneficia, & ordines ſacros.
- 35 Milites Sanctorum Mauritii, & Lazari ad ſecundas nuptias, à ſolo Papa poſſunt diſpenſari.
- 36 Diſpenſare non poteſt Episcopus cum biga-

- bigamo, ut minores ordines suscipere possit.
- 37 Papa solus dispensat, ut filius succedat immediatè in ecclesia paterna.
- 38 Papa solus dispensat cum illegitimis, criminosis, ac are alieno gravatis, ut ad religionem recipi possint.
- 39 Papa solus dispensat in gradibus consanguinitatis prohibitis, usque ad quartum gradum.
- 40 Papa solus dispensat in impedimento publica honestatis, quod primum gradum non excedit.
- 41 Papa solus dispensat in impedimento inducto propter affinitatem ex fornicatione contractam, quod impedit usque ad secundum gradum.
- 42 Papa solus dispensat in impedimento cognationis spiritualis, & inter quas personas contrahatur.
- 43 Episcopus quandoque in gradibus prohibitis, quatuor copulative causas concurrentibus, potest dispensare.
- 44 Dispensare non possunt contra concilium generale, Episcopi, nec Legati.
- 45 Dispensatio matrimonialis, non est valida, si tantum remotior gradus exprimitur.
- 46 Dispensatis, an iis suffragetur, qui habentes impedimentum, propter quod matrimonium contrahere non valent, post expeditam, & datam supplicationem se carnaliter cognoscunt.
- 47 Mandatum de dispensando non habet vim dispensationis.
- 48 Carnaliter se cognoscentes post datam supplicationem, & ante dispensationis executionem incestum committunt.
- 49 Episcopus absolvit ab incestu, sed non revalidat dispensationes.
- 50 Copula carnalis secuta ante presentationem dispensationis an Episcopus possit dispensationem executioni demandare, & quomodo.
- 51 Dispensare potest solus Papa à quinque votis solemnibus, & alijs pluribus.
- 52 Dispensare potest Papa à voto solenni per sacri Ordinis susceptionem emisso, & per solemnem professionem factam.
- 53 Episcopus, quibus casibus super irregularitatibus possit dispensare.
- 54 Dispensare potest Episcopus cum illegitimo ad minores ordines, & unum simplex beneficium.
- 55 Dispensare potest Episcopus auctoritate ordinaria ad duo beneficia.
- 56 Dispensare potest Episcopus super denunciationibus matrimonialibus.
- 57 Dispensare possunt Episcopi ab omnibus votis Papa specialiter non reservatis.
- 58 Quibus casibus potest quis statuere, & punire, in eisdemmet potest etiam dispensare.
- 59 Episcopi possunt dispensare in omnibus casibus non prohibitis à papa, sibi specialiter reservando.
- 60 Dispensare possunt prelati inferiores in pluribus casibus.
- 61 Legati à latere, nuncij, & alij, quibus per delegationem conceditur facultas dispensandi non possunt fines delegationis excedere.
- 62 Dispensationis effectus sunt quatuor.

NISI rigor diſciplinæ quandoq; relaxetur, ex diſpenſatione miſericordiæ in nervum facile poſſet erumpi, multorum ideo crimina ſunt damnabilia, quæ tamen Eccleſia tolerat pro tempore, pro perſona, intuitu pietatis, vel neceſſitatis, ſive utilitatis, & pro eventu rei, ut in cap. requiritis, §. niſi rigor. 1. q. 7.

Unde cum ſupra viſum fuerit, quomodo beneficia conferantur, & penſiones ſerventur, in quibus pluries diſpenſationes requiruntur, in hoc capitulo de diſpenſatione, quid ſit, quot ſint ſpecies diſpenſationum, quis poſſit diſpenſare, qualiter ſit diſpenſatio faciendæ, & qui ſit effectus diſpenſationis breviter ſum verba facturus.

1 Primò diſpenſatio eſt rigoris juris per eum, ad quem ſpectat, miſericors canonice facta relaxatio, ut d. §. niſi rigor. ubi etiam gloſſ. in verb. ut plerisque, & cap. ſeq. Abb. in cap. at ſi clerici, §. in adulteris, num. 12. de jud. & Hoſt. in ſum. numer. 1.

2 Species autem ¶ diſpenſationum ſunt tres, quarum una eſt debita, alia prohibita, & alia permiſſa, gloſſ. in cap. ut conſtitueretur, in verb. detrahendum. 50. diſt. debita eſt cauſa neceſſitatis, permiſſa, utilitatis, ut in cap. & ſi illa. junct. gloſſ. in verb. vel temporum. 1. q. 7. prohibita eſt, ubicunq; decoloratur ſtatus Eccleſiæ, quo caſu diſpenſari non poſteſt, ut contra Evangelium, vel præceptum Apoſtoli. cap. ſunt, qui dicunt, circ. princ. 27. q. 2. & gloſſ. in d. §. niſi rigor. in verb. ut plerique & eſt debita diſpenſatio, ubicunq; perſona, res, locus, & cauſa exigit, cap. 1. & per tot. 29. diſt. & gloſſ. in cap. domino

ſancto, in verb. neceſſe ſit. 50. diſt. permiſſa, ea eſt, quæ rationabiliter, & non neceſſarid ſit, ut, quando ſit propter prærogativam meritum, quam ſolus Pric cepſ in genere quiſque ſuo in duplicibus exercet, & Epicoſopus in ſimplicib. Hoſt. in ſum. de ſil. preb. circ. ſin. verſ. alia rationabilis, & in quibus Papa, in quibus verò Epicoſopus poſſit diſpenſare, infra patebit.

Papa ¶ in omni caſu, & impedimento à jurè humano, ſive poſitivo inducto diſpenſare poſteſt, quia eſt loco Petri, & quoniam vetus, 24. q. 1. & Vicarius Jeſu Chriſti, cap. 1. 2. & 4. de tranſlat. Epicoſo.

4 Et poſteſt etiam ¶ ex cauſa, ſua conſtitutione, vel reſcripto, jus divinum interpretari, & limitare, licet in totum tollere non poſſit, quia eſt immutabile, clem. ne romani, in princ. de elect. Innoc. in cap. 2. in ſin. de bigam. & Feli. poſt alios, quos citat. in cap. qua in eccleſiarum, num. 19. de conſtit. & in pluribus ¶ ſolus Papa poſteſt diſpenſare.

6 Primò ¶ in pluritate Epicoſopatuum, aut quorumcunq; aliorum beneficiorum curam animarum habentium, aut aliàs perſonalem reſidentiam requirentium, quæ ſunt incompatibilia, ut cap. ſanctorum, 70. diſt. cap. de multa. de præbend. cap. ordinarii, de off. ord. in 6. cap. execrabilis, §. quia verò, in extravag. com. & Concil. Trid. cap. 2. 4. & 5. ſeſſ. 7. de reform.

Secundò ¶ ad plura beneficia, quàm duo ſimplicia, etiam quantuncumque tenuis redditus, ſolus Papa diſpenſare poſteſt. conc. Tridentin. cap. 17. de reform. ſeſſ. 24. & ita fuit à ſacr. congrega-
tione

tionem Cardinalium decisum, ut in de-
cis. sub. num. recollectis mihi, 97. & me-
liu. 862.

8 Tertiò ¶ illegitimos ad ordines sa-
cros, pensiones, Episcopatus, parochia-
les, canonicatus, & alia quæcunque
beneficia; non tamen, quo ad unum
simplex, & ordines minores, pro qui-
bus potest Ordinarius dispensare, solus
Papa dispensare potest, cap. cum vint-
nien. ext. de elect. & cap. 1. & 2. de sl.
presb. in 6.

9 Quarto ¶ solus Papa dispensat cum si-
moniacis in simonia scienter commissa,
vel ratam habente, siue sit in ordine, siue
in beneficio, cap. erga simoniacos, 1. quest.
1. & quicumque detestabile crimen si-
moniacæ pravitatis commissa convi-
ctus fuerit ¶ in consequendis ordinibus
eo ipso ab illorum executione per de-
cennium sine spe dispensationis est su-
spensus, ultra alias pœnas, quas incurrit,
de quibus per Pium V. in Bull. c.
5. 9. & ut simoniacè.

11 Quintò ¶ regulariter solus Papa di-
spensabat cum eo, qui post excommuni-
cationem, siue Episcopus, siue presbyter,
aut diaconus foret, præsumpsisset facere
oblationem, vel matutinum, aut ve-
spertinum sacrificium, quasi in officio
suo veller agere, sicut prius, capit. si
quis Episcopus damnatur, juncta gloss.
in ver. alia. & cap. seq. 11. q. 3.

12 Sed hodie ¶ ex sacri concilii Triden-
tini dispositione, etiam Ordinarius pot-
est, ut infra demonstrabitur, dummodo
casus sit occultus, ut cap. 6. de reform.
sess. 24.

13 Sextò ¶ super defectu ætatis ad obti-
nendum dignitates, beneficia, & suscipi-

endum ordines, cap. nemo deinceps, de o-
lect. in 6. quæ ætas est etiam præfinita à
sacro concilio Tridentino, ut in cap. 12.
de reform. sess. 24. cap. 6. & cap. 12. de re-
form. sess. 23. & cum ¶ Papa solus sit su-
pra concilium, soli Papæ est talis dispen-
satio reservata.

Septimò ¶ Papa solus dispensare pot-
est, ut qui regimen parochialis ecclesiæ
suscepit, intra annum à sibi commissi re-
giminis tempore numerandum, non se-
faciat ad sacerdotium promoveri, cap.
licet canon. cum sequenti eodem titul.
in 6.

16 Octavò ¶ solus Papa dispensat, ut quis
in absentia ex causa percipiat distributio-
nes quotidianas, quæ alias regulariter
canonicis, & aliis beneficiatis, & cleri-
cis ecclesiarum, qui officiis in ipsis inter-
sunt, non autem absentibus sunt distri-
busndæ, cap. unic. de cler. non resid. in 6.
& concil. Tridentin. d. cap. 12. de re-
form. sess. 24.

17 Quæ regula primò limitatur, ut ¶ non
habeat locum, ubi dignitatibus in ec-
clesiis cathedralibus, vel collegiatis, de
jure, vel de consuetudine, jurisdictio,
administratio, vel officium non compe-
tat, sed extra civitatem in diœcesi cura
animarum immineat, cui is, qui digni-
tatem obtinet, incumbere voluerit,
quia tunc pro tempore, quo in cura
ecclesia resederit, ac ministraverit,
tanquam præsens in ecclesiis cathedra-
libus, & collegiatis, ac divinis interes-
sens est habendus: concil. Tridentin.
cap. 3. vers. quòd, si alicui, de reform.
sess. 22.

Limitatur secundò, ut non procedat
in

in canonico penitentiario, qui, dum confessiones in ecclesia audit, interim præfens in choro, & processionibus, ac exequiis defunctorum, quæ eo tempore fiunt, habetur, & distributiones non amittit, *cap. 8. in fin. de reform. sess. 24.* & ita super eod. *cap.* fuit à sacra congregatione concilii decisum, *ut in decis. penult. super eod. cap. facta.*

¹⁹ Tertiò limitatur † in canonicis præbendam theologalem habentibus, qui illis diebus, quibus habent lectiones, licet sint absentes pro præsentibus etiam, quo ad distributiones quotidianas, habentur, *concil. Tridentin. cap. 1. sess. 5. de refor. & congregatio concil. super cap. 8. sess. 24. decis. 2.* & licet *concil. Trid. in d. cap. 1.*

²⁰ Loquatur † de Lectoribus, dum publice Theologiam in scholis docent, tamen idem est iudicium de decentibus in cathedralibus; ut per eandem sacram congregationem fuit decisum, *in decisionibus sub numer. recollectis, decis. mihi 611.*

²¹ Quartò † limitatur in infirmis, qui morbo impediante, non possunt divinis officiis personaliter interesse, *ut cap. unic. de cler. non resid. in 6.* etiam si quis ex propria culpa fuerit vulneratus, aut in morbum gallicum, vel alium inciderit, quia, quamvis propria culpa esset impeditus, hoc tamen impedimentum, nec à jure, nec ab homine, sed ab ipso solo Deo illatum fuit & ita *cont. Philip. Prob. tenet Covar. in lib. 3. var. resolut. cap. 13. n. 2. vers. 7. quotidiana,* & in simili videtur

²² famulo † infirmo salarium esse præstandum, etiam eo tempore, quo est ægrotus, per *l. arboribus, §. de illo.* & ibi gloss. in

ver. ægrotante, ff. de usufruct. quæ tamen gloss. opinio, quo ad famulum ægrotantem, non est vera, sed solum tenetur dominus famulo ægrotanti cibaria, ac modicas, & tenues expensas subministrare, *Bart. in l. si cum dotem, §. sin autem, ff. solut. matr. & in l. in rebus, ff. commod. Abb. in cap. 1. num. 7. de cler. & ægrot. & Covar. qui hanc opinionem veriorum, & communem esse testatur, in d. c. 13. vers. ex quibus.*

²³ Quintò limitatur † in clerico absente propter urgentem necessitatem, vel evidentem ecclesiæ utilitatem, *cap. ex parte, il 2. de cler. non resid. cap. unic. eod. tit. in 6. Covar. eod. num. 8. vers. 8. non tantum: & alix absentis causæ non excusant, † nec absentia à civitate causa pestis excusat, ut expresse tenet Rip. in tract. de pest. 2. par. num. 149. quem sequitur Covar. d. n. 8. vers. 9. hinc.*

²⁴ Sextò limitatur, † non habere locum, nec procedere in clerico in iuste carceralo, excommunicato, suspenso, vel in exilium etiam in iuste condemnato, *c. super causa, & ibi gloss. 2. quest. 5. Cald. in cons. 17. de prob. Felin. in cap. apostolica, num. 12. de excep. Covar. post alios, quos citat. eod. num. 8. vers. 11. & 12. sed † iuste excommunicatus, carceratus, aut arrestatus distributiones quotidianas amittit, quæ ei iustissime ob ejus culpam denegantur, glossa in l. inter quos, §. damni, ff. de damno infect. & Covar. d. cap. 13. n. 8. vers. 12. quia tunc sua culpa non residet, & propterea damnum patitur, quo casu intrat regula, ut damnum, quod quis sua culpa sentit, sibi debet, & non aliis imputare, *cap. damnum, de reg. jur. in 6. & l. quod qui, ff. eod. tit.**

Nonò

- 27 Nono † solus Papa dispensat ab irregularitate ex homicidio etiam casuali, & occulto proveniente, ut quis ad sacros ordines promoveri, & ecclesiastica beneficia obtinere possit, concil. Trident. c. 7. de re-
form. sess. 14.
- 28 Duodecimò † ab irregularitatibus ex delicto ad forum contentiosum deductis, provenientes, solus Papa potest dispensare. concil. Trident. in cap. 6. de reform. sess. 24.
- 29 Undecimò † irregularis propter membra alicujus mutilationem dispensari non potest, nisi à Papa, quia quo ad irregularitatem mutilatio homicidio comparatur, glos. in clem. in ver. mutilat. de homicid.
- 30 Duodecimò † qui caret oculo est irregularis, ita quòd ad Sacerdotium promoveri non potest sine Sedis Apostolicæ dispensatione, cap. si evangelica, 55. dist.
- 31 Decimotertio † Papa solus dispensat ab irregularitate, quæ contrahitur ex defectu perfectæ lenitatis, dictando sententiam continentem pœnam sanguinis, qua sequitur mors, vel mutilatio, aut illius executioni auctoritative interessendo, c. sententiam sanguinis, ubi Abb. numer. 1. & 11. & ibi Innoc. ne cleric. vel mon. & Navar. in cap. 27. de quart. spe. irregul. numer. 209. & 210. tom. 3.
- 32 Decimoquarto † leprosi, morbo caduco laborantes, ac à dæmone obsessi, etiam, si semel amentes, lunatici, imbecilles, deformes, futiosi, æquali etiam infirmitate corporis † oppressi, quæ notabile scandalum usui ordinum præbeat, sunt irregulares, & à Papa sole possunt dispensari, cap. maritum, 33. dist. cap. percussio, 7. qu. 1. cap.
- derektoribus, & c. ex parte, de cler. agrot. Navar. in cap. 28. num. 202. & 203. & Graff. decis. aur. cap. 23. par. 1. lib. 4. numer. 29. & 47.
- 34 Decimoquintò † cum bigamo, qui per bigamiam irregularis efficitur, cap. debitum, & ibi glossa in verbo, sacramentum, de bigam. solus Papa dispensat ad beneficia, & ordines suscipiendos, etiam, † ut fratres milites SS. Mauritij, & Lazari, cum secunda conjugē, vel cum vidua, matrimonium contrahere possint, nam cum unica, & virgine tantum sine dispensatione Apostolica matrimonium contrahere valent, ut in privilegijs Greg. Papæ XIII. eidem ordini concessis, in vers. qui milites.
- 36 Quo † verò ad minores ordines, etiam Episcopum cum bigamo posse dispensare, tenet Sor. in 4. sentent. dist. 27. quest. 2. art. 3. & Graff. decis. aur. dicto cap. 23. nu. 38. & alij, quos hic recensere odiosum esset, quia contrarium est verius per text. in cap. unic. de bigam. in 6. ubi etiam doct. & concil. Trident. in cap. 17. in fin. sess. 23. & ita super eod. c. sequ. verbis fuit decisum nempe, an Episcopus sua auctoritate ordinaria potuerit cum suo subdito viro bigamo, qui alias cum duabus virginibus, & successivis temporibus, quæ modò defunctæ sunt, matrimonium legitimum contraxerat, & consummaverat dispensare, ut possit primam tonsuram, & beneficia simplicia accipere, neque eidem conferre, prout contulit. Et dato, quòd non potuerit, an aliquas, & quas censuras & pœnas incurrit, tam Episcopus, quàm qui fuit promotus: Sanctissimus D. N. Sixtus ex sententia congregationis respondit, quo ad primum non posse, quo ad secundum, significandum

N n Epi-

Episcopo ipsum esse suspensum in collatione ordinum, itemque promotum suspensum esse ab ordinum executione, beneficiumque amisisse, & fructus perceptos suos non fecisse.

37 Decimosexto † solus Papa dispensare potest, ut filius immediate in ecclesia paterna succedat, *cap. fin. de fil. presbyter.* & glossa. *in dicto cap. si Evangelica, in fin. 55. dist.*

38 Decimosextimo † solus Papa dispensare potest cum illegitimis, criminosis, & ex alieno gravatis, ut ad religionem admitti possint, à qua sub gravibus pœnis prohibentur per constitutionem Sixti V. *quæ incipit, cum de omnibus, de anno. 1587. sexto kal. Decembris etiam, in ult. lib. Bul. ejusdem Sixti,* & de qua per Graff. *eod. cap. 7. n. 65.* quæ tamen postea modificata fuit per Gregorium XIV. per constitutionem incipientem: *circumspecta Romani, de anno 1591. idibus Martij editam.*

39 Decimo octavo † in gradibus consanguinitatis, & affinitatis, quæ extenduntur usque ad quartum gradum de jure canonico computan. solus Papa dispensare potest, non autem Episcopi, nec legati de latere in dictis gradibus possunt dispensare, *cap. non debet, de consanguinitate, & affinit.* Covar. *de spons. 2. par. 1. cap. 6. §. 9. in fin. & conc. Trident. cap. 5. de refor. matr. 4. sess. 24.*

Prohibitio enim copulæ conjugalis quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum non excedit, *ut dicto cap. non debet,* unde puto errare eos, qui suis constitutionibus, decretis, aut alijs modis prohibent, ne in quarto, & quinto gradu sine Ordinarij licentia, aut declaratione matrimonia, quæ libera esse debent, contrahantur, quo-

niam hujusmodi impedimenta sunt contra expressum casum legis *eod. cap. non debet, & cap. cum locum de spons. nec sub prætextu scandali vitandi,* quia matrimonia in quibus nullum penitus est impedimentum consanguinitatis, aut affinitatis, ad evitandum scandalum, possunt impediri, cum propter scandalum quandoque aliquid omittatur, quod de jure esset faciendum, *ut cap. 1. 91. dist. & in his terminis procedit glossa, quam sequitur Abb. in cap. super eo in verbo consuetudo, de cognat. spir. non autem, quod quintus gradus scandalum generet, & ad evitandum scandalum omni alio impedimento cessante debent Episcopi, ne matrimonia contrahantur, prohibere, ut post alios per ipsum citatos Felyn. in cap. nihil num. 1. de præscript.*

40 Decimonono † in impedimento publicæ honestatis, quod primum gradum non excedit, & oritur ex sponsalibus validis contractis cum sponso prædefuncto, fratre illius, qui cum sponso, vel sponsa quondam fratris, vel sororis, vult matrimonium contrahere, *cap. ad audientiam, cap. sponsam, de sponsal. concil. Trident. cap. 3. de refor. matr. sess. 24. & Pius V. in declaratione super eod. c. 3. in Bull. cap. 62. solus Papa dispensare potest.*

41 Vigesimo † solus Papa in impedimento, quod propter affinitatem ex fornicatione contractam inducitur, de quo, *cap. quadam, cum sequ. 32. quæst. 7. & cor. tit. de eod. qui cogn. consang. uxor. su. dispensare potest, & hæc affinitas in primo, & secundo tantum gradu contrahitur, quibus matrimonium contrahendum impedit, & contractum dirimit, in ulterioribus vero gradibus matrimonium postea contra-*

ctum

Aut non dirimitur. concil. Trident. c. 4. de reform. matr. ead. sess. 24. & Pius V. in decl. de qua in Bull. Rom. c. 24.

42 Vigefimo primò † in impedimento cognationis spiritualis, quod oritur tantum cum patrino, & matrina de baptismo suscipientes, inter baptizatum ipsum, illiusque patrem, & matrem, nec non inter baptizantem, & baptizatum, & baptizati que patrem, & matrem, ut c. 2 ead. sess. 24. de reform. matr. & Pius V. in declarat. in eod. Bull. d. c. 24. solus Papa dispensare potest, & hæc conclusio, quod in prædictis impedimentis solus Papa dispensare possit, 43 quæ est verissima, † fallit adveniente casu cum infra scriptis circumstantiis.

Prima erit circumstantia, quod matrimonium jam sit contractum, & consummatum inter personas, quæ impedimentum ignorarent, quia, si scivissent impedimentum, spe dispensationis perpetuò carere debent. conc. Trid. cap. 5. de refor. matr. ead. sess. 24.

Secunda, quod impedimentum sit occultum.

Tertia quod si fieret divortium, verisimiliter scandalum oriri posset.

Quarta, quod contrahentes sint adeò pauperes, ut non possint mittere, vel ire Romam ad Summum Pontificem pro dispensatione obtinenda, quo casu posset Episcopus dispensare. Sot. in 4 sentent. distin. 37. qu. unic. artic. 2. Sylvest. in verb. dispensatio, §. 9. Armil. eod. vers. nu. 19. & Navarr. c. 22. num. 85.

44 Et contra concilium † generale, quando dispensandi subest legitima, & evidens causa, quod possint etiam Episcopi, & Legati dispensare, tenet Staphil. in tract. brev. numer. 21. quæ tamen opinio non est vera,

imò nec Episcopi, nec Legati possunt dispensare contra concilia generalia, ut tenet gloss. in c. cum dilectus, in ver. in astate, post med. de elect. gloss. 2. in c. penultim. in fin. de fil. presb. gloss. penult. in c. dilectus, il. 1. de preb. Card. Jacob. in tract. de conc. lib. 5. art. 20. nu. 3. & Navar. qui testatur dictas gloss. esse communiter receptas, in Manuali de orat. cap. 11. num. 24. & eandem conclusionem firmat. Abb. in cap. dilecto, nu. 5. de preb. sed solus Papa potest contra concilium generale dispensare: & quia quandoque dubitari contingit in impedimento graduum inæqualium pro † dispensatione impetranda, an sufficiat remotiorem gradum à stipite, vel simul sit necessarium propinquorem gradum, quo alter ex impeditis à stipite distat, exprimere, & quod remotiorem gradum sufficiat exprimere, tenet Covarr. de spons. par. 2. cap. 6. §. 10. numer. 12. quia dicta Bulla, de qua in Bull. Rom. cap. 23. licet declarat, remotioris gradus sufficere expressionem, mandat tamen super propinquiori gradu litteras declaratorias obtineri, quod perinde est, ac si statuisset unica expeditione proximiorum, & remotiorem gradum esse exprimendum, & ita à curia Romana mens Pontificis fuit interpretata per stylum, qui inolevit, ut ubi litteræ dispensationis, ac postea litteræ declaratoriæ super proximiori gradu in gradibus inæqualibus essent expediendæ, unica Bulla super remotiori gradu dispensatur, & proximior, qui tamen exprimitur, declaratur non obstare, & hunc stylum spatio viginti annorum, & ultra, quibus Romanam curiam secutus fui, inconculse semper servare vidi. Ita quod, omissa expressione gradus proximioris ut sit quandoque per errorem, necessaria, sit re-

validatio cum litteris, perinde valere, & hæc in praxi sunt satis nota non solum in Urbe, sed ubique in foro Episcopali, & quod super proximiori gradu inæquali expedirentur litteræ declaratorix attestatur Philip Prob. in rub. de cognat. spiritu. in 6. quem citat. Covar. d. n. 12. in fin.

45 An autem, qui † propter impedimentum matrimonium sine dispensatione Apostolica contrahere non possunt, si post expeditionem, & datam supplicationis se carnaliter cognoscant, valeat dispensatio, & respondent aliqui, quod sic, quia, non dum confectis litteris, valet dispensatio sola supplicatione expedita, & a tempore datæ, & expeditæ supplicationis incipit currere gratia, per rext. in cap. si eo tempore, & sibi glossa in ver. cum tempore, de rescript. c. eum cui. de praben. ubique in 6. & c. eam se, cum gloss. in verb. data. ext. de rescript. & valet gratia, nullo superveniente novo impedimento, sed licet gratia incipiat currere, ac valeat à data supplicationis, quæ probet, & perficiat gratiam: Cassad. de pens. decis. 2. num. 10. tamen supplicatio est gratia informis ante confectioem litterarum, quæ non tribuit titulum perfectum. Rota. decis. 20. n. 5. de concess. prab. in nov. Ideo capientes possessionem beneficiorum vigore supplicationum, seu illorum 49 fructus, quos ex illis pro tempore percipiunt, non faciunt suos, quinimodò ad beneficia in eisdem transumptis, seu supplicationibus expressa, perpetuò efficiuntur, ipso facto inhabiles, & ad restitutionem fructuum ex illis perceptorum, in utroque foro tenentur, ut in constit. Paul. III. in Bull. Rom. cap. 5. vers. nec non, & Papa non dispensat, sed litterarum vi-

gore mandat Episcopo, seu vicario, illius conscientiam onerando, quod de supplicatis se diligenter informet, & si per informationem eandem repererit, quod preces veritati nitantur, super quo suam conscientiam onerat, tunc cum supplicantibus servata forma concilii Tridentini, quod impedimento non obstante matrimonium contrahere, illudque in facie Ecclesiæ solemnizare, & in eo post modum remanere licite valeant, ipsius Papæ auctoritate dispensat, † unde est mandatum de dispensando, quod non habet vim dispensationis. Rot. decis. 2. de fil. presb. num. 10. in nov. & ideo per carnis copulam post datam supplicationis, † & ante dispensationis executionem incestum committunt, cap. lex illa. vers. incestus, 36. q. 1. & Diaz. pract. crimin. cap. 78. in princip. & cum in præsentatione litterarum pro dispensatione illarum vigore ab Ordinario obtinenda, res non sit integra, & dubitetur, an Episcopus possit dispensare cum incestuoso, licet possit, ut per Io. And. in 6. at. si clerici; & de adulteris, quem sequuntur Abb. ante num. 11. & Felin. num. 7. de iud. tamen vigore dispensationis ab impedimento in dispensatione expresso tantum dispensat, non autem super non expressis, † & super incestu absolvent Episcopi etiam ex dispositione sacr. concil. Trid. ut cap. 6. de reform. sess. 24. sed non ad effectum validitatis dispensationis super non expressis.

Propterea regulariter † requiritur revalidatio per novam expeditionem, perinde valere, eum narrativa, quod oratores, vesana libidine victi, antequam litteræ dispensationis Ordinatio præsentarentur, se carnaliter cognoverunt, & dantur litteræ, perin-

perit de valere, revalidatoriae cum absolute
tione ab incestu, & ita servat Dataria, &
Cancellaria, ac viget Romanae curiae sty-
lus, qui facit jus, & pro jure est servandus.
Rota. decis. 1. post. med. de fil. presb. in nov.
decis. 16. de consuet. & decis. 55. num. 2. 54.
de concess. prab. in antiq.

Vigesimo secundo † solus Papa super
51 quinque votis, nempe perpetuae continen-
tiae, religionis, peregrinationis in Hierusa-
lem, ad limina Apostolorum Petri, & Pau-
li, & ad S. Jacobum in Compostella, di-
spensare potest, ut per extra. & si dominici
gregis, 2. de poenit. & remiss. & Navar. in
man. cap. 12. num. 75. vers. 2. dicimus, &
aliis pluribus casibus, de quibus per Petr. à
Mon. de pot. Pont. sub rubr. de mo. resist. Pa.
num. 10. tom. 13.

52 Vigesimo tertio † solus Papa dispensare
potest à voto solemniter per sacri ordinis su-
scceptionem emisso, aut per solemnem pro-
fessionem facto, glossa, final. in cap. cum ad
monasterium, & ibi Innoc. num. 4. & Abb.
num. 21. de statu monach. Paril. consil. 68.
num. 148. volum. 4. Covar. in cap. 2. nu-
10. & 11. de test. & Felin. in cap. si quan-
do, num. 5. de rescript. alii etiam casus di-
spensationis sunt specialiter Papae reserva-
ti, de quibus in cap. de voto. Ultra casum
praedictum dispensationis matrimonialis
potest Episcopus in pluribus casibus dispē-
sare. 57

53 Primo † in irregularibus omnibus, &
suspensionibus ex delicto occulto prove-
nientibus, excepta ea quae oritur ex homici-
dio voluntario, & exceptis aliis deductis
ad forum contentiosum, qui, ut supra, sunt
Papae specialiter reservati, concil. Trident.
in cap. 6. de reform. sess. 24. & cum cle-
rico ante legitimam aetatem promoti,
postquam pervenerit ad legitimam aeta-

tem, poterit Episcopus dispensare, tam su-
per irregularitate, quam super suspensione,
ex delicto tamen occulto proveniente, ut
per sacram congregationem fuit decisum,
ut in decis. ult. super cap. 6. de reform. sess. 24.

Secundo † Episcopus potest illegitimos
dispensare ad minores ordines, & unum
simplex beneficium, c. 1. de fil. presb. in 6.
Gig. de pens. qu. 17. num. 1. & Feret.
conf. 185. num. 6.

Tertio, † licet regulariter unum bene-
ficio auctoritate ordinaria tantum uni
sit conferendum, tamen, si non sufficiat,
potest Episcopus dispensative secundum
conferre. conc. Trid. d. cap. 17. de reform.
ead. sess. 24. etiam quod sint sub eodem
tecto, dummodo sint difformia, nec ambo
personalem residentiam requirant, ut fuit
de mense Augusti 1700. à sacra congrega-
tione decisum, ut in decis. fin. super cap. 17.
de reform. sess. 24.

Quarto † potest Episcopus dispensare
super tribus denunciationibus ante cele-
brationem, & solemnizationem matri-
monii faciendis, ex dispensatione sacri
conc. quod inquit, nisi Ordinarius ipse
judicaverit, ut praedictae denunciations
remittantur, quod illius prudentiae, &
judicio sancta synodus reliquit, ut in cap.
1. circa med. de reform. matr. sess. 24.

Quinto † possunt Episcopi dispensare
ab omnibus votis, exceptis Papae specia-
liter reservatis, glossa in cap. si clerici, in
ver. minora, vers. alia est magis communis,
& ibi Innoc. de jud. glossa in cap. ex multa,
in verbo incumbit. de voto.

6 Sexto † potest Episcopus contra consti-
tutiones suas, ac synodalia, & alia ipsius de-
creta dispensare, quia potestas dispensan-
di commensuratur à potestate statuendi, &

potestatem imponendi, & in omnibus casibus, 61
 in quibus quis potest statuere, & punire,
 potest & dispensare. Borga. *de irregul. &*
dispensat. part. 3. de dispens. cont. gen. in fin.
 & Felin. *in §. de adulterio, num. 6. de jud.*
 & breviter perstringendo Episcopis † li-
 cet in omnibus casibus dispensare, illis ex-
 ceptis, in quibus Papa prohibuit, sibi spe-
 cialiter reservando, & 114. casus Papæ 62
 specialiter reservados posuit Borga. *cod.*
tract. de irreg. par. 3. concl. 4. & par. 6.
qui cleric. vel nov. num. 8. cum seq. & Io.
 Dedeo posuit casus. 121. in quibus Epi-
 scopis est permittum dispensare, quem se-
 quitur Specul. *in rubr. quid sit irregulari-*
tas, & sub §. nunc de Episcoporum, ad quos
 lectorem remississe sufficiat.
 60 Prælati inferiores † Episcopo, qui habet
 jurisdictionem, quasi Episcopalem, & alii
 inferiores in aliquibus casibus possunt di-
 spensare, de quibus per Borga. & alios per
 ipsum citatos, *in d. tract. de irregulari. &*
dispens. sub rub. de dispens. cap. sed. vag. de
dispensat. & Abb. de dispens. per ingress. re-
lig. par. 3. & Felin. in d. §. de adulterio, n.
11. de jud. & hæc, quo ad dispensationes,
 quæ auctoritate ordinaria fieri possunt.

Auctoritate delegata, dispensant † I. q.
 gati de latere, Nuncii, & alii, quibus per
 delegationes conceditur facultas dispen-
 sandi, qui fines delegationis excedere non
 possunt, *l. diligenter. ff. mand. l. si procura-*
tori. C. de procur. cap. cum dilecta, de re-
scripte. cap. nisi specialis, ext. de offic. leg. &
cap. 1. de offic. leg. in 6.

Dispensationis effectus † primus est, ut
 digne recipiantur sacramenta ecclesiastica,
 & beneficia, cum nullus in mortali pecca-
 to regulariter debeat promoveri, nisi per-
 acta pœnitentia, *cap. multi. 30. dist. cap.*
illud, 50. dist. & cap. audi. 11. q. 3.

Secundus dispensationis effectus est, ut
 jam promotus, qui peccavit mortaliter,
 cum suum officium exequi nequeat, quia
 est suspensus, post dispensationem officium
 suum licite exequi possit.

Tertius, quod beneficium, quod aliàs
 licite obtineri non potest, per dispensatio-
 nem licite retineatur.

Quartus effectus est, ut super crimine,
 de quo quis fuit dispensatus, accusari non
 possit, ut per Host. *in sum. de dispensat. §.*
quis sit effectus, usque in finem.

DE SPONSALIBVS ET MATRIMONIIS.

Cap. IX.

S V M M A R I V M.

1 **M**atrimonium est duplex: spiritua-
 le, & carnale.
 2. Matrimonium in Paradiso à Deo fuit insti-
 tutum.

3. Matrimonium duabus ex causis principa-
 liter contrahitur.
 4. Sacramentum triplex in matrimonio car-
 nali copula consummato designatur.

5. Ma-

- 5 Matrimonium, unde dicatur.
- 6 Matrimoniales cause à iudicibus ecclesiasticis sunt decidenda, & terminanda.
- 7 Matrimoniales cause sunt privilegiata.
- 8 Paupertas quandoque prodest.
- 9 Paupertatem Deus esse voluit, & quare.
- 10 Paupertatis privilegia plura sunt, & quæ.
- 11 Matrimonialis status virginitatis, vel celibatus status anteponi non potest.
- 12 Matrimonij bona sunt tria, fides, proles, & sacramentum.
- 13 Matrimonia libera esse debent, & cogentes invitos ad matrimonium contrahendum anathematis poenam, ipso facto incurrunt.
- Matrimonia decentius cum parentum consensu contrahuntur.
- 14 Sponsalia largo modo, quid comprehendant.
- 15 Sponsaliorum propria significatio sunt futurarum nuptiarum promissiones, quas de futuro appellant.
- 16 Sponsaliorum dua sunt species.
- 17 Sponsalia quomodo recte contrahantur.
- 18 Sponsalia per verba de futuro, an per carnis copulam subsequatam transeant in matrimonium.
- 19 Cogere an possit Episcopus renuentem ex sponsis ad observantiam sponsaliorum.
- Puella quomodo sibi cavere debeant.
- 20 Sponsalia ante legitimam ætatem contracta per verba de presenti, an transeant in matrimonium.
- 21 Metus à iudice, an inferri possit.
- 22 Nuptie coacta infelices exitus parere solent.
- 23 Matrimonia, consensu deficiente, sunt nulla.
- 24 Sponsalia sub conditione contracta, an sint nulla.
- 25 Iuramentum à loquela apud Deum, an differat.
- 26 Promissione nuda in foro contentioso, quis cogi non possit.
- 27 Sponsaliorum vi juratorum de futuro promittens ad solemnizandum matrimonium cogi potest.
- 28 Sponsalia contrahens per verba de futuro, an teneatur per verba de presenti contrahere.
- 29 Sponsalia pluribus modis solvuntur.
- 30 Verbum, liberum, quid importet.
- 31 Matrimonium qui contrahere legitime possint.
- 32 Impuberes plures liberos procreaverunt.
- 33 Matrimonium inter Beatam Mariam, & Ioseph fuit sanctum, ex sanctitate Sacramenti.
- 34 Matrimonium carnale est triplex.
- 35 Matrimonia clandestina sunt rata, & non legitima.
- 36 Sponsalia de futuro à conc. Tridentino fuerunt intacta.
- 37 Matrimonia inter puberem, & impuberem contracta habent vius sponsaliorum de futuro.
- 38 Matrimonia, quomodo sint contrahenda.
- 39 Matrimonia solemnizare potest parochus nondum sacerdos.
- 40 Matrimonium contrahentes sine parcho, sed tantummodo testibus presentibus, graviter sunt puniendi.
- 41 Matrimonium ab impuberibus contractum non valet.
- 42 Matrimonium sine proprio parcho contractum est omnino irritum.

- 43 Matrimonium contractum coram clerico deputato à paroco non tenet.
- 44 Matrimonium contractum coram presbytero, qui se putabat parochum, valet.
- 45 Matrimonium contractum, omissis denunciationibus ceteris solemnitatibus servatis, valet.
- 46 Materia, & forma ad essentiam matrimonij sunt necessaria.
- 47 Matrimonium est res simplex, & individua.
- 48 Matrimonia, prasente paroco, in privato domibus possunt celebrari.
- 49 Matrimonium contrahere volentes ad quid hortentur.
- 50 Denunciations ante matrimonij celebrationem, an semper fieri debeant.
- 51 Iudicium, verbum, an pro voluntate habeatur, & 52.
- 52 Dispensationes denunciationum matrimonialium, quando sint concedenda.
- 53 Denunciations matrimoniales, an semper fieri debeant.
- 54 Denunciations matrimoniales, quando omitti possint.
- 55 Denunciations matrimoniales Abbates, etiam jura Episcopalia habentes, remittere non possunt.
- 56 Nuptiarum solemnitates certis anni temporibus prohibita sunt.
- 57 Matrimonia quocunque tempore contrahi possunt.
- 58 Matrimonium inter absentes per procuratorem contrahi potest.
- 59 Matrimonium pluribus ex causis impeditur.
- 60 Votum est duplex, scilicet, simplex, & solemne.
- 61 Cognatio est triplex, scilicet, carnalis, spiritualis, & legalis.
- 62 Matrimonium contractum in gradu prohibito non tenet.
- 63 Procurator ad suscipiendum puerum de baptismo, an sibi, vel mandanti cognationem acquirat.
- 64 Actus quilibet per procuratorem potest explicari, nisi fuerit à jure prohibitus.
- 65 Obligatio non oritur sine consensu.
- 66 Pueros de sacro fonte suscipientes sunt apud Deum illorum fidei iussores.
- 67 Fieri possunt per procuratorem in actibus non prejudicialibus, quæ quis facere potest per seipsum.
- 68 Cognatio spiritualis in baptismo quando contrahitur.
- 69 Cognatio spiritualis in privato baptismo contrahitur.
- 70 Cognatio spiritualis post baptismum domi collatum, ex solemnitatibus, qui in ecclesia sunt non contrahitur.
- 71 Cognatio spiritualis inter quos contrahitur.
- 72 Decretum irritans quid operetur.
- 73 Cognatio legalis quæ sit.
- 74 Crimen matrimonium dirimens, quale.
- 75 Affinitas ex fornicatione impediens, primum, & secundum gradum non excedit.
- 76 Adulterium quomodo matrimonium impediatur.
- 77 Cultus disparitas, quid sit.
- 78 Vis, & metus, quando matrimonium dirimat.
- 79 Matrimonium inter raptorem, & raptam, quando sit nullum.
- 80 Raptorem, & illis auxilium ferentes, vel favore, sunt ipso jure excommunicati.
- 81 Vis, & metus, si fuerit dubius in puella, ea est separanda.
- 82 Puella, quo casu sit sequestranda.
- 83 Matrimonio per vim, & metum celebrato, an solemnitates sint iteranda.

- 84 Clausula in dispensationibus, dummodo propter hoc mulier rapta non fuerit, quid operetur.
- 85 Ordines qui ad contrahendum impediunt, & contractum dirimant.
- 86 Ordo sacerdotalis in Orientali Ecclesia solum impedit contrahendum, sed contractum non dirimit.
- 87 Ligamen, vinculum est prioris matrimonij.
- 88 Mors mariti, quomodo sit probanda.
- 89 Iustitia publica honestatis impedimentum, quando oritur.
- 90 Impedimentum publica honestatis cum mente capta, an contrahatur.
- 91 Matrimonium inter puberes, quomodo valeat.
- 92 Matrimonium per verba de praesenti contractum, & non consummatum non inducit impedimentum affinitatis.
- 93 Honestatis publica impedimentum etiam oritur ex matrimonio rato, & non consummato.
- 94 Affinitas ex qua causa proveniat.
- 95 Honestatis impedimentum quod primum gradum excedit, quale.
- 96 Catharina Austriaca matrimonium cum Henrico Anglorum Rege.
- 97 Impedimentum ex solum rato matrimonio proveniens publica honestatis appellatur.
- 98 Matrimonium ratum, & consummatum, & ratum tantum differunt.
- 99 Furiosus matrimonium contrahere non potest.
- 100 Furiosi matrimonium, & contractus quando valeant.
- 101 Affinitas, quid sit.
- 102 Impotentia naturalis, qua.
- 103 Impotentia accidentalis, qua dicatur.
- 104 Impotentia propter maleficium, quando dirimat matrimonium.
- 105 Maleficiati quomodo hortandi.
- 106 Impotentia est frigiditas ad effectum dissolutionis matrimonij, quomodo probetur.
- 107 Impotentiam utrique conjugi consententem minimè credendum.
- 108 Conditiones turpes, & impossibiles, favore matrimonij pro non adjectis habentur.
- 109 Conditiones quae tacite insunt, nihil operantur.
- 110 Interdictum Superioris impedit matrimonium contrahendum, & non dirimit contractum.
- 111 Divortium, seu separatio inter conjuges ex pluribus causis fieri potest.
- 112 Divortium non ex levibus, sed legitimis causis, admittitur.
- 113 Fornicatione alterius conjugum divortium permittitur.
- 114 Infidelitate alterius conjugum, divortium quando admittatur.
- 115 Divortium concedi potest ex nimia viri severitia.
- 116 Sodomitico vitio fieri potest divortium.
- 117 Vir, & uxor non ad imparia judicantur.
- 118 Vinculum conjugij inter fideles nunquam rescinditur.
- 119 Divortia, quot modis intententur.
- 120 Alimenta, & lris sumptus, utrum uxori extra domum viri habitanti sint praestanda.

- 121 *Causa probabilis à muliere pro divortio alleganda.*
- 122 *Maritus potest mulierem verberibus modeste castigare.*
- 123 *Causa legitima allegata, licet dubia, quid operetur.*
- 124 *Maritus, quando teneatur prestare alimenta, & sumptus litis uxori secum litiganti.*
- 125 *Vxor propria auctoritate à viro sine causa discedens minime est alienanda.*
- 126 *Causa legitima tantum praesumpta obligat maritum ad alimenta, & ad sumptus litis.*
- 127 *Alimenta ante sententiam debentur.*
- 128 *Cautio praestita à marito de non offendenda uxore, quomodo intelligenda.*
- 129 *Bononiensium muliercularum nequitia.*
- 130 *Maritus, quando cautionis praestitae potnam incurrat.*
- 131 *Præceptum iudicis, & cautio modo declaratur.*
- 132 *Fidejussio praestita à marito, quomodo intelligenda.*
- 133 *Matronarum, & aliarum mulierum Bononiensium laus.*
- 134 *Virginem seducens, ad qua teneatur.*
- 135 *Lex ad quid stupratorem obliget.*
- 136 *Dos sine matrimonio esse non potest.*
- 137 *Dotis cessante causa, dos & cessare debet.*
- 138 *Ratio est animae legi.*
- 139 *Dos debetur in poenam stupri.*
- 140 *Dos, quare marito detur.*
- 141 *Restitutio gloria, & fama, à quo faciendae.*
- 142 *Dotis quantitas juxta facultates deflorantis, & dignitatem puellae esse debet.*
- 143 *Deflorans virginem ad majorem detenti obligatur.*
- Virginitas est secunda dos.*
- 144 *Puella, virginitate amissa, plurimum perdit.*

QUIA supra visum fuit de dispensationibus, & impedimentis consanguinitatis, affinitatis, & alijs, quæ ad effectum matrimonij celebrandi per dispensationem sæpe tolluntur, de alijs impedimentis, & quomodo sponsalia contrahantur, & matrimonia celebrentur, nuac videre contingit, ad quorum explanationem, primò præsupponendum est, quòd matrimonium sit duplex, † spirituale, & carnale, *cap. unic. de vor. & vo. redempt. in 6.* Matrimonium carnale est viri, & mulieris conjunctio, individua vitæ consuetudinem continens, *instit. de patr. pot. in princip. l. 1. ff. de rit. nuptia. 27.*

quest. 2. cap. 1. 29. quest. 1. cap. 1. §. 1. cap. illud, in fin. de praesumpt. & concil. Tridentin. doct. de sacr. matrimon. in princip. sess. 24.

2 Et in paradiso † à domino nostro ante peccatum fuit institutum *Genes. cap. 2. in fin. cap. sicut, §. his ita, 32. quest. 2. cap. fraternitatis. 35. qu. 10. cap. debitum. de bigam. non ord. & conc. Trident. can. 1. de sacr. marr. d. sess. 24.*

3 Matrimonium † carnale duabus ex causis principaliter contrahitur, sobolis, scilicet, suscipiendæ, & fornicationis evitandæ, *cap. sicut, §. his ita, cap. quicquid. 32. quest. 2. & Hostien. in sum. de matrimon. §. & quare,*

Et quare numer. 19. Est enim unum ex septem Sacramentis Ecclesie, à Christo domino institutum. Qui autem aliter credit, anathema est, *cap. ad abolendam in princip. de heret. & d. can. 1. de sacr. matrimon.* Nec post contractum regulariter dissolvi potest, quia quos Deus conjunxit, homo non separat, *Mass. cap. 19. & Marc. cap. 10. cap. quos Deus, 33. quest. 2. Lap. alleg. 86 in fin. Jal. in l. ait. praetor. numer. 25. ff. de jurejur. & concil. Trident. doct. de sacr. matr. vers. quos ergo, ead. sess. 24.*

Triplex enim † designatur Sacramentum mysterium in matrimonij carnali copula consummati, primum est unio fidelis animæ ad Deum per dilectionem, & charitatem, & hoc designatur per conjunctionem animorum in ipsa prima desponsatione, dum alter per mutuum consensum, consentit in alterum, & designat charitatem, quæ consistit in spiritu inter Deum & justam animam, *cap. debitum, in princip. junct. in ver. Sacramentum, de bigam.* secundum est unio humanæ naturæ ad Deum, quæ facta est in utero virginali per incarnationem Verbi Dei, & hoc designatur per carnalem conjunctionem viri, & uxoris, reliquum verò designat conformitatem, quæ constitit in carne inter Christum, & sanctam Ecclesiam. Bellarm in 4. *controv. pen. lib. 2. de monach. c. 38. §. porro id.* primum enim est unio voluntatis, secundum est naturæ conformitas, tertium Sacramentum est unitas Ecclesie ex omnibus gentibus collecta, & uni viro Christo subjecta. Hoc autem Sacramentum designatur per illum conjugatum, qui unicum tantum matrimonium servavit: sed, ubi secundum matrimonium contrahitur, hoc

tertium Sacramen. non habet locum, quia recedit ab illa unitate, quæ primò signabatur per unicum matrimonium, quia in secundo matrimonio dividit carnem suam in plures, unde unitatem jam signare non potest, Christus enim signat unitatem ex omnibus gentibus, sed ex quo Ecclesia Christo se conjunxit, ab eo nunquam discessit, nec ipse ab ea; ergo bis conjugatus talem unitatem significare non potest, *gl. in d. c. debitum, in verb. Sacramentum, de bigam.*

Dicitur enim matrimonium † à matre, & munium, quasi matris officium, quod dat mulieribus esse matres, quibus filij ante partum sunt onerosi, in partu dolorosi, post partum laboriosi; & ex hoc legitima conjunctio maris, & femine magis matrimonium, quàm patrimonium nuncupatur, *c. 2. de convers. in fid.*

Matrimoniales causæ † ad iudices ecclesiasticos spectant, per quos sunt decidendæ, & terminandæ, *cap. multorum, 35. qu. 6. cap. 1. in fin. de consang. & affin. cap. ex auditis, de prescript. & cap. accedentibus, de excess. pralat.* contradicentes verò anathematis pœnam incurrunt, *d. can. fin. de sacr. matr.* nec cuilibet iudici ecclesiastico committi debent, quia, cum sint arduæ, ut tradit Abb. in *cap. mulieri n. 6. de jurejur.* non per inferiores, sed ab Episcopis tantum sunt cognoscendæ, concil. Trident. *c. 20. vers. ad hæc causa, de reform. ea sess. 24.* ita quòd principaliter, neque incidenter per iudices laicos possint tractari *d. c. multorum, & plane Farinac. in praxi crimin. tom. 1. par. 1. q. 2. numer. 149.*

Nam matrimoniales causæ aded sunt privilegiatæ, ut, duobus litigantibus, si extra Provinciam causa committatur, & pars, contra quam erit commissa, pauper-

paupertatem allegaverit, & verè probaverit, non teneatur extra Provinciam litigare in secunda, nec in tertia instantia nisi altera pars alimenta, & sumptus litis velit subministrare, *ut in d. cap. 20.* † Et hic erit unus ex casibus, quibus paupertas quandoque prodest, præterquam quòd septem bona confert, scilicet, peccatorum recognitionem, virtutum conservationem, cordis quietem, desiderij impletionem, spirituales bonorum dulcedinem, meritum exaltationem, & cœlestem hæreditatem, B. Thom. *super Isaiam, c. 48.* addit etiam, quòd gloria Episcopi est, pauperibus opibus providere, & ignominia sacerdotis propriis studere divitis, Crates enim ille Thebanus homo ditissimus, cùm ad philosophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abiecit, neque putavit se posse & virtutes, & divitias simul possidere, Nec paupertas est contemnenda quia eam Christus dedicavit *cap. gloria Episcopi. §. socrates. 12. quest. 2.*

Deus enim paupertatem esse voluit, † ut sustinentes per patientiam coronarentur, & divites in ipsis mererentur, *cap. sicut hi §. nunquid iniquus. 47. dist. †* Plura enim sunt privilegia paupertatis, nam pauperi non prosequenti appellationem paupertas est iusta causa dandi biennium, & si non solvat onera, eidem redditur jus, non obstante statuto disponente, quòd non solventi onera non reddatur jus. Pauperi per administratorem Reipublicæ potest remitti collecta, & per clausulam, & quosdam alios, pauperes conveniri non possunt: pauperibus cum Rege litigantibus Rex administrat advocatum, & propter paupertatem onus cautionis remittitur, Bald. *in l. magis puto, §. in primis, nu. 2. ff. de*

reb. eod. qui sub tut. & Felyn. in cap. significatibus. In §. de off. deleg.

11. Conjugalis tamen † status, virginitatis, vel cœlibatus statui anteponi non potest, quia melius, & beatus est manere in virginitate, vel cœlibatu, quam matrimonio jungi. *cap. nuptiarum. §. in conjugal. 27. q. 1. cap. sic enim. §. quoniam ergo. 28. qu. 1. cap. nuptia. 32. qu. 1. cap. commissum. de sponsal. & concil. Trident. can. 10. de Sacram. matrimon. sess. 24.* Etenim matrimonium non concubitus, sed solus consensus facit. *c. matrimonium, & cap. sufficiat. 27. quest. 2. c. cum locum, de spons. §. nuptias itaque auct. de nupt. col. 4. §. illud. a. h. quibus modis. nat. eff. leg. l. fin. in princ. C. de repud. & l. nuptial. ff. de reg. jur.*

12. Matrimonij enim † tria sunt bona, fides, proles, & sacramentum, *cap. omne itaque. 27. quest. 2. & eod. cap. sicut in fin. & c.* quamvis de jure civili ad contrahendum matrimonium consensus parentum necessarius videatur, institut. de nupt. in princ. tamen hoc est reprobatur, ita quòd filius familias sine consensu parentum legitime contrahere potest, nec patris consensus requiritur, gloss. *in cap. fin. in verb. parentum. 32. quest. 2. concil. Tridentin. cap. 1. in princ. de reform. matrim. sess. 24. †* quia matrimonia debent esse libera *dict. cap. fin. 33. quest. 2. cap. cum locum, cap. requisivit. & cap. gemma. de sponsa.* Maxime tamen decet, quòd cum consensu parentum matrimonia contrahantur. Temporales namque domini, ac magistratus, qui mentis oculos terrenis affectibus, ac nimia cupiditate excæcantes, viros, & mulieres suorum jurisdictione degentes, maxime divites, vel spem magnæ hæreditatis habentes, minis, & pœnis cogunt cum iis
matr.

matrimonium invito contrahere, quos ipsi domini, vel magistratus illis præscribunt, anathematis poenam ipso facto incurrun, *cap. nullus*, 36. q. 2. & concil. Trid. c. 9. de reform. matr. ead. sess. 24.

14. Sponsalia largo modo sunt non solum de futuro, sed ipsam mutui conjugali consensu dationem, quam sponsalia de presenti dicimus, ex quibus verum matrimonium contrahitur, nuncupamus, *cap. conjuges*, & *cap. qui desponsatam*. 27. q. 4. *cap. 3. loco de presump. c. 2.* & *cap. si de sponsal.* ¶ duo sed magis propria, ac frequentior sponsaliorum, & sponforum significatio sunt futurarum nuptiarum promissiones, quas de futuro appellamus, *c. nostrates* 30. q. 5. l. 2. ff. de sponsal. S. Thom. in 4. sent. dist. 27. Abb. in rubr. de spons. num. 3. & ibi Felyn. in princ.

16. Duæ enim sunt species sponsaliorum, una nuda, & simplex, quæ dicitur, cum sponsus sponsæ simpliciter promittit, quod eam ducet in uxorem, & è converso, *c. ad audientiam*, & *c. fin. eo. tit. ali.* verò firmata, quæ fit arrhis intervenientibus, vel pigrioribus loco arrharum datis, ut *l. fin.* & ibi Bald. in princ. C. spons. & licet à simplicibus sponsalibus pluribus ex causis abique incurso poenæ recedi possit, ubi sponsalia sunt jurata, arrha interveniente, & parte petente, iudex ad duplicatam restituendam tenetur condemnare resistentem sine causa, *gl. si. in c. gemma. de sponsal. d. l. fin.* & Tiraquell. in tract. consuet. p. 3. limit. 26. num. 4.

17. Recte autem contrahuntur sponsalia per verba de futuro ab his, qui matrimonium contrahere possunt, sed inter personas, inter quas matrimonium est prohibitum, etiam dicta sponsalia censentur

prohibita. l. oratio. ff. de spons. excepta tate, de qua cum matrimonium ante pubertatem contrahi non possit, *cap. puberes. extra de despons. impub. cap. unic. §. idem quoque eod. in 6.* & *inst. de nup. in prin.* sponsalia tamen de futuro ante pubertatem septimo anno completo contrahi possunt; *c. litteras*, & *cap. accessit. cod. tit. de despons. impub.* Si verò ante septennium dicta sponsalia contrahantur, sunt nulla, nisi tacito consensu post septennium convalescant, *d. cap. accessit.* & *gloss. 2. in dicto cap. litteras*, & ibi Abb. in *cap. fin.* & *cap. duo pueri. eodem tit.* & tunc adveniente pubertate, potest etiam sine aliqua causa à prædictis sponsalibus recedi, *cap. de illis*, & *cap. attestaciones*, & ibi Abb. num. 5. de despons. impub. & Covar. in 4. lib. decret. Epit. 1. par. cap. 2. de atat. ad sponsal. requis. num. 2. si verò major septennio contrahit cum puella sex annorum, expectandum est, donec ipsa compleat septimum annum, ut *cap. de illis* 1. cap. à nobis, & *cap. duo de despons. impub.* & septennio expleto altero recusante iudicio tamen Ecclesiæ poterunt sponsalia dissolvi. *d. c. de illis*, & si verò, ubi etiam *gl. in v. iudicio, de despons. impub.*

19. Copula autem carnali subsecuta, sponsalia præcedentia contracta per verba de futuro olim de jure communi transibant in matrimonium per verba de presenti, *cap. veniens. il. 2. cap. ii.* qui fidem, *de spons. c. de illis*, & *c. per tuas. de cond. appo. nunc autem secus*, quia etiam carnali copula subsecuta, non transeunt in matrimonium, sed efficiuntur pura, ad quod teneatur Episcopus cognoscere, ¶ an possit etiam per censuram ecclesiasticam cogere renuentem ex sponsi ad

observantiam sponsaliorum, ut fuit per
 sacram congreg. conc. declaratum: *super*
d. cap. 1. de reformat. matr. sess. 14. §. spon-
salia de futuro, & §. sponsus qui, sed, ne
 † *super sponsaliorum, & promissionum*
 19 *observantia lites oriri contingat, aliaque*
famæ incommoda pati, puellæ, ne (ut fe-
rè fit) delusæ remaneant, maxime libi ca-
vere, ac se à colloquio, & congressu vi-
rorum abstinere debent, virginitatis di-
gnitatem præ oculis habentes, ac moni-
ti poetæ Catulli assidue memores, qui
in Argonaut. inquit.

Tum jam nulla viro juranti fœmina cre-
dat.

Nulla viri speret sermones esse fideles,

Qui, dum aliquid cupiens animus prægestit
 24 *apisci,*

Nil metuunt jurare, nihil promittere par-
cunt,

Sed simul ac cupida mentis satiata libido est,
Dicta nihil metuere, nihil per juris vu-
rant.

20 *Neque sponsalia † ante legitimam æta-*
tem contracta, per verba de presenti,
servata forma concilii carnali copula se-
quuta, transeunt in matrimonium, nisi
post ætatem legitimam denuo eadem
forma servetur, ut ibi super eod. cap. 1. sub
titulo Squilacen.

Et cum libera debeant esse conjugia,
 21 † *neque à judice metus inferri debeat*
sponsus, ubi agitur de coactione, ne eorū
consensus auferatur, oportet, ut hæc sit
moderata coactio, dummodo sponsalia
non sint rata, unde, si iudex videat spon-
 26 *sum ita obstinatum esse, ut libere consen-*
tire conjugio nolit, regulariter, potius
monitione uti debet, quàm exactissima
 27 *coactione, ex qua consensus securus, nec*

liber esset, nec verè consensus dici pos-
 set, saltem ad hujusmodi sacramentum;
 22 † *atque difficiles, infelicesque exitus è*
talibus nuptiis evenire solent, quæ qui-
dem vitanda sunt, ut inquit text. in cap.
requisivit. de sponsal. quòd iudicibus eccle-
 23 *siasticis jungitur, ne forte eorum aucto-*
ritate, a que indiscreta coactione † ma-
trimonia quæ nulla sunt, deficiente con-
sensu, adulteria forent, ut post Fortun. in
cap. 1. n. 30. de pact. tenet Covar. in cap.
 4. *1. par. n. 4. & §. eod. tit. de spons. cu-*
jus opinionem sequi videtur, uti in judi-
cando tutiorem, sacra congreg. conc. su-
 per eod. cap. 1. *de reformat. matr. sess. 24. sub*
 titul. eadem. *Messan. & §. qui promiserunt.*
 † *Si autem fuissent sponsalia contracta*
 sub *conditione impossibili, vel turpi,*
 dummodo non contra substantiam ma-
 trimonii, sunt valida, quia tunc conditio
 pro non adjecta habetur, *d. cap. de illu. c.*
per tuas, & c. fin. eod. tit.

25 *Deus autem † inter juramentum, &*
loquelam nostram, nullam voluit esse
differentiam. gloss. fin. in cap. juramenti.
 22. *quæst. 5. gloss. fin. in cap. clericus, de*
jurejur. gloss. in cap. 1. in fin. de pact. Abb.
in cap. qualiter. circa si. eod. tit. Archid.
in cap. 1. de sepult. in 6. Card. Zaba. in c.
ad aures. in 4. quæst. quòd me. caus. & in
cap. debitores. de jurejur. tamen solidius
 substat, ubi juramentum interponitur,
 & plus operatur sacramentum quàm nu-
 da promissio, *ut c. debitores de jurejurat.*
 & *d. gl. fin. 22. q. 5. in foro autem con-*
 26 *tentioso † nuda promissione, quis cogi*
non potest, licet de jure canonico ex nu-
 do pacto oriatur actio, ead. *gloss. fin. in c.*
juramenti 22. q. 5. c. 1. cap. qualiter. de
 27 *pact. & cap. judicante, de testam. † sed ex*
 vi spon-

sponsaliorum juratorum de futuro promittens, ad solemnizandum matrimonium, sicut ante concilium cogi poterat, ut in cap. ex litteris. 2. de sponsal. & Matrim. & in decis. super d. cap. 1. sub tit. Venet. & Brixien. sess. 24. quia sponsalia per verba de futuro sunt relicta à sacro concilio in illis terminis juris communis, in quibus erant ante concilium, ut ibidem in decis. sub tit. Burgen. ita quòd licet aliqui teneant, quòd, quamvis sponsalia non sint jurata, adhuc promittens cogi possit ad observandam promissionem, ut per Abb. in d. cap. ex litteris. n. 3. & Surd. consil. 364. n. 8. 9. & 10. lib. 3. communis tamen opinio est, quòd, cessante juramento, non sit locus coactioni, à qua ecclesia debet abstinere, ut post D. Thom. tenet Sylvester. in summ. in verb. sponsalia. q. 4. & est text. in cap. ex litteris de sponsal. solemnizationi autem matrimonii debent præcedere tres denunciations, servata forma d. decreti. cap. 1. de reform. matr. sess. 24.

28 Qui verò † sponsalia contraxit per verba de futuro, etiam sine juramento, si postea cum alia similia sponsalia, sine, vel cum juramento contraxerit, in foro conscientie tenetur cum prima contrahere per verba de presenti, secus autem, si cum secunda, & non cum prima fuerit matrimonium per verba de presenti celebratum, quia tunc sponsalia præcedentia cum alia contracta solvuntur, cap. si cui, & cap. si inter. de sponsal. † solvuntur etiam sponsalia per verba de futuro, mutuo consensu contrahentium etiam si fuerint jurata, quia illud juramentum principaliter est practicum ad commodum hominis, & ab homine remitti potest.

cap. 2. & ibi gloss. fin. & Abb. n. 3. & n. 5. & Felyn. n. 16. de sponsalib. Fornicatione secuta sponsi, vel sponsæ sponsalia solvuntur, quia tunc non tenetur alter matrimonium contrahere, sed, si vult, erit absolvendus. gl. fin. in cap. sic quispe. 27. q. 2. c. quemadmodum, & ibi Abb. n. 4. de jurejur. idem Abb. in consil. 48. n. 1. vol. 1. quod procedit, etiam si sponsa per vim fuisset cognita, quia, nec tunc vir cogi posset ipsam in uxorem ducere, cap. raptor cum seq. 27. q. 2. glossa in d. cap. quemadmodum. in ver. oculos in fin. quia nemo est cogendus ad contrahendam bigamiam. Joan. Andr. in dicto cap. quemadmodum. & ibi Abb. n. 12. & Imol. de jurejur. semper enim subintelligitur conditio, quòd promissio valeat, nisi sponsa fornicetur, ut cap. quemadmodum, extra de jurejur. Absentia sponsi, si per orbem vagetur, & nescitur in quo loco sit, quo casu de jure civili tenebatur sponsa expectare per triennium, ut in l. 2. C. de repud. & si erat in Provincia, per biennium l. 2. C. de spons. sed de jure canonico, quòd est servandum, sponsa non tenetur expectare virum per orbem vagantem, sed potest cum alio matrimonium contrahere, & non expectare, cap. de illa, ibi, quod liberum erit mulieribus. & ibi Abb. nu. 2. Cardin. & Præpos. de sponsal. verbum enim † liberum, denotat, quòd non requiratur aliqua licentia, nec expectare teneatur gl. ff. in elem. dudum. §. si verò videm, in verb. libere. de sepult. Abb. in cap. 1. n. 4. de off. ord. & Dec. in cap. que in ecclesiarum. num. 3. de constit. lapsu temporis in sponsaliorum contractu constituti ad matrimonium contrahendum sponsalia per verba de futuro dissolvuntur,

tur, *cap. sicut desponsal.* quia, quando terminus adjicitur sponsalibus ad limitandam obligationem, & ad eam retrin-gendam ita, ut elapso tempore expiret, tunc exinguitur obligatio. *l. si fidejussor. §. final. ff. mand. l. obligationum fere. §. 1. ff. de actio & oblig. l. damni, §. Sabini, ff. de dam. insect. gl. in d. c. sicut. in verb. ad statutum, & ibi Abb. num. 11.*

Per ingressum religionis, professione secuta, sponsalia per verba de futuro solvuntur, quo casu solvitur etiam matrimonium solemnizatum, & non consummatum. *cap. commissum, de sponsal. cap. ex publico, & c. ex parte de convers. conjug. & concil. Trid. can. 6. de sacr. matr. sess. 24. propter lepram, vel deformitatem corporis supervenientem, cap. quemadmodum, de jurejur. & cap. litteras. de conjug. leprof.*

Dissolvuntur etiam sponsalia per verba de futuro, copula non subsecuta, per supervenientem copulam cum ea, quæ sponsæ est in primo, vel secundo gradu consanguinitatis conjuncta, conc. Trid. in c. 4. de resor. matr. sess. 24. Pius V. in litteris, de quibus in Bull. Rom. cap. 24. & sacra congreg. conc. super eod. cap. 4. §. quidam contraxerat, & pluribus aliis casibus, sequentibus versibus comprehensis. Lepra superveniens, furor, ordo, sanguis, & absens. Lætaq; virginitas, membri damnum, minor ætas. Et hæc lapsus, fideique remissio proterfus, Spon-sos dissociant, & vota futura retractant, gloss. fin. in d. cap. sic quippe. 27. quest. 2.

31 Puberes matrimonium † legitime contrahere possunt, & ad matrimonium contrahendum requiritur plena puber-

tas, & quod in masculo annus decimus-quartus, & in foemina duodecimus sit completus, vel saltem ultimus dies anni fuerit coeptus. *Corn. conf. 116. col. 2. in princip. vol. 3. Dec. confil. 603. num. 4. & post Hist. lo. And. & Burr. quos citat, Surd. conf. 364. num. 1. lib. 3.* Nam de jure antiquo matrimonium erat validum inter proximos pubertati, si malitia supplebat ætatem, ut coire possent, *cap. puberes, & cap. de illis 2. de despons. impube. instit. de nupt. in princ. & ibi add. ad gloss. in verb. puberes. Bar in l. pupillari in fin. ff. de vulg. & pup. subst. & Bald. in l. precibus. C. de impub. & al. substit.*

Plures enim dantur † casus, quibus impuberes liberos procrearunt. S. Hieron. ep. 75. ad Ditamum refert, quod Salomon, & Acham in undecimo ætatis anno liberos procrearunt, & narrat S. Greg. in suo dialogo de quodam puero, qui in novennio nutricem prægnantem reddidit, ut refert gloss. in cap. 1. quest. 1. & Abb. in cap. puberes, num. 3. de spons. impub. Qui enim generare potest impubes, ad matrimonium contrahendum pro pubere habetur, & si intra tempora pubertatis filios suscepit, pupillaris substitutio evanescit, *Bar. in d. l. in pupillari, n. 8.* & quod ad vinculum ante copulam matrimonium legitime contractum, est perfectum, & sanctum, ex sanctitate Sacramenti, † ut fuit inter Beatam Mariam, & Joseph. *cap. beata, & c. conjux. cum seqq. 27. quest. 2.* Et est Sacramentum à Deo institutum, quod dissolvi non potest ex supradeductis, gratiamq; confert, *Ab. in cap. cum in Ecclesia, num. 2. de simon. qui verò matrimonium gratiam conferre negat anathematis poenam incurrit, concil. Trident.*

Trident.

Tridentin. canon. 1. de sacr. matrim. sess. 24.

34 Matrimonium ¶ aliud legitimum, & non ratum: aliud ratum, & non legitimum: & aliud legitimum, & ratum. Legitimum, ac ratum est, quod legitimo consensu in facie S. Matris Ecclesie contrahitur servata forma concilij Trident. c. 1. de reform. matrim. sess. 24. & c. fin. qu. 1. Matrimonium legitimum, & non ratum est; illud, quod inter infideles legali institutione, vel Provincie moribus contrahitur, inter quos non est ratum, quia non est firmum sed est violabile, quia dato libello repudij licet eis ab invicem recedere, & alijs copulari, lege fori, & non lege poli, quam non sequuntur, dicto. c. fin. vers. legitimum. Ratum, & non legitimum est illorum fidelium, qui contemptis omnibus solemnitatibus, solo affectu aliquam sibi in conjugem copulant, ut in eod. c. fin. in fin. quod est probatum, atque concubinatus potius, quam matrimonium dicendum, ita quod filii, qui ab eis nascuntur, non sint legitimi; quia inter catholicos nullum extat matrimonium, solemnitatibus non servatis, concil. Trid. c. 1. §. qui aliter. de reform. matr. sess. 24. & consummatum est quodlibet matrimonium carnali copula subsecuta, c. super eod. de cond. appost.

35 Rata verò, ¶ & non legitima sunt etiam matrimonia clandestina, à sacro concilio prohibita, ut dicto cap. 1. de reform. matr. clandestine verò contrahentes carnali copula subsecuta, non possunt cogi ad invicem matrimonium solemnizandum, servata forma concilij. Si verò sponsalia per verba de futuro, cum juramento contraxerint, tunc servandum est jus commune, ut in decis. super eod. cap. 1. §. qui con-

traxerunt. Matrimonia enim hujusmodi clandestina à concilio prohibentur, non autem promissiones, quæ matrimonia præcedere solent, sed factæ sicut ante concilium suat servandæ, cum sponsalia ¶ de futuro à concilio fuerint intacta, & remanserint in dispositione juris communis, ut super eod. cap. 1. fuit decisum, in decis. sub tit. Burgensat.

37 An autem matrimonia ¶ clandestina inter puberem, & impuberem, in sponsalia de futuro resolvantur, ex dispositione, c. 1. de desponsat. impub. lib. 6. sacra congreg. conc. censuit, hæc matrimonia resolvi in sponsalia de futuro, ut in decis. super d. cap. 1. sub tit. Valentin. & alia. sub nu. 396. proles vero suscepta in matrimoniis clandestinis, nisi servata forma concilij matrimonia convalidentur, erit illegitima, ut ibid. super eod. fuit decisum, in §. quid de prole.

38 Matrimonia contrahenda, ¶ in ecclesiis Parochialibus, sub quibus contrahentes commorantur, tribus festivis diebus, inter Missarum solemnias, tribus distinctis vicibus, à propriis contrahentium Parochis publicè debent denunciari, ut infra illum terminum, si aliquod legitimum obster impedimentum possit propalari, ita quod impedimento detecto, nec ad copulam, nec ad ulteriora procedatur, & si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonij in facie Ecclesie devenitur; ubi parochus, & viro, & muliere interrogatis, & eorum mutuo consensu per verba, vis, volo, intellecto, dicat, ego vos in matrimonium conjungo in nomine Patris, & Filij & Spiritus sancti, c. si inter de sponsal. c. cum inhibito. de land. despons. & concil. Tridentin. cap. 1. de refor.

matr. ſeſſ. 24. Aliter autem quam parochus, vel alio ſacerdote de ipſius parochi, vel Ordinarij licentia, & duobus, vel tribus teſtibus præſentibus matrimonium contrahere⁴¹ attentantibus, ad contrahendum omnino inhabiles redduntur, contractusque ſunt irriti, & nulli, ut in dicto cap. §. qui aliter.

39 Verba enim præfata ¶ ſunt intelligenda etiam de parocho adhuc ad ſacerdotium non promotum, nempe, quia adhuc non fuerit elapſus annus, qui conceditur ſibi à jure ad faciendum ſe ad illud promoveri; juxta cap. licet, de elect. in 6. prout in dicta congregatione fuit reſolutum, & Clemens VIII. approbavit, ut ibidem ſuper eodem cap. 1. fuit deciſum in §. qui aliter. Neque pertinet ad ſubſtantiam matrimonij, ut parochus aliqua verba proferat; id eoque valet matrimonium, quamvis verba exprimentia conſenſum prolata ſint⁴² tantum à contrahentibus, dummodo parochus adhibitus à contrahentibus ſit præſens, & intelligat id, quod agitur, licet diſſentiat, & contradicat: nam præſentia parochi ſufficiat abſque ipſius parochi verbis: dicta congreg. ibidem ſuper eod. cap. non pertinet, & §. Provincia ritum. ideoque parochus eſt neceſſarius in celebratione matrimonij, ut licet denunciations fuerint factæ, ac ſecuta copula, nihilominus ma-⁴³rimonium non tenet, ſi præſens non fuerit. Quod ſi contrahentes ſint diverſarum parochiarum, ſufficit, ut ſit parochus, ſive viri, ſive mulieris, ut ibidem ſuper eodem cap. 1. ſub titulo Civitatis Caſtelli, & Brundusini.

50 Contrahentes ¶ non præſente parocho, ſed ſolis teſtibus, ſunt graviter puniendi, & proles exinde ſuſcepta illegitima eſt, niſi

denuo legitimè contraxerint, ut in declar. ibid. ſub tit. Tergeſt. Aquilan. & Viſerbien. Contractum tamen etiam cum præſentia ¶ parochi, & teſtium matrimonium ab impuberibus, etiam ſervata hac forma, non valet, hac nempe ratione, quia, cum eſſent impuberes, licet ſervaverint formam hic præſcriptam, nihilominus matrimonium non tenuit, cum eſſent incapaces, & facti poſtea puberes tenebuntur iterum hanc formam ſervare, ut ibidem ſuper eo. c. 1. in declarat. ſub titulo Meliten. & §. matrimonium contractum.

Matrimonium autem, ſine proprio parocho ¶ contractum adeo eſt irritum, ut ſuſtineri non poſſit, concil. Trident. d. cap. 1. §. qui aliter. & decretum irritans ibi appoſitum annullat illud ipſo jure, c. ſi eo tempore, de elect. in 6. cum alijs ſupra allegatis.

Neque ¶ tenet matrimonium contractum coram clerico deputato à parocho, ut tit. Venetiarum idem ſuper eod. cap. 1. eſt tamen validum illud matrimonium, quod celebratum fuit ab alio de conſenſu Epilcopi tamquam à proprio parocho, etiam quod Epilcopus crederet, eſſe vocatum proprium Parochum, ut ibidem ſub tit. Amerin. item, & de conſenſu vicarij, ut ibidem ſuper dicto cap. 1. ſub tit. Cremonen. & §. ſeu ordinarij, quemadmodum ¶ etiam valet contractum coram preſbytero, qui ſe parochum putabat ex cauſa vicinitatis, aut alia verifiſimili, etiam ſi non fuerint factæ denunciations in propria parochia, ut tit. Patavin. & contractum coram coadjutore, ſeu ſacerdote deputato à coadjutore Vicarij conſtitutj, ab eo, qui habet curam animarum, ut ibidem ſub tit. Dromoren. & §. vicarij etiam, & §. matrimonium

num. Qua forma dicti cap. 1. etiam inter hereticos non servata, matrimonia contracta sunt irrita, si in parochia, ubi sponsi degunt, Conc. publicatum fuit, secus si non fuisset publicatum, *ibidem tit. Brixien. Daventin.* proprius quoque parochus sponso etiam benedicere debet, non obstante quacunque consuetudine contraria, etiam immemorabili, *ut ibid. tit. Amerin. Brugnat.*

Denunciations autem, si omittentur, et per hoc matrimonium non esset irritum, servatis tamen cæteris requisitis, *ut ibid. in decis. sub tit. Augustin. Spoletan. & Bonon. & S. omisio denunciatio-num.*

Ad essentiam matrimonij duo sunt necessaria, substantia, id est materia, & forma, *gloss. in cap. tua nos. in verb. nec forma, de spons. & forma sunt verba exprimentia consensum de præsentis, vis, volo, alteroque dicente, ego te in meam accipio, & ego te accipio in meum, dicto cap. si inter. eod. titulo substantia est ipse consensus, ut dicta gloss. in cap. tua, & ibi Abb. num. 10.*

et quamvis matrimonium dicta duo exigat, est tamen res simplex, & individua, *27. quæst. 2. in princip. §. eos autem. Benedictionem quoque à proprio parochio, vel alio sacerdote de licentia tamen Ordinarij, vel ipsius parochi, antequam conjuges ad matrimonij consummationem procedant, in templo suscipere debent, cap. aliter. cap. nullus, cap. sponsus, & c. femina. 30. quæst. 5.*

¶ Dummodo autem proprius parochus præsens sit, in privatis etiam domibus matrimonia possunt celebrari, licet maxime deceat, ut in Ecclesia celebrentur; ut in decis. Sacramen. Conc. super dicto cap. 1.

de reform. matr. sub tit. Segobien. & Perusin. & consuetudo celebrandi matrimonium ante portam Ecclesiæ non est sublata à Concil. quod nec cogit ad illius observantiam, sed hortatur, *ut in eisdem decis. super eodem cap. 1. sub tit. Hieracen.*

Nam licet concilium Trident. d. cap. 1. §. præterea, tantum hortetur, ut conjuges ante benedictionem sacerdotalem in templo suscipiendam in eadem domo non cohabitent, & propterea non videatur obligare, sed consulere, cum exhortatio liberam voluntatem excitet, & non obliget, *6. fin. in fin. 4. dist. gl. in c. 1. vers. statuta, & ibi Abb. num. 9. & Felyn. num. 20. de constitut. hortantur, ut in eadem domo non cohabitent, sed, quoad culpam, decreta antiqua non relaxavit, quæ propterea sunt reservanda, & hortantur, ne cohabitent, ut non solum abstineant à copula, sed, ut removeatur suspicio, quæ ex habitatione oriri potest, unde inducta in argumentum contrarium effectum operari non possunt, l. legata inutiliter. ff. de adim. legat.*

Hortantur et præterea contrahentes, ut antequam contrahant, vel saltem triduo ante consummationem matrimonij sua peccata confiteantur, & ad sanctissimum Sacramentum Eucharistiæ piè accedant, alijs laudabilibus consuetudinibus servari solitis omnino retentis, *ut in eod. c. 1. §. profitemur, de reform. matr.* ex quo colligitur mens sacri concilij, quod antiqua decreta laudabilia noluit immutare.

In matrimoniorum celebratione prædictæ denunciations semper fieri debent, nisi aliquando probabilis fuerit suspicio, matrimonium malitiosè impediri posse, quo casu, vel una tantum denunciatione præcedente, vel saltem parochio-

P p 2 & duo,

& duobus, vel tribus testibus presentibus, matrimonium est celebrandum, & ante illius consummationem debent fieri denunciations, ut si subsint impedimenta, detegantur, nisi Ordinario visum fuerit, ut denunciations remittantur, quod illius prudentiæ, & iudicio à sacro concilio fuit remissum, ut in dicto c. 1. §. quod si aliquando, de reformat. matr. & quia ob varia impedimenta, pluribusque de causis licentiæ de contrahendo unica denunciatione pro tribus facta, & quandoque omnibus denunciationsibus, interstantes in Ecclesia, vel etiam in domo à quampluribus requiruntur, dubitari potest, an Ordinarius illas concedere possit, cum videatur, quod sic, ex illis verbis in d. §. ibi, nisi Ordinarius ipse expedire iudicaverit, ut prædictæ denunciations remittantur, quod illius prudentiæ, & iudicio sancta synodus reliquit.

51 Idem, ¶ cum ejus iudicio relinquatur, illas ad ejus libitum concedere posse videtur, quia iudicium pro voluntate habetur, glo. in l. i. h. a. §. Lutus 2. in verb. iudicio. ff. de fideicommiss. liber. & Bar. in l. sic num. 2. ff. de leg. 1. & cum diversimodè per Ordinarios servetur, quorum aliqui licentias unicam pro tribus in Ecclesia passim concedunt, & plures etiam interstantes admittunt, ab aliquibus non ita de facillimò raro, & non sine urgente causa conceduntur, ¶ putò, quod non sine causa in d. §. expressa, vel alia, quæ animum Ordinarii movere valeat, ut quando probabilis adesset suscipio, matrimonium impediri posse, concedi possint, quia verbum, illius prudentiæ, importat arbitrium boni viri, c. de precariis. cum seq. 10. qu. 2. c. 2. c. ne innitarius, de constit. Abb. in c. 1. nu. 18. de seq. poss. & fruct. & Jas. in l. si sic, nu. 9. ff. de leg. 1. hoc i-

dem importat verbum, iudicio; quicquid dixerint gl. & Bart. supra in contrarium, qui reprobantur per gl. in c. tua, in vers. iudicaverit, 36. q. 2. Bart. qui se ipsum correxit, & glos. reprobavit in extravag. ad reprim. in verb. videbitur, n. 4. & Jas. qui alios citat, in d. l. si sic, num. 7. Ideo, facultate ipsius concessa debent Ordinarii uti arbitrio boni viri regulata ratione, l. vir. bonus ff. de iudic. sol. Bar. in d. extravag. ad reprim. in verb. videbitur, nu. 2. in fin. & Corn. consil. 239. in princ. vol. 3.

53 Regulariter ¶ enim à proprio parochio tres denunciations fieri debent, & limitatur regula, si aliquando probabilis fuerit suscipio matrimonium malitiosè impediri posse, & arbitrium Ordinarii concessum habebit locum in casu limitato, quo propterea ad libitum uti non licet, quia limitata causa limitatum producit effectum, cum servo. in princ. & ibi Bald. ff. de contrahend. empt. cap. quod super his, de vot. & vot. redemp. glos. in clem. 1. in verb. restituat. de sequ. poss. & fruct. & Tiraq. in tractat. cess. caus. par. 1. numer. 142. & limitata causa privilegij operatur quod privilegium extra suos limites trahi non possit, l. in agris. ff. de acquirend. rerum domin. & Felya. in cap. si quando, numer. 4. de rescrip.

54 Denunciations ¶ huiusmodi omitti possunt, quando dubitatur, quod propter factiones matrimonia de facto possint impediri, dummodo contrahentes sint legitimiæ ætatis, & in eorum plena libertate, ac omni dolo, & fraude cessante, tum aliquibus in locis, in quibus ad impedienda matrimonia sæpius sortilegia, & maleficia committuntur, ut in cas. si per sortilias. 33. qu. 1. gl. in c. fraternitatu in verb. divi.

divinum. de frigid. & males. quia quando ob maleficium non possunt matrimonia consummari, oriuntur iurgia inter conjuges, & quandoque graves lites, & etiam inimicitiae inter consanguineos, quae, quantum fieri potest, debent evitari, cum ad componendum inimicitias videamus, quod Sedes Apostolica in gradibus consanguinitatis solet dispensare, multo magis videtur, quod possint denunciations omitti. Possunt etiam omitti, quando agitur inter graves, & principales personas Ordinariis, & aliis gravibus personis notis, inter quas propterea Ordinarii certo sciunt, nullum extare impedimentum, quominus possint invicem matrimonialiter copulari, quia cum denunciations fieri debeant principaliter, ut detegantur, si extant, impedimenta; & Ordinarius sit certus, nullum obstare impedimentum, cum tunc cesset causa, propter quam denunciations fieri debent, cessare videtur dicti decreti concilii dispositio, cap. & si Christus circa fin. de iurejurand. cap. cum cessante, in princ. de appell. & cap. cum infirmitas. de poenit. & remiss. & non solum ex causis supra expressis possunt omitti denunciations, sed etiam ex aliis Ordinario benevisis, qui has denunciations remittere potest, etiam post matrimonium, & ante illius consummationem, ut in decis. ejusdem sacrae Congreg. super d. cap. 1. de refor. sub tit. verus. & ultimo, sub die 15. Iul. 1596.

55 Abbates vero, & commendatarii in eorum Abbatibus, in quibus habent etiam iura Episcopalia, dictas denunciations sine speciali concessione Apostolica remittere non possunt, ut ibidem in decis. sub tit. nullius. seu Farsen. Veronen.

Quamvis enim nuptiarum solemnitates, certis anni temporibus, etiam prohibita reperiantur, cap. non oportet, il. 2. 23. q. 4. & concil. Trid. cap. 10. de reform. matrim. sess. 24. tamen etiam tempore prohibito sine nuptiarum solemnitatibus matrimonium contrahi potest, cum tantum solemnitates, & non matrimonia sint prohibita, glossa in cap. capellanus. in ver. quocunque. extra de fer. & ibi Abb. num. 2. & num. 4. Immo, absque solemnitate nuptiarum, & sine solemnitate in domum his temporibus matrimonium per carnis copulam potest consummari alias legitime celebratum, ut post Caietan. in Summ. in verb. matrimonium, qui contrarium tenentes, ut sine ratione loquentes reprobant, tenet Navar. in cap. 22. de imped. interd. & fer. num. 71. in fin. tom. 3. quae opinio quo ad carnalem copulam fuit reprobata a sacra congreg. conc. Trid. super cap. 10. d. sess. 24. tit. Veronen. ubi pariter declarat, quocunque tempore posse matrimonium contrahi coram paroco: sed quod nuptiarum solemnitates, convivium, translationes ad domum, & carnalis consummatio certis temporibus prohibentur.

58 Contrahi potest matrimonium inter absentes per procuratorem ad hoc specialiter constitutum, quia non sufficeret generale mandatum, nisi speciale sit ad matrimonium contrahendum cum certa persona nominata, c. si. & ibi gl. in verb. speciale. de procu. in 6. l. generali. ff. de rit. nup. Ab. in c. in causis. n. 15. de el. in conf. 114. n. 6. vol. 2.

59 Et pluribus ex causis impeditur matrimonium praecipue sequentibus verbis comprehensis: Error, conditio, votum, cognatio, crimen, Cultus, disparitas,

vis, ordo, ligamen, honestas. Si sis affinis, si forte coire nequibis.

Primò, error personæ, si quis contrahat cum secundo genita putans contrahere cum primogenita pulchriori, vel di-
61 tiori, aut cum Berta, putans contrahere cum Gemma, quia tunc, cum sit error in persona, contractus non valet, quia errans non consentit, & nullum erit matrimonium, cap. 1. num. 24. questione 1. l. si per errorem. ff. de iurisd. omn. iud. l. 2. in prin. ff. de iud. l. cum testamentum, & l. non idcirco. C. de iur. & fact. ignor.

Secundò, conditionis error, ut si quis
61 liber putans contrahere cum libera, contrahat cum ancilla, & contra, si femina libera putans contrahere cum libero, cum seruo contraxerit, non tenet matrimonium, d. cap. 1. 29. quest. 1. cap. si quis ingenuus, & cap. si femina, 29. quest. 2. & cap. proposuit, de conjug. serv. & ibi Abb. num. 1. & num. 5. & cap. fin. eo. tit. nisi postea cognita conditione servili, matrimonium per cohabitationem, & copulam subsecutam ratum habeatur, quia tunc matrimonium dirimi non potest, d. cap. proposuit, & ibi Abb. num. 3.

60 Tertiò † votum, quod est duplex, scilicet simplex, & solemne: simplex impedit matrimonium, sed non dirimit, si contra votum matrimonium contrahatur, licet contrahens peccet, & pœnitentiam peragere teneatur, cap. si vir. 27. dist. cap. consuluit, & cap. rursus, qui cler. vel vo. solemne. Per quòd matrimonium contractum dissolvitur, est, quando quis sacros ordines suscepit, aut professi nem tacitam, vel expressam in aliqua religione approbata emisit, ut cap. 1. de vot. & vot. redemp. & ibi gloss. 2. & 3. in 6. cap.

presbyterii. 27. & cap. aliter 31. dist. cap. voventibus. 17. quest. 1. cap. 2. & 3. qui cler. vel vo. & concil. Trident. can. 9. de sacram. sess. 24.

61 Quartò, † cognatio, quæ est triplex, impediens & dirimens matrimonium, scilicet, carnalis, spiritualis, & legalis. Carnalis, quæ hodie usque ad quartum gradum extenditur de iure canonico computando, ut in c. non debet. de consang. & affin. propter fornicationem autem ad secundum tantum, conc. Trident. in cap. 4. de reform. matr. sess. 24.

† Contractum verò in gradu prohibito non tenet, & filii, qui ex eo suscipiuntur, sunt illegitimi: cap. fin. §. si quis verò, de clandest. de spons. clem. unic. de consanguinit. & affin. & conc. Trident. cap. 1. de ref. matr. sess. 24. Spiritualis cognatio est, quæ inter puerum baptizatum, & illius patrem, & matrem, & baptizantes, qui patrini vocantur, baptizati que patris, & matrem, inter quos tantum spiritualis cognatio, contrahitur, cap. in catechismo, & cap. non plures, de consecrat. dist. 4. c. quamvis, de cognat. spirit. in 6. concil. Trident. c. 2. de refo. matr. sess. 24. & Pius V. in Bull. cap. 24. §. nos piarum mentium. Nec ultra duo patrini, videlicet, unus, & una ad summum esse possunt, dicto cap. 2. de reform. matr. & non obstante quacunque consuetudine, sive potius corruptela, nunquam tertius patrinus est adhibendus, ut in decis. super eod. cap. 2. de reform. matr. sess. 24. sub lit. Tergestin. Si vero duo viri fuerint designati ad suscipiendum baptizatum, & unus astiterit, non tamen tetigerit, cum tangente tantum contracta est cognatio spiritualis, quamvis ambo pro patrinis descripti

scripti reperiantur, ut ibi, in dec. sub tit. Crem.
Sed quia ardua est controversia inter do-
ctores; † An procurator pro alio baptis-
mointerveniens, principali, vel sibi acqui-
rat cognationem spirituales, quod se-
cum, non autem cum mandante spiritualis
cognatio contrahatur, tenet Bart. in l. 64
gallus, §: forsit an, num. 2. ff. de lib. & post.
quem sequitur Rom. sing. 54. eandem o-
pinionem tenet, Io. And. in regula potest
quis, in mercur. archid. in cap. 1. in 1. colu.
de cogn. spirit. in 6. & post alios, quos citat,
tenet Ias. qui hanc dicit esse communem
opinionem, in d. l. gallus, §: forsit an num. 15.
& 26 ff. de lib. & post. quam opinionem
sequitur Sylvest. in ver. matrimonium, 8. q.
7. §. 14. Sot. in sentent. dist. 41. art. 2. ca-
lum. ult. Ledel. de mag. matr. sacr. qui de
personis principum, & magnatum in ter-
minis loquitur in add. ad 3. part. q. 56. art.
3. colum. penult. Alphons. de ver. cru. in
spec. conjug. art. 56. inter quos oria. cogn.
spir. num. 7. & Card. Tolet. in instruct.
Sacerd. l. 7. cap. 2. vers. hinc fit tertio. Ra-
tionem autem dictæ conclusionis esse, quia
ad contrahendam hanc cognationem spi-
rituales est necessaria actio realis tangen-
di, quæ quidem actio non fit per Principes,
aut magnates, sed per procuratores, tenet
Ledel. d. q. 56. art. 3. colum. penult. §. ex
resolutione, ut videtur probare text. in cap.
ad limina ibi, propriu manibus retinendo sus-
cepit, 30. q. 1. quem ponderavit Ias. loco
supra citato num. 13. sed in his præsumitur
ex Papæ dispensatione contrahi.

Contrariam tamen opinionem tenet
Cardin. in cap. veniens, ubi etiam Abb. n.
4. ibi, sed post factum placet mihi opinio
contraria, de cogn. spirit. Feder. de sen-
consil. 15. Bald. in l. unic. §. ne autem, n.

16. C. de cad. tel. & hanc opinionem esse
communem testatur Felin. in cap. licet, ex
quadam, num. 1. sub. ver. & ratio predicto-
rum, de test. quam ego teneo, uti veriore,
& servandam, sequentibus rationibus.

Regulariter enim † quisque actus po-
test explicari per procuratorem, nisi ex-
pressè sit prohibitus à jure, ut l. 1. §. rur-
sus, ff. de procur. & cap. potest quis per ali-
um, de reg. jur. in 6.

Sed tantum abest, quod iste actus sit
prohibitus, quod inter magnos Principes
à communiter accidentibus procuratores
constituuntur ad pueros de sacro fonte
levandos, & ita viget consuetudo, de qua
testatur Bald. in d. l. 1. §. ne autem, nu. 16.
C. de cad. tol. & Sylvest. in d. ver. matri-
monium, 8. quest. 7. §. 16. in fin. & hanc
opinionem uti veram tenet sacra congreg.
conc. super cap. 2. de reform. matr. sess. 24.
in decis. sub tit. Veronen. ubi declarat, quod
duo viri possunt suscipere puerum de ba-
ptismo, unus pro se, & alter, ut procurator
mulieris, & iste procurator non sibi, sed
mandanti cognationem acquirit.

Nec potest subsistere quod procura-
tor, qui nomine alieno puerum de sacro
fonte levat, ipse contrahat affinitatem; ut
tenet Io. And. in d. cap. potest quis, quia †
ubi non est consensus alterius, non nascitur
obligatio, l. in omnibus, & l. consensus, ff. de
act. & oblig. Sylvest. in ead. q. 7. §. 15.
vers. sed dicendum, & actus agentium non
operatur ultra eorum intentionem, l. non
dubium, & ibi Bart. n. 1. ff. si cert. pet. & Rot.
decis. 14. num. 3. de prob. in nov.

Nec valet argumentum desumptum à
procuratore, quod tunc procurator ille
delegatus, sit verè susceptor cognationem
contrahens, sicuti, si Papa officium
confit:

confirmandi simplici presbytero committeret, tunc non Papa, sed ille presbyter esset confirmator, & cognationem spirituales contraheret. *Sot. in 4. sent. ead. dist. 42. artic. 2. colum. ult. & Ledesm. ead. quest. 56. artic. 3. §. ex resolutione, in si. quia delegatus à Papa ad sacramentum confirmationis conferendum, accipit potestatem à Papa confirmandi nomine proprio, & propterea ipse contrahit affinitatem, procurator vero constituitur ad explendum actum alieno nomine, & hoc casu ad tangendum nomine constituentis, & ideo constituenti, non sibi cognationem acquirit, ex sententia sacre congregationis, de qua supra, sub tit. Veronen. & cum casus sint diversi, ex diversis non infertur, l. papinianus exuli, ff. de minor.*

⁶⁶ Suscipientes enim pueros, † de sacro fonte sunt illorum fidejussores apud Deum, illosque tenentur admonere, ut castitatem custodiant, justitiam diligant, charitatem teneant, ac symbolum, & orationem dominicam docere, ut *cap. vos ante omnia, de consecr. dist. 4. & fidejussio per procuratorem præstari potest. Bart. in l. si fraudator. num. 1. ff. de his que in frau. credit.*

Non obstat ratio deducta, quod ad contrahendam cognationem spirituales sit necessaria actio realis tangendi per text. in *cap. ad limina. 30. quest. 1. & Ledesm. loco supra citato*, quia ille text. narrat, quid factum sit, nempe patrem propriis manibus puerum de fonte levasse, & non dispositivè: quò casu argumentum à contratio sensu non valet, ultra quòd quæ in dispositione mandantur propriis manibus fieri debere, per alium ⁶⁸

fieri possunt, ut probat text. in *clemen. unic. §. prefatus itaque, in fin. de jurejur.* ubi Papa coronam, inquit, sibi per manus nostras debere concedi, quam tamen postea per manus cardinalis imponi fecit, ut in eadem *clem. §. & subsequenter*, & facit gloss. in *cap. cum Episcopus in ver. capere*, id est capi facere, de officio ordinarij in 6.

Cùm enim in levando puero † de sacro fonte non fiat actus præjudicialis, sed favorabilis, cùm hoc mediò inimicitia reconcilientur, & paces componantur, in actibus non præjudicialibus, quæ propriis manibus fieri debere leguntur, per alium fieri possunt, ut per text. in *d. §. prefatus itaque*, tenet Card. in *ead. clemen. 1. quam sequitur Felin. in cap. licet ex quadam. num. 1. post med. de testamen. & verba denotantia propriam personam aliquando interpretantur de tertia persona, ut satisfiat aliis juribus, ut per dictam gloss. quam ibi ponderat Dom. de offic. deleg. in 6. & Felin. in d. c. veniens, num. 1. post med. ver. & scias quidd.*

Nec est verum, ut contrariam opinionem tenentes sustinere conantur, quòd sit electa industria personæ, ad levandum puerum de sacro fonte, quia est electa tantum pro erudiendo levatum, quòd ultimum non abdicat à se levans per alium, & ita distinguit Abb. in *cap. veniens num. 4. de cogn. spir.* & melius Felin. in *d. cap. licet ex quadam. num. 1. vers. & ratio prædictorum*, & ubi non est electa industria personæ, admittitur substitutus, l. inter artifices, & ibi Bart. ff. de solut. & Felin. eod. vers. & ratio.

⁶⁸ Alia insurgit quæstio, † an cognatio spiritua-

spiritualis contrahatur postquam puer fuit in domo, necessitatis, aut alia de causa sine solemnitatibus baptizatus, quando postea in Ecclesia solemniter exorcizatur, & ungitur, & videtur, quod sic, & quod in privato baptismo cognatio spiritualis non contrahatur, sed tantum in solemnibus, quia ubi deficit solemnitas, non est proprie susceptor, tenet Sot. in 4. sentent. dist. 42. quest. 1. artic. 1. circ. fin. & Saur. de sacr. tom. 1. disput. 23 in com. in art. 8. quest. 67. ult. dub.

69 Dicta tamen opinio de jure non subsistit, quia in privato baptismo contrahitur spiritualis cognatio, ut per Navar. in c. 22 n. 40. & Covar. super 4 decret. par. 2. cap. 6. §. 4. nu. 4. & hanc esse communem opinionem, tenet Saur. loco supra citato, licet contrariam opinionem amplectatur, & male. Nec est verum, quod, quando puer causa necessitatis in domo baptizatus, postea in Ecclesia exorcizatur, & ungitur, contrahatur cognatio spiritualis impediens matrimonium contrahendum, & non dirimens contractum, per text. in cap. per catechismum, de cognat. spirit. in 6. & Navar. de c. 22. eod. n. 40 & nu. 72. quia dictum cap. per catechismum, quod sequitur Navar. & Tolet. in instruct. sacerdot. lib. 7. cap. 14. circa fin. habebit locum in catechismo adhibito ante baptismi administrationem, sed suscepto baptismo domi, 70 causa necessitatis, ex solemnitatibus, quæ postea in Ecclesia quandoque adhibentur, nulla contrahitur affinitas impediens, quominus matrimonium libere contrahi possit, ut super cap. 2. de reform. matr. sess. 24. fuit à sacro, congreg. decisum, in decis. sub tit. Mediolanen. & benedistinguit, text. in eo cap. per catechismum cujus dispo-

sitio reformata, & declarata fuit per sacrum concilium Tridentinum in d. c. 2. de reform. matr. sess. 24.

71 Concilium enim statuit, quod unus, & una baptizatum de baptismo suscipiant, inter quos, ac baptizatum ipsum, & illorum patrem, & matrem, ac inter baptizantem, & baptizatum baptizati que patrem, ac matrem tantum spiritualis cognatio contrahatur, omnibus inter alias personas hujus spiritualis cognationis impediens omnino sublatis, ut in eodem cap. 2. de reform. matrimon. & ita declaravit Pius V. ut in litteris sub dat. Romæ anno. 1566. ut in declaratoria, de qua in Bull. fol. 953

72 Ideo post baptismum necessitatis causa domi collatum, quo contrahitur cognatio spiritualis, alia denuo, quæ tantum impediatur, & non dirimat, ex solemnitatibus, quæ post baptismum in Ecclesia fiunt, ulla contrahi nequit, nec aliter judicari potest, obstante clausula, & ita ab omnibus judicari debere, decretoque irritanti, ubi in eadem declaratoria appolito, quæ clausula removet facultatem aliter judicandi, vel interpretandi ex alibi deductis, & ita tenuit S. Thom. in 3. par. quest. 67. art. ult. & Ledesin. quest. 56. art. 3. post. med. vers. & aliud dubium. quidquid dicat Toletus in contrarium.

73 Legalis cognatio est propinquitas, & adoptione alicujus in filium proveniens, l. adoptiones. ff. de adoption. gloss. in rubr. de cognat. leg. & Navar. in d. cap. 22. num. 44. & ideo, quæ per adoptionem soror alicujus esse coepit, quamdiu durat adoptio, inter ipsos matrimonium contrahi non potest, cap. 1. & 2. & cap. per adoptionem, 30. quest. 3. & cap. unic. de cognat. leg. inter

Qq quos,

- quos, quod impedimentum cognationis legalis procedat, trad. idem Navar. d. c. 2. 2. nu. 45. lib. 3.
- 74 Quintò, crimen, ¶ ut si quis cognovit 78
 consanguineam ejus, quam in uxorem du-
 cere intendit, *cap. si quis viduam, cap. qui
 dormierit, cap. concubuiisti, & cap. si quis
 cum noverca, 32. qu. 7. cap. 1. & cap. ex lit-
 teris, de eo qui cogno. consang. ux. sua.* sub-
 latis tamen omnibus difficultatibus, qui-
 bus gradibus propter affinitatem ex forni-
 catione contractam, cuius nota induce-
 retur, ¶ tenendum est inter eos tantum,
 qui in primo, & secundo gradu conjua-
 guntur, affinitatem restringi, ita quod ma-
 trimonium in ulterioribus gradibus con-
 tractum non dirimitur, *cap. 4. de reform.
 matrim. sess. 24.* imò contrahi potest. Pius
 V. in Bull. d. c. 24. § Pius Episcopus, il. 2. vers.
 76 & præterea, ¶ aut, si aliquam per adulteri-
 um polluerit, & fidem dederit, post mor-
 tem uxoris de eam secundò in uxorem du-
 cendo *ut c. fin. de eo, qui duxit, quam pol. per
 adul. vel, si quis machinatus sit in mortem
 mulieris, ut aliam, quam vivente prima car-
 naliter cognoverat, in conjugem haberet,
 c. laudabilem, de convers. infidel. c. super hoc.
 & c. significasti, de eo qui dux. in matr. quam
 pol. per adul.*
- 77 Sextò, & cultus disparitas, si unus sit ja-
 deus, vel paganus, & alter Christianus,
*l. ne quis, C. de jud. c. cave. 28. quest. 1. & gloss.
 2. in cap. super litteris de accus.* & cum ma-
 trimonium sit unum ex septem sacramen-
 tis à Christo domino institutum, *cap. ad
 abolendam, de heret. & conc. Trid. cap. 1.
 de sacr. matrim. ead. sess. 24.* infideles sunt
 incapaces sacramenti matrimonij, & om-
 nium aliorum sacramentorum, quæ reci-
 pere nemo potest, nisi fuerit baptizatus,
 cum sacramentum baptismatis sit ianua
 omnium sacramentorum, *gloss. 2. in d. c.
 cave. 28. qu. 1.*
- 78 Septimò, ¶ vis, vel metus, in constan-
 tem cadens virum, impedit matrimoni-
 um, quod debet esse liberum, *cap. requis-
 vit, & ibi Abb. numer. 2. de spons. cap. veni-
 ens, & cap. cum locum, & ibi Abb. nu. 2. eod.
 tit. & cap. significavit, de eo qui dux. in matr.
 quam pol. per adul.*
- 79 Unde inter raptorem, & raptam, quan-
 diu rapta in potestate raptoris existit, ma-
 trimonium esse non potest, *c. fin. de rap. c. a-
 pud omnipotentem, 36. qu. 2. & c. 6. de refor-
 matr. d. sess. 24.*
- 80 Quinimò raptores ¶ ac illis consili-
 um, auxilium, vel favorem præbentes,
 ipso jure sunt excommunicati, ac inta-
 mes, & mulieres raptas arbitrio judicis
 decenter dotare tenentur, *cap. eos, & cap. de
 puellis, 36. quast. 2. & eod. cap. 6. de reform.
 matr.*
- 81 Si autem dubitari contingeret, ¶ quod
 per vim, & metum puella contraxisset, es-
 set separandane ab eo, qui dicit, se mari-
 tum, raperetur, priusquam constaret, an
 in matrimonio cum illo consensisset, *c. cum
 locum, de spons. & ibi Innoc. & Host. in fin.
 & sequelrari debet, etiam quod sponsus, à
 quo prætenditur rapta, probaret matrimoni-
 um, servata forma concilij, contractum,
 & assereret consummatum, haberetque
 sponsam in propria dōmo, quapropter
 prætenderet, se esse in possessione mati-
 monij, quia nihilominus sponsæ voluntas
 esset exploranda, & pro exploratione vo-
 luntatis deberet puella poni in loco libe-
 ro, ubi nec ratione dominij, in quo ipsam
 morari contingat, nec alia ratione metum,
 aut violentiam timere posset, *c. cum locum,
 & ibi**

& ibi Inol. numer. 3. & Abb. numer. 4. & 5. de spons. cap. five, & ibi Archid. 33. quest. 2.

82 Sed tamen puella † sequestrari non potest ad instantiam illius, qui illam præten- dit ex priori contractu, nisi per verba de præ- senti cum primo contraxisset, & ita procedit, c. tenor. juncta gloss. in ver. sub- arrhasset, & in ver. accedat, ibi Abb. n. 9. de sent. & re jud.

Dato vi. & metu dubitatur, an solemnitates † aliàs ritè factæ sint iterandæ, & si impedimentum ex vi. & metu proveniens fuerit occultum, non requiruntur novæ solemnitates, si autem impedimentum vis, & metus fuerit manifestum, matrimonium cum raptore de novo est contrahendum, servata forma concil. Trident. ut in cap. 1. de reform. matrim. sess. 24. & ibidem sac. congreg. in §. si impedimentum, ubi inquit, si impedimentum ex vi, & metu præsup- posito occultum sit, non est opus iterum contrahere repetitis solemnitatibus aliàs ritè juxta formam hujus decreti adhibitis in primo contractu.

Si autem hujusmodi impedimentum fuerit manifestum, matrimonium de novo contrahendum est, servata forma concil. in hoc decreto tradita, juxta responsionem congregationis aliàs datam in casu ma- trimoni contracti inter consanguineos, ac etiam secundum declarationem Pij V. de qua testatur Navarr. in Man. cap. 22 nu. 70. his verbis, sed quod valde notandum est, Pius Quintus declaravit, non esse illos necessarios in contrahendo de novo matrimonio ab ijs, qui illud publicè cum denunciationibus sufficientibus contraxe- runt, sed propter aliquod impedimentum occultum est nullum, quo sublato oportet,

ut denuo contrahatur, qua declara- tione sacrum poenitentiarie prætorium frequenter utitur, verum, quia dubitari potest, quid importent illa verba in dispen- sationibus matrimonialibus apponi solita, dummodo propter hoc mulier rapta non fuerit; illius clausulæ vigore Ordina- rius poterit raptori denegare executionem obtentæ dispensationis, donec raptor de- center judicis arbitrio re ipsa raptam dota- verit, ut cap. 6. de reform. matr. sess. 24. & ibid. congreg. concil. in decij. §. an Ordina- rius.

85 Octavo, † ordines sacri, ut Subdiacona- tus, Diaconatus, & Presbyteratus, qui di- cuntur ordines majores, impediunt matri- monium contrahendum, & dirimunt con- tractum, cap. Presbyteris, 27. dist. cap. à mul- tis. de stat. & qualitat. cap. miramur, de ser- vis. non ordin. cap. 1. & ibi Abb. num. 2. de Cler. conjug. cap. 1. & 2. qui cleric. vel nov. minores verò ordines, qui sunt Ostiaria- tus, Lectoratus, Exorcistatus, & Acolythatus, non impediunt matrimonium, quod semper est permissum, nisi prohibitum re- periat, cap. inter corporalia post med. ver. unde si circa de transl. Episc. & cap. cum apud, de spons. & matr.

Ampliatur etiam impedimentum sacri ordinis, † in Ecclesia orientali, in qua licet Græci, etiam qui in minoribus ordinibus constituti matrimonium contra- xerunt, possint uti conjugio contra- cto ante sacri ordinis susceptionem, & post matrimonium contractum sacros ordines suscipere valeant, tamen post illorum susceptionem matrimonium con- trahere non valent, cap. de Siracusana S. ecce hac. 28. distinct. gloss. in cap. aliter, in verb. copulatur. 31. distinct. cap. cum olim de

Q9 2 cler.

- cler. conjug. gloss. in cap. *questum*, de 90
pœnit. & remiss. & Covar. in 2. par. cap. 7.
 §. 3. num. 1.
- 87 Nondò, † ligamen, quòd est vinculum
 prioris matrimonij, quia qui habet uxorem,
 est ad eò eidem alligatus, ut alteram
 mulierem in matrimonium ducere non
 possit, c. 1. & c. fin. de spons. duo. Quod, &
 verum est, etiam si præcedente fama mor-
 tis mariti, mulier cum alio contraxerit,
 88 quia non sufficit † fama, nec lapsus tem-
 poris septem annorum, donec per certum
 nuncium constet de morte viri, *auth. hodie*,
 C. de repud. *auth. ut lice. matr. & au.* §. quod
autem. col. 3. c. in presentia, in fin. de sponsal.
 & c. Dominus, de sec. nupt. Et secundo ma-
 trimonio contracto sine certitudine mor-
 tis prioris viri, & postmodo constituto de
 vita prioris viri cum secundo, est adulte-
 rium, & mulier cum priori reverti tenetur,
 c. cum per bellicam. 34. qu. 2. & c. Dominus,
 in fin. de sec. nupt.
- 89 Decimò, † publicæ honestatis iustitiæ
 impedimentum, quod oritur inter fratres,
 ne frater cum illa, quæ fratris etiam præ-
 mortui sponsa fuerit, per verba de præsen-
 ti, vel de futuro matrimonium contrahat,
 c. unatantum. §. iohannes. 26. dist. cap. si quis
 desponsaverit, & ibi gloss. 27. quest. 2. cap.
 ad audientiam, de spons. & Covar. epit. in 4.
 lib. decret. 2. par. cap. 6. §. 2. & pluribus ali-
 is casibus de jure communi oriebatur
 impedimentum publicæ honestatis, ut
 per Covar. ubi supra sed hodie, ut spon-
 salia per verba de futuro sunt invalida, pro-
 ut inter impuberes, non impediunt, & ubi
 sunt valida, primum gradum non exce-
 dunt, conc. Trident. in c. 3. de reform. ma-
 trim. sess. 24. & Navar. de sacram. matr. c. 22.
 nu. 57. par. 3.
- 90 Habentur etiam pro invalidis † spon-
 salia contracta cum ea, quæ mente capta
 non potest contrahere matrimonium, quæ
 non inducunt impedimentum publicæ ho-
 nestatis, quominus, qui promisit eam du-
 cere in uxorem, cum sorore germana men-
 te captæ matrimonium contrahere possit,
 dummodo carnalis copula non fuerit secu-
 ta, ut in decis. congreg. sacri conc. super eod.
 c. 3. sub tit. Legionem.
- 91 Matrimonium † verò inter puberes per
 verba de præsentem contractum, carnis co-
 pula non secuta, est verè matrimonium,
 quod non concubitus, sed solus consensus
 facit, cap. 2. & 3. 27. quest. 2. & cap. cum lo-
 cum, de spons. & copula non secuta, tantum
 inducit impedimentum publicæ honesta-
 tis, ut infra discetur.
- 92 Circa enim dictum impedimentum † ius-
 titiæ publicæ honestatis sacra congregat.
 conc. consultis etiam aliis Theologis, &
 canonicis, censuit ex matrimonio contra-
 cto per verba de præsentem, non tamen con-
 summato, non provenisse impedimentum
 affinitatis, sed iustitiæ publicæ honestatis,
 nec comprehendit decreto, dicti cap. 3. quo
 restringitur impedimentum publicæ honestatis
 proveniens ex sponsalibus de futuro
 ad primum gradum, neque tollitur impe-
 dimentum huiusmodi, sponsalibus dissolu-
 tis mutuo consensu eorum, qui contraxe-
 runt, congr. conc. super eod. c. 3.
- 93 Quod autem † matrimonio rato, & non
 consummato oriatur impedimentum pu-
 blicæ honestatis probat text in cap. ult. 35.
 quest. 3. & cap. discretionem, de eo, qui cogn.
 consang. uxor sua. Affinitas enim est pro-
 ximitas personarum, ex coitu proveniens
 omni carens parentela, Host. in sum. de af-
 finit. numer. 1. Covar. super 4. decret. par. 2.
 cap.

cap. 7. §. 7. num. 1. & Navar. in Manual, cap. 22. num. 43.

94 Matrimonium autem ꝑ causat affinitatem ratione copulæ carnalis, quia cum vir, & uxor per copulam carnalem fiant una caro, cap. debitum. de big. & cap. fraternitatis, 25. q. 10. sanguis unius dicitur attingere sanguinem alterius, & ita contrahitur affinitas, Ledesin. in tract. de mag. matr. Sacr. in add. ad 3. p. q. 55. art. 1. sub verb. circa istum articulum. Ideo, cum in matrimonio rato nondum consummato sanguis contrahentium simul non attingatur, nec fiant una caro naturaliter per sanguinis comissionem, licet mutuo consensu reciproce consentiant, ut una caro fieri possint, defectu copulæ non contrahitur affinitas, ut per sacram congregationem fuit supra decisum.

95 Hoc stante, ꝑ licet impedimentum proveniens ex matrimonio rato, minime consummato non comprehendatur sub decreto cap. 3. de reform. matr. sess. 24. Videtur tamen, quod instar impedimenti publicæ honestatis in dicto cap. 3. contenti non extendatur ultra primum gradum, ut tenet Card. Tolet. in instruct. sacerdot. lib. 7. cap. 10. in fin. Sed major hic habenda ratio, nam super hoc vinculo non ea facilitate, qua in impedimento, proveniente ex sponsalibus de futuro, dispensatur, sed gravissimis, & justissimis de causis summo Pontifici benevisis; ut post alios Graff.

96 decis. aur. par. 1. lib. 2. cap. 82. num. 10. ut fuit etiam ꝑ cum Catharina Austriaca, & Henrico Octavo post mortem Arturi, ejusdem Henrici Regis Angliæ fratris, cum quo illa prius matrimonium contraxerat, quod cum eo ob morbum, & inde mortem secutam illud minime consum-

maverit, in dicto impedimento dispensatum, & matrimonium postea contractum, ac consummatum, Ledesin. in eodem tractatu de mag. matr. sac. in addit. ad 3. part. quest. 55. art. 6. §. his non obstantibus, ubi post D. Thom. in 2. 2. quest. 154. artic. 7. ad tertium, & Cajet. ibid. Covar. super 4. decret. part. 2. cap. 6. §. 10. num. 7. Navar. in Manual, cap. 22. num. 84. & alios quos citat, tenet summum Pontificem posse dispensare in primo gradu affinitatis lineæ transversalis, & hæc est communis opinio Theologorum, & jurisperitorum ex deductis ibi per eundem Ledesin.

Quamvis enim impedimentum proveniens ex matrimonio rato nondum consummato non comprehendatur, sub d. c. 3. de reformat. matrim. sess. 24. in jure tamen, ꝑ vocatur impedimentum publicæ honestatis, ut in d. c. ult. 35. q. 3. & c. discretionem de eo qui con. consang. ux. sum. ut etiam fuit à sacra congreg. supra decisum.

Quapropter, licet ex eo nulla contrahatur affinitas, remanet tamen impedimentum in omnibus illis casibus, & gradibus, quibus esse solebat jure veteri, ante prædictum decretum concilii introductum, ut verbis expressis declaravit Pius V. in declaratione super eod. c. 3. facta. de qua in Bull. Rom. c. 62. §. nos itaque circa finem. pag. 1018. de quibus in c. duo pueri. de spons. impub. c. discretionem. de eo qui cog. con. uxor. sua. cap. unico. de spons. impub. in 6. & Sylve. in verb. matrim. 8. num. 14.

98 Maxima enim est differentia ꝑ inter matrimonium ratum, & consummatum, & matrimonium ratum tantum, quia matrimonium ratum, & consummatum inter fideles à solo Deo dissolvi potest, & matrimonium ratum tantum dissolvi potest au-

Autoritate summi Pontificis, & per ingressum religionis. *c. ex publico. de convers. conjug. Cajet. in opus. tom. 1. tract. 28.* & hanc esse communem opinionem, tenet. Bellarm. in 4. *controver. gen. de monach. c. 38. post med. vers. altera solutio. l. 2. tom. 1.*

99 Undecimò, defectus consensus, quia furiosus matrimonium contrahere non potest, cum in eo consensus deficiat. *cap. 103 neque furiosus. 37. q. 2. v. sicut. tenor. de reg. & c. dilectus. de sponsat* minusq; mente captus, quia caret intellectu, sine quo consensus prestare non potest, cum similis sit furioso, *l. si furiosi. C. de nupt. & l. 2. C. de curat. furiosi.* Nihilominus furiosus, vel mente captus, si habens dilucida intervalla, si matrimonium contrahit, condit testamentum, vel alium celebrat contractum, solitis solemnitatibus servatis, valet, quod agit, quia semper præsumitur factum, & celebratum in sana mente, *l. furiosum, & si verò. C. qui testam. sac. poss. & ibi Jal. n. 3. ver. intellige. Corn. consil. 216. n. 15. vol. 3. Grammat. decis. 73. num. 37. & 38. Covar. epit. de spons. c. 2. num. 7 & Mascard. concl. 875. n. 13. de probat.*

101 Duodecimò, affinitas, quæ est personarum proximitas ex coitu proveniens omni carens parentela, *ut, si non facile. §. affines ff. de grad. affin. & gl. in extravag. in arbor. affin.* & cum ea persona, cum qua per matrimonium inter consanguineos contractum, affinitas fuit contracta, usque ad quartum gradum matrimonium contrahi non potest, & contractum non tenet. *cap. non debet. §. prohibitio. de consang. & affin. & ibi Abb. num. 1.*

2 Decimotertio, impotentia naturalis, si quis propter frigiditatem naturalem coire non potest, quia tunc impotentia unius

impedit matrimonium contrahendum, & dirimit contractum. *c. quod autem. c. requisisti. & c. si quis. §. ecce. 33. q. 1. c. quod sedè, & c. laudabilem, de frigid. & males.* nisi ambo consentirent, & simul tanquam frater, & soror convivere vellent. *d. c. laudabilem, v. quod si ambo & ibi gl. de frigid. & male.*

Decimoquarto, impotentia accidentalis, si cum quis spada, vel gladio genitalia amisit, & spadones, castrati, Eunuchi, matrimonium contrahere non possunt, & cum ipsis contractum non tenet. ut reprobat gl. *in c. bi qui in verb. ex.* tenet Ab, qui de comuni testatur. *inc. 2. n. 5. de fri. & mal.*

Decimoquinto, impotentia propter maleficium, si est perpetua, matrimonium dirimit, sed cum nunquam hæc eveniant, nisi iusto Dei iudicio permittente, & diabolo præparante, ut concubitus non sequatur, si prius conjuges hortandi sunt, quibus ista eveniunt, ut corde contrito Deo, & spiritu humiliati sacerdoti de omnibus peccatis suis puram confessionem faciant, & profusus lacrymis, largioribus eleemosynis, & orationibus atque jejuniis, domino satisfaciant, ac per exorcismos, ac cætera ecclesiastica medicamina, ministri ecclesiæ tales, quantum dominus annuerit, ut sani fiant, procurare debent. *ut c. super sortiarias. 33. q. 1. & c. fin. post med. de frigid. & males.*

106 Impotentia, & frigiditas, si ad effectum dissolutionis matrimonii probatur per inspectionem impotentia in muliere, si est arcta, adeo ut habilis reddi non possit, *cap. ex litteris, & d. c. fraternitatis, & in viro, si probatur, quod habeat membrum aridum, vel ex toto sectum, aut quid simile. ut c. laudabilem & ibi Abb. n. 2. de frigid. & males.* alioquin si ex inspectione constare

non stare non potest de impedimento propter frigiditatem, aut maleficium, debent per triennium cohabitare, & dare operam carnali copulæ, & postmodum septimana manu propinquorum, & adhibito iuramento, quod nunquam una caro fuerint effecti, matrimonium dissolvi potest, d. c. laudabilem. ubi Abb. num. 1. & c. fin. in fin. de frig. & malef. & si ambo confitentur impotentiam, non propterea matrimonium dissolvi potest, quia non statur eorum confessioni contra matrimonium, cum in fraudem hoc dicere possint. c. super eo, de eo qui cogn. consang. ux. su. & glo. in cap. 1. in verb. probari. de frigid. & malef.

Plura sunt etiam, quæ impediunt, sed non dirimunt matrimonium, ut conditiones, de quibus per Navar. in c. 22. de sacr. matr. n. 61. cum plur. seq. par. 3. quia si postmodum matrimonium sequatur, conditiones evanescent, c. de illis. & c. per tuas. de cond. appof. & quamplures conditiones in sponsalibus appositæ, ut conditiones turpes, aut impossibiles, favore matrimonii pro non adjectis habentur. cap. fin. post med. & ibi Abb. num. 2. de cond. appof. & conditio, si Deus voluerit, non facit sponsalia conditionalia, quia semper subintelligitur, ut conditiones etiam quæ tacite insunt, nihil operantur. l. conditiones quæ extransecus. ff. de cond. & demonst. Abb. in c. 2. num. 1. de sponsal. nisi alter efficeretur deterioris conditionis personæ ut in simili trad. Innoc. de surioso cap. debitores. circ. fin. de iure iur.

Interdictum superioris non impedit matrimonium contrahendum, sed non dirimit contractum. cap. 1. de matr. contr. sunt. interdict. ecclies. quod procedit etiam

si sponsalia de futuro fuerint contracta cum una & postmodum cum alia matrimonium per verba de presenti contrahatur cap. ex litteris. eod. tit. nec tali casu matrimonium contractum, & consummatum per sponsalia, per verba de futuro, est annullandum, etiam quod seoundum fuerit lite pendente contractum. c. tenor. & ibi gl. in ver. subarrhasset. de sent. & re jud. c. cum in Apostolica, ubi Abb. num. 3. & Covar. epit. ad 4. lib. decret. in 2. par. cap. 35. §. septimus. num. 4.

Oriuntur etiam plures casus, quibus constante matrimonio per divortium separatio inter conjuges, quo ad thorum, seu quo ad cohabitationem ad certum, incertumve tempus fieri potest. Conc. Trid. de sacram. matrim. can. 8. sess. 24. iudicio tamen Ecclesiæ, sine quo non tenet. ut c. per rd. de divort. & c. sine. §. in hoc 33. q. 2.

Non enim levibus, aut coloratis causis, vel eorum arbitrio conjuges divortium facere, & se invicem separare possunt. Surd. in cons. 364. num. 16. lib. 3. sed legitimis, & urgentibus tantum divortium admitti debet: quia ab initio secali est prohibitum, quod Moyles ob populi duritiam permisit. Deuter. 6. 24. Matth. 6. 19. & Bart. in l. ad hac. num. 2. ff. de usur. Inter infideles tamen etiam hodie divortium admittitur, & ita inter hebræos adhuc servatur, ut testatur Bald. in la. si qua l. 2. in fine. c. de secund. nupt.

Primo, enim inter fideles iudicio Ecclesiæ permittitur divortium, propter fornicationem alterius conjugum. 1. Corinth. c. 7. cap. idolatria. 28. q. 1. glof. in cap. ex conquestione in ver. non debuit. de restit. spot. cap. ex litteris de divort. & cap. pter unquam. de donat. inter vir. & uxor.

Secura-

- 114 Secundo ꝑ propter alterius conjugum infidelitatem, si conjux fidei suæ religionem corrumpere velit, & tunc fieri poterit separatio, sed licet separentur tamen semper conjuges erunt, cum matrimonium eorum sit ratum, & consummatum. *ut cap. quievit. & ibi gloss. 2. & 3. de divor. secus autem in matrimonio infidelium, quia si unus ipsorum ad fidem convertatur, altero recusante, poterit ad fidem conversus cum alia persona fidei matrimonium celebrare, c. quanto. & c. gaudemus. eo. tit. & hoc casu dissolvitur matrimonium.*
- 115 Tertio, ꝑ propter nimiam viri sævitiam, si aliter mulieri consuli non potest. *cap. literas, & ibi gloss. fin. de restit. spol. & Rom. in rubr. ff. soluto matrim. num. 21.*
- 116 Quarto, ob vitium sodomiticum, ꝑ si vir muliere contra naturam uti tentaverit, quia tunc à marito divertere potest. *cap. omnes causationes, & ibi gloss. in ver. Sodomita. & c. adulterii. 32. q. 7. Abb. in cap. maritis. in princ. de adult. & stup. & Lambert. in tract. de jur. part. in part. 1. lib. 2. q. 9. art. 18. in fin. & aliis casibus admittitur divortium, de quibus per Rom. in ead. rub. à n. 19. usque ad n. 26. Quæ omnia procedunt siue maritus præbuerit causam, siue mulier, ꝑ quia vir, & uxor non ad imparia judicantur. *cap. quasivit. ubi etiam gl. fin. de divor. & Abb. in cap. tua. nu. 7 de procur. licet Card. Tolet. in instruct. sacerdotum. c. 21. §. primus, in fin. lib. 7. tenuerit, quod propter fornicationem viri, mulieri divortium non admittatur; cujus opinio est contra tex. in cap. si quis uxorem, 32. quest. 1. & cap. fin. ead. q. 5.**
- Et quamvis per divortium conjuges separentur, semper tamen conjuges erunt, ꝑ quia vinculum conjugii inter fideles semel habitum nunquam amittitur viventibus conjugibus, etiam separatis, *cap. interveniente, & cap. licite. 32. q. 7. & gloss. 2. in dicto cap. quasivit. de divor.*
- 119 Divortia autem ꝑ duobus modis intentantur, aut de facto, aut de jure, iudicis auctoritate, de facto: cum mulier propria auctoritate à domo viri recedit. De jure cum causa coram iudice expressa, legitima impetrata licentia, ex aliqua ex supradictis causis ad domum parentum, aut in aliam minimè suspectam se confert. & quocumque casu sæpe quæri solet, ꝑ an alimenta, & sumptus litis uxori extra domum ipsius viri habitanti per eundem virum sint præstanda, de quibus per Afflict. *decis. 10. & 152. Porc. conf. 160. & Surd. de alimen. tit. 7. q. 16. & alios infra citat. dos.*
- 121 Primo casu, ꝑ an mulier, quæ à domo viri propria auctoritate discessit, nullam revera habeat causam in iudicio deductam, nec probabilem, & de qua saltem aliqua fuerit fama, quæ iudicem movere posset ad dubitandum de sævitia, aut de alia ex causis supra expressis: & tunc nec alimenta, nec sumptus litis mulieri extra domum habitanti sunt à viro præstanda, donec causam legitimam probaverit, ut post Io. de Imol. & Anna. *in cap. salti briter. in fin. de usuris. consulunt Feret. in conf. 97. volum. I & Porc. conf. 160. etiam vol. 1. per tot. immò, nisi habeat probationes in continenti paratas, sed dilationes expectet longiores, est restituenda marito. ut c. literas. §. quod si. de rest. spol. ꝑ Pro quolibet enim levi offensa non licet mulier discedere à marito, quia potest vir mulierem verberibus castigare, dummodo, non excedat modum. gl. fin. in cap. quemadmodum, de pure jur. ubi etiam Abb. n. 15. & post*

- alios Surd. in *eg. tract. de alimentis. tit. 7. q. 16. n. 8. & 9.* & hoc casu saltem præstata cautione arbitrio iudicis, mulier est restituenda. Bal. *conf. 176. num. 2. volum. 1.* & Abb. in *cap. litteras. num. 7. de rest. spol.*
- 123 Aut enim mulier, quæ propria auctoritate à viro discessit, habebat causam legitimam, de qua in vicinia, & apud iudicem erat aliqualis fama, licet nondum fuisset probata, & tunc, dummodo constet de conjugio, & causa in facto sit dubio, sunt mulieri alimenta, & sumptus litis præstanda; & hanc opinionem tenet, & servat consilium Neapolitanum, ut testatur Afflict. in *decis. 10. n. 1. & 2.* quam reprobando Cin. in *l. 1. C. de alen. lib. & capell. Tolos. in decis. 77.* contrarium tenentes sequitur Surd. qui ita testatur fuisse iudicatum à Sen. Catalen. in *tract. de aliment. quest. 118. num. 4. & 5. tit. 1. & q. 18. num. 37. tit. 3.* & ita quando mulier est in possessione uxoratus declarat, & tenet etiam
- 114 Aufser. in *addict. ad capell. Tolos. super d. q. 77. n. 2.* Quodque alimenta, & sumptus litis mulieri cum viro litiganti sint per eundem virum præstanda, tenet Ianoë. in *inc. ex parte. de accus. Guid. Pap. quest. 439. n. 4.* Boer. *decis. 325. n. 2.* Joan. Lop. in *cap. per vestras. s. 39. ampliat. 8. dedonas. inter virum, & uxor. Cefal. in consil. 127. n. 6. & consil. 714. n. 5.* Asin. in *prax. judicial. s. 32. ampliat. 34. num. 1.* & Benincasi. de *privileg. pauper. 2. special. num. 5.*
- 125 Quamvis enim mulieri propria auctoritate à domo viri discedenti non sint sumptus litis, & alimenta præstanda, nisi constet de causa, ut tenet Ferret. *dicto consil. 97. vol. 1.* Porc. *conf. 160.* & Surd. *de aliment. tit. 7. quest. 16. n. 1. & 2.* cum aliis
- per ipsum ibi allegatis, dicta tamen opinio procedit, cum propria auctoritate, & sine causa recedit; Nam, cum sua culpa à marito discedit, non est alenda, & in his terminis loquitur Surd. *locis proximè citatis*, nec aliter procedunt per ipsum allegata. Sed
- 126 quando mulier à domo viri uxor recedit ob illius sævitiam, adulterium, aliamve ob causam à jure approbatam, licet de causa legitima concludenter tunc non constet, dummodo pro muliere stet aliqua præsumptio, quæ iudicis animum movere possit; illa sufficit, ut interim, lite pendente, sint mulieri alimenta præstanda. Et hanc opinionem post plures per ipsum allegatos, tenet Covar. in *lib. pract. quest. 9. num. 6.* in terminis sequitur Menoch. *quest. 36. num. 18.* in *tract. de præsumpt. & Vifil. in annotat. super decis. 10. Afflict. n. 3.*
- 127 Quæ quidem alimenta debentur ante sententiam licet aliqui conati fuerint sustinere contrarium: & quod ante sententiam debeantur, tenet, & servat Ros. *ut in decis. 2. de jud. in antiquior. consilium Neapolitanum.* ut per Afflict. *dicta decis. 10.* Parlamentum Parisien. ut testatur Rebuff. in *tractatu de sent. provis. art. 1. gloss. 2. n. 5.* & suprema tribunalia Regnorum Hispaniarum, ut per Covar. *ea. q. 6. num. 6. vers. & sane quidam.* quæ communem probant opinionem, ea sunt tamen alimenta præstanda, quatenus vir facere possit, deducto, ne egeat; per tex. & gloss. in *l. maritum. ff. solut. matr. & in l. unic. s. cum autem. C. de rei uxor. action. Jas. in l. non eorum. num. 2. ff. de re judic. & Surd. in eo tract. de aliment. tit. 1. q. 78. num. 13.*
- 128 Pluries quæri solet, quæ cum pro restitutione facienda, ex iudicis decreto, vir se obligat de muliere non offendenda, &

etiam cautionem præstat, si colaphis cædat mulierem, quæ ipsum injuriis afficit, aut aliàs cum eo male se gerit.

129 Et est distinguendum, ¶ quia, si vir mulierem vulneravit, vel fregit ei brachia, aut caput, modum correctionis maritalis excedendo, tunc incurrit pœnam sprete præcepti, de non offendendo, si vero colaphis, aut verberibus moderatis ad correctionem mulierem pulsat, tunc maritus

130 pœnam non incurrit, ¶ quia præceptum judicis de non offendendo, & cautio, quæ præstat, subintelligitur, ne injuria mulierem offendat, cum ipsam moderatè corrigere possit, & castigare. ut per Paris. *conf.* 133 74. num. 33. & num. 60. vol. 4. cum aliis. supra allegatis fidejussio enim intelligi debet, quo ad excessum tantum, non autem, quo ad correctionem à jure concessam: qua distinctione passim causas separationis fuisse terminatas, & pluries decisas testatur Tho. Trivil. *in decis.* 45. *in fin.* 134 lib. 1. quæ procedunt quo ad dictas mulierculas.

131 Nobiles ¶ vero matronæ Bononienses, aliæque civiles mulieres regulariter sunt pudicitia, & honestatis exemplum, maximaque Deo, Beatissimæq; Dei genitrici Mariæ pietate, ac divotione dicatæ, quæ si casu aliquo (quod rarè contigisse vidi) sub fidejussionis hujusmodi tutela apud viros suos vivunt, nec manu, nec lingua sunt offendendæ. arg. eorum, quæ tradit Covar. *in lib. var. resol.* c. 9. & Farinac. *in prax. crimin.* c. 20 n. 21. & 22. par. 1.

132 Quæri sapius solet, ¶ si seduxerit quis virginem, & cum ea carnalem copulam, habuerit, quid agendum? Et videtur, quòd illam desponsare, aut dotare teneatur, per text. *in c. 1. de adul.* & ibi gloss. &

Innoc. n. 2. & Abb. n. 1. & 2. & ipsam desponsando tenetur etiam dotare, ut, aliquo casu matrimonio soluto, dos illa constituta redeat ad mulierem, quam lucrificiat propter delictum viri, ut ibi Abb. n. 2. De jure autem civili pœna publicationis partis dimidiæ bonorum, aut corporis afflictiva, etiam usq; ad pœnam ultimi supplicii, est imposita, ut in §. *item lex Julia inffit. de publ. lud.* quæ tamen pœna hodie non infligitur, ut per Bernon. *in tract. de concub. sol.* 110. n. 34. ubi de communi testatur quam sequitur Clar. *in §. stuprum dummodo non committ. c. violentia n. 2. in fi.*

133 Dos enim virgini ¶ stuprata à stupratore debetur in pœnam stupri, & ita lege divina cavetur *Exod. c. 22. Thes. decis.* 3. n. 2. & Masc. *lib. 3. de probat. conclus.* 1338. n. 6. Sed, an sit simpliciter verum, quòd stuprans virginem teneatur illam dotare, potest dubitari, si non nubat, an sit dotanda, cum dos mulieri debeatur propter nuptias, & ¶ dos sine matrimonio esse non possit. *l. fin. C. de donat. ant. nupt. Bart. in l. 1. n. 5. ff. pro dot.* & Abb. *in d. c. 1. n. 7.*

135 Dum enim mulier ¶ non nubit, & matrimonii causa dos debeatur, cessante causa dotis, dos cessare debet, Ceph. *in conf.* 84. n. 11. & cap. *cum cessante. de appell.* & quòd, nisi secuti nuptiis, mulier deflorata dotem petere non possit, tenet Borg. Cavalc. qui plura exempla deducit, per ipsum, & alios ita fuisse judicatum, & sententias executioni demandatas, *in repert. suarum decis. in verb. matrimonium. num. 5. & seq.* cujus opinionem non puto veram, quicquid alii, qui, sententiam illam secuti fuerunt, tulerint. Et si exemplis uti licet, quòd mulieri defloratæ, etiam non secutis nuptiis, dos debeatur cõtra Th. Vineam fuit

fuit de anno 1592. in Tribunali Metro-
politano Taurinensi, à me sententiatum; quæ
sententia à nuntio Apostolico tunc Tau-
rini residente confirmata, & deinde exe-
136 cutioni demandata fuit, sed ꝑ eum ratio
sit anima legis, Jason. in l. qui quadringen-
ta, num. 2. ff. ad Trebell. opinio Borgn. 140
non satis videtur fulcita rationibus, quam
ipse fundat in doctrina Cephalii & Capici,
quos allegat, qui loquuntur in legato do-
tis, & relicto conditionali, quod est valde
diversum à dote, quæ in pœnam delicti
debetur, ex supra allegatis, & ex diversis
non sit illatio, l. Papinianus exul. ff. de
minor.

137 Cùm enim dos ꝑ debeatur in pœnam
stupri culpa, & facti stuprantis, & mulie-
res defloratæ damnum patiantur, quod
propterea, ut plurimum, non inveniunt
viros, qui illas in uxores ducere velint, Fe-
linus in cap. Ecclesia S. Mariae num. 60. in
fin. de constit. occasione dampni illati, illa
dos debetur loco interesse in restauratio-

138 nem dampni passi. ꝑ Datur enim dos ma-
rito pro sustentatione oneris matrimonii,
in quo insunt alimenta mulieris, & alia ne-
cessariò præstanda, & cum virgo deflora-
ta ob honoris, & famæ deteriorationem,
non inveniatur virum, à quo debeat inten-
tari, dos, quæ aliàs deberetur viro ad su-
stendendum onera matrimonii, debetur

139 illi mulieri, qua se possit alimentari, ꝑ
quia obligatus ex delicto damnificante
bona aliena animæ, qualis est persuasio vi-
tiorum, vi, dolo, vel metu facta, aut gloriæ,
vel famæ, ad restitutionem tenetur. Na-
varrus in Manuali cap. 13. num. 12. & 14.
Et dicta dos non simpliciter pro matrimo-
nio contrahendo est persolvenda, sed pro
dammorum refectione: quia etiam si non

contrahat, habebit illam pecuniam, ut d.
cap. 1. s. si vero pater, & ibi gloss. in ver.
dotabit, de adult. erit enim in optione de-
florantis illam in uxorem ducere, vel do-
tare, & ita alternativè debet condemnari,
per text. in eod. cap. 1.

140 Quantitas verò dotis ꝑ esse debet jux-
ta facultates deflorantis, & dignitatem
puellæ, ut per gloss. fin. in eod. cap. 1. ubi
etiam Abb. num. 4. sed quia sæpe dubitari
solet, an simpliciter in dote præstanda qua-
litas puellæ sit attendenda, respondeo affir-
mative, non autem qualitas dotis, quam
aliàs pater fuerat daturus, quia puella vir-
go, & formosa cum dote centum ditiori-
bus loci matrimonio collocari poterit, de-
florata verò, ut cum viro, quem ante de-
florationem habuisset matrimonio jungi
possit forte trecenta non sufficient; idè

141 ꝑ deflorans virginem, quam postea de-
sponsare recusat, tantò plus illi dare tene-
tur, si facultates suppetunt, quantum, pro-
pter deflorationem, ut virum paris condi-
tionis, quem antea habere potuisset, inve-
niri valeat ꝑ

142 virginitas enim est secun-
da dos, quæ major requiritur post deflo-
rationem, ut per Abbatem post alios dda.

143 in eod. cap. 1. n. 4. & quantum ꝑ amissa
virginitate puella perdat cecinit Catul.
carmin nupt. sequentibus versibus.

*Vt flos in septis secretis nascitur hortis
Ignotus pecori nulli contusus aratro,
Quæ mulcent aura firmat sol. educat imber,
Multi illum pueri, multa optavere puella,
Idem, cum tenui carptus defloruit ungue,
Nulli illum pueri, nulla optavere puella,
Sic virgo dum intacta manet, dum chara
suis, sed*

*Cum castum amisit, polluto corpore florem,
Nec pueris jucunda manet, nec chara puellis.*

R 1 2

& Am.

& Ambrosius. lib. 1. de virginibus, inquit, Nemo miretur, si angelis comparentur, quæ angelorum domino copulantur, Cyrillus carthec. 12. Non ignoremus castitatis gloriam, angelica enim est corona, & supra hominem hæc perfectio, Nazian, in sermone de virginitate.

Salve virginitas divino tradita dono,
Mater inoffensa vitæ, bonamaxima fundei
Christi pars, & spiritibus sociata superni,
Ignarus thalami.

Pluraque de virginitate tradit, & refert Bellarm. in 4. controu. gener. tom. 1. de monach. cap. 28. lib. 2.

DE IVRAMENTIS.

Cap. X.

S V M M A R I V M.

- 1 **I**uramentum, ut sit licitum tres comites habere debet, iustitiam, iudicium, & veritatem.
- 2 Iuramentum, quid sit.
- 3 Iuramentum est duplex assertorium, & promissorium.
- 4 Iuramentum etiam tripliciter dividitur, in deliberatum, & solemnizatum, deliberatum, & non solemnizatum, & nec deliberatum, nec solemnizatum.
- 5 Iuramentum novem de causis efficitur licitum,
- 6 Iuramentum pluribus etiam de causis illicitum efficitur.
- 7 Iuramenta irritantur à Papa, qui solus à iuramento licito absolvere potest.
- 8 Iuramenta servorum à dominis possunt irritari.
- 9 Iuramenta uxoris à marito possunt irritari.
- 10 Iuramenta monachorum possunt Abbates, & aliorum superiores irritare.
- 11 Episcopi à iuramentis ante perjurium incursum, absolvere possunt.
Iuramentum non debet esse vinculum iniquitatis.
- 12 Iuramenta sub pluribus, & diversis formis præstantur.
- 13 Iuramenti forma, quod Imperator Papa præstare tenetur.
- 14 Iuramenti forma, quod reges Papa præstare tenentur.
- 15 Iuramenti forma, sub qua Episcopi Papa obedientiam præstant.
- 16 Episcopi Apostolorum limina singulis triennii visitare tenentur.
- 17 Episcopi possessiones ecclesiarum, de novo infeudare, aut alienare non possunt.
- 18 Vassalli iuramentum sub qua forma præstetur.
- 19 Fœmina quandoque est capax feudi, & iuramentum præstat fidelitatis.
- 20 Iuramentum fidei professionis, qui doctores præstare tenentur.

- 21 Fidei professionem doctorandi emittere tenentur.
- 22 Episcopi, vicarij non recipientes à Doctõribus, & scholaribus fidei professionem, in graves censuras incurrunr.
- 23 Fidei professionis forma, quæ sit.
- 24 Fidei professionem ad cathedrales, & alias ecclesias assumendi, qui emittere teneantur.
- 25 Fidei professio à quibus intra duos menses præstari debeat.
- 26 Canonici fidei professionem non emittentes, non faciunt fructus suos.
- 27 Canonici fidei professionem non emittentes, fructus præbende amittunt.
- 28 Iuramentum, an sit licitum vel ne, cognitio spectat ad forum ecclesiasticum.

SPONSALIA, de quibus proxime egimus, sæpè firmantur iuramento, quare de iuramento hic dicere opportunum censemus. Iuramentum ideo, ut sit licitum, ¶ tres comites habere debet, iudicium, iusticiam, & veritatem, hoc est, ut verum sit, quod iuratur, sitque iustum, & cum reverentia debita ad eò fiat, non autem leviter, sed discretè, & ex causa necessaria, considerando locum, causam, tempus, & cæteras circumstantias, ut cum iudicio non præcipitanter, & temerè feratur. *cap. & iurabunt, 22. quæst. 1. Navarr. in c. 12. num. 13. tom. 3. & Graff. decis. aur. c. 3. nam 3. & 4. lib. 2. part. 2.* ¶ est enim iuramentum assertio, vel negatio de aliquo licito possibili, & honesto, sacræ rei attestacione firmato, Hostien. *in sum. num. 1. de iureiur.* ¶ & est duplex, assertorium, & promissorium, assertorium aliud de calumnia, & aliud de veritate dicenda; promissorium vero de faciendo, de persolvendo, de iudicio sili, & iudicatum solvendo, & his similia, ut per eundem Hostien. *§. quot sunt species. numer. 3. cod. tit.*

4 Iuramentum ¶ dividitur etiam in deliberatum, & solemnizatum, deliberatum, & non solemnizatum, & nec deliberatum,

nec solemnizatum. Deliberatum, & solemnizatum est, quando testes jurant ad sancta Dei Evangelia in præsentia iudicis, vel aliquis præstat iuramentum litis decisivum. Deliberatum, & non solemnizatum, quando quis in occulto iurat aliquid cum deliberatione, intendens illud per divinæ veritatis testimonium confirmare. Non deliberatum, nec solemnizatum est quando quis iurat in sermone, non attendens, quem invocet, & ad quid, sed quadam consuetudine. *Turrecrem. in c. habemus. num. 3. 22. qu. 1. & Graff. decis. 16. m. 1. lib. 2. par. 1.*

¶ Licitum efficitur ¶ iuramentum novem de causis, septem, propter bonum introducendum, & duabus, propter malum amovendum. Primò, pro veritate confirmanda, *ut c. non est. 22. qu. 1. c. quanquam. 14. quæst. 2. & cap. fin. de iur.* Secundò, pro veritate declaranda, quia in ore duorum, vel trium stat omne verbum *cap. licet. de test.* Tertio, pro pace confirmanda, *c. omne quod 2. 1. quæst. 1.* Quarto, pro amicorum animis conciliandis. *eod. cap. omne. & cap. novit. de iudic.* Quinto, pro fidelitate servanda, pro qua venerunt senes Jrael ad regem, qui percussit cum eis fœdus coram domino, *2. reg. cap. 5. & cap. significasti. de*

elect. Sextò, pro fide, pro obedientia, & pro unitate, sicut juraverunt viri Galilæi ad Ieptre. *Iud. cap. 11. & cap. significasti §. a-junt. vers. hoc, nimirum. de elect.* Septimò, pro consuetudine Ecclesiæ servanda, pro qua canonici cathedralium juramentum præstant, & filij Israel data lege juraverunt se domino servituros, *Exod. cap. 24.* Octavò, pro calumnia evitanda, ut, quando præstatur juramentum de calumnia, quod præstari potest in qualibet parte litis, tam ante, quam post litis contestationem, *c. 1. de jur. calum. 6.* Nonò, pro infamia tollenda, quæ juramento, & testibus purgatur, ut extr. *de Purg. canon. per tot.* unde versus, Pax, & fama, fides, reverentia, cautio damni, Defectus veri, sibi poscunt magna cavere, *gloss. in cap. significasti. in verb. pro unitate. de elect. in cap. nullus, de jur. jur. & Graff. decis. aur. cap. 15. numer. 5. par. 1. lib. 2. 8*

6 Illicitum ¶ juramentum pluribus modis dicitur, primò, ex persona jurantis, ut sunt impuberes, quorum juramenta non tenent, *cap. pueri, & cap. honestum. 2. 2. quest. 5. & l. qui jurasse, ff. de jur. jur.* Secundò, est illicitum ex persona, cui juratur, ut cum clericus in manibus laici jurat, quod non licet, *cap. nullus, 2. 2. quest. 5.* Tertio, ex causa turpi obligatoria ad hoc impellente, ut quando Herodes filix saltatrici juravit licet tolerabilius fuisset, promissum non facere, quam facere, quod turpe fuit, *cap. unusquisque. 2. 2. quest. 4. & c. innocens, §. unde vers. est enim, 2. 2. ead. quest. 4.* Quarto, ex modo est illicitum, ut quando temerè, vel indiscretè, aut sine necessitate juratur, ut fecit Ieptre, qui cum indiscretè jurasset, se immolaturum, quod ei victori redeunti de prælio primitus occurrisset, fili-

am unicam, quæ ei primò præ gaudio illius victoriosi adventus occurrit, occidit, *Iud. dicto. c. 11. in fin. c. si non licet, §. sed his exceptis, 2. 3. quest. 5. dicto cap. unusquisque, & cap. ita ergo, ead. 2. 2. quest. 1.* Quintò, est illicitum ex tempore, ut si dominicis, vel aliis festis, & prohibitis diebus juretur, *us c. decrevit, ead. 2. 2. qu. 5.*

7 Irritatur ¶ juramentum à pluribus, Primò, à Papa, cujus auctoritate penitus illicita juramenta irritantur. *cap. auctoritatem, 1. 5. quest. 6.* & subditos excommunicatorum excommunicationem continentium, à juramento fidelitatis absolvit, ut subditos magnorum Principum, contra quos ad aliam executionem deveniri non potest, per tex. *in cap. nos, ead. quest. 6.* & solus Papa à juramento quoque licito absolvere potest *c. alius, ead. qu. 6.*

8 Secundò, ¶ juramenta servorum possunt à dominis irritari, argum. *cap. si servus sciens, 5. 4. dist.*

9 Tertio, ¶ juramentum uxoris, quia sui juris non est, à marito irritari potest, *cap. manifestum, 3. 3. quest. 5.* licet propriè jus irritavit horum juramentum, non ipsi irritant domini, aut viri, dum dicimus dominos posse irritare juramentum suorum servorum, & mariti suarum mulierum;

10 Quarto, ¶ juramentum monachi à suo Abbate, *cap. monacho, 2. 0. qu. 4.*

11 Quintò irritari potest ¶ juramentum ab Episcopo, qui, quotiescunque ex parte recipientis juramentum habet iniquitatem, absolvere potest, *c. si vero, & c. verum, de jurejur. & Graff. decis. aur. cap. 18. numer. 33. par. 1. lib. 2.* & à simplici juramento ante incursum perjurii in pluribus casibus Episcopus absolvere potest, quia juramentum non debet esse vincalura iniquitatis,

cap.

cap. quanto, de iureiur. & gloss in cap. dilecti, in ver. iuramenti. de major. & obed.

Romano Clementis. VIII. iussu edito. fol. 128.

12 Dividuntur ꝑ iuramenta in multas, & varias formas, de quibus per Felyn. in eod. cap. dilecti. numer. 1. & præstat iuramentum, quandoque à supremis Principibus. Illud enim præstat futurus Imperator sub forma sequenti. ꝑ Ego Romanorum Rex, annuente Domino futurus Imperator, promitto, spondeo, & polliceor, atque iuro, coram Deo, & beato Petro, me de cætero protectorem, & defensorem fore summi Pontificis, & hujus S. R. E. in omnibus necessitatibus, & utilitatibus suis, custodiendo, & conservando promissiones, honores, & jura ejus, quantum divino suffultus adiutorio fuero, secundum leire, & posse meum, recta, & pura fide, sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia, ut in clem. uni post med. ver. Ego N. de iureiur.

14 Præstat ꝑ iuramentum à Rege forma sequenti, Ego N. Deo annuente futurus Rex N. profiteor, & promitto coram Deo, & Angelis ejus deinceps legem, justitiam, & pacem, Ecclesie Dei, populoque mihi subiecto, pro posse, & nosse facere, ac servare, salvo condigno misericordie Dei respectu, sicut in consilio fidelium meorum melius potero invenire, Pontificibus quoque Ecclesiarum Dei, condignum, & Canonicum honorem exhibete, atque ea, quæ ab Imperatoribus, & Regibus ecclesiis collata, & reddita sunt, inviolabiliter observare, Abbatibus, comitibus, & vasallis meis, congruum honorem secundum consilium fidelium meorum præstare, sic me Deus adjuvet, & hæc sancta Dei Evangelia, in pontificali

15 Ab Episcopis ꝑ autem præstat in forma sequenti. Ego N. electus ecclesie N. ab hac hora in antea fidelis, & obediens ero Beato Petro Apostolo, Sanctæque Romanæ Ecclesie, & D. N. D. N. Papæ N. suisque successoribus canonicè intrantibus, non ero in consilio, aut consensu, vel facto, ut vitam perdant, aut membrum, seu capiantur mala captione, aut in eos violenter manus quomodolibet ingerantur, vel injuriæ aliqua inferantur, quovis quæsito colore, consilium verò, quod mihi credituri sunt per se, aut Nuncios suos, seu litteras ad eorum damnum me sciente, nemini pandam, Papatum Romanum, & regalia Sancti Petri, adiutor eis ero ad retinendum, & defendendum, salvo meo ordine, contra omnem hominem, Legatum Apostolicæ Sedis in eundo, & redeundo honorificè tractabo, & in suis necessitatibus adjuvabo, iuro; honores, privilegia, & auctoritatem Sanctæ Romanæ Ecclesie Domini nostri Papæ, & successorum prædictorum conservare, defendere, augere, & promovere curabo, neque ero in consilio vel facto, seu tractatu, in quibus contra ipsum Dominum nostrum, vel eandem Romanam Ecclesiam aliqua sinistra, vel præjudicialia personarum juris, honoris, status, & potestatis eorum machinentur, & si talia à quibuscunque tractari, vel procurari novero, impediam hoc pro posse, & quanto citius poterò, significabo eidem Domino nostro, vel alteri, per quem possit ad ipsius notitiam pervenire, regulas sanctorum Patrum, decreta, ordinationes, sive dispositiones, reservationes, provisiones, & mandata Apostolica,

stolica, totis viribus observabo, & faciam
 ab aliis observari, hæreticos, schismaticos,
 & rebelles eidem Domino nostro, vel suc-
 cessoribus prædictis, pro posse persequar, ¹⁸
 & impugnabo, vocatus ad synodum veni-
 am, nisi præpeditus fuero canonica præ-
¹⁶peditione, † Apostolorum limina singu-
 lis triennis personaliter per me ipsum vi-
 sitabo, & Domino nostro, ac successoribus
 præfatis rationem reddam de toto
 meo Pastoralis officio, ac de rebus omni-
 bus ad meæ ecclesiæ statum, ad cleri, &
 populi disciplinam, animarum denique,
 quæ meæ fidei traditæ sunt, salutem quo-
 vis modo pertinentibus, & vicissim man-
 data Apostolica humiliter recipiam, & ¹⁹
 quam diligentissimè exequar, quòd, si le-
 gitimo impedimento detentus fuero, præ-
 dicta omnia adimplebo per certum nun-
 cium ad hoc speciale mandatum habea-
 tem de gremio meo capituli, aut alium in
 dignitate ecclesiastica constitutum, seu
 aliàs personatum habentem, aut his mihi
 deficientibus per diocesanum sacerdo-
 tem, & clero deficiente, omnino per ali-
 quem alium presbyterum secularem, vel
 regularem spectatæ probitatis, & religio- ²⁰
 nis de supradictis omnibus plenè instru-
 ctum, de hujusmodi autem impedimen-
 to docebo per legitimas probationes ad
 S. R. E. Cardinalem proponentem in con-
 gregatione sacri concilij, per supradictum
¹⁷nuncium transmittendas, † Possessiones
 verò ad mensam meam pertinentes non
 vendam, nec de novo infeudabo, vel ali-
 quo modo alienabo, etiam cum consensu
 capituli ecclesiæ meæ, inconsulto Roma-
 no Pontifice, & si ad aliquam alienatio-
 nem venero, pœnas in quadam super
 hoc edita constitutione contentas, eo
 ipso incurrere volo, sic me Deus adjuvet
 & hæc S. Dei Evangelia, ut in eo Pontifici
 fol. 79.

¹⁸ Juramentum † autem vasalli, quo fide-
 litas præstatur, in se habet, quod qui domi-
 no suo fidelitatem jurat, ea semper in me-
 moria debet habere, incolume, tutum, ho-
 nestum, utile, facile, possibile, sed, quia non
 sufficit abstinere à malo, nisi fiat etiam
 id quòd bonum est, ultra sex supradicta cõ-
 silium etiam, & auxilium domino suo fi-
 dele præstare tenetur, si beneficiis dignus
 vult videri, & saluus esse de fidelitate jura-
 ta. *cap. de forma, 22. quæst. 5. cap. 1. de form.*
fidel. & cap. 1. de nov. form. fidel. in us. feud.

¹⁹ † Et, quia ardua quæstio, an, & quomodo
 fœmina sit capax feudi, & juramentum fi-
 delitatis præstare possit, de qua per Iser, &
 Jac. de S. Georg. in tract. de feud. fœmina
 tamen est capax feudi, & ad præstandum
 homagium, vel fidelitatis sacramentum,
 admittitur etiam abbattissa, vel priorissa
 monialium pro feudo, quòd monasterium
 suum tenet ab aliquo Principe, seu domi-
 no temporali. *cap. unic. §. verum quando. de*
stat. reg. in 6.

²⁰ Et Pius IV. motu proprio statuit, &
 ordinavit, quòd nullus doctor, magister,
 regens vel alius cujuscumque artis, & fa-
 cultatis professor, secularis, vel cujusvis or-
 dinis regularis, in quibusvis studiorum ge-
 neralium universitatibus, aut gymnasiis
 publicis aut alibi ordinariis, vel extraor-
 dinariis lectoris cathedram assequi, vel
 jam obtentam retinere, seu aliàs Theologi-
 am canonicam, vel civilem censuram, me-
 dicinam, philosophiam, grammaticam, vel
 alias liberales artes, in quibuscunque locis
 etiam in ecclesiis, monasteriis, aut conven-
 tibus regularium quorumcunque publicè,
 vel

vel private in quoquo modo profiteri, seu lectiones aliquas in facultatibus huiusmodi habere, vel exercere. † Neque doctores ipsi, vel alii superiores, ad alium gradum in eisdem facultatibus suscipiendum recipere, & admittere, neque doctores, magistri, & scholares ad electionem alicuius in rectorem, vel cancellarium universitatis, aut gymnasii procedere, nec ipsi scholares, vel alii gradus huiusmodi palam, vel privatim recipere valeant, nisi ante illorum receptionem, vel admissionem in Ordinarii loci, vel ejus in spiritualibus Vicarii manibus catholicam fidem, verbis iuxta formæ infra scriptæ tenorem conceptis, palam, & solemniter profiteantur, *ut in litteris Apostolicis Pij IV. incipien. in sacrosancta B. petri circa princ.* Et in
 22 eventum † contraventionis Episcopi interdicti pœnam ab ingressu ecclesiæ, inferioribus verò excommunicationis latæ sententiæ, privationisque omnium, & singulorum, dignitatum, beneficiorum, officiorum, & feudorum eo ipso pœnas incurrant, *ut in eisdem litteris, S. ac omnibus in Bullar. Rom. cap. 112.* tenoris infra scripti.

23 Forma † autem dictæ professionis fidei hæc est. Ego N. firma fide credo, & profiteor omnia, & singula, quæ continentur in Symbolo fidei, quo S. R. E. utitur; videlicet Credo in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli, & terræ visibilibus omnium, & invisibilium, & in unum Dominum Iesum Christum filium Dei unigenitum, & ex parte natum ante omnia secula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, consubstantialem patri, per quem omnia facta sunt, qui propter nos homines, & propter nostram salutem

descendit de cœlis, & incarnatus est de Spiritu sancto, ex Maria Virgine, & homo factus est, crucifixus etiam pro nobis sub Pontio Pilato passus, & sepultus est; & resurrexit tertia die secundum scripturas; & ascendit in cœlum: sedet ad dexteram patris. Et iterum venturus est cum gloria judicare vivos, & mortuos, cujus regni non erit finis, & in Spiritum sanctum Dominum, & vivificantem, qui ex patre filioque procedit; qui cum patre, & filio simul adoratur, & conglorificatur, qui locutus est per prophetas; Et unam sanctam Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum, & expecto resurrectionem mortuorum, & vitam venturi seculi. Amen. Apostolicas, & Ecclesiasticas traditiones, reliquasque ejusdem Ecclesiæ observationes, & constitutiones firmissimè admitto, & amplector. Item sacram scripturam juxta eum sensum, quem tenuit, & tenet sancta mater Ecclesia, cujus est iudicatio de vero sensu & interpretatione sacrarum scripturarum, admitto, nec eam unquam, nisi juxta unanimem consensum patrum, accipiam, & interpretabor. Profiteor quoque septem esse verè, & propriè sacramenta novæ legis à Jesu Christo Domino nostro instituta, atque ad salutem humani generis, licet non omnia singulis, necessaria, scilicet, baptismum, confirmationem, eucharistiam, pœnitentiam, extremam unctionem, ordinem, & matrimonium, illaque gratiam conferre, & ex his baptismum, confirmationem, & ordinem sine sacrilegio reiterari non posse, receptos quoque, & approbatos Ecclesiæ catholice ritus in supradictorum omnium sacramentorum solemnè administratione reci-

toritate Papæ remitti non possunt. conc. Trid. in decis. super eo c. 12. & in Bull. c. 112. & 114. & quod teneantur fidei professionem emittere, fuit etiam super. eod. cap. 12. à sacra congreg. decisum, sub tit. Vercellen. & Cremonen. & † ubicunque dubitatur, an

juramentum sit licitum, vel illicitum, & id eod servandum, vel non servandum, ad Papam, & forum ecclesiasticum tantum cognitio spectat. c. venerabilem, circa fi. & ibi Inn. n. 6. & Abb. n. 13. de el. et. & hæc breviter de juramentis mihi dixisse sufficiat.

DE VOTO, ET VOTI DISPENSATIONE.

Cap. XI.

S V M M A R I V M.

- 1 *Votum, quid sit.*
- 2 *Votorum plures sunt species.*
- 3 *Votum necessitatis, est illud, quod quis in baptismo emittit.*
- 4 *Votum voluntatis, est illud, quod quis voluntarie emittit.*
- 5 *Votum voluntarium est duplex, solemnus, & simplex.*
- 6 *Votum simplex est duplex, tacitum, vel expressum.*
- 7 *Votum, juramentum, pactum, consuetudo, & lex, quando servari non debent.*
- 8 *Votum, ut sit validum, considerata tantummodo persona voventis, tria requiruntur.*
- 9 *Votum votere non potest Episcopus, per quod vinculum, inter ipsum & suam Ecclesiam dissolvatur.*
- 10 *Votere non potest monachus sine consensu sui abbatis.*
- 11 *Votum peregrinationis, clericus secularis sine consensu sui Episcopi emittere non potest.*
- 12 *Vir, & uxor, qua votere non possint.*
- 13 *Impuberes, quando validè votere possint, vel non possint.*
- 14 *Votere non potest servus quidquam, quo servitium domini minuitur.*
- 15 *Voto nemo potest se firmiter obligare in his, in quibus alteri subijcitur, sine illius consensu.*
- 16 *Vota sub pœna peccati mortalis sunt servanda, & quàmprimùm etiam implenda.*
- 17 *Votum metu factum, quando non obliget.*
- 18 *Matrimonium metu factum non tenet.*
- 19 *Puella meticolosè monasterium ingressa, cum habitus ante legitimam aetatem professionis gestatione, potest exire, & habitum dimittere.*
- 20 *Votum factum in minori aetate, non obligat adveniente pubertate, nisi ratificetur expressè.*
- 21 *Votum irritare possunt ij, in quorum potestate voventes existunt.*
- 22 *Obligatio semel extincta, nunquam reviviscit.*

- 23 *Vota necessitatis irritari, aut commutari non possunt.*
- 24 *Votum propria auctoritate, in melius potest commutari.*
- 25 *Voti commutatio in aequale opus ex aliqua causa rationabili, & cum superioris auctoritate fieri debet.*
- 26 *Voti commutatio fieri debet habita ratione loci, temporis, & aliorum.*
- 27 *Voti commutatio quando expensarum itineris ratio est habenda, expense & labores in eundo tantum, non redeundo sunt consideranda.*
- 28 *Votum factum intuitu certa persona, vel loci commutari potest.*
- 29 *Legatum ad unum usum factum, regulariter Episcopus commutare non potest.*
- 30 *Missarum celebrandarum numerus quando, & quomodo reduci possit.*
- 31 *Commemoratio defunctorum in reductionem Missarum semper facienda.*
- 32 *Missarum celebrandarum numerus ab Episcopo, non autem ab inferioribus, reduci potest.*
- 33 *Missarum reductio, de quibus fieri possit.*
- 34 *Commutatio voluntatis defuncti super relictis ad usus pios ab inferiore Papa fieri non potest.*
- 35 *Dispensare an possint Episcopi contra constitutionem beneficii.*
- 36 *Missarum reductio difficilius permittitur, quam reductio elemosynarum, & anniversariorum.*
- 37 *Missarum numerus pro quibus legatum ad illas celebrandas non sufficit, reduci potest.*
- 38 *Commemorationibus pro animabus defunctorum faciendis, quomodo satisfacere possit.*
- 39 *Missarum reductiones inde bene obtinentes, furtum committunt.*
- 40 *Restitutio Missarum injuste redactarum, quomodo fieri debeat.*
- 41 *Restitutio est in pristinum statum repositio.*
- 42 *Actus contra legem gestus, est nullus.*
- 43 *Missarum onera beneficiis imposita, quomodo probari possint.*
- 44 *Restitutio adversus prescriptionem quadragenariam Ecclesia datur.*
- 45 *Alleganti, onus probandi incumbit.*
- 46 *Missae, ob tenuitatem fructuum beneficiorum, an sint reducendae.*
- 47 *Testatoris dispositio ad pium usum facta, pro lege est servanda.*
- 48 *Legata pecunia ad certum usum pium, quando Episcopus possit testatoris voluntatem commutare.*
- 49 *Commutare quando possit Episcopus legatum speciale, ecclesia factum.*
- 50 *Commutare quando possit Episcopus legatum pecuniae, factum pro construendo monasterio.*
- 51 *Commutare quando possit Episcopus legatum factum pro fundanda ecclesia, vel oratorio in certo loco.*
- 52 *Commutari, quando possit per Episcopum legatum, ad certum usum pium factum.*
- 53 *Dispensare potest Episcopus ab omnibus votis, in quibus non est ei facultas prohibita.*
- 54 *Dispensare non possunt Episcopi super quinque votis.*
- 55 *Dispensare non potest Episcopus super voto solemniter emisso, per sacri ordinis susceptionem.*
- 56 *Dispensare potest Papa, ut de monacho non monachum faciat.*
- 57 *Monachus ex dispensatione apost. uxorem duxit, & filiam suscepit, qua in regno successit.*

- 59 Sebastiani Portugallia Regis mors.
 59 Regno Portugallia vacante praevidentes plures.
 60 Philippus secundus Hispaniarum Rex, possessionem regni Portugallia nactus fuit.
 61 Ducis Giciosa mors in praelio.
 62 Milites ordinis S. Iohannis Hierosolymitani tria vota substantialia emittunt.
 63 Dispensatum fuit Apostolica auctoritate cum fratre ordinis Hierosolymit. ut pro publica utilitate matrimonium contrahere possent.

- 64 Frater ordinis Capuccinorum ob publicam utilitatem, ex sede Apostolica facultate dux exercitus efficitur.
 65 Monachus causa maioris, & melioris boni, à Papa eximi potest à voto religionis.
 66 Voti dispensatio, ut sit legitima, requiritur non solum spiritualis potestas, sed etiam iusta, & necessaria causa.
 67 Voti vinculum, à vinculo iuramenti non differt.
 68 Dispensandi à voto causa, qua sint.

VOto ¶ plures obligantur, & quia voti vinculum, à vinculo iuramenti non differt, ut infra demonstrabitur, post iuramentum de quo feci, ad præcedentia continuando, nunc de voto est agendum. Votum autem est alicujus rei licitæ faciendæ, vel non faciendæ, cum deliberatione animi Deo facta pollicitatio. Hostien. in sum. de vot. & voti redempt. n. 1. & Bárt. in repet. l. 1. n. 67. C. de sacr. sanct. Eccles. Votorum plures sunt species, plures vovere possunt: pluribus ex casibus votum emitti, irritari, redimi, commutari, & dispensari potest, ut per Host. in sum. eod. tit. Votorum species sunt duæ
 1. ¶ unum est necessitatis, & est illud, quod quis promittit in baptismo, ut abrenūciare latanæ, & pompis ejus, tenere fidem, servare decalogum, & alia, sine quibus homo salvari non potest, c. primum, & c. parvuli, de consecr. dist. 4. & Host. eod. tit. n. 2.
 2. Alterum est votum ¶ voluntatis, & dicitur illud, quod quis voluntariè emittit, & ad quod quis ante votum non tenebatur, sed post votum astringitur, & sunt ea,

de quibus psal. 75. vovete, & reddite domino Deo vestro, & c. magnè devot. & voti redempt.

Voluntarium ¶ votum est duplex: alterum quidem solemne, & alterum simplex. Navar. de secun. præcep. c. 12. nu. 32. vers. 13. Solemne est, quod solennizatur per susceptionem sacri ordinis, aut per professionem expressam, vel tacitè factam alicui de religionibus per sedem Apostolicam approbatis. cap. 1. de vot. in 6. Simplex ¶ votum est duplex, tacitum, vel expressum. tacitum quod sola mente deo fit, expressum, ubi verba, aut scriptura accedit. Sor. in 4. sent. dist. 38. q. 1. art. 1. vers. ad solutionem. & Graff. deci. aur. c. 21. n. 9. par. 1. lib. 2. ubicunque enim ¶ vovens, vel promittens aliquid facere, quo facto, salus spiritualis, vel corporalis amitteretur, vel peccatū mortale incurreretur, non est votum servandum, neque iuramentum, neque pactum, neque consuetudo, neque lex, neque præceptum, neque aliquod aliud vinculum fraternitatis cap. inter cetera. cap. fin. S. & unde datur. 12. S s 3 quast.

queſt. 4. c. quando, de iurejur. & Graff. c. 21. num. 7.

8 Ad voti validitatem ꝑ conſiderata tantummodo perſona voventis, tria requiruntur, videlicet, rationis deliberatio, propoſitam voluntatis, & promiſſio, in qua voti ratio perficitur, quæ tria non multa¹² indigent deliberatione, ſed ſubito fieri poſſunt. Sylveſt. in verb. iuramentum, 4. n. 9. quem ſequitur, Graff. ead. cap. num. 2. ſed non omnes habent poteſtatem voventi, quia ſex genera perſonarum vovete non poſſunt.

9 Primò, ꝑ Episcopuſ votum, per quod vineculum inter ipſum, & ſuam Eccleſiam contractum diſſolvatur, emittete prohibetur, nec etiam aliud, per quod eccleſiæ ſuæ graviter præjudicetur, unde votum peregrinationis, per quod diu ab eccleſia ſua abeſſe deberet, ſine licentia Papæ emittete non poteſt, cap. niſi cum pridem, in ſin. de renunciat. cap. ſicut noſtris, & ibi gloſ. in verb. in damnum, de iurejur. cap. magna, de vot. & vot. redem. & cap. licet, de regul. emittete tamen poteſt votum abſtinentiæ, & eleemoſyæ, ac omne votum, per quod bonum præbeat exemplum, d. c. magna, Hoſt. in ſumm. de vot. §. quiſ vovete poſſit num. 7. & Graff. deciſ. aur. cap. 12. nu. 13. par. 2. lib. 2.

10 Secundo, ꝑ monacho non licet vovete ſine conſenſu ſui Abbatis, & ſi voverit irritandum erit, cap. voto. 20. queſt. 4. & S. Th. 2. 2. queſt. 88. artic. 8. ſimiliter nec Abbates ſine conſenſu ſuorum ſuperiorum, Abb. in cap. ſcriptura, in ſin. de vot.

11 Tertio, ꝑ nec clericuſ ſeculariſ votum peregrinationis ſine ſui Episcopuſ conſenſu emittete poteſt, ſed votum continentiæ, & religionis eidem emittete licet, cap. duæ

ſunt. 19. queſt. 2. cap. non oportet, de conſecr. diſt. 5. Innoc. in cap. ſcriptura, num. 3. & ibi Abb. num. 9. de vot. præſertim, ſi habet beneficium, quod perſonalem refidentiam requirat, cap. admonet, ubi etiam gloſ. in verb. in conſulto de renunc.

12 Quarto, ꝑ vir, & uxor non poſſunt vovete abſtinentiam, vel peregrinationem, unus ſine conſenſu alteriſ, excepto voto peregrinationis ultramarinæ, quod viri, & muliereſ altero invito, ſi ſunt potenteſ, facere poſſunt, Innoc. in d. cap. ſcriptura, n. 3. verſ. vir autem, & ibi Abb. num. 8.

13 Quinto, ꝑ vovete validè non poſſunt impubereſ ſine tutoriſ, vel patriſ auctoritate, cap. 1. & 2. 20. queſt. 2. nec pubeſ filiuſ familiaſ, excepto voto religioniſ, quod liberè emittete poteſt, ſine conſenſu patriſ, Hoſtienſ. in ſum. §. ſi quiſ vovete. num. 7. verſ. ſed nunquid, de vot. ſed ad profeſſionè emittendam, hodie non ſufficit pubertatiſ, quia religionem nemo profiteri poteſt ante annum decimum ſextum æpletum. Conc. Trident. cap. de reg. & monia. ſeſſ. 25.

14 Sexto, ꝑ nec ſervuſ vovete poteſt quicquam, quo minuatur ſervitium domini, cap. ſi ſervuſ § 4. diſt. cap. muliereſ, & cap. relatum, de ſentent. excomm. & Innoc. in dicto cap. ſcriptura, num. 3. & nemo poteſt ꝑ votum ꝑ ſe firmiter obligare in hiſ, in quibuſ alteri ſubjicitur, ſine conſenſu ſui ſuperioriſ. Num. cap. 30. Quod autem non poſſit quiſ ꝑ promiſſionem ſe firmiter obligare ad id, quod eſt in poteſtate alteriſ, ſed ad id tantum, quod eſt in ſua poteſtate, quoniam. qui eſt ſubjectuſ alteri, quantum ad ea, in quibuſ eſt ſubjectuſ, non poteſt facere, quod vult, ſed dependet à voluntate alteriſ, quapropter ea ratione

ratione vivere non possit, tenet S. Th. d. 9. 88. art. 9.

16 Vota, sub pœna peccati mortalis sunt servanda, & quamprimùm etiam implenda, S. Thom. ead. quest. 88. art. 3. & in propriis terminis, Sor. de iust. & jur. lib. 7. g. 2. art. 1. Votum autem non adimplere est contra Dei charitatem, & in genere peccatorum mortalium, Graff. decis. aur.

17 *Vir. eod. cap. 22.* sed votum ꝑ metu factum, ad quod minis quis compellatur, non obligat voventem, si talis sit metus, qui in constantem virum cadere possit, quod boni viri arbitrio est remittendum, *h. interpositas. in verb. cruciatum, ff. ex qui. cau. major. Abb. in cap. cum virum, num. 8. de regul. glori. in cap. cum dilectus, in ver. metus mortis, de his, qua vi mes. ve. ca. & major metus cadit in feeminam, quàm in virum propter fragilitatem sexus, gloss. in cap. cum locum, in ver. metus, & ibi Abb. de spons. & Paris. cons. 26. num. 22. 64. lib. 3.*

18 Nec ꝑ matrimonium metu contractum tenet, *dicto cap. cum locum, c. requisivit, & cap. gemma eod. tit. de spons.* Ideo puella meticolosè ꝑ monasterium ingressa cum

19 habitus susceptione, & ante legitimam ætatem professionis gestatione potest exire, & habitum dimittere, quia cum habitus probationis, qui defertur ante professionis emissionem, sit distinctus ab habitu professionis, per illius gestationem non inducitur aliqua ratificatio, quia ad hoc ut factum ꝑ in minori ætate obliget, adveni-

20 ente pubertate, requiritur, ut ratificetur expressè, vel saltem perseveret per totum annum decimum sextum, à Conc. Trid. præscriptum, *ut in dicto cap. 15. & per Ab. in cap. significatum, num. 5. de reg. & quan-*

to cuique tempore quis gestaverit habitum probationis patenter distinctum ab habitu professionis, non censetur emittere professionem, nec obligatur religioni in genere, neq; in specie, sed potest redire ad seculum. Innoc. Andr. in fin. Anchar. n. 5. Abb. n. 3. vers. secundo casu, de regi. & Navar. cons. 25. num. 3. de vot. lib. 3.

21 Irritare votum ꝑ est ipsum infringere, & cassare, ut amplius ligandi vim nõ habeat, & hoc possunt ij, in quorum potestate sunt voventes, ut pater, & eo deficiente mater, si est nutritrix filiorum, & ipsi tutores, veleuratores, maritus, dominus, Abbas, & alii Prælati religiosorum, in iis, in quibus voventes eis subjiuntur, *cap. puella, 20. q. 2. ca. manifestum, c. noluit, 35. quest. 5. pro quibus canones irritarunt, & semel legitime irrita, semper irrita manent, nec incipiunt obligare, postquàm illi liberantur à subjectione irritantium, quia obligatio ꝑ sevel extincta nunquam reviviscit, Sylve. qui hanc dicit communem, in ver. religio. 2. quest. 15. vers. sed si impubes, & ver. votum, 4. quest. 2. vers. quintum, & Graff. decis. au. cap. 29. per tot. part. 1. lib. 2.*

22 Vota necessitatis, ꝑ quæ emittuntur in baptismi susceptione, nec irritati, neque commutari possunt, *ut in ca. sunt quadam, junct. gloss. in ver. debemus 17. quest. 1.* Nã commutatio voti, vel redemptio exigat, ut id, in quod votum est commutandum, aut reducendum, æquè bonum sit, aut melius, quàm id, quod vovit. Navar. in Manual. cap. 12. num. 63. Propria ꝑ auctoritate in melius votum commutari potest, quia propositum, aut promissum infringere non creditur, qui illud in melius

com-

commutat, *cap. pervenit, de jurejuran.* Ca-
jet. 2. 2. *quæſt.* 88. *art.* 12. & Graff. c. 30.
par. 1. *lib.* 1. n. 1. Et quæcunque vota ſim-
plicia in ſæculo facta, ſive perſonalia, ſive
realia, ingreſſu religionis extingui cenſen-
tur. S. Thom. 2. 2. q. 88. *art.* 1.

- 25 Commutatio ꝑ voti in æquale opus fie-
ri debet ex aliqua cauſa rationabili, & cum
ſuperioris auctoritate, c. 1. x. *de vot. &*
vot. redempt. & Cajet. 1. 2. *quæſt.* 88. *art.*
12. quæ auctoritas requiritur etiam, quan-
do dubitatur, an in æquale, vel melius
commutetur, *Sot. lib.* 5. *quæſt.* 4. *art.* 3. &
Graff. *eadem quæſtione* 30. *num.* 6. In
voti commutatione ꝑ locus, tempus, la-
bor, ſumptus in itinere faciendi, præter il-
los, quos domi ſuæ feciſſet, corporis affli-
ctio, & alia ſimilia ſunt ſubtiliter conſide-
randa, ut in æquipollens poſſint commutari.
- 26 Quando ꝑ verò Iubilæi, aut privilegio-
rum vigore commutatio fieri poteſt, con-
feſſarius ad expenſas, & labores in eundo
tantum, non autem in redeundo rationem
habere debet, quia vovens ſolum ire, non
autem redire vovit, & his omnibus conſi-
deratis, confeſſarius debet in aliud pium
opus dictas expenſas, & labores commu-
tare, & in tantam quantitatem pecuniæ
puellæ nupturæ, vel in fabricam, aut reſtau-
rationem alicujus eccleſiæ, ſeu quid ſimile
tradendam, convertere. Aut votum pe-
grinationis in aliud opus, in quo perſona
exerceatur, & fatigetur, ut in operibus cor-
poralibus pro aliqua fabrica eccleſiaſtica,
vigiliis, orationibus, & jejniis. Ant. *de*
Butt. in cap. magna, num. 6. *de vot. & vot.*
redempt. & Graff. *eod. cap.* 30. n. 10.
- 28 Commutari ꝑ etiam poteſt votum fa-
ctum intuitu certæ perſonæ, vel loci, vel
de dando aliquid tali pauperi, vel tali ec-

cleſiæ, quia eſt promiſſio facta Deo, S.
Thom. 2. 2. *quæſt.* 88. & cum Deo ſatis-
fiat per commutationem in æquale aucto-
ritate Episcopi, abſque conſenſu illius per-
ſonæ, vel eccleſiæ (dummodo cauſa lub-
et ex parte voventis) fieri poteſt commu-
tatio; Graff. d. c. 30. *num.* 12. & Navar. *de*
red. Eccle. q. 1. *mon.* 60. *num.* 1. inquit,
quoddam à Papa poteſt commutari, ſed puto,
& ab Episcopo commutari poſſe, de con-
ſenſu voventis, cum tali loco, vel perſonæ,
nō ſit jus quæſitū, quaſi res devota ſit ſua,
quia nec eis, nec aliquibꝰ pro eis acceptan-
tibus, ſed Deo ſit facta pollicitatio. Graff.
cap. 1. *num.* 11. & donans aliquid alicui,
ut poſt aliquod tempus perveniat ad
quam eccleſiam, poteſt illud onus remit-
tere, donatario conſentiente, non obſtan-
te quoddam eccleſiæ ſit quæſita utilis actio,
Bar. *in l. qui Romæ, §. Flavius, nu.* 1. & ibi
Jaf. qui hanc dicit eſſe comm: opin. n. 14.
ff. de ver. obl. & Navar. eod. mon. 60.
num. 2.

29 An autem ꝑ poſſit Episcopus legatum ad
unum uſum factum in aliū mutare. Regu-
lariter non poteſt, ſed requiritur ſedis A-
poſtolicæ auctoritas, Clem. *quia contin-*
git, ubi etiam glo. in ver. ſedis Apoſtolicæ,
de relig. dom. Felln. *in c. cum acceſſiſſent n.*
17. in ſm. de conſt. & ibi Dec. *num.* 11. Co-
vat. *in c. ſuanum. 7. de teſtam.*

30 Verum, ꝑ cum in quibuſdam eccleſiis
ſæpe contingat, vel tam magnū Miſſarum
celebrandarum numerum ex variis defun-
ctorum relictis impoſitum eſſe, ut illis ſin-
gulis diebus à teſtatoribus præſcriptis ne-
queat ſatis fieri, vel eleemoſynam huiusmo-
di pro illis celebrandis a deo tenuem eſſe,
ut non facile inventiatur, qui velit huic ſe-
muneri ſubjicere, unde depereunt piæ te-
ſtantium

doctiff. Cost. in tract. de facti sci. & ignor
Cont. 2. dist. 37. sub num. 8. & seq. cum
autem ¶ nos possit Episcopus dispensare
35 contra constitutionem beneficii, multò
minus super reductione numeri Missarum,
quæ ubi eleemosynæ, Missæ, & anni-
versaria relicta reperiuntur, habens pote-
statem reducendi, potiùs eleemosynas,
quàm Missas, vel anniversaria reducere
debet, ut declaravit Sacra Congreg. super
eod. cap. 4. §. nes habet locum.

Limitatur ¶ tamen dicta conclusio in
37 legato factò de sum na certa à testatore
relicto pro certis Missis celebrandis, ut
non procedat, si relicta pecunia, aut reddi-
tus annui legati non sufficiunt pro omni-
bus Missis celebrandis, licet appareat de
expressa mente testatoris, qui certum Mis-
sarum numerum in perpetuum celebran-
darum reliquit, numerus Missarum juxta
vires legati est moderandus ex dispositio-
ne dicti, cap. 4. sess. 25. & ita super eod. c.
fuit à Sacra Congreg. declaratum, ut in
decis. sub tit. Mediolanen ubi enim Mis-
sarum redectio fieri oportet, eorum sem-
per defunctorum commemoratio fieri
debet, qui pro suarum animarum salute
legata ea ad pios usus reliquerunt, ut per
Concil. Trid. eod. c. 4. in fi. Et comme-
morationi ¶ faciendæ juxta decretum di-
38 cti cap. 4. satisfit per intentionem appli-
cationis Missarum, & per preces in secun-
do momento, & per collectas faciendas in
Missis, ut declaravit Sacra Congreg. super
predicto cap. 4: in decis. sub tit. Mediol.
qua incipit commemorationsi faciende.

Missarum autem ¶ reductiones indebi-
39 tè obtinentes animas præcipuè defunctorum
debitis suffragiis fraudant, & turtum
committunt, ac ad restitutionem tenentur,

ut inquit Graff. decis. aur. par. 1. lib. 2.
cap. 45. num. 19. & non dimittitur pecca-
tum, nisi restituatur ablatum, cap. pecca-
tum, de reg. jur. in 6.

Restitutio ¶ hoc casu quando indebi-
tè numerus Missarum fuit reductus du-
pliciter considerari debet, primò, ut Mis-
sæ reductæ non celebratæ celebrentur, se-
cundò, quòd Ecclesia restituatur, ut Missæ
ad minorem numerum reductæ ad prio-
rem numerum juxta mentem, & dispo-
sitionem testatorum redigantur.

Restitutio ¶ enim est in pristinum sta-
tum repositio. l. quod si minor, §. restitutio,
ff. de minor. & Bar. in l. interdum, num. 3.
ff. de cond. indeb. In quo Præfules invigi-
lare debent, non solum, ne in futurum re-
ductiones indebitè fiant, sed, ut, quæ con-
tra mentem testatorum, aut consuetudi-
nem approbatam auctoritate ordinaria fa-
vore titularium beneficiatorum aliàs redu-
ctæ fuerunt, ad pristinum numerum resti-
tuantur; quia reductiones contra mentem
testatorum, & juris communis, ac Sacri
Concilii Tridentini dispositionem factæ
sunt nullæ, nullius roboris, ac momenti.

Actus enim gestus ¶ contra legem est nul-
42 lus, cap. in nomine Domini, in fin. de testib. c.
vides, & ibi gloss. 10. dist. cap. qui contra,
de reg. jur. in 6: Bar. in l. non dubium, nu.
2. & 3. C. de leg. & Felys in d. cap. in
nomine Domini, in prin. & quod nullum
est, impedimentum præstare nequit, quo-
minus voluntas defunctorum exequatur:
non enim præstat impedimentum, quod
de jure non sortitur effectum, c. non præ-
stat, & ibi gloss. de reg. jur. in 6.

Tertio, ¶ dubitatur, si non constet de
43 onere beneficii circa Missarum celebra-
tionem, aut residentiam faciendam, cum,
ut pla-

ut plurimum, scripturæ antiquæ fuerint
deperditæ, seu quandoque fraudulenter
celatæ, cui incumbat onus probandi. &
hoc casu recurrendum est ad probationes
summarie sumendas in visitatione, vel ex
tra, ex officio, vel ad Procuratoris mensæ
Episcopalis instantiam, etiam parte non
vocata, & constituto. quod titularis, vel eius
prædecessor celebraverit, seu celebrare fecerit
Missam unam, vel plures singula hebdomada
per aliquot annos, super illa consuetudine
celebrandi, seu celebrari faciendi tot Missas,
debet Episcopus ecclesiam manutenere in possessione,
in qua existit, immo etiam, si aliquo tempore
Missæ non fuerint celebratæ, semper est restituenda,
quia Ecclesia minori æquiparatur, c. 1. de
integ. rest. & Jaf. in l. legatum, n. 18, ff.
de leg. 1. datur ¶ etiam Ecclesiæ restitutio
adversus præscriptionem quadragenariam,
ut post alios tradit Covarr. qui de
communi opinione testatur in 3. par. re-
lect. s. tertius, n. 4. & beneficia non do-
tantur sine onere, ut communis experien-
tia docet, & cum à communiter acciden-
tibus præsumantur beneficia dotata cum
onere Missarum in salutem animarum
fundatorum, qualibet levis probatio
transfert onus probandi in negantem ser-
vitutem debitam, quia alleganti præde-
cessorem ¶ non ex obligatione, sed ex de-
votione celebrasse, & celebrari fecesse, o-
nus probandi incumbit, ex traditis per
Castad. super Reg. Cancell. decis. 3. num. 2.
Quartò, ¶ dubitatur: dato, quod fru-
ctus beneficii sint adeo tenues, quod sup-
portatis oneribus in Missis celebrandis,
& paramentis manutenendis non super-
sint aliqui fructus pro Rectoris sustenta-
tione, an Missæ sint reducendæ: cum enim,
rector sit titularis, videtur, quod partem

fructuum ad sui sustentationem percipere
debeat, qui enim servit altari, de altari vi-
vere debet, c. cum secundum, de præben. &
ibi Ab. n. 2. quod est verum, sed qui fru-
ctus percipere præterdit, & beneficio ser-
vitutem impositam reducere, potius de-
trahere, quàm servire beneficio videtur,
dispositio ¶ enim ad certum usum maxi-
mè pius facta pro lege est servanda, au. h.
de nupt. s. disponat, col. 4. c. ultima voluntas,
& ibi gloss. 13. q. 2. c. tua nobis, & ibi gl. in
ver. volunt. de test. prædicta regula, quod
Episcopus legatum ad unum usum factum
in alium mutare non possit, fallit in pluri-
bus.

Primò, enim ¶ fallit dicta regula, si te-
stator legavit pecuniam ad certum usum
pium non ita necessarium, puta ad pingen-
dam ecclesiam, quæ minatur ruinam, cui
aliter provideri non potest, quia tunc Epi-
scopus poterit pecuniam ad picturam fa-
ciendam non ita necessariò destinatam, in
alium pius usum magis eidem ecclesiæ,
populo, ac religioni necessarium commu-
tare. l. fin. ff. de oper. pub. & Covar. eod.
num. 7. in fin.

Secundò, ¶ fallit in legato calicis, vel
alterius vasis, aut panni facto ecclesiæ non
indigenti speciei legatæ, sed alterius rei ca-
rentis, ut planetæ, albæ, pixidis, vel alterius
paramenti, de quo aliter provideri non
possit; quia tunc poterit Episcopus pecu-
niam in emendo calice, vel alio vase ad ec-
clesiam, quæ eo non indiget, destinato, ad
alia eidem ecclesiæ necessaria emenda
applicare, ex conjecturata mente testato-
ris, qui legando, si de ecclesiæ necessita-
te certioratus fuisset, verisimiliter ita di-
sposuisse, arg. tex. in l. generaliter, s. fi-
C. de instit. & l. cum avus. ff. de condit. &
demonstr.

- 90 Tertio, † fallit in legato pecuniæ facto pro construendo monasterio, si pecunia à testatore relicta non sufficit ad monasterium construendum, quia tunc legatum in alium pium usum per Episcopum de consensu hæredis, & executoris testamentarii potest commutari, Innoc. in cap. nos quidem, num. 1. & ibi Abb. num. 6. de test. & Roma. conf. 409.
- 91 Quarto, † fallit in legato facto de fundando monasterio, ecclesia, vel oratorio in certo loco, vel ubi prius erat, & destructum reperitur, restaurando, aut reædificando, si id eodem loco fundari, reædificari, aut restaurari non potest, quia tunc Episcopus cum consensu executoris testamentarii locum pro ædificatione potest commutare, Innoc. in eod. cap. nos quidem, d. n. 1. & ibi Abb. num. 13.
- 92 Quinto, fallit, † quando relictum ad pias causas non potest ad usum destinatum per testatorem exponi, & simpliciter concernit piam causam, & non personam, quia tunc ad alium usum pium per Episcopum de consensu hæredis converti debet, cap. nos quidem, de testam. Zibarel. in clem. 2. quest. 3. de relig. dom. Graff. decis. aur. par. 1. lib. 2. cap. 53. num. 11. vers. hac autem justa. Bar. in l. pater. S. Tusculanus ff. de leg. 3. & Abb. in d. c. nos quidem, n. 14.
- 93 Dispensare autem possunt † Episcopi ab omnibus votis, in quibus eis facultas specialiter prohibita non reperitur gloss. in in cap. at si clerici, in ver. minora. vers. alia est magis communis, & ibi Innoc. de jud. gloss. in cap. ex multa, in verb. incumbit, & 58. ibi Abb. num. 10. de vot. & gloss. in c. nuper, in ver. non retinuit de sent. excom.
- 94 Prohibita † est Episcopis facultas dispensandi super quinque votis, nempe super voto perpetuæ continentiæ, religionis, peregrinationis in Hierusalem, liminum Apostolorum Petri & Pauli, & S. Jacobi in Compostella, in quibus solus Papa, vel, qui ab ipso peculiarem facultatem habeat dispensare potest, extrayag. & si dominici gregis, 2. de penitent. & remiss. Navar. in cap. 12. num. 75. vers. secundò dicimus, tom. 3. & Graff. decis. aur. cap. 31. num. 21. par. 1. lib. 2.
- † Nec super voto solemniter emisso per facti ordinis susceptionem potest quis dispensare, nisi solus Papa, qui in voto solemniter per professionem tacto, si gravissima aliqua necessitas imminet, dispensare potest, † & de monacho potest facere non monachum, gloss. fin. circa med. in c. cum ad monasterium. & ibi Innoc. num. 4. & Abb. num. 21. de stat. monach. Paris. conf. 68. num. 148. vol. 4. Covar. cap. 2. num. 10. & 11. de test. Navar. d. n. 75. vers. quartò dicimus, & Graff. eod. c. 31. n. 22. & 23.
- Quidam enim † Remigius monachus, & sacerdos, & de sanguine regio Aragonum, deficientibus aliis ejusdem sanguinis personis, cum dispensatione Apostolica duxit uxorem, ex qua suscepit Petronillam, quæ successit in Regno supra Raymudo Comiti, & Marchioni, ex quibus ortæ fuerunt octo generationes illius domus Aragoniæ, ut post Io. Andr. in reg. semel. & Petr. de Anch. conf. 335. trad. Feli. in cap. si quando, n. 5. de rescrip. ubi plures citat, hanc opinionem sequentes.
- † Et mortuo in prælio de anno 1578. Sebastiano Rege Portugalliæ, nullis relictis legitimis descendibus, vel agnatis ad Regni successionem vocatis, super-

Alte:

Hinc Henrico Presbytero Cardinali septua-
 genario eius patruo, pro parte ejusdem
 Regni procerum fuit maximis cum præci-
 bus Gregorius Papa XIII. requisitus, ut
 cum eodem Cardinali pro matrimonio
 contrahendo vellet dispensare, maxima o-
 nim urgebat causa dispensationis, quoni-
 am plures prætendebant dictum Re-
 gnum ad ipsos spectare de jure. Nam An-
 tonius à Portugallia dicti Sebastiani Re-
 gis prædefuncti ex illegitimo coitu natus
 frater consobrinus, favore etiam populi
 totius Regni fretus, Regnum ad ipsum
 præ ceteris spectare prætendebat. Philip-
 pus tunc Hispaniar. Rex hujus nominis II. ad se
 spectare proponebat, Emmanuel Philiber-
 tus Sabaudie, & Alexander Parmæ, &
 Placentiæ Duces, ad eorum quemlibet
 spectare, juribus per quemlibet ipsorum
 deductis, allegabant. Unde, non sine maxi-
 ma sanguinis effusione Regnum hujus-
 modi, quieti, reddere, & cui de jure debe-
 retur judicari posse probabiliter dubitari
 continebat. Quapropter, Papa secretò pe-
 titos consuluit, & præcipuè Bernardinum
 Bisciam Romanum, tunc temporis prima-
 rium advocatum, cum quo maxima amici-
 tia eram conjunctus, qui casu bene discuf-
 so, post librorum revolutionem vivit in
 hanc sententiam, quam Papæ aperuit, &
 post ipsius Papæ obitum mihi retulit nem-
 pe, quòd causa esset legitima, & ardua di-
 spensandi, ad evitandas cædes, rapinas, &
 alia mala, quæ ab exercitibus, qui à Philip-
 po Rege, & Antonio à Portugallia para-
 bantur, poterant exoriri, dummodo ex
 persona ejusdem Cardinalis cedes, & alia
 mala, quæ exercitus militum causare so-
 lent, verisimiliter possent evitari. Sed,
 quoniam Cardinalis erat in senectute, &

decrepitate constitutus, qua stante spes
 proles cessare videbatur, ex hac præcipue
 causa non fuit matrimonialis dispensatio
 concessa, quam alias Papa erat concessu-
 rus, ut concedere potuisset, ex supra dedu-
 ctis, & aliis allegatis per Felyn. in d. cap. si
 quando eodem num. 5. per totum. Et dictus
 Cardinalis, qui post obitum Sebastiani
 pacifice idem Regnum possedit, brevi
 tempore in decrepitate decessit, & quo vi-
 ta functo, Philippus Rex, juribus exercitum
 conjungens, ejusdem Regni possessionem
 nactus fuit.

Demum mortuo Duce & Jojose in con-
 stitu sine prole, superstitibus duobus
 fratribus, uno Priore I holosæ Ordinis S.
 Joannis Hierosolymitani, & altero fratre
 presbytero Ordinis Sancti Francisci Ca-
 puccinorum, pro publica utilitate, & quie-
 te ejusdem Ducatus, licet fratres S. Joan-
 nis Hierosolymitani, & tria vota substan-
 tialia castitatis, paupertatis, & obedien-
 tiæ expresse, & solemniter emittant, ut in
 stat. ejusdem Religionis, de recept. frat. c. 1.
 nihilominus, ut populum ejusdem Duca-
 tus regere, & ab incurfu hæreticorum,
 tunc in maxima quantitate vicinorum
 tueri, & defendere, & ac posteros Deo fa-
 vente habere possent, fuit ad effectum ma-
 trimonij contrahendi auctoritate Apòsto-
 lica secum dispensatum, licet tamen, & i-
 ple, matrimonio non contracto, decesserit,
 submersus in transitu cujusdam fluminis,
 dum pro patria, & fide pugnaret: & inde
 præcibus ejusdem populi & fuit Apostolica
 auctoritate, eidem Fratri Ordinis S. Fran-
 cisci Capuccinorum impertita licentia ex-
 eundi religionem, & pro Catholica Reli-
 gione, & patriæ defensione exercitum du-
 cendi, & bellandi, quod Ducis exercitus

- muus pluribus annis, ut strenuum, & prudentem Ducem decet, exequit, donec patria in meliorem statum redacta, ad religionem ejusdem ordinis, quam semper coluerat, ut bonum decebat Christi militem, sub priori habitu, religione, ac obedientia claustraliter cum aliis ejusdem Ordinis Fratribus vivendo, se restituit, & 65 vivit hodie. Causa ¶ autem melioris, & majoris boni, urgente necessitate, potest Papa eximere monachum à voto, & religione, ut ita exemptus uxorem ducere, & propriam patrimonium habere possit, ut declarat Covarr. in cap. 2. num. 11. in fin. de testam. & Graff. eodem cap. 31. num. 23. par. 1. lib. 2.
- 66 In voti dispensatione ¶ non solum requiritur spiritualis potestas, sed etiam justa, & necessaria causa, aliàs ille, cum quo dispensatur, etiam per Papam, nunquam esset tutus, quoad Deum, gloss. in cap. non est voti, in ver. adimplere, de vot. Franc. in cap. cum singula, §. prohibemus. de præb. in. 6. Abb. in cap. extirpanda, §. si verò, numer. 43. eod. tit. Felyn. in cap. 2. numer. 19. & 20. de spons. & Graff. dicto cap. 31. numer. 27.
- 67 ¶ quia inter vinculum voti, & juramenti nulla datur differentia, ut post Ricar. in 4. dist. 38. qu. 5. art. 2. tenet Felyn. eod. n. 19. in fin.
- 68 Causæ ¶ justæ dispensandi à voto sunt plures, ut si materia voti sit illicita vel inutilis, cum vana opera non sint Deo grata, Quælibet causa reddens votum malum, si sit majoris boni impeditiva, ut in concionatore, qui vovit jejunare, & si votum servat, concionem ad populum habere non potest. Et si manifestum erit ex redditione voti, unum ex his sequi, videlicet, levitas in vovendo, imbecillitas voventis in exequendo, quod vovit, puta ad jejunandum vel peregrinandum, numerosa familia voventis, quæ absque notabili nocumento, domini absentiam tolerare non posset, necessitas & utilitas publica, ac etiam privata voventem non ligat S. Thom. 2. 2. qu. 88. artic. 10. Sor. de just. & jur. lib. 7. qu. 4. art. 1. & fin. Navar. in c. 12. n. 76. in fin. & nu. 77. tom. 3. & Graff. eod. cap. 31. n. 34. & 35 apud quos de votorum materia fusiùs videri potest.

D E D E C I M I S.

Cap. XII.

S V M M A R I V M.

1 Decima quid sit.	5 Moralia præcepta veteris legi vim habent, & perpetuò habebunt.
2 Decima quo jure debeantur.	6 Decima an de jure divino, vel positivo debeantur.
3 Testamenti veteris præcepta quedam judicialia, quedam moralia, & quedam ceremonialia.	7 Consuetudo contra jus naturale, vel divinum non præscribitur.
4 Lege Evangelica lata, præcepta judicialia, & ceremonialia cessarunt.	8 Ecclesia, quando prædia coeperit habere.

Conflan-

- 9 Constantinus pluribus possessionibus Ecclesiam ditavit.
- 10 Decima pluribus in locis non persolvuntur, & quare.
- 11 Consuetudo, quod de bonis ecclesiasticis decima non solvatur, valet.
- Consuetudo, quod de minutis decima non solvatur, valet.
- 13 Consuetudo, quod de personalibus decima non solvatur valet.
- 14 Decima personales consuetudine prescribi possunt, quia non sunt de iure divino.
- 15 Ecclesia Dei ministrorum sustentatio debetur de iure naturali, & divino.
- 16 decima praeiales de omnibus terra fructibus, & proventibus debentur.
- 17 Decima praeiales debentur de iure divino.
- 18 Decima iure positivo persolvi mandantur.
- 19 Consuetudo legitime prescripta, quod decima non solvatur, est servanda.
- 20 Decima mista est, quae de agnis, & aliorum facibus animalium debetur.
- 21 Decima personales de quibus persolvantur.
- 22 Decimarum causas, qui cognoscere possit.
- 23 Iurisdictio spiritualis, per laicum prescriptione acquiri non potest.
- 24 Decimarum causa quibus remedijs possint agitari.
- 25 possidens tempora litis mora est manutendendus.
- 26 Possessio beneficij, & suorum praeiorum, quomodo acquiratur.
- 27 Spoliatus in primis, & ante omnia est restituendus.
- 28 Possessionis adipiscenda remedium quomodo debeat intentari.
- 29 Possessionem retinenda remedium est summarissimum.
- 30 Decimarum processus summarie fieri debet.
- 31 Decimarum successor in feudo antiquo ante Conc. Lauteranen. quomodo agere debeat.
- 32 Decimarum causa a praecepto inchoari potest.
- 33 Decimas solvere recusantes quibus poenis sint plectendi.
- 34 Executio in causis judicialibus quomodo fieri debeat.
- 35 Excommunicatione nulla major poena in Ecclesia Dei reperitur.
- 36 Excommunicatio, quando magis contemnatur, quam formidetur.
- 37 Monitio canonica, excommunicationi quomodo praemitti debeat.
- 38 Excommunicari non possunt capitula, nec Communitates.
- 39 Communitates pro debito pecuniario interdici non possunt.
- 40 Processus in causa decimarum, quomodo fieri debeant.
- 41 Laicus infeudatus de decimis debitores decimarum per censuras ecclesiasticas compellere non potest.
- 42 Decimarum solutio regulariter fieri debet appellatione remota.
- 43 Appellatio a sententia lata super solutione pensionis non suspendit iudicatum.
- 44 Appellatio, quando suspendat iudicatum causa decimarum.
- 45 Decimarum quota non est de iure divino.
- 46 Consuetudo, 40 annorum spatio prescribitur in quota decimarum.
- 47 Appellatio in causa decimarum admittitur, ut in alijs causis.
- 48 Appellatio a sententia lata super decima leguminum, & aliorum minorum est admittenda.

Appella-

- 49 Appellatio à sententia lata super solutione decimarum personalium suspendit iudicatum.
- 50 Consuetudinem allegans ad illam probandam admitti debet.
- 51 Brachij secularis auxilium, quando invocari potest.
- 52 Decimam persolvere tenentur clerici, Iudei, & Sarraceni.
- 53 Clerici, quando teneantur parochi facere oblationes.
- 54 Decimas pradiales clerici collegialiter viventes persolvere tenentur.
- 55 Decimas pradiales de pradijs dotalibus ecclesiarum clerici persolvere tenentur.
- 56 Decima ab una ecclesia contra aliam prescribuntur.
- 56 Clerici parochialibus ecclesijs inservientes, etiam parochiali ad decimarum solutionem non tenentur.
- 58 Decima privilegio, & exemptione Papa prescribi possunt.
- 59 Decimam an dominus agri, conductor, vel colonus solvere debeat.
- 60 Decima solvi debet de omnibus fructibus absque deductione impense.
- 61 Decima debetur etiam mutata facie agri, aut alterius pradij.
- 62 Privilegium super immunitate decimarum quando reale dicatur.
- 63 Privilegia monialibus Ordin. Sancte Clara concessa.
- 64 Privilegio presentes renunciare non possunt in successorum prejudicium.
- 65 Privilegium, ut infirmetur, lapsus 40. annorum requiritur.
- 66 Privilegium habens decretum irritans per non usum non dicitur amissum.
- 67 In patronatus per exercitium unius alie compatronis preservasur.
- 68 Exemptionis natura, qualis sit.
- 69 Monialibus Ord. S. Clarae an obstat, cap. nuper de decimis.
- 70 Societatis Iesu privilegia super exemptione decimarum.
- 71 Societas Iesu à solutione decimarum est exempta.
- 72 Decime pradiales de jure divino debentur.
- 73 Exemptionis privilegium Societati Iesu concessum comprehendit etiam colonos, & arrendatarios.
- 74 Exemptionis privilegium Societati Iesu concessum etiam extenditur ad bona acquirenda.
- 75 Odiosa aliquando late interpretantur.
- 76 Universalia, & generalia verba, quid operentur.
- 77 Dictio pro tempore, tempus futurum denotat.
- 78 Exemptio à decimis Societatis Iesu concessa, non fuit revocata.
- 79 Dispositiva ex proemio declaratur.
- 80 Privilegium in dubio presumi non debet revocatum.
- 81 Probatio exacta requiritur ad probandam revocationem privilegij.
- 82 Revocatio, de qua in Brevis Pij V. comprehendit tantum privilegia communicativa.
- 83 Societas Iesu est exempta à Decimis Papalibus, & alijs oneribus.
- 84 Clausula sublata, &c. quid operetur.
- 85 Moniales, quae sint exemptae à decimis Papalibus.
- 86 Moniales pro quibus redditibus sint exemptae à decimis Papalibus.
- 87 Fructus assignati monialibus pro alimentis, an sint à decimis exempti.

POST tractatum de voto, quo erga Deum ad pie promissa præstanda religiose tenemur, commode modò ad

decimas, quæ ex jure divino ipsi Deo, ejusque Ecclesiæ eadem ferè ratione debentur, transeundem duxi: quarum quæstiones licèt à pluribus, & quidem copiosissimè tractatæ fuerint, de quibus per Rebuff. in *particulari suo tractatu*, Covar. in *c. 17. lib. 1. var. resolut.* Alexan. Monet. qui de illis etiam tractatum edidit, & ultimo Azor. in *lib. 7. insit. mor. cap. 34 35 36. & 37.* nihilominus super his pauca, & præcibilia attingere decrevi, & ommissis disputationibus, & verborum ponderatione ad illius diffinitionem me confero cum Hostien. qui in *sum. de decim. & primit. ait*, decima est omnium bonorum mobilium licite quæsiturum pars decima, Deo data, constitutione divina debita; & Rebuff. in *d. tract. de decim. g. 4. in princip.* & decima proprie dicitur de decem partibus una, quando dicitur integra. Rot. in *novis. decis. 165. n. 3. par. 2.* quo autem jure debeatur, sæpius quæri solet.

Primo, quòd decimæ debeantur ÷ lege naturali, patet de Abraham, & Jacob. *c. 1. §. his itaque 13. qu. 1. c. decimas Deo, 16. q. 7.* & Covar. *lib. 1. var. resolut. c. 16. nu. 2. vers. quarto juris naturalis.*

Secundò, jubentur dari lege divina *c. decimas à populo, c. revertimini, 16. quæstio. 1. Rebuff. eodem tract. de decim. qu. 1. n. 9.* Monet. *eodem. c. 1. num. 5.* & Rot. *decis. 14. nu. 2. de jud. in nov.*

Tertiò, dari jubentur de jure canonico, *c. 1. cum pluribus sequentibus, 16. quæst. 7. c. commissum, & tot. tit. ext. de decim. & ubique in 6. & Clem. eod. tit.* Monet. *eod. c. 1. numer. 18.* Conc. Trid. *12. de resor. sess. 25.*

Covar. *d. c. 17. num. 2. vers. & præter hos, & Rot. eod. num. 2.*

Sciendum est tamen, præceptorum ÷ veteris testamenti quædam esse judicialia, quædam moralia, & quædam ceremonialia, ut per gloss. in *c. 1. de decim. in 6. & in cap. ult. 6. dist.* Judicialia pertinent ad justitiam hominibus exhibendam, jusque unicuique tribuendum, ex quibus leges veteris testamenti censentur, quarum observatio iudicibus ipsis incumberebat, ut proximo redderetur, quod suum esse constaret, *Instit. de just. & jur. in princ.* paxque & concordia absque ullius injuria tutissime custodiretur.

Moralia ad dictamen legis naturalis spectant, ut quilibet virtutes ipsas exerceat, nihilque agat ab ipso naturali jure alienum.

Ceremonialia verò de his agebant, quæ ad cultum divinum, ad reverentiam, honorem, & obsequium Deo exhibendum statuebantur, & Paul. *ad. Rom. c. 7.* scribit, dicens, *itaque lex quidem sancta, & mandatum sanctum, justum, & bonum*, quibus verbis, mandatum sanctum, ad ceremonialia: justum, ad judicialia: & bonum, retulit ad moralia, ut inquit, S. Thom. *par. 2. qu. 99. art. 4.* & Covar. *d. c. 17. n. 1.*

Præceptorum ÷ eorundem judicialia & ceremonialia evangelica lege lata, omnino cessaverunt, vimque præceptorum amiserunt. Quoniam, antequam veniret fides, sub lege custodiebantur conclusi in ea fide, quæ erat revelanda: adeò quòd lex pædagogus noster fuit in Christo, ut ex fide justificaremur, ac ubi venit fides, jam non sumus sub pædago, Paul. *ad Gal. c. 3.* iterum, quid dicit scriptura? ejice ancillam, & filium ejus, non enim erit, hæres filius ancillæ

cillæ cum filio liberæ : itaque fratres non sumus ancillæ filij, sed liberæ, qua libertate Christus nos liberavit, c. 4. ad eosdem & ita scribens testatur manifestissime, eiciensdam esse legem veterem, quæ, tanquam ancilla fuit legis Evangelicæ, unde alibi, translatio Sacerdotio necesse est, ut legis quoque translatio fiat: idem Paul. ad Hebr. c. 7. & Covar. eod. c. 17. nu. 1.

Moralia autem veteris legis præcepta adhuc vim habent, & perpetuo habebunt, non ex auctoritate veteris legis, sed ex eo, quod sint à natura ipsa instituta, & à Christo Iesu in lege Evangelica eadem ratione, qua, & naturalia debuerunt, & sunt, præcepta, ut per Sot. lib. 2. de just. & jur. quest. 5. artic. 4. concl. 2. cap. fin. §. his itaque, 6. dist. & Monet. eodem tract. cap. 1. nu. 2. Judicialia præcepta veteris legis servari possunt, & servantur, non tamen, tanquam ex veteri lege, sed quia noviter lege humana sunt constituta, ut eodem titulo, de injur. & c. 1. de homicid. Ceremonialia verò, nec servari, nec lege lata iterum institui potest, ut servantur, S. Thom. par. 2. quest. 104. ad 3. in solutione quest. Idem, 2. quest. 104. art. 3. & Covar. eodem num. 1. vers. hinc non immeritò, nisi in his, quæ licet ceremonialia essent, magis pertinebant ad devotionem quandam, ac ritum sacrificiorum, & eorum ornatum, quàm ad futuræ legis, & Christique nascituri præfigurationem, quemadmodum sunt vestes sacerdotum, altaria, thurificatio, decimarum & primitiarum solutio, oblationes, & alia similia, quæ etiam per legem Evangelicam à Pontificibus sunt statuta, ut in c. 1. de consecr. dist. 1. c. un. ex. de purif. poss. par. & post S. Tho. Joann. Major, & alios, tenet Covar. eodem vers. hinc in fine.

An autem decimæ jure divino, vel positivo debeantur, maxima est questio, & quod debeantur jure divino, probat Sanctus Hieronymus, super Malchiam relatus, in c. revertimini, & S. August. in c. decime tributa sunt, 16. quest. c. Parochianos, c. tuas, illi. & c. in aliquibus, & fin. de decim. c. quadragesima, in fin. de consecr. dist. 5. gloss. 2. in c. à nobis, & gloss. penult. in c. nuper, & Hostien. in summ. num. 9. & 11. eodem titulo de decim. Rot. decis. 14. numer. 2. de jud. in nov. & decis. 1. num. 1. de decim. in antiq. & hanc opinionem esse communem, tenet Franc. in c. 1. de decim. relat. per Covar. eodem c. 12. num. 2. ver. & præter has, Rebuffi, in tract. de decim. c. 1. nu. 9. & Monet. eod. c. num. 9.

Contrarium verò, quod licet jure divino sint institutæ, tamen, aut præceptum decimarum est ceremoniale, ut per Covar. eod. c. 17. nu. 1. vers. hinc nov. aut est judiciale, ut per Monet. eodem c. 1. nu. 13. & tam ceremonialia, quàm judicialia præcepta, nunc vim legis non obtinent, S. Tho. 1. 2. q. 104. art. 3. S. Bonavent. in 4. sentent. dist. 3. art. 3. qu. 2. Tiraq. de retract. lign. in præfat. nu. 8. Covar. d. c. 17. n. 1. cum alijs supra, post princip. allegatis, & Monet. eod. c. 1. nu. 14. Ideo si jure Pontificio fuerint indictæ, jure divino in hærente, & præcepto Pontificio persolvi debent, ut probatur.

Primo, auctoritate text. in c. ad Apostolicæ, c. ex parte, c. non est, c. extranmissa, c. à nobis, & ferè per tot. ex de decim. c. statuto, eodem titulo in 6. & Clem. 1. eodem Covar. dicto cap. 17. numer. 2. vers. secunda verò, & Monet. dicto cap. 11. numer. 12. & Conciliorum eadem Pontificia auctoritate factorum, ut per Concilium Magubi, admonemus, inquit, atque præcipimus,

mus, ut decimas dari de omnibus non negligatis, quia Deus ipse sibi dari consuluit, & Conc. Trid. ubi ait, cum decimarum solutio debita sit Deo, & qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alienas invadant, præcipit omnibus cujuscunque gradus, & conditionis, ad quos decimarum solutio spectat, ut eas, ad quas de jure tenentur, in posterum Cathedrali, aut quibuscunque aliis Ecclesiis, vel personis, quibus legitime debentur, persolvat, qui verò eas aut subtrahunt, aut impediunt, excommunicentur, ut c. 12. de resor. sess. 25. & cap. peryenit, de decim.

7 Secundò, † non præscribitur consuetudo contra jus naturale, vel divinum, cap. fin: & ibi Abb. de consuetud. Innocent. in rubric: num: 4, Rot. decis: 7, num: 3, eod: tit. Covarr. c. 17, numer: 8, ver: nam, & si passit, & Rebuff. de decim: quest: 13, num: 40. nec præscriberentur decimæ, si præcepto divino deberentur, quæ tamen in quota consuetudine præscribuntur, & in eorum solutione consuetudo est attendenda, c. dilecti, cum sint homines, & ibi gloss. in ver: ad consuetudinem, c. ad Apost. in fin: cum aliquibus in fin: & ibi gl. fin. de deci: Covar. eod: n: 8, ver: eas verò decimas, Boer. in consuetu: Bitor: qui de communi opinionet testatur, §. 12, tam in prædialibus, quam personalibus, Rebuff. in eod. tract: qu: 13, num. 46: & Monet. c. 5, nu: 87.

8 Tertio † moveor alio fundamento, nempe, quòd communi æstimatione in toto dominio Republicæ Christianæ, Ecclesia habet ferè decimam omnium bonorum stabilium, & si in uno dominio minus decima, in alio ultra decimam, & tempore Divi Petri, & Apostolorum Ecclesia non habebat prædia, sed bonorum ecclesia-

sticorum natura exordium habuit ab Apostolis, quibus illi fideles primi bonis venditis eorum pretium dabant, tanquam Christi Vicariis, ut ex eis fideles egeni alerentur Act. Apostol. c. 2, §. 6. & Baron. Anna: Eccles: §. 7, num. 72, & par: 73, 1, sed postea tempore procedente, rationabilibus de causis Episcopi Apostolorum successores, prædia, quæ à pijs viris donabantur, servabant, ut futuris clericorum, & pauperum necessitatibus providerent, ut in cap: videntes, cap. Episcopus, & c. præcipimus, 12, quest: 1, cum alijs suprad: ductis, in c. 12, par. 1:

9 Constantinus † enim ille magnus, alij que deinde imperatores, amplissimis dominiis in Judæa, Græca, Asia, Thracia Africa, & Italia, ac Insulis, possessionibus, & prædijs Ecclesiam ditaverunt, ut in c. Constantinus: 96: distinct, de plene supra, in c. 12, à nu. 3, usque ad nu. 10, quibus ubi decimarum quota diminuta reperitur, præsumitur ex causa dominiorum, possessionum, & prædiorum Principum, & aliorum piorum virorum largitione Ecclesiæ acquiritorum ita compositum fuisse, & valet compositio. c. 3, c. veniens, & Abb: in c. dilecti, in fin: de transact: Rebuff. qu: 13, n: 26, & Monet. q: 5, n: 121, de decim. Et hac de causa ferè de toto agro Bononiensi non solvuntur decimæ, quia olim illa Respub. assignavit Archiepiscopo pro decimis Castrum Centi, & Castr. Plebis, Archiepiscopus Taurinensis cum pluribus Communitatibus composuit, à quibus percipit annis singulis summarum conventam auctoritate Apostolica approbatam † loco decimarum, & sic ubique, ubi auctoritate Apostolica decimarum compositio facta fuit, ad formam transactionis persolvitur,

At, si de confirmatione Apostolica non constat, quando sumus in antiquis illam sufficit allegare, & famam probare, quia, ne propter difficultatem probandi rem ad eod antiquam, pereat jus partis, præsumitur pro privilegio, ut post, Imol, Bald. Gard. & alios tenet Felyn. *in c. causam, qua. num. 13. de præscript.*

- 11 Consuetudo ¶ autem, quod de prædijs ecclesiasticis decima non solvatur à clericis, & quod clerici eximantur à solutione decimarum tam prædialium, quam personalium etiam ratione bonorum patrimonialium valet. gloss. ult. *in c. in aliquibus in fin. de decim.* gloss. *in c. quia. cognovimus. 10. quæst. 3.* Felyn. *in dicto cap. causam, qua. num. 1. in fin. de præscript.* Covar. *dicto cap. 17. num. 8. ver. primum hinc constat, & ver. secundò licet, & Monet. eodem cap. 5. num. 96 & 97* & etiam valet, & defenditur ¶ consuetudo, quæ passim in toto orbe terrarum viget, quod de quibusdam fructibus nulla debeatur decima, nec portio, ut de minutis etiam mistis, nempe de feno, herba, oleo, leguminibus, & de ijs, quæ non proveniunt ex possessionibus, ut sunt decimæ caseorum, ovorum & animalium S. Thom. *in 2. 2. quæst. 87. art. 2. ad 3. in fin.* Astens *in rubr. de decim. art. 4. in fin.* Paul. de Castr. *conf. 17. 2.* Covar. *lib. var. resolut. c. 17. nu. 8. ver. septima, Rebuff. eadem qu. 13. nu. 51. & Monet. c. 5. num. 93. & 94. de decim.*
- 12 Attenditur etiam, ¶ & valet consuetudo, quod de personalibus decima non persolvatur, & licet. Innoc. *in cap. in aliquibus, in fin. de decim.* teneat indistincte, nullam consuetudinem eximere, posse laicos à solutione decimarum, debet intelligi de prædialibus, cum à personalibus con-

suetudine præscripta possint laici se eximere à solutione decimarum, quas qui solvant, pauci inveniuntur, alioquin infinitæ animæ torquerentur, ut tradit Host. *in sum. de decim. 8. & utrum, quæst. 7. post. med. & Rebuff. qu. 13. num. 44. in fin. eod. tit. & ratio, quare personales ¶ decimæ in totum consuetudine præscribi possunt, est, quia non sunt de jure divino, & ided consuetudo excusat à solutione. Felyn. in dicto c. causam, qua. num. 1. Henric. in c. pervenit, de decim. colum. 5. & id commutivum receptum esse tenet, Card. in c. 1. de decim. quem sequitur Covar. *eod. o. 17. num. 2. ver. & præter has, Rebuff. loco proxime citato, & Monet. eod. c. 5. nu. 92.**

Premissa omnia procedunt, quando parochi, & alij beneficiati habent, unde commodè vivere possint, quia aliàs nulla consuetudo, aut præscriptio decimas non solvendi, aut aliàs nihil Ecclesiæ ministris subministrandi excusat à peccato, nec valet hujusmodi consuetudo, quando ministrans spirituali sustentari non potest, quia sustentatio ¶ ministrorum Ecclesiæ Dei debetur de iure naturali, & divino, Sot. de iust. & ju. *quæst. 3. art. 1. lib. 9. Valsq. contra Ill. cap. 89. nu. 8. & 9. lib. 2. Covar. d. c. 17. post. alios. quos citat. nu. 3. & ita procedunt allegata per Rebuff. in d. quæst. 13. nu. 40. ut declarat Monet. *eod. cap. 5. n. 91. de decim. & pro ministrorum sustentatione, quando fructus sunt exigui, ut debitis oneribus satisfacere nequeant, per primitiarum, aut decimarum assignationem, vel Parochorum symbola, ac collectas tantum redigi debet, quod pro rectorum, aut parochiarum necessitate decenter sufficiat, Concil. Trid. d. cap. 13. ver. in parochialibus, sess. 24. de reform.**

16 Vbi verò consuetudo † non excusat, prædialis decima debetur de omnibus terræ fructibus, & proventibus, ut de omni frumento, & grano, etiam in palea, de fabis, & aliis leguminibus de nucibus, castaneis, olivis, pomis, & aliis arborum fructibus, de vino, canape, lino, ctoco, feno quod in fasciculos redigitur, hortorum oleribus ad usum parochi, lignorum, & pascuorum, de quibus per Host. *in sum. de decim. num. 5.* & non solum de fructu, qui germinat, sed etiam de fructu, qui non germinat, qui proprie appellatur redditus, ut de molendino, de cujus fructibus decima debetur, non deductis sumptibus factis pro hujusmodi redditibus habendis, ut tenet Abbas *in cap. pastoralis, num. 2. de decim.*

17 Prædialis † verò debetur de jure divino ex communi canonistarum sententia relata per Covar. *in lib. 1. var. resol.* His accedunt innúmeræ Sanctorum Hieronymi, & Augustini, Rot. Rom. & Conciliorum Maguntia. & Trident. & tantorum Patrum in Spiritu sancto legitimè congregatorum auctoritates, à quibus solutionem decimarum Deo debitam esse, fuit pronunciatum, ut *suprà post principium, ver. primò auctoritate*, & quicquid teneat. Covar. *loco proximo citato*, & *ibi in 20 ver. præterea*, quòd nec jure naturali, nec divino decimæ debeantur, est contra communem opinionem comprobata à sacro concilio Tridentino novissime celebrato, quòd expressis verbis decimarum solutionem debitam esse Deo pronunciat, ut *in cap. 12. de reform. sess. 25.* quòd quidem contrarià interpretationem non admittit sine Papæ auctoritate. Sed quòd integra decima pars fructuum, aut

vigesima, vel trigesima debeatur id non cadit sub divino præcepto. Verum, quòd ali quid decimarum loco Deo offeratur, ut agnoscat supremus rerum omnium Dominus, hoc jus divinum, & naturale præscribit. Azor. *lib. 7. institut. moral. cap. 37. sub ver. his positu*, & jure † positivo mandatur, ut persolvantur decimæ tanquam jure divino debitæ sub excommunicationis pœna, ut *cap. pervenit, & cap. in aliquibus de decim.*

19 Ubi autem consuetudo recepta est, & legitimè † præscripta, quòd decima non solvatur, solvi non debet, sed in solutione facienda standum est consuetudini legitimè præscriptæ, quæ vim legis habet. Hinc intrat præsumptio, quòd olim Romani Pontifices remiserint decimas laicis quodammodo titulo permutationis, pro bonis ab ipsis ad ecclesiarum, & clericorum usus assignatis, ea lege, ut dotarent ecclesias, & necessaria vitæ subsidia clericis præberent, dummodò aliquid persolvatur, & clericis necessaria ministrantur; prout pluribus in locis fuerunt ecclesiæ dotatæ, & ubique de aliquibus bonis dotatæ, ut per Azor. *ead. lib. 7. cap. 37. ver. ex his multa.*

Mista decima † est, quæ de agnis, & aliorum fœtibus animalium debetur, ut per Hostiens. *in summ. num. 3. in ver. quod sint solviturque etiam de lacte, caseo, lana, ovibus, & omnibus aliis fructibus animalium, etiam de cera, & melle apum.*

21 Personales † solvuntur de venatione, piscatione, de captis in justo bello, stipendio militum, lucro Advocatorum, & Procuratorum, de lapidicinis, & auri, aliorum-

que metallorum fodinis, de molendinis, & furnis, mercede mercenariorum, ac de omni artificio, negotiatione, & lucro, ac aliis; de quibus per Host. in sum. de decim. eod. n. 5. & copiose Monet. dicto capitulo quarto, eodem titulo, per totum.

22 Quæri nunc potest, an iudex secularis cognoscere possit de causa decimarum; & est distinguendum, quia, aut agitur de quæstione facti tantum, & non juris, ut de summario possessorio; & tunc iudex secularis erit competens, non jure suo, sed favore ecclesiæ, cum agatur de sola executione in favorem ecclesiæ. Feder. de Sen. conf. 245. n. 3. Felin. in c. causam, n. 15. de prescript. Rebuff. quest. 10. nuu. 3. & Monet. q. 8. num. 13. de dec. Secundò, erit competens iudex secularis, quando agitur de facto, vel de furto decimarum, vel executione, Fed. in d. conf. 245. & Rebuff. eod. n. 3.

Tertiò, quando tantum agitur an decimæ sint solutæ, quo casu poterunt clerici coram iudice seculari laicos solutionem decimarum recusantes compellere, Covarr. pract. quæst. c. 35. num. 21. Rebuff. eodem cap. 10. num. 4. & Monet. eod. c. 8. num. 5. de decim. & quocunque casu non privativè ad iudicem ecclesiasticum, sed erit in arbitrio clericorum, quem velint ecclesiasticum, vel secularem iudicem adire, & erit locus præventioni, Feder. eod. conf. 245. ita quòd in dictis casibus ecclesiastici habebunt duos iudices, Felin. in d. cap. causam, num. 25. & melius Covarr. eodem num. 2. quem sequitur Monet. dicto cap. 8. num. 14. Si verò de jure exigendi decimam tantum agatur, illud jus in laicum cadere non potest, & qui tale jus

sibi usurpat, sacrilegium committit: quia rem sacram sibi contra sacros canones, & jura sumit, & arrogat; decima enim est res spiritualis, & sacra, ut inquit Abb. in cap. adhuc, num. 2. de decim. & Azor. eodem l. 7. cap. 34. sub vers. septimò quaritur, & ideo ad iudicem ecclesiasticum cognitio spectat. gloss. in c. ex tenore, in ver. Ecclesiarum, de for. comp. & Rebuff. in dicto tract. de decim. quest. 10. num. 2. & 35. & jurisdictione spiritualis per laicum, nec præscriptione acquiri potest, cap. causam qua. de prescript. cap. prohibemus, de decim. & Azor. dicto l. 7. institut. morab. cap. 36. vers. quarto quaritur.

Decimarum causæ tribus remediis possessoriis agitari possunt.

24 Primò remedio retinendæ, quando quis est in possessione illas percipiendi tempore, quo lis movetur, in qua est manutenuendus, s. quorum, vers. hodie, instit. de interd. cap. licet causam, s. fin. vers. cum ergo, de probat. Bart. in l. 1. s. hujus autem, num. 1. ff. ut possi. & in l. 1. c. eodem titulo, Ruin. consil. 106. num. 1. vol. 5. Corn. 113. n. 1. vol. 1. & hoc remedio retinendæ, vel interdicto, uti possidetis, statim quòd quis adeptus est beneficium, & inductus in possessionem, licet adhuc nullas receperit decimas, agi potest ad decimas, in quarum possessione prædecessor existerat, quia per inductionem in possessionem beneficium efficitur possessio omnium rerum & juris sui Ecclesiæ, Rebuff. q. 9. num. 3. & 5. & Monet. quæst. 8. num. 30. & 31. de decim. Nam in acquisitione possessionis non requiritur adeptio possessionis omnium prædiorum, & glebarum, l. 3. in princip. ff. de acqu. poss. sed in beneficiis sufficit apprehendere possessionem

bene-

Beneficii per amplexum Altaris, & alios actus, quæ fiunt in Ecclesia, ac etiam per tactum annuli Ecclesiæ clausæ acquiruntur possessio. Rot. decis. 5. de caus. poss. & propriet. in antiqu. & decis. 8. de restit. spol. in antiquior.

27 Secundò, potest agi remedio possessorio ꝛ recuperandæ possessionis, qua quis spoliatus libello concludere debet ad restitutionem, vel reintegrationem, cap. reintegranda, 3. q. 1. cap. ad decimas, de restit. spol. in 6. & Rebuff. ea q. 9. num. 2. & spoliatus antequam cognoscatur de dominio, est in primis, & ante omnia restituendus, cap. reintegranda, 3. q. 1. cap. conquerente, & cap. fin. de restit. spol. Bar. in l. si quis ad se fundum, num. 2. C. ad l. Jul. de vi pub. & Menoch. conf. 2. num. 185. & 186. lib. 1.

28 Tertio; ꝛ agitur possessorio adipiscendæ, & tunc beneficiatus libello concludere debet se esse parochum talis loci, quæ propter ratione oneris, curæ animarum decimas deberi, quarum percipiendi possessionem sibi tradi requirit, Rebuff. q. 9. num. 1. & Monet. q. 8. num. 27. eo tract. de deci. & pluries causa decimarum est summaria, in qua procedi potest sine aliqua juris solennitate.

29 Primò, ꝛ enim, quando agitur possessorio retinendæ, quod est summarissimū, quo probatis requisitis, ut possessione tempore litis motæ, non admittuntur probationes requirentes altiozem indaginem, sed datur beneficiato manuentio, d. s. quorum, instit. de interd. cum aliis supracitatis.

30 Secundò, quando clerici, quibus constat decimas de jure deberi, agunt contra eos, qui ad solutionem pro certa decima,

aut quota tenentur, ut est text. in clem. dispensiosam, & ibi gl. in verb. decimis; Card. n. 28. & Imol. n. 7. de jud. & Monet. eod. tract. quest. 8. n. 41. & 42. de decim.

Tertio, si agatur inter duas ecclesias de jure percipiendi decimas, quarum beneficiati prætendunt, quilibet decimas suæ ecclesiæ tertio laico deberi, quia cum ecclesiasticis de jure ꝛ communi, & divino debeantur, semper habet locum dicta clem. dispensiosam, Rot. decis. 14. per tot. de jud. in no. glol. in d. clem. in verb. decimis, vers. sed quid si non, cum aliis, per Monet. deductis, eod. cap. 5. num. 43.

Quarto, procedit etiam dicta clem. dispensiosam, inter laicos, quando fuerunt decimæ translatae ante conc. Lateranensem. & successor in feudo ꝛ antiquo decimarum agit coram domino directo ad earum exactionem, in quarum possessione erat ejus prædecessor, quia tunc, cum causa decimarum sit de decimis antiquis de jure communi, & divino Ecclesiæ debitis, & hoc jus in vassallum tunc legitime fuerit translatum, vassallus eodem privilegio gaudet l. qui in jus ff. de reg. jur. cap. qui in jus, eod. tit. Card. in d. clem. 1. num. 21. & Bened. Caputa q. n. 17. & in his casibus contra subditum ad decimas non solutas agendo incipi potest à præcepto ꝛ sub persona pecuniaria, & in subsidiū excommunicationistrina, vel una pro trina monitione præmissa, quatenus intra tot dies debeat reus tantam summam decimarum persolvisse, cap. pervenit, de decim. c. sacro. de sent. excomm. & gloss. in d. clem. dispensiosam, in verb. præmoniti.

31 Non tamen ꝛ sunt tolerandi, qui variis artibus decimas ecclesiis obvientes subtrahere moliantur, aut, qui ab aliis solvendas

vendas temere occupant, & in rem suam vertunt, cum decimarum solutio debita sit Deo, & qui eas dare noluerint, aut dantes impediunt, res alienas invadant. Quapropter præcepit sancta Tridentina synodus omnibus cujuscunq; gradus, & conditionis sint, ad quos decimarum solutio spectat, ut eas, ad quas de jure tenentur in posterum cathedrali, aut quibuscunque aliis ecclesiis, vel personis quibus legitime debentur integrè persoluant. Qui vero eas, aut subtrahunt, aut impediunt, sunt excommunicandi, nec ab hoc crimine, nisi plena restitutione secuta, absolvi debent, conc. Trid. c. 12. sess. 25. de refor. c. per venit, & c. in aliquibus, de dec.

In causis tamen judicialibus omnes judices ecclesiastici cujuscunque dignitatis existant, quandoque ꝑ executio realis, 34 vel personalis in qualibet parte judicii propria auctoritate ab ipsis iudicibus fieri poterit, debent, tam in procedendo, quam diffiniendo à censuris ecclesiasticis, seu interdicto abstinere, sed licet eis, si expedire videbitur, in causis civilibus ꝑd forum ecclesiasticum quomodolibet pertinen contra quoscunque etiam laicos per multas pecuniarias, quæ locis piis ibi existentibus, eo ipso, quod exactæ fuerint, assignentur, seu per captionem pignorum, personarumque distractionem, per suos proprios, 36 aut alienos, executores faciendam, si ve etiam per privationem beneficiorum, aliaque juris remedia procedere, & causas diffinire. Sed si executio realis, vel persona 37 lis, advertas reos hac ratione fieri non poterit, sitq; erga judicem contumacia, tunc eos etiam anathematis mucrone iudex arbitrio suo, præter alias pœnas, ferire poterit, ut statuit conc. Trid. cap. 3. de refor.

ead. sess. 25. & ad formam d. c. quæ servanda est, & non nisi in subsidium, quando executio realis, vel personalis, propria auctoritate fieri non potest, excommunicationis sententia potest promulgari. Navar. in cap. 27. num. 30. de excom. Si vero excommunicatio lata à iudice ecclesiastico, antequàm legitime constet de impedimento, vel perturbationibus, quibus prohibetur, facere executionem propria auctoritate realem, vel personalem, sit nulla, vel debeat ab eo revocari, vel licitè feratur, si ipse conscientie suæ iudicio sentiat, verè adesse huiusmodi impedimenta, perturbationes vel difficultates Congre. Sac. conc. sentit secundum communem sententiam, censurarum sententiam, & excommunicationem validam esse, ideo excommunicatum absolutione indigere, nonendum tamen esse Episcopum, ut omni diligentia servetur forma tradita à concilio, ut in decis. super eod. cap. 3. §. 2. & est ratio, quia nulla major ꝑ pœna excommunicationis, in Ecclesia Dei reperitur, de spiritualibus inquam c. corripuntur, 24 q. 3. & Abb. in c. cum dilectus, n. 6. de hu. quæ vi metusvè cau. si. Sobrie enim & magna circumspectione est promulganda cum experientia doceat, si temere, aut levibus ex rebus incutiatur, magis contemni, quàm formidari, ꝑ & perniciem potius parere, quam salutem, ut in d. c. 3. in prin. sess. 25. & c. multi, in princ. 2. quæst. 1.

Quapropter monitio ꝑ canonica actio præmitti debet ante illius promulgationem, cap. contingit, & ibi gloss. in verb. tertio, cap. sacros. ubi gloss. in verb. competentis, de sentent. excommunic. & per aliquot dierum intervallum, cap. constitutionem, §. statuimus, eod. tit. in 6. & Felin.

& Felin. in dicto cap. Sacros. num. 1. vers. immo requiruntur, eod. tit. & sufficit, quod unico actu una pro tribus fiat, cum aliquorum competentium dierum intervallo, gloss. in ca. statuumus, in verb. monitionem, & dicto cap. constitutionem, §. statuumus, & ibi gloss. in verb. una. de sentent. excommunicat. in 6. & Monet. eod. cap. 8. num. 69. Non enim subsistunt deducta per Rebuff. in quest. ultima num. 15. de decim. quod retinentes decimas sint ipso jure excommunicati, & singulis diebus Dominicis pro excommunicationis à Parochis veniant publicandi, ut bene animadvertit Monet. eod. cap. 8. num. 65. quia tam antiqui Canones, quam noviter Sacrum Concilium Tridentinum disponunt, quod decimas non solventes excommunicentur, ut in dicto cap. 12. sess. 25. cum aliis supra per Monet. d. num. 65. 66. 67. & 68. deductis.

Si vero in prædictis casibus contra communitatē, † vel capitulum agatur, non potest in subsidium procedi ad excommunicationem, quia Universitates non excommunicantur, sed loco excommunicationis supponuntur interdicto, quando ex causa interdicti possunt, c. Rom. in fi. de sent. excommu. in 6. sed pro debito † pecuniario quacunque occasione, vel causa Civitates, Castra, Villæ, loca, territoria, vel universitates auctoritate ordinaria sine Sedis Apostolicæ speciali licentia, nec interdicto supponi possunt, ut in extrav. com. cap. proinde, §. presenti, de sent. excom. & Felin. in cap. sane, 2. num. 3. de off. & pot. jud. deleg.

Quando autem † agitur ad decimarum solutionem contra universitatem, vel particularem personam, & liquidò non con-

stat, an decima. vigesima, vel trigesima debeat, sed dubitatur super quota. tunc pro portione liquida, modo quo supra, summarie, & quo ad non liquidam juris ordine servato, admissis articulis, & probationibus desuper faciendis, servatis, servandis, erit procedendum, Bald. in cons. 429. licet iudex n. 1. vers. qui autem gravatur, vol. 3. & ita distinguit Ang. in l. fin. in fi. C. ubi quis de cur. vel cohorta, ubi autē dubitatur, an aliquis sit debitor, tunc non habet locum executio lite pendente, sed procedendum est causa cognita, quem sequitur Olasch. decis. 86. n. 1. & 6. vers. quid dicendum, pari modo si oriatur quæstio de decimis ecclesiasticis inter laicum prætendentem, se infeudatum ante concilium Lateranen. & alios laicos negantes totam, vel quotam, quia, donec laicus probaverit infeudationem legitimo tempore factam, & liquidam quotam, via ordinaria admissis legitimis probationibus procedere debet. gl. in d. clem. dispendiosam, in verb. decim. in princ. ad laicorum instantiam † pro præstatione decimarum nullus per censuram ecclesiasticam compelli potest, Rot. decis. 14. in fin. de jud. & est ratio differentie; quia debitæ de jure communi & divino, habent fundamentum indubitatum, quod non admittit exceptionem requirentē altiozem indaginem in contrarium, sed, quando prætenduntur jure speciali, ut pacto, pollicitatione, voto, vel infeudatione, tunc non proceditur summarie, quia non habet locum clem. dispendiosam, ut declarat gl. eo verb. decimus, & ibi Ioan. de Imol. n. 4. Card. n. 19. & sequitur Monet. d. q. 8. n. 46. & 47. sed actor suam intentionem concludenter probare tenetur, aliàs actore non probante, reus

absolvitur, l. qui accusare, C. de eden. Nam regulariter ꝛ subditi ad solutionem decimarum, appellatione remota, sunt cogendi, c. ex multiplici, c. tua nobis, in fi. & ibi Abb. n. 8: de deci. & glo. in cl. dispendiosam, in verb. ceteri, de jud. & procedit regula semper quando decima est certa, pro qua decem pro centenario solvuntur, vel ad rationem vigesima, vel trigesima, aut quinquagesima, secundum, loci consuetudinem, seu compositionem, & transactionem, ita quod de certa quota legitime constet, & tunc his casibus appella-

43 tio non admittitur ꝛ ad effectum suspensivum, sed devolutivum tantum, quod casu Signatura committit causam appellationis cum clausula, sine retardatione solutionis decimarum, quæ interim lite pendente semper persolvi debent. Marchesan. in tract. Commiss. c. 4, n. 15, & 25, par. 2, & Monet. d. c. 8, n. 58.

In simili etiam appellatio à sententia lata super solutione pensionis, auctoritate Apostolica reservata, regulariter non suspendit iudicatum, quia in commissione apponitur dicta clausula, sine retardatione solutionis pensionis, ut per Gomef. in comp. utr. sign. n. 86. nisi ex ventre litte-
46 rarum Apostolicarum oriatur conditio, quæ in primis est verificanda, ut oportu-
niori loco fusiùs deduxi; limitatur tamen dicta regula pluribus casibus.

44 Primò, quando agens ad decimam ꝛ petit ad rationem decem pro centenario, vel alterius quotæ, cuius non est in possessione, nec eam sibi liquidò deberi probat, & reus excipiendo, opponit de consuetudine persolvendi duos fasciculos grani in agro pro quolibet modio terræ, aut aliam quotam: quia tunc appellatio non sus-

pendit iudicatum, quò ad dictos duos fasciculos, qui debentur liquidò partis confessione, sed quò ad reliquum appellatio suspendit iudicatum, & pars liquidanda decidi debet per tres sententias conformes, quæ opinio glossæ & Innoc. in c. in aliquibus & Abb. in c. tua nobis, n. 9, de deci. quam sequitur Monet. eod. c. 8, n. 58. ubi, quòd laico alleganti consuetudinem, non admittitur appellatio, non est simpliciter vera, quia aut quis allegat se consuetudine omninò exemptum esse à decimarum solutione, quò casu procedit opinio præfata, aut vult probare consuetudinem solvendi duos fasciculos grani tantum pro quolibet modio, vel quid simile, & tunc probatio consuetudinis est admittenda, ꝛ quia, quò ad certam quantitatem, aut portionem, non iure divino, nec naturali, sed humano tantum fuit in decimarum solutione inducta consuetudo, quæ est attendenda, dicto c. in aliquibus, §. fin. cap. commissum, c. cum sint homines, c. dilecti, c. ad Apostolica, de deci. Host. in sum. vers. septimò quaritur, eo. tit. & hanc esse communem opinionem testatur, Covar. d. c. 17, n. 2, post primo. & vers. sexto pariter; quæ consuetudo ꝛ circa decimarum solutionem usu, & spatio 40. tantum annorum legitime præscripta censetur, c. ult. de consuetu. Paru. cons. 25, n. 6, & 27 l. 4. Ruin. cons. 142, n. 12, vol. 5, Covar. eo. c. 17, n. 8, ver. decimo bis.

47 Secundò, limitatur, quando reus ꝛ conventus ad solutionem decimarum allegat privilegium, aut compositionem super certa portione, ultra quam, si cogeret solvere, gravaretur, & in causa decimarum admittitur appellatio, sicut in aliis causis, ubicunque aliquis gravatur, gl. in c. tua nobis.

nobis, in verb. tributa, & ibi Abb. num. 9. vers. aut allegat. de decim. Tiraq. in tract. de privil. pi. cau. privil. 153.

Limitatur tertiò regula, ut non procedat † in decimis leguminum, & aliorum minorum, ut de feno, herba, olivis, & mistis, quæ non proveniunt ex possessionibus, ut sunt decimæ caseorum, ovorum, animalium, gallinarum, & canserum pro quibus valet consuetudo nihil solvendi, quæ ferè in toto orbe terrarum servatur. S. Th. 2. 2. q. 87. art. 2. ad 3. in si. & Covar. d. c. 17. n. 8. vers. septimò eo. cum aliis supracitatis, quæ juris ordine servato, est probanda, quò casu à quolibet gravamine per definitivam illato appellatio est admittenda, c. ut debitus, de appell.

Quartò limitatur, ut non procedat in decimis † personalibus à quibus consuetudine præscripta laici eximuntur, Felin. in c. causam, qua n. 1. de præscript. Covar. eo. c. 17. n. 2. vers. & præter has, cum aliis supra allegatis. Et regulariter; ubicunq; † oritur quæstio super consuetudine, † quæ juris effectum operetur; allegans debet admitti ad illam probandam, quia est facti, & servatis servandis probari debet. l. 1. & ibi glo. in ver. probatus, & Bar. n. 3. C. qua sit long. consuet. & contra pertinaces invocari potest brachium seculare, c. postulat, extra de homicid. gloss. in c. dispendiosum, in verb. coerceri, & Monet. eo. c. 2. n. 57. quando non possunt † compelli per censuram Ecclesiasticam, ut per Rebuff. ea. quæst. 15. num. 18 quia iudex ecclesiasticus non debet petere brachium seculare, nisi interveniat contumacia condemnati, vel debitoris, & servata forma conc. Trid. de qua in c. 2. de reform. sess. 25.

† Quæri sæpe † contingit, an clerici deci-

mam persolvere teneantur, & est regulare, quòd teneantur, cum enim clerici, ut plurimum à parochis recipiant sacramenta, pro quorum administratione ad residentiam sunt obligati, ut parochi, qui resident, & sacramenta administrant, se valeant sustentare ad solutionem decimarum tenentur, c. novum genus, de decimis. Rebuff. in tract. eodem titulo, quæst. 2. n. 7 & Azor. eod. lib. 7. inst. moral. cap. 35. sub vers. Seprimò quaritur, & etiam Judæi quibus sacramenta non ministrantur, de terris quas colunt, decimas persolvere tenentur, cap. de terris, de decim. Oldrad. cons. 91. & Rebuff. eod. tract. quæst. 5. num. 11. & 12.

† Ampliatur dicta regula, † primò quòd non solum teneantur clerici solvere decimas prædiales de bonis patrimonialibus, & ab ipsis acquisitis, cap. novum genus, & ibi gloss. fin. & Abb. num. 4. vers. si verò clerici, de decim. sed etiam tenentur facere oblationes in casibus, in quibus laici offerre debent, si audiunt divina in aliis ecclesiis, tanquam parochiani illarum ecclesiarum, cap. alia, junct. gloss. in ver. si munus, 16. q. 1. & Abb. in d. cap. novum genus, num. 3.

† Secundò, † ampliatur in clericis collegialiter viventibus, qui etiam si non recipiant ecclesiastica sacramenta à parochis, sed sibi ipsi ad invicem subministrent, si tamen pro cultura tenent bubulcos, & famulos eorum sumptibus, quibus parochus ecclesiastica sacramenta subministrare tenetur, dicto casu, ratione residentiae, quæ pro sacramentorum administratione ex debito facere tenentur, decimas prædiales parochi persolvere debent, in recompensationem. Naturali enim convenit

rationi, ut qui seminat spiritualia temporalia metat, *c. cum secundum, de prabend. Paul. ad Corinth. cap. 9. & Rebuff. ead. q. 2. num. 7.*

55 Ampliatur tertio, quod clerici teneantur solvere decimam, etiam de prædiis dotalibus ecclesiæ, quia licet contrarium teneat, *gloss. in cap. novum genus, in ver. à clericis, de decim. per text. in cap. questi, 16. quæst. 1. de qua facit mentionem Innocent. in d. c. novum genus, n. 1. & ibi Abb. nu. 4. contraria tamen opinio est verior, quam amplectitur, gloss. in cap. 1. in ver. ullo servitio, & ibi Abb. qui testatur dictam gl. esse communiter receptam, num. 4. de cens. quem sequitur Rebuff. in tract. de decim. q. 5. n. 19. & ita sentit Azor. lib. 7. instit. moral. c. 35. ver. quinto queritur, & 59 est ratio, quia cum in jure non reperiatur, quod ecclesia antiqua debeat privari decimis, propter constructionem novæ, non debemus interpretatione magistrorum generalem juris dispositionem alterare, ut inquit, Abb. in eod. n. 4. & quod ecclesia parochialis propter novæ ecclesiæ constructionem, & dotationem non possit jure suo privari, probat text. in c. Ecclesia antiquitas, 16. q. 1. & cap. tributum, 23. q. 8. Abb. in d. c. novum genus, n. 6. de decim. & Rebuff. eod. n. 14. & hæc procedunt, nisi ecclesia sit tuta præscriptione, 96 quia decimæ ab ecclesia contra ecclesiam cum titulo, & bona fide, spatio quadraginta annorum præscribuntur, *cap. 1. de præscript. in 6. & Rebuff. ead. quæst. 13. n. 80. & num. 112. & sine titulo illas præscribit spatio tanti temporis, cujus initii memoria in contrarium non existat, eod. c. 1. in fin. de præscript. & Rebuff. ead. q. 13. n. 81. & hæc procedunt quo ad decimam prædia-**

lem, quia personales ex universali consuetudine præscribuntur, *Felin. in cap. causam quæ, n. 1. de præscript. cum aliis supra allegatis.*

57 Limitatur primo, dicta regula, ut non procedat in clericis inservientibus parochialibus ecclesiis, quibus decimæ debentur, quia tunc ad illarum solutionem non tenentur, *Sylvest. in ver. decima q. 7. & Azor. eo. cap. 35 sub ver. quinto queritur, circa fin.*

58 Secundò, limitatur in ecclesiis regularibus, & aliis collegiatis, quæ sunt privilegiatæ, quia decimæ privilegio Papæ, & exemptione tolli possunt, *ut cap. à nobis, & ibi gloss. in ver. exemptus, & Abb. n. 4. de decim. & Rebuffi ead. q. 13. n. 103.*

59 Queritur, si dominus agri, vel conductor, decimam solvere debeat, in quo est distinguendum, quia, aut loquimur de conductore, qui locavit agrum certa pecunia, vel certis mensuris grani, ita, ut omnes fructus ad conductorem spectent, & tunc dominus non tenetur ad decimam expensione, quam percipit à conductore, quia eorum onus ad conductorem transit, eo quod dominus agri propterea minorem pensionem exigit, & si fuit conventum de certis mensuris grani domino tradendis, antequam illæ mensuræ pro pensione dentur, tota quantitas grani est decimanda, si vero agatur de colonis partiaris, qui partem fructuum percipiunt, & dominicalem partem, coloni pro ea parte, quam percipiunt, tenentur dare decimam, & eorum domini pro ea parte, quæ ipsos contingit, & ita distinguit, *glo. in cap. questi sunt, 16. q. 1. c. tua nobis, & ibi gl. in ver. sic, & dominus & Ab. n. 1. gloss. in c. cum non sit, in v. preced. de decim. & plenè Azor. eo. l. 7.*

60 *insti. moral. c. 35. sub ver. quartò quaritur,* & debet solvi de omnibus fructibus sine aliqua impensarum deductione, *cap. non est, & d. gloss. in cap. cum non sit, & gl. fin. in cap. ex parte; & Abb. in cap. pastoralis nu. 2. eod. tit.* quæ procedunt in decimis prædialibus, sicut in personalibus, ut per gloss. fin. *in d. cap. non est, cap. pastoralis,* & ibi Abb. *nu. 1. 6. & 7. eod. tit.*

61 Debetur decima prædialis, etiam si dominus fructuum rei suæ mutet, nempe, si in agro, qui arari, & grano seminari solebat, quis vineam plantaverit, vel agrum ad pratium reducerit, aut in eo oriza seminaverit, seu in area, vel platea arbores sererit, vel domos extruxerit, sive ex vinea agrum ad seminandum fecerit, quæ omnia dominus facere potest, absque Ecclesiæ consensu, & si qualitate mutata prædialiter fructus reddant, major decima debetur, ut est text. *in c. commissum,* & ibi Abb. *nu. 2. de decim.* Covar. *pract. qu. c. 37. num. 5. Rot. divers. decis. 17. num. 10. par. 2.* & Azor. qui testatur hanc esse communem sententiam, *in eo cap. 35. sub ver. decimum quaritur.*

62 Quamvis enim privilegio Papæ & exemptione decimæ tolli possint, per text. *in cap. à nobis,* ubi etiam gloss. *de decim. cum alijs supra num. 58. deductis,* pluries tamen super privilegijs eximentibus à decimarum solutione solet dubitari. Quo casu verba privilegiorum sunt ponderanda, quia, si privilegium respicit terras, seu prædia, coloni colentes illas privilegio participant, estque transitivum ad colonos, & tunc privilegium dicitur reale, gloss. *in clem. 1. in verb. excolendas, circa fin. de decim.* & ibi Cardin. Abb. Imol. Anchar. Vital. & alii idem Abb. *in cap. ex parte, num. 5. de decim.*

& consil. 9. dub. 2. lib. 1. Rot. decis. 4. de privileg. in ant. de communi testatur, Soc. in cons. 268. ante numer. 1. lib. 2. & post alios ibi allegat, idem tenet Rot. divers. decis. 23. num. 6. par. 2.

63 Moniales enim Ordinis S. Claræ habent privilegia à Summis Pontificibus concessa, quod ipse de quibuscunque terris, & possessionibus suis quas per se, vel colonos, aut servitores suos excoli, aut cultivari faciebant, aut in posterum facerent, nullas decimas, & primitias parochialibus Ecclesijs, & alijs persolverent, nec ipsæ, aut possessionum earundem coloni ad earum solutionem à quocunque cogi possent, & idè favore earundem monialium, suorumque colonorum in causa Conchen, exemptionis decimarum, in Rota coram Orano.

Die 20. Januarij 1589. fuit resolutum monialium Beatæ Mariæ Conceptionis, Ordinis S. Claræ intentionem fundari in privilegijs per Summos Pontifices Abbatissis & monialibus ejusdem Ordinis Sanctæ Claræ concessis, in quibus habeatur, quod ipsæ de quibuscunque terris, & possessionibus suis, quas per se, vel colonos, aut servitores excoli, & cultivari faciebant, aut in posterum facerent, nullas decimas, & primitias parochialibus Ecclesijs, & alijs persolverent, nec ipsæ, aut possessionum earundem coloni ad earum solutionem à quocunque cogi possint.

Neque verò laborandum est circa verificationem dicti privilegij, ex quo fuit concessum motu proprio, & concurrat cursus temporis, & illius observantia, prout, aliàs fuit dictum in una Lucana Decanatus coram Aldobrandino, & in alia Burgen. jurisdictionis coram Seraphino, & est de-

cil. Caputaq; 378. n. 5. l. 2. in qua habetur, quod presentes ꝛ non possent renunciare privilegio in præjudicium successorum; ex hoc enim tollitur id, quod dicebatur de non usu privilegij, ultra quod cum à concessione privilegij per Paulum III. non sint lapsi ꝛ quadraginta anni; prout inter alia requiritur, Boss. in tit. de princip. n. 329. & quando adisset temporis lapsus supersunt privilegia Pij V. & Papæ Gregorij XIII. recentia, & cum illud privilegium habeat decretum irritans, per non ꝛ utum non dicitur amissum, Rot. decis. 3. de privileg. in antiq. Hoc autem eo magis, quo fuit universo ordini concessum, nam per utum aliorum monasteriorum jus istarum monialium censetur præservatum, non secus, atque jus patronatus, ꝛ quod per exercitium unius ex compatronis aliis præservatur, Abb. consil. 54. nu. 3. lib. 1. Curt. de jur. patr. vers. competentes, nu. 42. non obstat, quod in privilegio non fuerit facta mentio quasi possessionum eorum; qui decimas percipiebant, nam satis est, quod ꝛ natura exemptionis hoc habet, ut derogat juri eorum, qui illas percipiebant, Dec. cons. 115. nu. 2. Cassad. decis. 1. nu. 2. de privil. & ex his fuit resolutum monialibus exemptionem competere, donec ex bonis monasterij habeant singulæ viginti quinque ducatos, juxta privilegium Greg. XIII. inclusive, nisi obstat dispositio, cap. nuper de decim. de quo particulariter videbitur.

An autem, cap. nuper, de ꝛ decim. obstat monialibus dicti Ordinis, quin possint privilegio exemptionis ipsis concessio gaudere, puto distinguendum, aut enim exemptione gaudebant ante conc. generale sub Innoc. anno, 1215. celebrato, de quo per gloss. in eo cap. nuper, aut postea. Si ante

dictum concilium dicta exemptione gaudebant, illis etiam hodie suffragatur, si postea obtinuerunt privilegium, nisi fuerit, d. c. specialiter derogatum, dicto privilegio hodie gaudere non possunt, quia illi obstat dictum, c. nuper, ubi etiam Abb. num. 1. de decim. & ideo ꝛ Societas Iesu ultra privilegia obtenta à Paulo III. & Pio IV. Romanis Pontificibus, habuit etiam privilegium à Greg. Papa XIII. sub dat. Romæ die 1. Jan. 1578. super exemptione decimarum cum derogatione, d. c. nuper, quæ remouet omnem difficultatem, ut fuit à Rota decisum ut in decisionibus infra scriptis. Coram Bubalo Cartageni. decimarum 20. Octobr. 1578. fuit resolutum per dominos privilegium fel. rec. Pij IV. ꝛ eximere Societatem Iesu à solutione decimarum spiritualium, debitatum rectoribus parochialium ecclesiarum de jure communi. Nam quicquid sit de privilegio recolen. mem. Pauli III. verba dicti privilegij Pij III. sunt adeo universalialia, & prægnantia, ut sine difficultate comprehendant etiam istas decimas spirituales, eximit enim à quibuscunque decimis prædialibus, & personalibus sub quibus verbis non est dubium, quin includantur etiam decimæ spirituales, ut latè per Dec. cons. 113. nu. 4. & seq. quia prædiales decimæ ꝛ appellantur, quæ debentur parochæ de jure divino. c. tuas nobis, & c. ex parte, de decim. & satis constat de enixa mente Papæ, nedum ex dictis verbis universalibus, sed etiam ex derogatione regulæ de non toll. jur. quæf. ex qua apparet, quod voluit aliis præjudicare, ut per Crot. in cons. 49. nu. 16. Cassad. decis. 1. de privil. Beltram. in cons. 7. n. 4. in 2. par. 3. lib. 6. & in cons. 15. col. penul. & fin. lib. 6.

Nec obstat decisio Put. 63. lib. 3. quia in illo

illo casu non aderant verba ita prægnantia, & universalia, prout in isto privilegio, in quo fit expressa mentio de decimis prædialibus, prout etiam non obstant illa verba, etiam Papalibus, quia stant ampliativè, & sunt positiva ad tollendam illam difficultatem, an appellatione decimarum veniant decimæ impostæ à Papa, de qua per gloss. in *clém. dispensiosam, in verb. decimis*, ubi Doctor. de iud. & visa est materia satis clara. Reservarunt tamen Domini videndam, an dicta privilegia extendantur ad colonos, & an sufficienter sit derogatum *c. nuper, de decimis*, & an comprehendant bona quærenda, & quia prætenditur pro parte capituli, quòd dicta privilegia sint revocata, quòd ad istam exemptionem per Bullam fel. rec. Pij V. poterit super hoc particulariter videri.

Coram eodem, Carthageni. decimarum, Mercurij x. Decembris 1578. circa primam partem dubij, Domini ꝑ concluserunt privilegium exemptionis decimarum concessam Ven. Collegio Societatis Iesu per fel. rec. Pij IV. comprehendere etiam colonos, & arrendatarios bonorum exemptorum, quia cum privilegium non solum concernat personas dicti Collegij, sed etiam res, & bona quæcunque, non est dubium, quin extendatur etiam ad colonos, & arrendatarios, ut per gloss. in *clém. i. in vers. excolendas, de decim.* ubi Card. q. 22. & Vital. nu. 31. Rot. decis. 4. de privil. in antiq. Abb. in c. ex parte, il. i. n. 4. de decim. Peret. in cons. 102. nu. 135.

Quò ad secundam partem, fuit etiam resolutum, ꝑ quòd dictum privilegium exemptionis extenditur etiam ad bona, & prædia acquirenda post concessionem privilegij, & moti fuerunt.

Primò ex verbis generalibus privilegij, ibi, & bona quæcunque. Nam in materia quantumcunque odiosa, & alteri præjudiciali, non excluditur lata interpretatio, & ex proprietate verborum proveniens, ut per Aret. in l. cum lege. post prin. per illum text. ff. de testam. Calder. in cons. 1. in prin. vers. sed posset responderi, de consangu. & affi. Goz. in l. 2. numer. 165. C. de pact. inter empt. & vend. Aym. in l. i. numer. 69 ff. de leg. 1. & fuit resolutum coram Aldobrandino in una Pharen. pensionis, de anno præterito, & licet stantibus verbis indefinitis fortasse non comprehenderentur bona futura, ex not. in cap. quia circa de privil. (hoc enim casu posset reddi dubitabilis opinio, de qua per Nat. in cons. 340. n. 3. lib. 2.) cum tamen hic ꝑ habeamus verba universalia, & geminata, comprehenduntur etiam bona futura, ex cons. Dec. 113. & alijs hic allegatis per informantes pro Collegio.

Secundò, movebatur ex verbis d. privilegij in specie loquentibus de bonis futuris, ibi omnia, & singula, domos probationum, & Collegia ubilibet consistetia, præsentia, & futura, eorumque nempe præsentium, & futurorum Collegiorum personas, fructus, redditus, aliasque res, & bona quæcunque à quibusvis decimis, &c. eximimus, ex quibus apparet, quòd Summus Pontifex voluit etiam eximere bona futura Collegiorum in futurum erigendorum, nec non, ibi, etiam bonorum ecclesiasticorum secularium, & regularium quorumcumque pro tempore maiorum, quæ respiciunt bona in futurum unienda, ex natura illius dictionis, pro tempore, ꝑ quæ denotat tempus futurum, Bald. in c. cum inter n. 7. de re iud. Rebuff. super cõcord. tit. de reg. ad.

Prælati.

*pralat. nomin. in facien. in ver. pro tempo-
re existens, & hæc ratio fuit magis univer-
salis.*

Nec obstat, quod privilegium de non solvendis decimis, cum sit alteri præjudiciale, debeat strictissimè interpretari, ut non extendatur ad bona futura, quia hoc non procedit, quando verba sunt universalis, & quando ex eis colligitur mens concedentis, qui voluit etiam eximere bona futura, ut supra dictum est, ad reliqua in contrarium adducta, placuerunt Dominis responsiones Doctorum informantium pro parte Collegij.

Coram eodem, Carthaginen. decimarum Lunæ 26 Januarii 1579. Dubitavi, an Breve fel. rec. Pij. V. revocet privilegia concessa clericis Societatis Iesu per Sanctæ memor. Paulum III. & Pium IV. super exemptione à decimis, & causa pluries per me proposita, tandem † Domini resolverunt per supradictum Breve non fuisse revocata privilegia. Movebantur, quia cum dicta privilegia Pauli. III. & Pij IV. sint concessa principaliter dictæ Societati, non autem per viam communicationis privilegiorum Mendicantium, non comprehenduntur sub revocatione Pij V. quæ solum revocant privilegia concessa aliis per viam communicationis cum privilegiis Ordinum Mendicantium: & hoc colligebant Domini ex pluribus verbis ipsius Brevis revocatorij.

Primo, ex proœmio, in quo Pius V. facit tantum mentionem de privilegiis, & indultis, tam temporalibus, quam spiritualibus per ipsum Ordines Mendicantium concessis, deinde loquitur de eisdem privilegiis per eum ad varias regiones extensis, & ampliatis, † dispositiva igitur ex ipso

proœmio declarari debet, l. fin. & ibi Doct. ff. de hered. instit. ponderabant etiam ex ipso proœmio illa verba relativa, ibi, prout in diversis Apostolicis iteratis, & forsitan pluribus vicibus, etiam in fundatione, etiam clericis Societatis Iesu, ut omnibus privilegiis Mendicantibus concessis, & concedendis, gaudeant concessis, & in vers. attendentes, ubi asserit non fuisse intentionis suæ communicare privilegia Mendicantium aliis Ordinibus non Mendicantibus, in iis, quæ temporalitatem respiciunt.

Secundò, id colligebant ex verbis, dispositivè, in vers. volumus, ubi præcepit omnibus iudicibus, ne deinceps canonicos, vel monachos, vel clericos de Iesu privilegiorum huiusmodi communicationem prætententes, nisi super his, quæ specialitatem concernunt, audiant.

Tertiò, ex verbis appositis in clausulis derogatoriis, ibi, ac litteris nostris prædictis, quas ad hoc extendi minimè debere volumus, & declaramus; ex quibus omnibus clarè apparet illud breve editum fuisse ad effectum tantum revocandi privilegia concessa aliis Ordinibus per viam communicationis privilegiorum Mendicantium, non autem, ut tolleret omnia privilegia concessa principaliter aliis Ordinibus, quæ temporalitatem respiciunt, quod etiam sua detur, quidato, quod res esset dubia, † in dubio non debet præsumi privilegium esse revocatum per aliam concessionem posteriorem, ut per gl. 25. qu. 2. in sum. in vers. item in dubio, per l. si peculium, ff. de manu. testa. & l. cum hic status, ff. de donat. int. vir. & uxor. trad. Feder. de Sen. consil. 233. prope fin. vers. item in dubio, Rom. consil. 327. numer. 1. Calder. consil. 11. circa fin. vers.

vers. *præterea negare non potest*, de privil. 82
 Card. conf. 52. num. 6. Dec. conf. 168. col. 3.
 vers. & *ex his conclusio*, Boer. in tractat.
 de potest. leg. de lat. numer. 44. & Bene
 Croc. conf. 371. numer. 17. & sequ. & conf.
 380. num. 24. & 25. lib. 3. ubi firmat, revo-
 cationem privilegij non præsumi, nisi de
 ea expresse constet, † & propterea ex-
 actam probationem requiri in probando
 revocationem privilegij, per ea, quæ trad.
 Bar. in cap. super de renunc. Non obstant in
 contrarium adducta pro parte capituli. Et
 primò, non obstant illa verba generalia ap-
 posita in dispositiva, ibi, necnon alia quæ-
 cumque & c. concessa, & communicata, &
 ampliata, & c. quia cum dicit concessa, de-
 bet intelligi de privilegijs concessis, ut in
 narrativa, videlicet, de concessis alijs Ordi-
 nibus, ut gaudeant omnibus privilegijs
 Mendicantibus concessis, & concedendis,
 quæ concessiones potuerunt esse in funda-
 tione, & ante concessionem factam per
 Pium V. Ordinibus Mendicantium; ideo-
 que illas revocat Et, quia in verbis præce-
 dentibus revocaverat tantùm privilegia
 per ipsum communicata post concessio-
 nem privilegiorum Mendicantium, ideo
 subiicit illa verba, necnon alia quæcum-
 que ad effectum, ut dicantur etiam revo-
 cata privilegia concessa alijs Ordinibus an-
 te concessionem Mendicantium, ut gau-
 deant privilegijs Mendicantium concessis, 83
 & concedendis, prout supra in præmio
 dixerat, & hæc interpretatio coadiuvatur,
 quia illa generalitas est restricta illis verbis,
 illorumque confirmationes, exemptiones,
 & indulta similia concernentia privilegia
 hujusmodi.

Nam, dum dicit indulta similia, referun-
 tur ad temporalitatem, dum verò dicit pri-

viligia hujusmodi, † habet relationem
 ad privilegia communicativa, quia dictio
 hujusmodi repetit omnia comprehensa in
 præcedentibus cum suis qualitatibus, glos.
 in cap. Abbate. de elect. in 6. Paris. conf. 52.
 numer. 32. lib. 3. & conf. 40. num. 50. lib. 4.
 & in summa sanctæ mem. Pius V. per il-
 lud Breve voluit tantumodò revocare om-
 nia privilegia concessa alijs Ordinibus per
 viam communicationis privilegiorum Or-
 dinum Mendicantium, sive dicta privile-
 gia fuerint concessa per solum ipsum Pium
 V. post privilegia per ipsum concessa Men-
 dicantibus, sive fuerint antea per Sedem
 Apostolicam concessa, & communicata
 etiam in fundatione.

Secundò, non obstat ratio, quæ videtur
 generalis, nempe quòd absurdum videat-
 ur Ordines non Mendicantes gaudere ex-
 emptione decimarum in præjudicium re-
 ctorum parochialium Ecclesiarum, quia
 ratio est restricta, in illis verbis, cum absur-
 dum sit, eos, qui Mendicantes ex quatuor
 Ordinibus non sunt, sub Mendicantium
 hujusmodi colore, & sic per communica-
 tionem prætendunt exemptionem: non
 autem in illis Ordinibus, qui vigore privi-
 legiorum ipsis principaliter concessorum
 exemptionem habent, prout sunt Collegi-
 um, & clerici Societatis Iesu, in casu de
 quo agitur.

Et universa societas † prædicta, om-
 niaque, & singula illius domus etiam pro-
 bationis & collegia ubilibet consistentia,
 præsentia, & futura, eorumque personæ,
 fructus, redditus, & proventus, etiam bo-
 norum ecclesiasticorum, secularium, & re-
 gularium, quorumcunque illis pro tem-
 pore unitorum, aliarque res, & bona
 quæcumque, à quibusvis decimis etiam

Y y Papa

Papalibus, prædialibus, personalibus, quartis, medietatibus aliisque fructibus subsidijs etiam charitativis, & alijs ordinarijs oneribus, etiam pro expeditione contra infideles, defensione patriæ, & alijs quomodolibet, etiam ad Imperatorum, Regum, & Ducumve instantiam, pro tempore impositis sunt exempta, ut in eisdem privilegijs Pij IV. & litteris Gregorij XIII. vers. ac pro potiori, &c. quibus eximuntur etiam à decimis Papalibus ad quorumvis instantiam impositis cum clausulis amplissimis, ac derogatorium derogatorijs, decreto irritanti, & clausula sublata, de super additis, quæ removet facultatem aliter judicandi, vel interpretandi. cap. si eo tempore de elect. in 6. Cassad. super reg. cancell. decis. 12. num. 5. cum alijs supra. par. 1. cap. 14. numer. 1. 7. allegatis.

85 Eadem exemptione ꝛ à decimis Papalibus gaudent etiam sorores quorumcunque monasteriorum, domorum, & regularium locorum monialium, & locorum quorumvis Cisterciensium, Præmonstraten. S. Claræ, nec non S. Benedicti, & S. Augustini, ac tertij Ordinis S. Francisci, & aliorum quorumvis Ordinum, etiam

sub cura, & regimine, ac secundum regularia instituta Fratrum Minorum, de observantia nuncupatorum, & Eremitarum ejusdem S. Augustini, degentium in Lombardia, & quibuscunque alijs Italiæ partibus confidentium, ꝛ non habentium redditus ultra summam quatuordecim ducatorum auri de camera, pro victu cujuslibet monialis, seu sororis, alios redditus non habentis, ut in litteris Pij IV. de quibus Bull. fol. 659. cap. 10. & est ratio ꝛ quia portio assignata monialibus, prout dicta portioncula, ut miserrime vivant, non potest aliquam decimam pati. Gemina. conf. 85 num. 26. quem sequitur Rebuff. conf. 124. col. 2. vers. item Bonifacius Octavus, & regulariter omnes fructus, qui spectant ad locum, vel personas, quæ non cadunt in nomen beneficij, sunt liberi à solutione decimæ Papalis, quia in usus quotidianos personarum miserabilium expendi debent, ut inquit gloss. in extravag. 10. 22. unica. in verb. solvere. circa fin. de elect. & non solum dictæ moniales sunt exemptæ à decimis, sed à quibuscunque oneribus in perpetuum, ut in eisdem litteris Pij IV. motu proprio concessis.

DE PRIMITIIS, ET OBLATIONIBVS.

Cap. XIII.

S V M M A R I V M.

1 Primitia sicut decimæ debentur, sed quantitas non est determinata.
2 Primitia animalium sunt unū de ducentis.
3 Primitia dicuntur primi fructus, quos sibi Deus reservavit.

4 Primitia ter in anno Domino offerantur.
5 Primitia, quare fuerint introducta.
6 Primitia debentur de jure divino.
7 Primitia, ex qua causa olim offerantur.
Primiti

- 8 Primitia debentur praecepto judiciali, & figurati.
- 9 Primitiarum solutio consuetudine praescribi potest.
- 10 Moralia praecepta per Ecclesiam immutantur.
- 11 Parochiani quando ad primitiarum solutionem sint cogendi.
- 12 Oblationes sunt, quae de proprijs, & licitis rebus ecclesia offeruntur.
- 13 Oblationes, quando praecepto naturali, & divino debeantur.
- 14 Oblationes debentur, ubi viget consuetudo illas offerendi.
- 15 Consuetudo spatio decem annorum inducitur in oblationum praestatione.
- 16 Oblationes paracho indigenti debentur.
- 17 Oblationes in Missis solemnioribus fieri debent.
- 18 Oblationes testamento relicta omnino fieri debent, & illas negantes poenas incurunt.
- 19 Oblationes sacerdotibus curam animarum exercentibus sunt tribuenda.
- 20 Oblationes, quando Episcopis sint tribuenda.
- 21 Oblationes, quando originem habuerint.
- 22 Oblationes, quando monachi, & alij regulares recipere possunt.
- 23 Oblationes, & decima equiparantur, suntque iuris spiritualis, & sacrae.
- 24 Oblationes recipere non possunt laici in eorum oratorijs, quacunque consuetudine non obstante.
- 25 Oblationes ex qua causa laici dari possunt.
- 26 Oblationes facta imagini Deiparae in muro privato, Ecclesiae parochiali cedunt.
- 27 Oblationes, quae confluent, imagini-
- bus, in locis, in quibus miracula aperiuntur, vel gratia obtinentur fabricae cedunt.
- 28 Ecclesia diva Maria in montibus Verbis, quando coeperit aedificari.
- 29 Ecclesia diva Maria in agro Montis Regalis apud Vicum, quando fundari coeperit.
- 30 Caroli Emmanuelis Sabaudiae Ducis, & bon. mem. Catarinae Austriae conjugis devotio commendatur.
30. lo. Antonij Castriacj Montis Regalis Episcopi pietas, & vigilantia commendatur, ibid.
- Caroli Argentarij Episcopi solertia commendatur, ibid.
- 31 Oblationes, quae in aliena ecclesia celebrantur, rectori ecclesiae cedunt.
- 32 Oblationum tres sunt species.
- 33 Oblationes causa mortis relictae solvere recusantes, sacrilegi, homicidae, & necatores egentium esse dicuntur.
- 34 Parochiani, quando ad oblationes faciendas cogi possunt.
- 35 Parochus ministerium spirituale parochianis etiam non offerentibus negare non potest.
- 36 Sacerdotibus, quando manibus sibi vitium quarere liceat.
- 37 Episcopus, quando in laicos habet jurisdictionem.
- 38 Actor regulariter forum rei sequi debet.
- 39 Episcopus Parisiensis est Comes, & cognoscit causas civiles clericorum, & laicorum, active, & passive.
- 40 Archiepiscopus Bononiensis est Princeps.
- 41 Clerici Bononienses in causis civilibus trahunt laicos ad forum ecclesiasticum.
- 42 Milites Hierosolymitani trahunt, & non trahuntur.

DECIMIS, de quibus proximè plura retulimus, æquiparantur primitiæ, ac cum illis ejusdem generis, ac juris sunt, idè sub eadem obligatione debentur, † Hieron. super Malach. relat. in c. revertimini. 16. quæst. 1. & quantitas primitiarum non est determinata. cap. 1. vers. at verò primitia. ext. de decim. & S. Thom. 2. 2. quæst. 86. art. 4. sed, qui plus quadragessimam dabat partem, qui minus sexagesimam, & sic licitum erat dare inter 40. & 60. quantum quisque volebat, hæc erat in aridis, & liquidis, sed qui dabat † primitias animalium dabat unum de ducentis. Deuter. c. 14. & 18. glo. in c. Ecclesiast. in verb. & primitias. 13. qu. 10.

3. Primitiæ dicuntur † primi fructus quos sibi Deus, tamquam omnium rerum Dominus retinuit, & quia omnia dat bona, in primitiis eum recognoscere debemus, Rebuff. in tract. de decim. quæst. 1. nu. 18. & fuerat inventæ tempore Abel, qui obtulit de primogenitis gregis sui Genes. c. 4. & Rebuff. loco proximè citato † ter autè in anno istæ primitiæ Domino offerebantur, in Paschate de novis granis, in Pentecoste de novis panibus, & in Septembri de vino, & aliis fructibus illius temporis, Romani. n. olim non prius degustare novas fruges, aut vina solebant, quam sacerdotes primitias libassent, ut ait Plin. lib. 18. c. 2. & Rebuff. eod. nu. 18.

Introducæ fuerunt † primitiæ in signum rei jam factæ, scilicet liberationis ab Ægypto, per interfectionem primogenitorum, salutis primogenitis Israel, & etiam in signum rei faciendæ, ut scilicet initium operum nostrorum attribuamus Deo auctori omnium bonorum, erant etiam in signum futuri, id est recuperandæ cœlestis

hæreditatis amissæ, quæ est propria primogenitorum. Astens. lib. 6. art. 8. de deci. deferebantur etiam in recognitionem divini beneficii, quasi aliquis profiteretur, se à Deo fructus terræ percipere, & ideo, se teneri ad aliquid hujusmodi Deo exhibendum 1. Para. c. ult. & Graff. decis. aur. par. 2. lib. 2. c. 27. num. 3.

6. Debentur † primitiæ de jure divino, id est præcepto à Deo facto, ut tenet Rebuff. ead. qu. 1. num. 22. fin. & pertinet ad jus naturale, ut homo aliquid Deo ad ejus honorem exhibeat de bonis sibi à Deo concessis, ex qua causa † olim offerebantur in recognitionem beneficii, quasi homo profiteretur, se fructus terræ à Deo accepisse, & ita offerebantur cum quadam professione, & erant quoddam oblationis genus, Deut. c. 25. & S. Thom. ead. qu. 86. art. 4.

Sed non debentur præcepto naturali, quia aliud est deberi ex præcepto, & aliud jure naturali, quia naturaliter quilibet est obligatus benefacienti sibi ad antidota, ut benefacienti benefaciat Bart. in l. ex hoc jure. nu. 11. ff. de just. & jur. & solutionem primitiarum secundum determinationem Ecclesiæ, esse in præcepto tempore moderno, determinat Ecclesia, & quod secundum consuetudinem approbatam, & indigentiam ministrorum solvantur, tenet Graff. d. c. 27. n. 4. non est tamen præceptum † morale, nec naturale, sed quoddam præceptum judiciale, & figurale. ut primitiæ, id est primi cujuslibet rei fructus dentur, & in his maximè cōsuetudo attenditur. Rebuff. eod. nu. 22. & Graff. loco proximè citato.

9. Laici † consuetudine legitime præscripta, possunt à primitiarum solutione liberari, quia aut ex mente Rebuff. debebantur præcepto judiciali, & evangelica.

gelica lege lata judicialia præcepta somni-
 nõ cessaverunt, vimque præceptorum a-
 miserunt, ut per Covar. cap. 17. num. 1. 12
 cum aliis supra cap. precedenti. in princ. al-
 legatus, & cum cessaverit præceptum,
 vimque præcepti amiserit, valet consuetu-
 do, ut de his primitiis nihil solvatur, &
 excusat à peccato, ut tenet Henr. Boic.
 in cap. 1. de decim. relatus à Rebuff. d.
 quasi. 1. num. 21. qui contrariam tenet o-
 pinionem, cui non assentior, præsertim
 stante universali & notoria consuetudine,
 quòd de primitiis nihil omnino pluribus
 in provinciis, & parum in aliquibus per-
 solvatur, quæ à summis Pontificibus, Ar-
 chiepiscopis, Episcopis, ac aliis Prælati-
 s, & timoratae conscientia viris toleratur ex
 tacita quadam Summi Pontificis dispen-
 satione. Quapropter, si est præceptum
 secundum determinationem Ecclesie, ut
 tenet Graff cap. 27. num. 4. cum scientia,
 patientia, & tolerantia Papæ, & Prælato-
 rum contraria consuetudo fuit appobata,
 & etiam ea, quæ sunt moralia hodie per
 Ecclesiam immutantur. c. jejunium, & ibi
 gloss. in ver. jejunium, 76. dist. sed, ubi vi-
 get consuetudo de omnibus, vel de ali-
 quibus primitias persolvendi, tunc con-
 suetudo est servanda, & Parochiani ¶ sunt
 cogendi ad solutionem secundum consue-
 tudinem patriæ, & indigentiam ministro-
 rum, S. Thom. ead. quasi. 86. ar. 4. circa
 med. & Graff. eod. cap. 27. num. 4. dari
 enim debent presbyteris parochiis à popu-
 lo. cap. doctos, ac probos. 16. q. 1. & Re-
 buff. d. quasi. 1. num. 19. in fin. & qui pri-
 mitias jure, vel consuetudine legitima de-
 bitas, ubi, quando, & quibus debet, non
 solvit, peccat. Navar. in cap. 21. num. 32.
 in fin. tom. 1. & ubi primitiæ non solvun-

tur, tunc in earum locum oblationes suc-
 cedunt. Rebuff. ead. quasi. 1. num. 15.
 Oblationes ¶ autem sunt, quæcûmq; de
 propriis, & licitis rebus ecclesie offerun-
 tur. c. causa. de verb. signif. & Rebuff. ead.
 q. n. 23. & ex præcepto naturali ¶ divino tenentur
 parochiani ad oblationes presbyte-
 ris ministrantibus spiritualia exhibendas,
 ubi ipsi presbyteri indigent, nec habent,
 unde possint sibi necessaria ministrare. Ab.
 in c. causam n. 2. de verb. signif. & in c. 3. n.
 6. de pign. Rom. cons. 344. & Covar. lib.
 var. resolut. c. 17. n. 3. & pluribus casibus
 laici tenentur parochio facere oblationes.
 Primò, ¶ quando viget consuetudo, quia
 laudabiles consuetudines servare tenentur,
 c. ad Apostol. S. quæ propter. de simo. c. quam-
 ru. de deci. Ab. in rubr. de paroch. n. 3. vers.
 quartus casus. Covar. d. c. 17. n. 3. & Rebuff.
 ead. q. 1. n. 24. & talis ¶ consuetudo uti pia,
 atq; laudabilis inducitur spatio decem an-
 norum. Abb. in c. suam nobis. nu. 9. de simo.
 Callad. decis. un. n. 5. de consuet. & Co-
 var. eod. c. 17. n. 3.

Secundò, ¶ quando parochus indiget,
 quia non tenetur suis stipendiis militare,
 sed qui altari servit, de altari vivere debet.
 Paul. 1. ad Corint. cap. 9. cap. cum ex officio
 de prescript. & Felin. in cap. veniens, r. nu.
 3. de testam.

Tertio, ¶ in Missis solemnioribus, quia
 omnis Christianus procurare debet ad
 Missarum solemnia aliquid Deo of-
 ferre, & ducere ad memoriam, quòd De-
 us per Moysen dixit, non apparebis in con-
 spectu meo vacuus, & in Sanctis Patri-
 bus liquidò apparet, quòd omnes Chri-
 stiani offerre aliquid ex usu Sanctorum
 Patrum debent, quoniã ad ipsum prius est
 confugiendum, qui curare potest animarum

Yy 3:

passio.

- passiones, *cap. omnis Christianus. de consecr. dist. 2.* & Boich. *in cap. quamvis. de decim.*
- 18 Quarto, † quando ex testamento oblationes fieri debent, quia ultima voluntas defuncti modis omnibus est servanda. *cap. ultima. 13. quest. 2.* & qui oblationes defunctorum retinent, & ecclesiis tradere demorantur, ut infideles ab ecclesia sunt abjiciendi, quia usque ad exinanitionem fidei pervenire certum est hanc pietatis divinæ exacerbationem: quia, & fideles de corpore recedentes votorum plenitudinæ, & pauperes consolatu alimoniarum, & necessaria sustentatione fraudantur, & hi tales, quasi egentium necatores, nec credentes iudicium Dei, habendi sunt. *cap. qui oblationes. ead. q. 2.* & his quatuor casibus 22 quod oblationes sint in præcepto, tenet Abb. *in dict. rubr. de decim. num. 3.* Rebuff. *eod. n. 24.* S. Thom. *2. 2. quest. 86. art. 1.* & Graff. *decis. aur. cap. 27. n. 6. par. 2. lib. 2.* qui vero eas, quas populus dare debet, tenere contendit, vel extra parochialem ecclesiam dare vult, sine Episcopi consensu, vel ejus, cui hujusmodi officia commissa sunt, est communione privandus. *cap. statuimus. 16. quest. 1.*
- 19 Pertinent oblationes † ad sacerdotes 23 curam animarum exercentes, non solum, ut eas in proprium usum convertant, sed etiam, ut fideliter dispensent partim expendendo in his, quæ ad divinum cultum pertinent, partim in proprium vicium, & partim in usus pauperum. *1. Cor. cap. 9.* & S. Thom. *2. 2. q. 86. art. 2.* Spectat 24 etiam † Episcopo quando celebrat in aliqua Ecclesia suæ diocesis, Afflict. *in constit. Neapol. lib. 1. in rubr. de decim. n. 32.* & debentur etiam Episcopis in recognitionem superioritatis honorum, & hæc est obligatio ex præcedenti conventionione, ut cum datur fundus, ut certo tempore aliquid offeratur, de qua loquitur S. Tho. *d. q. 86. art. 1.* & Graff. *d. cap. 27. num. 6. ver. primò ex præcedenti.*
- 21 Inceperunt † oblationes, quando principes Israel obtulerunt munera coram Domino, sex planstra tecta cum duodecim bobus, & alia magna munera, quæ Dominus iussit suscipi, & ea Levitis tradi. *Num. cap. 7.* & tempore Cain, & Abel. *Genes. cap. 4.* & Noe ædificavit altare Domino, ac tollens de cunctis pecoribus, & volucris mundis obtulit holocausta super altare. *Genes. cap. 8. in fin. & Rebuff. ead. quest. 1. num. 23.*
- 22 Monachi, † & alii regulares possunt etiam tripliciter oblationes recipere, vel, ut pauperes ex dispensatione parochorum, vel ut ministri altaris, aut tertio ex debito, si Parochia sint eorum. S. Thom. *ead. q. 86. art. 2.* an autem laici in eorum oratoriis oblationes recipere possint, valere consuetudinem, quod illas possint recipere, consuluit Dec. *conf. 148. reverende,* ejus tamen opinio pluribus fundamentis reprobat.
- 23 Primò, † enim decimarum, & oblationes æquiparantur, *cap. quamvis. de decim.* & Rebuff. *d. quest. 1. num. 26.* & sunt juris spiritualis, & sacræ, ut inquit, *text. in cap. inquirendum, in fin. de pecul. Cleri.* cuius Laici sunt incapaces, *cap. fin. 10. quest. 1.* & Abb. *in cap. quamvis, num. 1. de decim.*
- 24 Secundò, † nec valet consuetudo, quæ possit allegari, ut laici in oratoriis recipiant oblationes, *cap. antiquos, c. quia t. sanctorum, & melius cap. fin. ubi improbat* con-

consuetudo, qua laici præstare possunt ecclesiarum oblationes, ead. 19. q. 1. & Rebuff. ead. q. 1. num. 26. & consuetudo contra libertatem ecclesiasticam nõ est servanda cap. noverit, ext. de sent. excomm. Bart. in auth. hoc jus porrectum, num. 18. de sacrosanct. Eccles. & Rov. de vis. 3. n. 4. ²⁵ de consuet. in antiq. possunt tamen ex causa dari laicis oblationes ad ecclesie reparationem, vel aliquem alium honestum usum. & ad tempus salvo jure ecclesie, ita quod nullum jus per similem concessionem eidem in præjudicium ecclesie acquiratur. Prapol. in c. altare, 1. q. 3. & Rebuff. ead. q. 1. num. 28.

²⁶ Eadem tamen ratione, si fiant oblationes imagini depictæ in muro privato domus laicalis, dominus illius domus illas percipere non potest, quia regulariter cedunt ecclesie parochiali, & ita sæpe in facto interrogatus respondisse testatur Abb. in c. pastoralis, num. 2. de his. qua si a maj. pars. cap. & post. Ant. de Butr. idem Abb. in rubr. de paroch. num. 2. & Rebuff. ead. q. 2. num. 29.

²⁷ Fallit tamen regula, si in locis, in quibus aperiuntur miracula, vel magna moveatur devotio, maximo cum concursu populi concurrant oblationes notabilis quantitatis, & valoris, ut de anno 1580. dum in urbe agerem, tamen evenit, de imagine Divæ Mariæ depictæ in quadam domuncula ad usum scenilis redacta, cui, & si scenum plena domuncula reponeretur, tamen relatatum fuit, quod nunquam hærebat dictæ imagini, sed semper distans ab imagine reperiatur, quo detecto, cœpit populus Romanus ad orandum in eodem loco confluere, & oblationes maximas deferre, quibus, & aliis elemosynis ad parie-

tem à piis viris elargitis decens ecclesia in eodem loco sub titulo, S. Mariæ iam montibus, fuit ædificata, quæ adhuc maxima in devotione, & veneratione habetur.

Quod quidem non modò omni memoria dignum, sed & maxima admiratione omni tæculo recolendum tamen anno 1595. in agro Montistregalis provincie Taurinensis ad Vici oppidulum etiam contigit. Ubi ad venerandam ejusdem Deiparæ Virginis imaginem, quadam rudi, vetustaque lateritia columna depictam, apertis, & ubique propagatis miraculis, tam copiosus populorum concursus undequaque accessit; ut plerumque ne vallis illa quidem, in cuius medio stat sacra columna, supplicantium virorum, ac mulierum sodalitates, quæ à Provinciis non paucorum dierum viam distantibus profectæ fuerant, vix capere posset. Primò urbs ipsa non tam nobilissima, quam religiosissima, visis certissimis cœlestium operationum indiciis, locum ipsum communibus, frequentissimisq; supplicationibus devotè, sanctèq; venerata fuit. Post, audita rei fama, à celeberrima Genuensium urbe, maritimisq; locis Ligustici maris tot confluxere, quas vocant, confraternitates, tantaque puerorum, virginumque examina commearunt, ut omnes rem tantam suspicerent, divinumque opus maximè mirarentur. Unde factum fuit, ut ignobilis locus, & qui, (quantùm ad sacram columnam attinet, cui spinæ vepresque circum inhærebant) derelictui habebatur, paucissimis diebus factus sit celebratissimus, ac veneranda majestate, divinisque bonis, supra, quàm credi possit, uberrimus. Ab Insulribus religiosæ agmina, longum iter nihil pensi habentia,

habentia, facies omnes induti, pio ordine procedebant; è Sabaudia, Burgundia, Galliaque Narbonensi non modò contractum sancta sodalitia, sed & multi primatum comitatus ad venerabilem imaginem convenère. Totos dies, totasque noctes universus urbis illius ager indefessis misericordiam à Deo implorantium vocibus ubique resonabat, precationum, supplicationumque cantus diu, ac noctu per proximios agros, ac colles (omnibus enim ad ædiculam præ nimia multitudinæ aditus minimè patebat) ad ipsa sydera ferebantur. Plangentium, divamque Virginem invocantium fletus ad ipsam supremi patris sedem penetrabat. Ibi dissidentium animi divino instinctu per se conciliabantur, veteres ibi simultates quisque sponte deponebat, offensæ, nullo cogente, nec hortante, invicem condonabantur. Qui capitales inimicitias, diraque odia diu mutuo exercuerant, prompto spiritu, contrito vultu, profusisque lacrymis sese in omnium conspectu amplexabantur: fera demum eorum corda, qui necdum sacram illam effigiem viderant percepto domi terum nuncio, sic residebant, ut è tigribus agnos factos esse diceres: quamplures sicarii, aliique viarum obsessores, projectis armis omnibus, nudis pedibus, detecto capite, rosarii, aliavè corona solùm arrepta ad divam Virginem lugentes properabant, scelera sacramentali medicina ad confessarii pedes magna contritione purgaturi, claudi, cæci, muti, aliique corpore variè affecti ad pristinum statum fuere Virginis opè restituti. Mira ibi in horas, nedum in dies, ut plenius impressæ paginæ testantur, ipsis oculis cernebantur opera, manifestæq; etiam modò sum-

mi patris beatæ Virginis, (ut piè credendum est) intercedente operationes è celo ibi elucescunt. Nec hic, quod omnibus abundè notum est, addendum puto; quo studio, qua diligentia, quovè numero Pedemontanæ, Ligurumque gentes sacram vallem nudis pedibus frequentant, ac ad tantum Virginis nomen precibus assidui fuerint: ipsi enim, quòd loci vicinitas cælesti favore, ac beneficio commodius illis iter præberet, majori sanctitate, pietate, ac frequentia ad sacratissimum Virginis simulacrum maturabant, admissorù remissionem sollicitè postulantes. Nec satis illis erat semel Virginis iconem vidisse, semelque criminum veniam exorasse, sed iterù, tertio, ac pluribus sanum illud majori salutis aviditate denuò repetebant, nec illinc, quòd & aliis contingebat, sese divellere poterant. Non ibi deerant sacerdotum chori, non sancta monachorum collegia, qui ab urbe prædicta litaniam facientes identidem progrediebantur, hinc multiplex puerorum ac puellarum numerus, hinc matronarum, heroumque comitatus adventabat; undique tantæ, variæq; vivorum ex improvviso aderant catervæ, ut plurimus quemq; stupor invaderet: Non pauci Episcopi pedestri itinere è suis cathedralibus illuc se mirò devotionis exemplo conferebant. † Ipse Carolus Emmanuel admirandæ pietatis, religionisq; Dux optimus, ac fel. reg. Catarina Austriaca, cujus regii nominis memoriam, ac virtutù splendorem nulla ævi unquam est deletura diuturnitas, augustissimi conjuges, semel, iterum, ac tertio sacram ædem oblati gemmis, aliisque donis ingentibus devoto, humilique spiritu visiterunt, ac, ut cumulatiorè, memorandog; beneficio tam piunt locum

locum decoratē, in commune omnium
 eò peregrinantium salutē à Clem. VIII.
 Summo Pontifice indulgentiarum diplo-
 ma impetrarunt, basilicamque ibi sacrissi-
 mam (quæ modo admiranda mole, mira-
 que structura confurgit) largita ad id
 multa pecuniæ copia, fundandam cura
 31 adhibito urbis piæ memoriæ vigi-
 lantissimo Episcopo Io. Antonio Castruc-
 cio, qui, ingenti solennitate prima de more
 fundamenta regit, cui non minoris inte-
 gritatis, ac solertiæ postea successit Caro-
 lus Argenterius Taurinensis. Adhæc ex
 tot donariis, amplissimisque oblationibus,
 ac largitionibus cœnobiaz, hospitalia aliaq;
 divertoria peregrinis iadies turmatim
 sacrum locum visentibus commoda, &
 opportuna, ipsorum principum iussu cir-
 cum ædificata fuere. Ibi conspiciantur
 aurea, argenteaque oscilla innumera patie-
 tibus intus affixa, arte mira laboratæ ves-
 tes, pallæ, vexilla, infinitaque insigni valo-
 re votorum exempla. In sacrario cunctis
 adeuntibus benignè recluduntur ingentia
 Ducum, Principum, civitatum, contra
 32 ternitatum, ac nobilium munera reposita,
 calices, cruces, candelabra, ferta margaritis
 intertexta, coronæ, variaque alia ex auro,
 alia ex argento, non parvi numeri, nec exi-
 guæ valoris oblata supellex, annuli, gem-
 mæ, lapilli, pluries millena nummum exce-
 dentia conspectui depromuntur. Ea de-
 nique solo biennii spacio auri, & argenti
 vis tanta gemmarum, sacrarum vestium,
 valorum, cereorum, aliarumque rerum ad
 divinum cultû spectantium copia illic di-
 cata, ac collocata fuit, ut major sit, quàm
 scripto referri queat. Quæ quidem om-
 nia, ut ad rem, unde paulum diverti, re-
 deam, dictæ imagini ad extructionem fa-

bricæ, non autem parochiali debentur, ex
 trad. per Ang. in l. in rem. §. item quacun-
 que. ff. de rei vindic. & in l. statue. ff. de
 usuf. quem sequitur Felin. in cap. dilectus
 in Princip. ver. sed proprietates. de off. ord.

Oblationes † verò, quæ celebranti in
 aliena ecclesia fiunt, cedunt Rectori eccle-
 siæ, & non celebranti, & quemadmodum
 relictum factum Episcopo ab extraneo vi-
 detur factum contemplatione ecclesiæ, i-
 ta oblationes factæ celebranti videntur fa-
 ctæ intuitu ecclesiæ, præsertim à parochia-
 nis, qui oblationes faciunt propter onera
 sacramentorum, ca. omnis Christianus, cum
 glo. de consecr. dist. 1. cap. requisisti ex. de
 testam. & Abb. in cap. pastoralis, num. 2.
 de his, quasi. à maj. par. cap. & etiam, quæ
 fiunt in capellis, seu altaribus fundatis in-
 tra parochiam debentur rectori parochiæ,
 cap. ex transmissa de prescrip. & Abb. in
 rub. de paroch. num. 4.

2 Oblationum † tres sunt species, una,
 quæ est donatio rei factæ inter vivos Deo
 uni ecclesiæ.

3 Secunda, facta † causa mortis, quæ ad
 instar legatorum est reducta.

Tertia, usualis, quam fideles faciunt ad
 altare, vel ad manum sacerdotis, qua-
 rum

Prima est voluntaria, quæ, si solum est
 promissa, debetur.

Secunda adeò est debita, ut qui eam
 non soluerint sacrilegi, homicidæ & neca-
 tores egentium esse dicantur c. nulli, & c.
 qui abstulerit. 12. q. 2. & c. qui oblationes,
 13. q. 2.

Tertia verò est voluntaria, & in confi-
 lio, non autem in præcepto, S. Thom. 2.
 2. quest. 86. art. 1. & Graff. decis. aur. c.

34 27. n. 5. & 6. par. 2. lib. 2. & ista † tertia vo-
 luntaria

luntaria efficitur etiam debita, quando propter ecclesie paupertatem non possunt parochi ex redditibus sustentari, quia, si parochiani non offerunt, hoc casu ab Episcopo, cujus officium est implorandum, cogi possunt per subtractionem sacramentorum ad offerendum, & circa oblationes, ad pias consuetudines conservandas. S. Thom. eo. art. 1. q. 86. Henr. Boich. in cap. quamvis. n. 7. & 8. de decim. Abb. in rubr. de Paroch. num. 3. Lap. alleg. 66. alias 67. num. 5. Felin. in cap. veniens. il. 1. num. 3. de test. Covar. lib. 1. var. resolut. cap. 27. num. 3. & Graff. eod. c. 27. n. 6.

35 Proprius tamen parochus ꝑ propria auctoritate laicis, etiam si a consuetis oblationibus diu cessaverint, ministerium spirituale negare non potest, Felin. Covar. & Graff. locu supracitato, licet glo. in d. cap. omnis Christianus teneat, quod parochus auctoritate propria possit hoc casu parochianis sacramenta subtrahere, & male, quia ab omnibus reprobatur, ut ultra citatos ab aliis per Felin. d. n. 3. vers. sed contra allegat Navar. in cons. 2. de decim. & in simili videmus, quod, licet doctoribus salarium non solvatur, non tamen studium interdici facere possunt, arg. tex. in l. 1. quem ita ponderat Bal. C. de adv. fisc. & Cepol. in tract. de adi. lit. edic. §. ordinem 38
emptor. num. 3.

Et tanto minus sepulturam Laicis ob non solutionem decimarum, aut cessationes a solitis oblationibus possunt denegare, quoniam sepulturam debitorum impediens infamiae notam, & alias poenas incurrunt de quibus in Aut. Item ext. fin. C. de sepulcr. viol. quae leges civiles licet non ligent clericos, sat est quod valde impium noscitur, quo parochi nullo jure se munire

possunt quo subtractionem sacramentorum, aut sepulturam negare suis parochianis possint; praemissis de causis per suos ordinarios debeat, non autem sibi ipsis jus dicere, & debitores ad solutionem juris remediis, etiam usque ad enunciationis sententiam procedere, juxta fact. conc. Trid. dispositionem, ut in cap. 12. §. qui vero, sessione 25. de reform.

36 Quid autem ꝑ si parochiani sint adeo pauperes, ut sacerdoti providere non possint, tunc parochi manibus suis victum sibi quaerere licebit cap. clericus victum 91. dist. & Graff. eod. cap. 17. num. 6. vers. quod si parochiani, & iste erit casus singularis, quo clericus poterit aliquid negotiari, dummodo ad victum tantum, non ad quaerendum non obstante cap. secundum instituta, & tot. tit. ne cler. vel mon. neg. se immisc. si vero parochiani consueverunt facere oblationes, & a consuetis desistere intendant, tunc Episcopus illos ad illas faciendas juxta solitum cogere potest, & iste erit unus ex casibus quibus ꝑ Episcopus habet jurisdictionem in laicos ad ipsos cogendum observare laudabilem consuetudinem Ecclesiae, ut tenet Abb. in ca. ad Apostolica, num. 3. & Bar. in l. privilegia, m. 2. & 3. C. de sacra. sanct. Eccl.

38 Pluribus ꝑ etiam aliis de causis Episcopi jurisdictionem habent in laicos, de quibus per gl. & dd. in c. cum sit generale, de for. comp. & Innoc. in c. licet n. 3. eod. tit. Et quamvis in laicos reos regulariter nullatenus habeant jurisdictionem in rebus contempnabilibus, sed actor forum rei sequi debeat ut cap. si clericus laicum, & d. cap. cum sit generale, eod. tit. dicta tamen regula fallit ubique contraria viget consuetudo, gl. in d. cap. si clericus, in fin.

Primò

39 Primò ¶ enim fallit in civitate Parisien-
si, in qua clerici etiam in causis pecunia-
riis, si vè agant, si vè conveniantur, forum
seculare adire non tenentur, sed eorum
causæ cognoscuntur in foro ecclesiastico,
ut c. quod clericus, ubi etiam gl. & ibi Abb.
num. 6. de for. comp. & Bar. in tract. diff.
int. jus Canon. & jus Civil. num. 132. Ad-
ducitur autem ratio, quia Episcopus Pari-
sien. est etiam Comes, ut per gloss. & Bar.
locis proximè citatis. Et nedum in Fran-
cia, sed etiam Aretii clerici trahunt, & non
trahuntur, ut post Specul. in tit. de ces-
sio. actio. in prin. vers. quarto presupponitur,
num. 8. testatur Caravit. super Ritu Mag. 42
Cur. Rit. 229. num. 2.

40 Fallit ¶ secundò in civitate Bononiæ,
eadem, & majori ratione. Nam Archie-
piscopus Bonon. non solum est Comes,
sed etiam Princeps, & idèd, ubicunque ¶
41 litigari contingit inter clericos, & laicos,
etiam si inter plures collitigantes unus sit

tantum clericus, trahit, & non trahitur. Et
ita viget immemorabilis consuetudo,
quod, & ipse testari possum, ad quem
dum Vicariatus officium pro Alphonso
Paleoto dictæ civitatis Archiepiscopo ex-
ercui, quàm plures civiles clericorum
causæ activè, & passivè cum laicis verten-
tes delatæ fuerunt: Et licèt ex adverso a-
liæ personæ privilegiatæ, nempe regulares,
vidææ, aut pupilli existant, clerici tamen
trahunt, & non trahuntur, arg. text. & not.
in eod. cap. quod clericus, de for.
comp.

Fallit etiam regula, quòd actor forum
rei sequi ¶ debeat, in militibus Ordinis
Sancti Joannis Jerosolymitani, qui habent
privilegia, quòd in quibuscunque causis
activè, seu passivè trahant, & non trahan-
tur, ut in privilegiis Pij IV. de quibus in
Bull. cap. 14. §. nec non causas, pag. 671
propè fin.

DE QVARTA FVNERALIVM

Cap. XIV.

S Y M M A R I V M.

1 Fvneralium quarta quando non obstan-
tibus privilegiis cathedrali, seu pa-
rochiali ecclesia debeatur.

2 Canonica portio, qua sit, & quibus debeat-
tur.

3 Quarta solutio, à quibus monasteriis non
persolvatur.

4 Episcopi, an portionem oblationum babe-
re debeant.

5 Cathedralicum in honorem cathedra E-
piscopalis ultra procuracionem persolvi
debet.

6 Canonica portio, de quibus non debeatur.

7 Mortuorū officia, quibus diebus fieri soleant.

Et 2.

& Quar

- 8 *Quarta ex legato fabrica ecclesie facta, quando debeat.*
- 9 *Quarta ex legato facta ad pias causas, quando debeat.*
- 10 *Canonica portio nomine quarta intelligitur.*
- 11 *Quarta legatorum parochi debetur, etiam ultra legatum particulare sibi factum.*
- 12 *Quarta funeralis, de quibus debeat.*
- 13 *Quarta debetur de legato per testatorem viventem persoluto.*
- 14 *Quarta debetur etiam, quod testator se mandet sepeliri cum habitu fratrum illius monasterii.*
- 15 *Quarta debetur de his, qua testatores dant in infirmitate, de qua decedunt.*
- 16 *Quarta non debetur de legatis regularibus factis per eos, quia apud illos non sepeliuntur.*
- 17 *Quarta est in bonis ecclesiarum parochialium sicut falcidia in bonis heredis.*
- 18 *Aktor forum rei sequi debet.*
- 19 *Episcopi, tanquam Sedis Apostolicae delegati, & etiam de jure canonico, & Cesareo omnium piarum dispositionum sunt executores.*
- 20 *Episcopis quarta debetur de pluribus.*
- 21 *Quarta debetur Episcopis delegatis factis confraternitatibus laicorum.*
- 22 *Episcopi habent jus visitandi confraternitates laicorum.*
- 23 *Confraternitatibus laicorum excipientibus de privilegiis, quid agendum.*
- 24 *Administratores fabrica confraternitatum singulis annis Ordinario rationem reddere tenentur.*
- 25 *Quarta legatorum, quare Episcopis à confraternitatibus debeat.*
- 26 *Deo semel dicatum, non est ulterius ad usus humanos transferendum.*
- 27 *Ecclesia non consecrata gaudet eodem privilegio, quo & consecrata.*
- 28 *Quarta pars oblationum, an Episcopis debeat.*
- 29 *Quarta oblationum debita, 40. annorum cursu prescribitur.*
- 30 *Exempti ad quartam Episcopo persolvendam, non tenentur.*
- 31 *Quarta exemptorum debetur Papa.*
- 32 *Quarta dua quandoque deducuntur.*
- 33 *Quarta decimarum an Episcopis debeat.*
- 34 *Ecclesia contra ecclesiam spatio 40. annorum prescribit.*
- 35 *Ecclesia contra ecclesiam à solutione quarta decimarum oblationum, & legatorum quadragenaria prescriptione liberatur.*

DE CIMIS, ac primitiis, funeralium, quæ quarta dicitur, legitime succedit, nam quemadmodum per eas Deum in suis ministris recognoscimus, ita in recognitionem Ecclesiæ suæ, quæ filios regenerat, ac ad Deum assidue tam pro vivis, quam pro defunctis intercedit, portio funeris quarta de jure debetur.

Decrevit sancta synodus quibuscumque in locis jam ante annos quadraginta, quartam, quæ funeralium dicitur, cathedrali, aut ¶ parochiali ecclesiæ persolvi solitam, si postea fuerit ex quocumque privilegio alii monasteriis, hospitalibus, aut quibuscumque locis piis concessa, eandem postea integro jure, & eadem portione, qua antea solebat, cathedrali, seu parochiali ecclesiæ

ecclēsiæ persolvi, non obstan. concessioni-
bus, gratiis, privilegiis, etiam mari magno
nuncupatis, aut aliis quibuscunque, conc.
Trid. c. 3. de refor. sess. 25. & regulariter de
omnibus relictis factis ecclesiis solvitur E-
piscopo, & ecclesiæ parochiali canonica
portio, Abb. in c. ult. n. 1. de testam. Est enim
canonica ꝑ portio regulariter quarta, quæ
tamen præscriptione fieri potest, ut loco
quartæ portionis, quinta, vel sexta solvatur,
& tunc titulus in hac præscriptione non est
necessarius, cum jure canonico circa hanc
portionem quartæ nulla sit certitudo; sed
quandoque major, & quandoque minor E-
piscopo solvatur, cap. certificari, de sepult.
Abb. in c. officij, n. 2. & ibi Covar. n. 1. de test.

In monasterijs ꝑ autem fabricatis citra
annos quadraginta, aut ijs, quæ vallata sunt
privilegio Apost. dictum cap. 13. de reform.
non habet locum, quoad solutionem quar-
tæ, ut à sacra congreg. fuit decissum super
eo, cap. ut in decis. sub tit. Tricaricen. Hirac.
Tirafon. & quando regulares sunt in quasi
possessione non solvendi quartam Episco-
po, aut parochio, eisdem Episcopo, & pa-
rocho incumbit onus probandi ante 40.
annos elapsos solvi solitam ab eorum mo-
nasterijs, ut ibidem in decis. sub tit. Terraci-
nen. quia alleganti onus probandi incum-
bit, Bart. in l. si minorem, n. 5. C. de in integr.
restit.

Tempore enim ꝑ primitivæ Ecclesiæ,
cum Episcopi essent pauperes, statutum
fuit, ut ipsi de oblationibus Matrici Eccle-
siæ factis sumerent medietatem, cap. anti-
quos, 10. qu. 1. procedente tempore ex pa-
rochialibus tantum tertiam oblationum,
decimarum, tributorum, & frugum habe-
rent, c. de his. & c. decernimus, ead. qu. 1. & c.
constitutum, 16. qu. 1. Postmodum Gelasius

Papa quartam Episcopis debere decrevit
ut in civobis, c. concessio, & c. quatuor, 12. qu. 2.
sed hodie nec tertiam parochialium habe-
bunt Episcopi, nisi ad fabricam reparan-
dam, & velint etiam fabricam parochiali-
um reparare, c. 1. 2. & 3. 10. qu. 3. & gl. in d.
c. de his, & contra dispositionem dictorum
canonum, nunc ex generali consuetudine,
Episcopi pro ecclesiarum reparatione, aut
alia de causa nullam à parochis recipiunt
portionem, sed tantum cathedraticum,
quod in honorem Cathedræ Episcopalis,
i. duos solidos pro qualibet Ecclesia præ-
ter procuracionem moderatam petere
possunt, gloss. in sum. & c. 1. & c. inter ca-
tera 10. qu. 3. parochos autem ad restaura-
tionem Ecclesiarum, & alia ad cul-
tum divinum necessaria in visitatione
compellere possunt omni appellatione
remota, conc. Trident. c. 7. circ. fin. de ref.
sess. 13.

Regula autem, quod de relictis factis
ecclesiis solvatur Episcopo, & parochio
canonica portio, ꝑ fallit in pluribus, &
primò, in his, quæ in ornamentis, vel pro
cæteris, seu fabricæ luminarijs, anniversa-
rio, septimis, vigesimis, vel trigesimis, ac
alijs quæ ad perpetuum divinum cultum
ecclesijs legantur ut est text. & ibi Abb. in
c. ult. n. 2. de test. & bene Capic. in decis. 23.
n. 2. & seq. ꝑ In officijs mortuorum alij ter-
tium diem, alij septimum, alij trigesimum,
& alij quadragesimum observare consue-
verunt, Gen. c. 50. Deut. c. 34. Ambr. in lib.
de obitu Theod. imp. relatus, in cap. quia alij,
13. qu. 2. & Abb. d. nu. 2. præter anniversari-
um, quod fit pro commemoratione ani-
marum, & dicitur officium, quod fit sin-
gulis annis, anno revoluta eadem die, qua
ipse, qui legavit sepultus, vel defunctus
fuit,

fuit, Abb. *disto. numer. 2. vers. quintus casus.*

8 Quod verò de relicto fabricæ non de-
beatur quarta, procedit, quando ecclesia,
cui legatum pro fabrica fit, indiget ædi-
ficiis, aut refectione parietum, secus enim,
si his non indigeat, quia tunc ex legato fa-
bricæ factò, ne fiat fraus, Episcopo, aut pa-
rochiali quarta detrahitur, ut tenet Covar:
in d. c. ult. nu. 4. vers. est tamen, ubi existimat
hanc magis communem esse, quæ tamen
mihi non placet, sed verioremi puto, tali ca-
su hoc legatum servandum fore in futu-
ram parietum Ecclesiæ restorationem
quandoque necessariam, aut pro picturis
faciendis, quæ fabricæ æquiparantur, ut
inquit Bald. *in l. si quis ad declinandum, §. in
omnibus n. 11. C. de Episc. & cler.* aut in illius
ampliationem, vel augmentum, per text.
in cap. vobis 12. qu. 7. quem pro hac ultima
opinionem ponderant, & sequantur Gofr.
Card. & Barb. *in eod. c. ult. relati* ab eodem
Covar. *d. nu. 4. vers. est tamen.*

9 Secundò, fallit, si in relictis aliis locis pijs,
d. c. ultim. post. med. ut, quod quotannis fiat
solemnitas alicujus Sancti, vel, quod in ali-
qua ecclesia constituatur præbenda, vel al-
tare, aut pulpitum, vel aliud huiusmodi, ut
ibi Innoc. *in princ. de testum.* sed, si legatum
fiat simpliciter pio loco, non ad certum o-
pus pium illius loci, tunc regulariter pia lo-
ca tenentur ad canonicam portionem,
Abb. *in eod. c. ult. num. 3.* & si fiat hospitali
constructo auctoritate Episcopi, in quo
habitent infirmi, etiam, si relictum fiat
pauperibus ejusdem hospitalis, eidem
quarta debetur: quia videtur testatorem
habuisse respectum ad locum, non ad per-
sonas pauperes, secus verò, ubi relictum fa-
ctum fuisset sine determinatione alicujus,
loci: quia tunc Episcopo nihil debetur,

Abb. *in eo. c. officij, nu. 7. de test. & canonicæ
10 portionis nomine quarta intelligitur. In-
noc. in c. requisisti, nu. 3. vers. sed ubi non con-
stat, & ibi Abb. num. 19. & Covar. in d. c.
officij, num. 2. vers. contract. quidem, de test. ac
ita constituit, & ordinavit, Clem. V. per
tex. in Clem. dudum, §. verum ne parochiales
de sepul.*

11 Parocho t autem debetur quarta lega-
torum, quæ relinquuntur ab aliqua perso-
na ecclesiæ, in qua, ommissa parochiali, se-
mandavit sepeliri, *c. 1. & 2. de sepult. c. ult.*
& ibi Covar. *nu. 3. de testam.* sed queritur,
si testator legatum reliquit proprio paro-
cho, & alibi elegit sibi sepulturam, an pos-
sit parochus relictum sibi factum ab here-
de exigere, & præterea occasione funeris
quartam, aliàs sibi debitam accipere, *ut d.
c. 1. & dista clem. dudum, de sepult.* & vide-
tur, quod non, quia ecclesiæ parochiali de-
betur quarta ob ecclesiasticam sepultu-
ram, aut in recompensationem onerum,
quæ subjicit administrando sacramenta pa-
rochianis suis, aut in satisfactionem inju-
riæ, quia relictæ propria ecclesia elegit alibi
sepulturam, sed utroque casu videtur sibi
provisum per portionem propriè paro-
chiali ecclesiæ relictam. Nam eligens alibi
sepulturam debet relinquere ecclesiæ suæ
quartam. Si verò reliquit certam portio-
nem illi ecclesiæ præsumitur satisfecisse
juri, quapropter non possit ab ecclesia-
stica sepultura aliud peti, nisi, ut supplea-
tur usque ad quartam. Fed. de Sen. *cons. 3.*
quem sequitur Abb. qui ad contraria re-
spondet, *in d. c. officij n. 5. de testam.* & ratio
deducitur, quia, ubicunque debitor relin-
quit aliquid suo creditori, videtur in dubio
reliquisse animo compensandi eum debi-
to, *l. si cum dotem, §. si Pater, ff. solut. matr.*
& Abb.

& Abb. eod. c. officij, nu. 4. quæ sunt vera, & bene procedunt quando debitor necessarius testamento creditori relinquit, sed parochus non est creditor testatoris quia parochus debetur quarta portio ab ecclesia ex legatis, aut alias, ut infra, relictis ab ipsa ecclesia, aut pio loco, non autem ab hærede testatoris, Abb. in eod. cap. officij, nu. 4. circa fin. & ibi Covar. num. 1. vers. hæc verò, de test. & Bald. in l. si quis ad declinandum, §. in omnibus num. 2. C. de Episc. & Clo. & jura civilia intelligunt, quando debitum legale à testatore legatario debetur, quòd tunc compensatio fiat, Cravet. conf. 131. nu. 14. & Covar. in d. cap. officij, nu. 2. vers. in secundò de testam. secus autem, quando debitum legale non debetur à testante, sed ab alio, quamvis ex causa ipsius testatoris, sicuti quarta canonica portio, quæ non debetur à testatore, sed ab ecclesiis, quibus ipse testator legavit, quia tunc, si testator reliquisset parochò, non computaretur in quartam, cap. requisisti, extra de testam. l. interm. in auth. præter ea. num. 2. C. unde viri & uxor, & ibi Dec. n. 13. cum aliis per Covar. allegatis, qui refert, hanc communem esse opinionem in d. c. officij, nu. 3. circa fin. de testam.

12. Quartam, non solum ¶ de sumptu funerali, qui fit in die depositionis, sed de obventionibus omnibus, tam funeralibus, quam quibuscunque, & quomodocunque relictis distincte, vel indistincte, ad quoscunque certos, vel determinatos usus, de quibus etiam quarta, sive canonica portio antiquitus dari, sive exigi non consueverat, vel non debebatur de jure, ac de datis, vel qualitercunque donatis in morte, seu mortis articulo in infirmitate donantis, vel dantis, de qua decesserit, quò-

modocunque directe, vel indirecte, fratribus, vel alijs pro eisdem parochialibus, sacerdotibus, & ecclesiarum rectoribus, seu parochijs, Clemens V. sua constitutione auctoritate Apostolica debet, & ad illam omnes, ad quos spectaverit, integrè persolvendam teneri ordinavit, ut in dist. clem. dudum, §. verum ne, de sepult.

13. Debetur ¶ etiam quarta, si testator legatum solvit in vita, quia nihilominus videtur solvere, ut legatum: unde legatarius illud iterum post mortem petere non potest, gloss. in ead. Clem. eo, §. veram in verb. datu. & ibi Abb. nu. 5. præterea debetur, ¶ etiam si testator mandet cum habitu fratrum illius monasterij se sepeliri, quia si ad ipsorum religionem in ægritudine, in qua decessurus erat, transiret, quarta deberetur, c. de his, de sepult. gloss. in d. §. verum in ver. decesserint, & ibi Abb. n. 51. ac etiam de his ¶ quæ testatores relinquunt, vel dant in infirmitate, ea decedunt, vel dari mandant post mortem singularibus fratribus ad eorum commoditates, ut ad emptiones vestium, vel librorum, nulla de his in testamento facta mentione, gloss. in eod. §. verum, in ver. indirecte, & ibi Jas. quest. 15. & Abb. nu. 52. & est ratio, quia id conventui quaritur, sicut per monachum monasterio, per servum Domino, & per filium patri, Instit. per quas, pers. nob. acqu. in princ. l. 1. in fin. & l. ult. C. eod. tit. c. non dicatis, l. 2. q. 6. 1. in fin. 18. quest. 1. & d. gloss. in verb. indirecte, quæ omnia procul dubio procedunt, quoad personas, quæ apud religiosos sepeliuntur.

16. Sed dubitatur, ¶ an regulares teneantur ad quartam de his, quæ eisdem relinquuntur per eos, qui apud illos omnino

ninò non sepeliuntur, & omnia disputatio-
ne, ac varietate opinionum, ad illam quar-
tam non tenentur, ut relatis opinionum
diversitatibus tenet gloss. in *pradicto*, §. *ve-
rum*, in *vers. quartam*, quam sequitur ibi
Iac. qu. 18. & Imol. Abb. in *c. officij*, num. 6.
17 in *fin.* & ibi Rave. *detest.* sed ¶ quia sicut
falcidia est in bonis hæredis, sic quarta pa-
rochis debita est in bonis ecclesiarum pa-
rochialium, propterea eam vindicare pos-
sunt, & inhiberi facere hæreditatibus, vel
per fideicommissum gravatis, ne illam fra-
tribus, sed ipsis parochis termino adveni-
ente persolvant eandem, argum. text. in *l.
hæres. in fin. ff. ad Trebell.* & tenet gl. in *d. §.
verum*, in *verb. largiri*, & Abb. in *ead. glem.
dudum*, num. 54 & ita cauti advocati super
modo procedendi parochos consulere de-
bent, quia fratres, propter exemptionem,
ad exhibendam quartam per Ordinarios
locorum compelli non possunt, gl. in *ead.
elem. §. ultra portionem*, in *verb. coerceri*, &
ibi Abb. num. 56.

Queritur nunc hoc casu quis erit iudex
competens ad inhibendum hæredi laico
gravato de non solvendo regularibus lega-
to, nisi prius parochus quarta debita fuerit
soluta; & cum parochus sit actor contra
laicum, videtur, quod iudicem secularem
18 adire debeat, quia ¶ actor regulariter fo-
rum rei sequi debet, *c. si clericus laicum de
for. comp.* vbi Doct. omnes, *cap. cum sit
generale, eod. tit.* cum tamen parochialis
ecclesia, cujus vice, & nomine parochus
quarta debetur, sit causa pia pro cautela,
ne legatarius persolvat integrum legatum,
poterit Episcopus contra eundem lega-
tarium, concedere inhibitionem, per d.
glos. in *ver. largiri*, & Abb. d. n. 54. præ-
sertim, quia pendet hæc inhibitio à pia

19 mente testatoris, & Ordinarij, ¶ etiam,
tanquam Sedis Apostolicæ delegati in ca-
sibus à jure concessis orantium piarum
dispositionum, tam in ultima voluntate,
quam inter vivos sunt exequutores, conc.
Trid. *cap. 8. de resor. sess. 22.* & ibi Con-
gr: Conc. *super eod. cap. in decis. sub. tit.
Hispalen.* & non obstat, quod, qui debent
persolvere aliquod legatum, sint officiales
S. Officij Inquisitionis, & exempti à jurisdic-
tione Ordinarij, vel professores in ali-
qua Universitate ratione litterarum con-
servatoriarum, quæ eximunt à jurisdic-
tione ordinaria, non autem à delegata à sede
Apostolica, ut hoc casu *super eod. cap. 8.* ab
ead. Congreg. fuit decisum, in *decis. sub. tit.
Patau.* & in *d. consuet. etiam.* Sunt etiam
piarum dispositionum executores de jure
civilis, *l. nulli, c. de Ep. & cl.* & de jure ca-
nonico, ut *c. nos quidem, c. si hæredes, c. tua
nobis, c. Ioannes, de test. & cle. quia contin-
git, de relig. dom.* & Parochus ad libitum
suum disponere potest de quarta, quam
acquirat nomine mortuorum, Bald. in *l.
preses, ad fin. c. de transf.*

20 Alia quarta ¶ debetur Episcopis de reli-
ctis, non solum ecclesijs, sed etiam mona-
sterijs, hospitalibus, & aliis pijs locis factis
non exemptis, *c. officij*, ubi Abb. n. 1. & Co-
var. *etiam num. 1.* & *c. requisisti*, ubi Innoc.
n. 1. & etiam Abb. nu. 9. *de testam.*

21 Queritur, nunquid debeat ¶ quarta
Episcopis, ex his, quæ legantur con-
fraternitatibus laicorum, quæ prætextu
pietatis & devotionis sub regimine offici-
alium ab ipsis electorum congregantur, &
quod hæc legata non sint locis pijs, sed per-
sonis, & ideo non debeantur, facit, text. in
cap. requisisti, de testam. tenet Bald. in *l.
si quis ad declinandum, §. in omnibus,*

nu. 19. C. de Episc. & cler. Abb. in d. c. officij. 23. dist. cap. 8. & cap. 9. eadem sess. 22. exequi. in fin. de testa. & in cons. 31. num. 1. vers. ter. rō induco. vol. I. Fed. de Sen. cons. 129. Calc. cons. 21. & Covar. in d. c. officij nu. 12. Contrariam verò opinionem, quod hæc quarta Episcopo debeatur, tenent in eod. c. officij. Anchar. & Barbat. num. 7. Petr. de Perul. late in tract. de quar. canon. 14. qu. principali, & post diligentem disputationem eandem opinionem sequitur Barb. cons. 1. nu. 1. vol. 4. quam communem esse testatur, & sequitur Covar. eod. num. 12. cui non ob-

stant in contrarium adducta, quia cessat nunc primum, & præcipuum fundamentum, Abb. quod confraternitates sint loca, & personæ exemptæ à jurisdictione Episcopi, cum fiat illius jurisdictioni subiectæ, ut per conc. Trid. c. 1. de refor. sess. 22. & novissimè per constit. Clem. VIII. sub die 7. Decembris 1604. editam.

Nam admittitur, quod sint puri laici, & foro seculari subiecti, ut singuli, sed Episcopi tanquam Sedis Apostolicæ ¶ delegati habent jus visitandi easdem confraternitates laicorum, etiam quas scholas, sive quocunque alio nomine vocant, non tamen, quæ sub immediata regum protectione sunt, sine eorum licentia, etiam, si eorum cura ad laicos pertineat, atque eadem confraternitates exemptionis privilegio sint munitæ, ac omnia, quæ ad Dei cultum, aut animarum salutem, seu pauperes sustentandos instituta sunt, ipsi ex officio suo juxta factorum canonum statuta cognoscere, & exequi debeat, non obstante quacunque consuetudine, etiam immemorabili privilegio, aut statuto, conc. Trid. c. 8. sess. 22. de refor. & debet Episcopus confraternitatibus visitationem imponere, & exactionem rationum, juxta

Si verò ¶ confraternitates excipiant de privilegijs, aut de aliqua alia re, propter quam visitari se non posse prætendant ab Ordinario, tunc earum allegationes in facto, & in jure ad sacram congregationem sunt transmittendæ, & interim est superferendum, ut fuit ab eadem sacra congregatione decisum, ut in decis. sub tit. Ruben. & alia sub titulo Mediolanen. super eod. cap. 9.

Administratores autem ¶ tam ecclesiastici quam laici, fabricæ cujusvis ecclesiæ etiam cathedralis, hospitalis, & confraternitatum, & hujusmodi piorum locorum singulis annis Ordinario rationem reddere tenentur, consuetudinibus, & privilegijs quibuscunque in contrarium sublatis, nisi secus in institutione, & ordinatione talis ecclesiæ, seu fabricæ expressè cautum esset: & si ex consuetudine, vel privilegio, aut constitutione aliqua loci, alijs ad id deputatis ratio reddenda esset, tunc cum illis, & Ordinarius debet adhiberi, & aliter factæ liberationes administratoribus minimè suffragantur, concil. Trident. cap. 9. ead. sess. 22. & administratores locorum piorum etiam exemptorum nemini alias rationem reddentes, Episcopo eam reddere debent, & si alijs reddere consueverunt, cum illis est etiam principaliter Episcopus adhibendus, congreg. conc. super eodem cap. 9. sub titul. Mediolanen. Cremonen.

Idem, cum ex dispositione concilij hodie confraternitates subsint Episcopis ratione oneris ¶ Episcopalis, debent legata pro quarta Episcopis communicare, Abb. in eod. cons. 31. vers. nec obstat unum. Cessat etiam secundum fundamentum,

- quòd possint confraternitatum scholæ ad libitum constructoris dissolvi, *ut in eod. conf. 31. nu. 2.* quia, quicquid esset olim, hodie à communiter accidentibus omnes confraternitates habent oratoria, in quibus divina celebrantur, campanile, campanas, sacristiam cum paramentis, ac omnibus alijs ad usum ecclesiæ non parochialis necessarijs, & proprios capellanos pro celebratione Missarum, quapropter non possunt ad libitum constructoris dissolvi; quia oratoria ¶ sunt Deo dicata, & semel Deo dicatum, non est ad usus humanos ulterius transferendam, *c. que semel, 19. q. 3. c. adhuc, extra de relig. dom. & ibi gloss. in ver. mundanis, & c. semel Deo dicatum, de 30 reg. jur. in 6.* Nec obstant quòd non sint consecrata, quia ecclesia ¶ non consecrata gaudet eodem privilegio, quo consecrata, & obsequijs divinis dicata, nullius sunt temerarijs ausibus prophananda, *cap. penul. ext. de imm. Eccles. & c. ult. & ibi gloss. in ver. non consecrata, de consec. Eccl. vel Alt.* Ex quibus post Covar. loco supra citato, quòd de legatis confraternitatibus factis debeat Episcopis de jure quarta, ut verè & communi opinionem me subscribo, dummodò in contrarium non obstet præscripta consuetudo.
- 27 Videtur etiam Episcopis ¶ debita quarta pars oblationum, *c. de his, cap. antiquos, 10. quest. 1. cap. concessio, & cap. vobis, 12. quest. 2. Abb. in cap. ult. circa fin. de testam. & Covar. in d. cap. officij, in princ. sed dicta jura habebant locum, & servabantur antiquis temporibus, quando Episcopi erant pauperes, ut supra deduxi, Sed cum postea ceperint habere redditus competentes, fuerunt dicta jura reformata, ita quòd Episcopis nihil deberetur præter Cathedralicum, *cap. 1. 10. quest. 3. & gloss. in d. c. de his, 10. qu. 1.**
- 29 Idèò quadragenaria ¶ temporis præscriptione circa quartam oblationum clerici se tueri possunt, *cap. de quarta, & ibi gloss. ext. de præscript. & Abb. in d. conf. 31. nu. 3. vers. itaque.* Debetur quarta Episcopalis solum ab ecclesijs Episcopo subiectis, propter communionem, quæ est inter Episcopum, & ecclesiam sibi subiectam, (sed inter ecclesiam exemptam, & Episcopum communio cessat, & ratione oneris, quòd sustinet Episcopus circa curam ecclesiarum sibi subiectarum, quæ ratio etiam cessat in exemptis, vel in recognitionem superioritatis, quæ pariter ¶ in exemptis cessat, à quibus quarta Episcopo non debetur, Innoc. in d. cap. officij, in princ. & ibi Abb. n. 6. Fed. de Sen. in conf. 96. Bal. in l. si quis ad declinandum. §. in omnibus, num. 6. & nu. 11. C. de Episcopis, & cler. idem Abb. in conf. 37. n. 1. vers. sed certè, par. 1. & Felyn. in d. cap. quarta, in princ. vers. & tenementi, de præscript.
- 31 Quarta enim ¶ exemptorum debetur Papæ, qui est Ordinarius, & Episcopus exemptorum, *c. auctoritate, de priv. in 6. & Abb. in d. c. officij, num. 8.* qui testatur hanc esse communem Doct. sententiam, quæ tamen quarta fuit per Constitutionem Papæ clem. V. parochijs concessa, ut in d. clet. dudum, de sepult. Et cum Episcopi quartam ab ecclesijs sibi subiectis tantum percipiant, parochialium rectores illam percipiunt jure parochialis à Regularibus exemptis, per d. clem. dudum de sepult. cum alijs supra allegatis, quibus addo. Abb. in dict. conf. 17. num. 2. Nam etiam contingere potest, quòd ab undè, & eodem legato ¶ duæ quartæ deducantur, ut quando lega-

legatum relinquatur ecclesie seculari, in qua testator omissa ecclesia parochiali sibi elegit sepulturam, quoniam debetur ex eo quarta Episcopo, cui ecclesia subdita est, & alia quarta ecclesie parochiali, Abb. in dict. cap. officij, num. 5. in fin. & in cap. certificari, ubi, quod tali casu prius est deducenda quarta parochialis Ecclesie, numer. 11. de sepult. & Covar. post alios, quos citat in eo. cap. officij, numer. 8.

Decimarum † Quarta etiam Episcopis à clericis debetur, d. c. conquerente, de offic. 35 ordin cap. de quarta, ubi gl. in vers. se posse, Hostien & Ioann. Andr. de prescr. Rebuff. in d. tract. de deci. qu. 3. num. 14. & Monet. quest. 7. num. 14. eod. cit. dummodo non sit prescripta, quia de quarta decimæ, & oblationis defunctorum clericus ab impetitione Episcopi quadragenaria temporis prescriptione se tueri potest. d. c. de quarta & c. illud, de prescript. Abb. qui hanc dicit communem opinionem in dict. conf. 31. circa fin. par. 1. & in conf. 26. numer. 5. par. 2.

Et pari modo regulares prescribunt quartam funeralium, & legatorum contra parochos † spatio quadraginta annorum, quia Ecclesia se potest aduersus ecclesiam quadragenaria temporis prescriptione tueri, c. illud, & gloss. in c. de quarta, in verbo quadragenaria, extra de prescript. in rebus autem ecclesiasticis prescriptio est quadragenaria, c. dilecto, c. ult. de consue. & c. Romana, de elect. c. cum ecclesia de caus. poss. & proprie. c. de quarta, & c. ad aures, de prescr. etiam sine titulo, quo ad prescriptionem libertatis † non solvendi quartam decimarum, nec oblationum, aut legatorum: Sed si una ecclesia fundat suam intentionem in prescriptione quadragenaria percipiendi decimas in aliqua parochia, cum talis perceptio sit contra jus, titulus est necessarius, ad tantum temporis spatium, cuius initij memoria in contrarium non existat, c. 1. de prescr. in 6. c. ad decimas. derestit. spol. eo. lib. gloss. in c. ad aures, in verbo quadragenaria, extra de prescr. & Abb. in d. conf. 26. num. 4. par. 2.

DE CENSIBVS.

Cap. XV.

S Y M M A R I V M.

- 1 Census antiquus, quomodo creabatur.
- 2 Census antiquus à censu ad prescriptam formam constitutionis Pij V. differt.
- 3 Census antiquus constituebatur cum translatione utilis & directi domini.
- 4 Dominium utile, & directum in censu novo non transfertur.
- 5 Census ad prescriptam formam constitutionis Pij V. super re immobili, & certis finibus designata constitui debet.
- 6 Confiniū expressio sit ad rei demonstrationē.

AAA 2

Recd.

7. Redditus annuus perpetuus pro re immobili habetur.
8. Obligari solum potest in census reservationes illa, quae censui supponitur, & fidei iussores, eorumque bona.
9. Censui super re alienari prohibita, imponi non potest.
10. Censui debitor liberatur pereunte re tota, super qua census constituitur, & pereunte parte pro parte liberatur.
11. Pactum, quod si res emphyteutica in totum pereat, nihilominus emphyteuta ad pensionem teneatur, an valeat.
12. Censui constituendus iusto pretio emi debet.
13. Regionum mos varietatem inducit.
14. Censui ad septem pro centenariis legitime emi possunt.
15. Pretium iustum rerum in puncto indivisibili non consistit.
16. Pretium cuiuscunque rei est triplex, super premium, infimum, & medium.
17. Pretium annui census in totum in pecunia numerata solvi debet.
18. Pecunia debita, quando in impositione census possit haberi pro numerata.
19. Censui ad certum tempus constitui non potest.
20. Censui venditor invitus ad redimendum cogi non potest.
21. Censui venditor, quando ad redimendum cogi possit.
22. Censuali re pereunte, perit & census.
23. Rem perire, & insrugiferam fieri, paria sunt.
24. Censui emptus per 300. super re valoris 500. quae solum reddit fructus debitos pro dictis 300. est legitimus.
25. Consuetudo Provinciae, in iusta census estimatione est servanda.
26. Censui venditus, an pro parte redimi possit.
27. Creditor, non tenetur invitus partem sui creditori recipere.
28. Censui ex conventionione partium pro parte redimi potest.
29. Exceptione casus fortuiti, an renunciari possit.
30. Emphyteutica bona alienans irrequisito domino, cadit à jure suo.
31. Censuali contractus, ab emphyteutico in pluribus differt.
32. Censui perpetuum annuum non solvens, non cadit à jure suo, secus autem emphyteuta.
33. Censui emptor, in alienatione praedii censuali omnibus aliis est praesertendus.
34. Litigiosi malis artibus utuntur.
35. Pauper primò seipsum, & familiam sustentare tenetur.
36. Potentes sunt difficilis conventionis.
37. Poena conventionalis ob non solutionem, an debeatur.
38. Interesse lucris cessantis, quando debeatur.
39. Pacta nuda de jure canonico sunt servanda.
40. Obligatio de subeundis oneribus, quae aliis ex natura contractus minimè debentur, non tenet.
41. Onus rei impositum, rem sequitur, quocunque vadat.
42. Onera subire non tenetur emptor census ad formam constitutionis Pii V.
43. Ecclesia acquirens rem feudalem obligatur ad onera vassalli.
44. Censui, & pensio, in temporalitate consistunt.
45. Pensionarius regulariter ad decimas, & alia onera concurrere tenetur.

- 46 *Papa, est summus bonorum Ecclesia administrator.*
- 47 *Census ad formam constitutionis Pii V. est jus accipiendi de fructibus fundi pensionem.*
- 48 *Onera servitutis, & hypotheca super suo fundo, quilibet apponere potest.*
- 49 *Census emptor, an prorata ad onerum solutionem teneatur.*
- 50 *Onus reale à percipiente fructus, quando solvi debeat.*
- 51 *Consuetudo constitutionem interpretatur.*
- 52 *Consuetudo in onerum solutione habet vim legis.*
- 53 *Pacta contra substantiam contractus sunt nulla.*
- 54 *Possessiones pradiorum tenentur ad onerum solutionem.
Res sequitur possidentem, & onera rem sequuntur, ibidem.*
- 55 *Emptor census plura patitur incommoda considerabilia.*
- 56 *Pactum de retrovendendo, rem minoris valoris usque ad quartam partem pretii, & ultra efficit.*
- 57 *Gravatus in uno, in alia debet relevari.*
- 58 *Rei substantiæ maxima aestimatio- nis.*
- 59 *Census, fructum rei, super qua imponitur, excedere non debet.*
- 60 *Census novus, quando imponi non possit.*
- 61 *Censuum contractus, quando seneraticis judicentur.*
- 62 *Vsura tam jure naturali, quam divino, est prohibita.*
- 63 *Vsura crimen in quibus committatur.*
- 64 *Vsura crimen est difficilis probationis.*
- 65 *Vsurarius contractus, ut probetur, que requirantur.*
- 66 *Contractus usurarius probatur, & modicitate pretii & pacto de retrovendendo.*
- 67 *Vsurarius, quis probatur tribus concurrentibus.*
- 68 *Vsurarius, quomodo quis probari possit.*
- 69 *Malus in eodem genere mali, qui semel fuit malus, semper presumitur.*
- 70 *Vsurarum crimen de consuetudine est missi fori, sed communi opinione, est merè ecclesiasticum.*

E A D E M ferè est ratio censuum cum iis, quæ proximè brevi, qua visum fuit, via declaravimus, eorumque naturam nullo penè discrimine repræsentare videatur. Unde mihi non incongruum fuit de his hic pauca referre. Census igitur perpetuus † Pontificio jure, est quidam contractus, quo habens plenam rei dominium illud alteri tradit, quo ad ipsum dominium utile, pro centum aureis, ea pactione, ut perpetuò ex ea se sibi census

conventus solvatur. *Barr. in l. 1. §. 1. nu. 4. de publican. Imol. in cap. 2. ad audientiam. colum. 2. de reb. eccl. non alien. & Covar. lib. 3. var. resol. c. 7. n. 1. & hic est census antiquus, qui creabatur, cum ecclesia, vel alia persona privata habens prædium, vel domum, illius prædii, seu domus dominium utile, & directum alteri tradebat pro certo convento pretio, ea pactione, ut perpetuò sibi annuus census conventus solveretur, ut per gl. in c. constitutus, in ver.*

juxta ratam, & ibi Abb. n. 20. de relig. domib. hic enim census ꝑ differt à constitutione, & reservatione census, qui pecunia emuntur ad præscriptum Pii V. *constit. de anno 1569. 14. Kl. Eebruarii edita de qua in Bul. Rom. c. 80.* qui est licitus, & etiam dudum Apostolica auctoritate approbatus, ut in *extravag. com. c. 1. & 2. de emp. & vend. Covar. d. c. 7. n. 2. vers. contrariam, & vers. sexto post variam, eod. l. 3. & Gra. decis. aur. c. 118. n. 15. l. 2. par. 1.*

3 In census quidem antiqui ꝑ reservatione transfertur utile, & directum dominium, ut per Molin. in *tract. 2. disput. 381. col. 2.* & alios supra allegatos. In censu ꝑ

4 verò novo ad formam dictæ constitutionis Pii V. nec utile, nec directum dominium rei, super qua census collocatur, ad emptorem transfertur, sed solum jus accipiendi de fructibus illius pensionem, ut per Covar. *eod. cap. 7. nu. 2. vers. non obervunt, Molin. eod. tract. disput. 372. in fi. & 390. in princ. & Tolet. in instruct. sacerdot. lib. 5. c. 43. vers. consignativus sub n. 1.* sed ad validitatem hujusmodi census plura requiruntur.

5 Primò, ꝑ quòd census constituatur super re immobili, aut, quæ pro immobili habeatur, de sui natura fructifera, ac certis finibus designata, ut in *dict. constit. Pii V. post princip. & Card. Tolet. in eod. lib. 5. c. 45. vers. non tamen, n. 3.* expressio enim ꝑ confinium fit ad demonstrationem rei, *l. forma ff. de cens. Bart. in l. Demonstratio ff. de condit & demonstr. & Cravet. cons. 293. n. 7.* & de sui natura immobilis erit perpetuus annuus redditus, ꝑ qui licet propriè non sit res immobilis, habetur tamen pro re immobili. *Clem. exiui. §. cunq; annui redditus, ubi, etiam gloss. de verb. si-*

gnis. §. inc. 2. junct. glo. in verb. jura. de reb. Eccl. non alien. in 6. quapropter ad formam ejusdem constitutionis possit annuus census constitui super alio annuo censu perpetuo, non autem redimibili, cum alioquin, censu redempto, pereat census in eo collocatus Molin. *eod. tract. 2. disput. 389. vers. utrum autem:* vel super jure gabeliarum, aut aliis redditibus perpetuis, vel super redditibus emphiteuticis, vel feudalibus à domino directo, dummodo census imponendus non esset majoris quantitatis annui redditus bonorum feudalium, vel emphiteuticorum, quia licet dicti redditus non sint propriè res immobiles, pro immobilibus tamen habentur. *dict. Clem. exiui §. cunq; Navar. in com. pend. de usur. com. primo n. 87. & Molin. eod. disput. vers. quatenus autem.*

Secundò ꝑ illa sola res censui supposita, non alia bona, censui debet obligari ut in constit. ibi, rem censui suppositam. Generaliter enim super omnibus bonis, nullo certo prædio cum suis confinibus designato, nec etiam uno prædio designato, & super aliis omnibus bonis constitui non potest, sed unum, aut plura prædia sunt certis finibus designanda, ut per Navar. *eod. com. de usur. num. 113.* Poterit tamen licet venditor census se, suaq; bona omnia obligare pro cautione, quòd fundus super quo census imponitur, est suus, & potest super illo imponere illum censum, quia ad id tenetur ratione evictionis, ut *roto tit. ff. & C. de evict. cap. fin. de emp. & Navar. in com. de usur. num. 77. & num. 135.* imò duos aut tres fidejussores adhibere, qui se, suaque bona mobilia, & immobilia obligent ad securitatem rei, & quòd res illa sit venditoris, & fructifera, ac capax ad illius

illius census solutionem. Cardin. Tolet. ¹³ secundum ¶ varietatem regionum, varium esse, in Arragonia quinque, in Navarra sex, in Castella septem, ac aliquando amplius, in aliquot partibus Galliarum, & in Germania decem, & etiam Romae. ut pluries ipse vidi, & stipulationibus super censuum erectione interfui, ubi ad septem cum dimidio, & quandoque octo pro quolibet centenatio emanantur, constituuntur. Et ita, si mos illius regionis habent, quod octo, pro centenatio emanantur census, justum pretium reputabitur, ex sententia Navar. in cons. 4. num. 2. & Tolet. infra citandi, & in Urbe vidisse solvi novem pro centenatio, testatur idem Navar. in cons. 9. eod. num. 2. de cens. par. 1. Justum autem pretium annui census perpetui esse sex annua pro centenatio, tenet Paris. in cons. 60. num. 29. lib. 1. cum autem in Urbe, ut plurimum, & communiter a personis timoratae conscientiae, emanantur census ad septem pro centenatio, & a sacra Rota, aliisque ministris iustitiae, in contradictorio iudicio canonizentur, non sine verisimili Papae, ac confessoriorum scientiae, & permissione ad septem pro centenatio, ubi consuetudo non vigeat, quod minori pretio ematur, legitime constitui potest, Card. Tolet. in instruction. sacerdot. lib. 5. cap. 47. vers. secundum ut sine post med. sub num. 1.

¹⁰ ¶ Pius enim V. post editam dictam constitutionem quamplures census ad rationem novem, aut decem pro centenatio, ante illius editionem constitutos in urbe ad partium instantiam juri quaesito derogando, ad septem, ac etiam octo pro quolibet centenatio reduxit, ut est in curia Romana praesertim in tribunali Auditoris Camerae notorium, ex quo colligitur

illius census solutionem. Cardin. Tolet. ¹³ secundum ¶ varietatem regionum, varium esse, in Arragonia quinque, in Navarra sex, in Castella septem, ac aliquando amplius, in aliquot partibus Galliarum, & in Germania decem, & etiam Romae. ut pluries ipse vidi, & stipulationibus super censuum erectione interfui, ubi ad septem cum dimidio, & quandoque octo pro quolibet centenatio emanantur, constituuntur. Et ita, si mos illius regionis habent, quod octo, pro centenatio emanantur census, justum pretium reputabitur, ex sententia Navar. in cons. 4. num. 2. & Tolet. infra citandi, & in Urbe vidisse solvi novem pro centenatio, testatur idem Navar. in cons. 9. eod. num. 2. de cens. par. 1. Justum autem pretium annui census perpetui esse sex annua pro centenatio, tenet Paris. in cons. 60. num. 29. lib. 1. cum autem in Urbe, ut plurimum, & communiter a personis timoratae conscientiae, emanantur census ad septem pro centenatio, & a sacra Rota, aliisque ministris iustitiae, in contradictorio iudicio canonizentur, non sine verisimili Papae, ac confessoriorum scientiae, & permissione ad septem pro centenatio, ubi consuetudo non vigeat, quod minori pretio ematur, legitime constitui potest, Card. Tolet. in instruction. sacerdot. lib. 5. cap. 47. vers. secundum ut sine post med. sub num. 1.

¹¹ Tertiò, ¶ quod justo pretio ematur, ut in ead. constit. ibi, justoque pretio, & tamen non reperitur a Pio V. in dicta constitutione, nec jure communi pretium justum annui census redimibilis taxatum, sed

¹² Tertiò, ¶ quod justo pretio ematur, ut in ead. constit. ibi, justoque pretio, & tamen non reperitur a Pio V. in dicta constitutione, nec jure communi pretium justum annui census redimibilis taxatum, sed

meus

mens ipsius conditoris, quòd census ad septem legitimè imponi possint, & scientia Papæ omne vitium purgat. *Castad. decis. 2. desim. n. 4.* habetq; vius dispensationis, *Felin. in cap. cum vigesimum. num. 5. de 17 off. & potest. jud. deleg.*

Justum † enim pretium rerum non consistit in puncto individuo, sed in quadam mediocritate, quæ latitudinem habet per gradus, quemadmodum generaliter docet Aristot. *lib. 2. ethic. cap. 6.* adeo quòd cujusque rei pretium † est triplex, ¹⁶ supremum, infimum, & medium, nec potest dari casus, quo res præcisè centum valeat, nec plus, nec minus, quoniam centum valet pretio medio, pretio supremo centum, & quinque, & pretio infimo nonaginta quinque, iniquitas enim in pretio consistit in excessu, vel diminutione justii pretii: quod ad mediocritatem pertinet, quæ cum latitudinem habeat, in pretium supremum, infimum, & medium, & in hoc triplici pretio iniquitas contingere nequeat, secundum *Sot. in 4. dist. 15. quest. 2.* Navar. *in cap. qualitas, de pecuniis, dist. 5. num. 45.* & *Covar. lib. 2. variar. resolut. cap. 3. num. 1.* in hac varietate quinque, sex, septem, octo, novem, aut decem pro centenario, taxa septem, quæ magis communiter practicatur, & uti pretium medium, ubi minor non sit in usu, est admittenda, ut in mediocritate fundata, de qua per *Alex. in l. quod te ff. si cert. pec. Covar. d. cap. 3. num. 1.* & *Navar. in manual. cap. 17. de usur. n. 239. tom. 3.* & ita fuit ultimo per *Clem. Papa VIII. ad septem pro centenario, in statu ecclesiastico, favore Communitatum, Universitatum, civitatum, oppidorum, & locorum dicti status ecclesiastici*

ære alieno onustorum annuus redditus census hujusmodi taxatus, ut in motu proprio ejusdem Papæ Clementis die prima Maij 1592. expedito.

Quartò, † quòd totum pretium simul solvatur in pecunia numerata præsentibus testibus, ac notario, ut ibi, *tuncus, &c.* Propterea notarius, & testes videre debent solui pretium integrum in pecunia numerata, & non sufficit ostensio, aut traditio partis pecuniæ, etiam cum confessione vendentis censum, quòd receperit totum, *arg. l. 1. & ult. C. de dot. cau. non num.* quoniam dicta conditio fuit in constitutione apposita ad evitandas fraudes, quæ vix removeri possunt; ut per *Navar. eod. com. de usur. num. 88.*

Quid † auctm, si vendens censum debeat emptori centum antea ob aliquas causas recepta, & postea facta ostensione, & numeratione pecuniarum recipit illa centum in partem pretii, an emens, in foro conscientiæ possit tunc percipere censum ita constitutum, & solutum, est distinguendum, quia, aut illa centum debebantur ex legitima causa ab homine sagaci, qui in sui utilitatem illa exposuerat, & tunc censum integrum exigere potest, quia verè eorum Deo pretium fuerat solutum, aut dicta centum fuerant data in pannis, & aliis mercibus, vel in pecunia numerata ad ludendum, aut in alios usus malos, & varios convertenda alicui juveni bona sua dilapidanti, qua de causa potissimum *Pius V.* motus fuit ad dictam conditionem in constitutione apponendam, & tunc census non erit legitimè creatus, & emptor tuta conscientia illum pro illis scutis malè consumptis exigere non potest, *Navar. eod. n. 88. vers.*

est tamen quasi & nu. 89. & Graff. decis. 174. lib. 3. Graff. ea decis. 118. numer. 23. aut. d. c. 118. nu. 21. vers. tertiaur. par. 22. Sexta ¶ conditio est, quod re censuali percunte, pereat census in totum, vel in parte, ut ibi, re in totum, vel in parte percunte, & quod re perempta, super qua impositus est census, perimii debeat census, probat Gemin. in l. 2. comment. 2. num. 63. C. de pac. interempt. & vendit. & Rot. divers. par. 1. decis. 757. num. 2. & non solum percunt census perempta re, super qua fuerunt impositi, sed etiam pars eorum pro rata partis perempta, & hoc casu paria ¶ sunt, rem perire, vel infrugiferam fieri, quia utroque casu census perit. Navar. eod. com. num. 95. glos. 12, & videtur, quod tantum reddere debeat, quantum sit census, alioquin non satis diceretur frugifera, juxta materiam subiectam, juxta quàm verba sunt intelligenda, l. si vno, in princ. ff. loc. c. intelligentia. de verb. signif. & Navar. eod. com. n. 85. vers. octava quod res.

19 Quinta ¶ conditio est, quod licet census constitui posset ad certum tempus, ut usque ad annos quinque vel decem, aut ad vitam hominis, & contractus esset legitimus, & licitus ex sententia Inn. in cap. in civitate, vers. item si vè certus, de vsur. in censu antiquo hoc erat permissum, sed post dictam constitutionem Pij V. census licite fieri non potest ad tempus, sed perpetuo constitui, & assignari 23 debet, ita quod ¶ venditor nullo unquam tempore invitus ad redimendum cogi possit, ut in ead. const. ibi, ab invito, Cov. lib. 3. var. resol. c. 9. n. 4. Nau. in d. com. de vsur. n. 78. & n. 97. in fin. & Graff. 21 decis. 118. n. 22. par. 1. lib. 2. Nihil ¶ debitor census denunciaret emptori census redimere, & pretium illius restituere velle, quia tali casu, lapsis duobus mensibus, & pretio redemptionis non restituto, 24 potest debitor denunciator cogi ab emptore intra annum ad redimendum, quo tamen anno elapso, non potest postea cogi ad redimendum, nec repelli à redemptione, eò quod semel, aut pluries denunciaverit, se velle redimere, si intra annum à denunciatione non cogatur id facere. Navar. in eo. com. de vsur. nu. 95. gloss. 13. Nec potest apponi conditio, quominus quancumque census, ut post decennium, & non antea à venditore redimi possit, quia tunc emptor constituitur omnino certus de lucro ultra sortem, de fructibus eo tempore percipiendis, quo res vendita redimi non potest, contra mentem Apostolicarum constitutionum, Bal. cons. 487. lia. 1. & cons.

cenfurarii, sed satis est, quòd illud sit res immobilis, & verè quocannis reddere possit tantam, vel maiorem quantitatem reddituum, quàm sit census impositus, 27 ut consuluit idem Navar. cons: 9, numer: 1, decens. par: 1, & Card Tolet. eod: lib: 5, c: 47, vers. secundò, ut sint. post med.

Quantùm † verò ad censuum justam 25 æstimationem, observanda est Provinciae consuetudo, ipsaque communis hominum æstimatio, quæ cuilibet rei iustum pretium definire solet. l. pretia ff: ad l. falc. Sylvestr, in verb: usura: 2: q: 12: vers: 1. Navar: d: conf: 9. n. 2. Covar. lib. var. res. sol. c. 9. lib. 3. n. 6. vers. ex quibus & Grass. dict. decis. 118. n. 25. Et communi vsu videmus, quòd valoris pretii prædiorum, nec reddituum eorundè, dummodò tantùm reddant, quantum sufficiat ad census solutionem, non sit diligens inquisitio, & & communis provinciae vsus est attendendus, ex supra deductis.

Aliam ponit conditionè Navar. eod. com. de vsur. n. 85. vers. quinta, quòd, & nu. 95. quòd census in toto, vel parte redimi potest, quæ non legitur in Pii V. constit. Et in extrau. Mart. V. & Calixti III. de 29 empt. & vend. habetur, † quòd venditoribus data fuerat facultas, atque gratia, quòd ipsum annum censum in toto, vel in parte pro eadem summa, quàm ab ipsis emptoribus receperat, quancumque vellent, libere extinguere, & redimere possent, & si ita inter contrahentes fuerat conventum, conventio erat servanda. Sed hodie non puto, opinionem Navar. veram, cum sit expressè contra formam, eiusdem constit. quòd pro parte redimi possit, sed pro eodem pretio, ut ibi in

eod. constit. s. sicut etiam, & Card. Tolet. de instrukt. sacerdot. lib. 5. cap. 45. in fin.

Creditor † enim non tenetur invitè dividere creditum, & partem recipere, tutor. s. lucius: ff: de usur: & fruct: & Bart. in l. quidam. n. 2. ff: si cert. pet. puto tamen, quòd pacto inter partes convento, legitime & non contra formam constitutionis posset apponi conditio, † & facultas censum in toto, vel parte redimendi, quia non repugnat constitutioni; & contractus ex conventionem legem accipiunt. Bar. in l. si ut certò s. nunc videndum. ff: commod. pluresque alias conditiones ponit Navar in eo, com. de vsur. gl. 2. sub numer 90. cum pluribus seqq. & Greg. de Valent. tom. 3. disput. 5. quæst. 22. de cens. punct. 7. vers. dico tertio, quæ sonant potius in pactum & non invalidant contractus, sed pro non adjectis habentur, quia nullius sunt momenti; ut in constitutione, ibi, nullo modo valere voluimus, & ibi, irrita sit, & nulla; plura enim pacta, si apponantur in census constitutione, sunt nulla, quæ tamen non invalidant contractum.

Exceptioni † casus fortuiti, nisi eius, qui venit ex natura contractus, renunciari non potest, & facta non tenet, contra regulam sed & si. s. quæsitum. ff: si quis caut. Navar. eod. com. de vsu. d. n. 90. & tenet idem Navar. quòd constitutus censum obligari non debet, de non alienanda re censui supposita, sine consensu eius, qui censum acquisivit, quia auferret liberam facultatem de rebus suis disponendi contra naturalem æquitatem, qua rerum suarum quilibet est moderator, & arbiter. In

In alienatione autem res censualis cum suo onere transit, & dicta conditio contractui emphiteutico convenit, cum bona emphiteutica irrequisito domino alienans cadat à jure suo, glo. in l. fin. in verb. cadat, & ibi Bart. G. de jur. emphit. & Ias. in l. 2. n. 15. eod. tit. & contractus censualis in hoc est eiusdem naturæ, cuius est contractus emphiteuticus, sed tamen in pluribus differt.

32 Primò, quia obligatus ad annum perpetuum censum, si non soluerit per mille annos, non cadit à jure contractus constitutus ubi gl. in ver. juxta ratam. extra de relig. dom. Ias. in l. 2. num. 41. C. de jur. emphit. Bar. in l. 1. §. 1. ff. de publ. & Covar. c. 7. num. 1. vers. nam. esi. lib. 3. var. res. sol. emphiteura verò cessansolvere pensionem ecclesiæ biennio & privatis triennio, cadit à jure suo. c. ult. ext. de loca. l. 2. C. de sacr. san. Eccles. & Covar. eo. n. 1. vers. ex hac. verò.

33 Secundò, si emptor census, in alienatione prædii, super quo est census impositus, omnibus aliis emere volentibus est præferendus; prævia denunciatione vnius mensis & quidquid aliter senserit Navar. eo. com. de usur. n. 92. ubi inquit, quòd suâ sententiâ justè potuisset hæc conditio omitti; salva tanti viri auctoritate, meo iudicio dicta conditio maximam habet justiciam, & æquitatem, quoniam emens censum, vel sibi non bene consulit, aut vult esse certus qualitatis vendentis, quia, si est litigiosus, aut nihil aliud possidet, quàm prædium, quod censui supponere intendit, quòd aliis anterioribus creditoribus posset esse obligatum, aut aliàs sic tam

malæ conditionis, ut vix aliquis secum de emptione, aut venditione tractare velit, nam, qui cum alio contrahit, vel est, vel esse debet non ignarus conditionis ejus, cum quo contrahit; l. qui cum alio. ff. de reg. jur. ne is, à quo quis emit censum, vendat prædium viro, quo mediante detrimentum patiat; jure merito omnibus aliis præferri debet, quia alteri per alterum non debet iniqua conditio inferri, & quidquid contra teneat Navar, poterit venditor census obligari ad denunciandum emptori census conditionem, quibus res censui supposita sit vendenda, & ad expectandum per mensem, dominumque census, omnibus aliis præferendum ad formam dictæ constitutionis. §. ubi autem arg. text. in l. non dubium. C. de leg. sed ex natura contractus emphiteutici regulariter non tenetur venditor ad denunciandum, & dominum directum præferendum.

34 Pluribus tamen modis in venditione prædii census suppositi potest creditor census detrimentum pati. Primò si vendatur personæ litigiosæ, aut aliàs malæ conditionis, cum litigiosi vel adulationibus animos Principum sibi concilient, vel detrahendo fratribus suis infamiæ notam ingerant, vel inter fratres discordiam seminando seditionem nunquam facere cessent, c. hoc habet: §. ecce quare: 46: dist.

35 Secundò, si vendatur pauperi, quia primò se ipsum, & familiam suam paternam sustinere tenetur. l. præses: C. de servit: & qui non habet, dare non potest. l. nemo plus juris: ff. de reg. jur. l. traditio: ff. de acq. rer. dom: c. nuper, §. nos autem: ext. de donat. inter vir: & vxor:

36 Tertio, si vendendo potentiori, quoniam

- fatis est notum per totum orbem, quòd, ut plurimum potentes creditoribus satisfaciunt, quando illis magis videtur commodum. Quapropter videmus, quòd regulariter lite beneficiali pendente, non potest alter collitigans potentior in jure suo subrogare. *Gomes in reg. de subrog. collitig. q. 1. n. 2.* & recipiens patrociniū potentioris punitur in amissione causæ, *las. in l. 1. n. C. ne lic. pot. patroc.*
- 37 Tercio principaliter, † licet regulariter obligatus ad certam quantitatem certa die sub pœna solvendam, si non solvit, ad pœnam teneatur; *c. suum ext. de pœn. & l. stipulatio ista §. alteri ff. de verb. oblig.* tamen propter moram solvendi censum, etiam quòd pœna apponatur, obstat dicta constitutio, ne debeatur. *ut in ead. constitut. §. pact. continentia.*
- 38 Quarto † quamvis debeatur interesse lucri cessantis, præsertim, si conventio de illud incurrendo præcedat. *c. conquestus. junct. glo. de usur. & l. 3. ff. de eo, quòd cert. loc. per d.* constitutionem tamen est prohibitum in contractu censuali dictum interesse, quapropter exigere non potest, & licet pacta † quantumcunque nuda de jure canonico sint servanda *cap. 1. ext. de pact. & naturalis æquitas suadeat, quòd pacta serventur. l. 1. l. legitima, & l. juris gentium ff. eod. tit.* obligationes tamen solvendi certas impensas, & salarias, impensas juramento partis liquidandas, quæ olim, ut plurimum in emptione censuum præstabantur, hodie non tenent, *Navar. eo. com. n. 93. vers. secundum, & vers. tertium.*
- 40 Quinto, † nec tenet obligatio de subeundis oneribus, quæ aliàs ex natura contractus non debentur, *ut in ead. const. ibi,*

sicut etiam, &c. & quia regulariter in censuum emptione, & venditione venditor census promittit censum defestri in semestre, & in fine cujuslibet semestris solvere liberè, & sine aliqua exceptione, quatenus dicta verba importarent aliquam immunitatem esset nullus momenti, ut concessa contra naturam contractus, quia † onus impositum rei sequitur rem, quocumque vadat. *clerus. junct. glo. in ver. solita, de cens. l. rescripto, §. sciendum ff. de numer. & honor. & Craver. conf. 117. nu. 5. par. 2.* Emptor enim census percipit pensionem ex re, super qua est imposita; & idè pro rata onera subire tenetur, cum sit naturæ consonum, illos non recusare onera, qui rerum comoda consequuntur. *ea. clem. 1. in princ. c. qui sentit. de reg. jur. in 6.* neque enim ferendus est is qui lucrum amplectitur, ut onus ei annexum contemnat. *l. vnic. §. pro secundo. in fin. C. de cad. tol.* & in terminis census ad formam constituit. Pii V. impositi, ea tributa, quæ imponuntur ratione donorum cujusque aut pro quantitate reddituum prædiorum, ex quibus tributa exiguntur partim spectare ad dominum prædii, & partim ad dominum census, pro quantitate juris, quod ad fructus eius prædii habet, tenet *Mol. in tract. 2. disput. 391. cla. 7. ante med. & Rapic. in dialog. de usur. fol. 74.* Quibus tamen † non obstantibus emptor census ad formam constituit. Pii V. non tenetur concurrere ad onerum solutionem, quia vnicuique licet ex arbitrio, onus rei suæ injungere, cum in re sua quilibet sit moderator, & arbiter. *l. in re mandata C. mand. l. sed etsi lege. §. consuluit. ff. de petit.*

Petit. Iher. Quapropter pater potest omnia sua bona vendere, & projicere in mare non obstante præjudicio liberorum. *glo. in l. 1. in ver. ex duabus. circ. med. C. de inoff. donat. & Cravet. d. conf. 217. n. 1. & 2.* & supra in contrarium deducta procedunt, & habent locum in contractu censuali antiquo, in quo transfertur dominium directum, & utile, ut supra in principio deduxi, hoc enim casus, in quem fuit translatum dominium, tenetur ad onera, quia cum illa res sit allibrata, & catastrata, cum onere suo transibit in quemlibet singularem successorem, *l. cum fundo ff. de servit. rust. prad. l. 3. C. de servit. Bart. in l. si ff. de nov. op. nunciat. Crau. eo. cons. nu. 3. & Gab. conf. 47. num. 6. vol. 1. quemadmodum si ecclesia ꝑ acquirat rem feudalem, obligatur ad onera vassalli, quia transit res ad ecclesiam cum onerere feudi. *Inn. in cap. verum. n. 2. de for. comp. Bart. in l. pl. acet. n. 3. Ias. nu. 21. in 2. lect. C. de sac. san. Eccles. & Cravet. eod. conf. 217. n. 5* sed valet ꝑ argumentum à censu hujusmodi ad pensionem, quia quemadmodum census, ita & pensio in temporalitate consistit. *Gomes. in reg. de infirm. resig. q. 16. numer. 2. Pet. Benint. decis. 49. numer. 6. & Put. decis. 202. numer. 3. lib. 3.**

45 Ideo licet ꝑ pensio imposita super beneficio, regulariter pro rata ad decimas, & alia onera concurrere debeat, cum sit pars fructuum. *Put. decis. 5. lib. 1.* plerumque tamen reservatur libera, immunis, & exempta ab omnibus oneribus ordinariis, & extraordinariis, impositis, & imponendis, etiam ad instantiam Imperatoris, Regum, Du-

cum, & aliorum quacunque ac quavis occasione, vel causa. etiam pro expeditione contra Turcas, etiam, quod in in decimarum impositione caveretur expressè, quod pensionarii quicunque pro rata contribuere tenerentur, quo casu debetur libera, cum ꝑ Papa sit semper honorum Ecclesie administrator. *Innoc. in cap. novit. de sent. excom. Abb. in cap. constitutus. num. 13. de relig. domib. & Navar. de spol. Cler. §. 9. num. 2. tom. 1. & de illis arbitrio suo disponere possit. Abb. in cap. magna. num. 17. de vot. & vot. redemp. & cum in re sua quilibet sit moderator, & arbiter. *l. in re mandata C. mand. Abb. conf. 26. in prin. part. 1. cum aliis supra deductis.* emptor ꝑ enim census non emit rem, neque annum redditum rei, sed tantum jus exigendi pensionem super illo fundo impositam, dominio nihilominus apud venditorem permanente, *Card. Tolet. in instrum. sacerdot. lib. 5. cap. 42. vers. quarta particula. de cens. & Molin. in tract. 2. disput. 390. §. claus. in princ.* Ideo non est contra naturam contractus, quod quis vendat hunc censum, firmis remanentibus omnibus oneribus super fundo, super quo potest quis apponere onus servitutis, & hypothecæ, illud obligando pro solvendis collectis, quia istud erit aliud onus separatum, & additum aliis oneribus, ꝑ & cum liceat propriam rem alienare, à fortiori super ea permittitur oneris impositio *cap. cui licet. de regul. jur. in 6. & Ias. in l. in actionibus numer. 13. 14. & 15. ff. de in lit. jur. & census integre persolvi debent, ad formam, & rationem dictorum septem pro centenario,**

natio, vel secundum locorum consuetudine etiam octo minusve taxatam sine aliquis oneris deductione, vel solutione.

49 Non t̄ obstant, quæ in contrarium deducuntur, quod emptor census ad solutionem onerum teneatur, non autem venditor, per regulam, qui sentit commodum, sentire debet incommodum, & 52 è contra, *cap: qui sentit*, & ibi gl: *si de reg: jur: in 6.* solutio enim onerum ad eum pertinet, qui fructus percipit, etiam si alius sit in registro æstimi descriptus, & catastratus, *Bar: in l: omnes, C. fin. cens: 50 vel: reliq: & onus t̄ reale à percipiente fructus solui debet, ut in terminis pensionis tenet Gig, in tract: de pens: quest: 43. numer. 2. & quest: 90. numer: 1. Interminis autem census. Virg. Boc. super dicta constitutione Pii V: par. 1. num: 71. & par: 2. num: 49. Rol: Cavag: super decr. Montifer: tit: 2. decis. 72. quest. 4. illat num. 1. & seq. Panig. Ep. Alt. in decret synod 11: Bonavent. Ropic. in, Dialog: de vsur. fol: 74. & Molin. super allega: quia Bart. loquitur in venditione fundi, in qua transfertur vtrumque dominium, in qua emptor fundi tenetur illud nomine proprio in onus venditoris facere catastrare, & onera persolvere, sed in hac venditione juris percipiendi censum sine translatione dominii, emptor non tenetur illud jus catastrare, nec à tempore, quo constit. Pij V. fuit edita, reperietur, ut puto, in tota Italia fuisse census huiusmodi catastros, nec allibratos; & idèd quicquid scripserint, Virg. Boc. & alii supracitati, eorum opiniones non sunt approbatæ, nec vsu receptæ, quia tam ante, quàm post eorum scripta, & tam ante, quàm post dictam constit. Pii V. in tota Italia emptores censuum cum pacto retro-*

vendendi illos semper liberos ab omnibus oneribus perceperunt, t̄ præsertim etiam in Vrbe viri timorata conscientia, non sine verisimili Papæ scientia, & tolerantia, & hæc consuetudo vniuersalis interpretata fuit dictam constit. *Bar, in l: de quib: numer: 5: de leg.*

52 Consuetudo t̄ enim in onerum solutione habet vim legis, & est attendenda, *gloss. fin. in l. 3. C. de anno & tribut. lib: 1. & ibi Bart. in fin: Rebuff: num. 1. idem Bart: in l: 1. C. de aur: coronat: lib: 10. Rol: à Val col. 79. numer: 15. & numer: 17. vol: 4. Nat: cons: 409: numer: 4. Soc. Iun: cons: 49, numer: 16, volum: 1, cons: 75, num: 16, vol: 4. Ruin cons: 202. in fin: vol: 1, & Purpur in l. 1, num, 65, C: de pact: Idèd, ubi viget consuetudo, quod census exigantur liberi sine aliquo onere, consuetudo est attendenda, ut in simili tenet Rolan. à Val: cons: 32. numer: 8, cum seq: vol: 1, & Cardin Tolet in inst: sac: lib: 5: cap: 47, vers: cum tamen, quæ limitatur non procedere, nec habere locum, quando consuetudo secularium est contra privilegia clericorum, quia tunc non ligat clericos, ut deduxi supra in cap: 14, numer: 34, par: 1,*

53 Constitutio t̄ Pii V. annullat pacta continentia solutiones onerum ad eum spectare, ad quem aliàs de iure, & ex natura contractus non spectarent, ut in ead: *const: 5: sicut, etiam, & Gregor. de Valen tom: 3: disput: 5: q: 22. de cens: punct: 7 fin: sunt enim nulla pacta contra substantiã contractus. l. cum precario. ff: de precar: & August: in cons: 16, n. 1, lib: 2. Sed non repugnat naturæ contractus, quod, qui habet penes se vtile, & directum dominium rei, super qua census est impositus, sine alicuius dominii translatione, solvat æstimũ, ad quod*

quod proprietas est allibrata, & catastrata ex supra deductis, nec in venditione census ad formam ejusdem constitutionis apponitur pactum, quod vendens teneatur ad onera, sed venditur cum pacto redimendi quodcumque, qui remanet dominus fundi cum utili, & directo dominio, non solvit onera contra naturam contractus nec contra formam constitutionis Pij V. Navarr. in cons. ult. num: 2. lib: 3. par: 2. de censib: quia possessores prædiorum tenentur ad onerum solutionem, l: fin: C: sine cen: vel reliq. Bart. in l: 5⁶ i. in princip: C: de ann: & trib: & Crav. in cons: 145. nu: 21. par: 1. Cum enim nec fructus, nec res transeat in emptorem, nec onus rei, vel fructum debet in illum transire, sed apud venditorem, & possidentem remanere, quia res sequitur possidentem, & onera sequuntur rem, ⁵⁷ clem: 1. & ibi etiam glo: de cens: l: rescripto, §: sciendum ff: de muner: & honor: & ⁵⁸ post plures alios, quos citat Cravet. in cons: 217. num: 5. & in terminis censur, ita fuit decisum à Senatu Pedamontano, de anno 1601. attenda præsertim in hoc casu consuetudine, quæ est servanda ex supra deductis.

⁵⁵ Licet tamen à communiter accidentibus videatur, quod redditus bonorum stabilium non ascendat, deductis oneribus, ad septem pro centenario, non potest dari certa taxa, quam, nec Papa in dicta constitutione dare voluit, quia fructus bonorum non consistunt in puncto indivisibili, ut supra deduxi, & emptor census plura patitur incommoda contra naturam contractuum, emptionum aliorum bonorum stabilium, quia, & si in maximam labitur neces

sitatem, non potest pretium census repetere, & licet possit censum alteri personæ vendere, pluries tamen non reperiuntur emptores, vel longè minoris vendere cogitur, & prædiorum pretia, ut experientia docet, ferè semper augentur, ultra alia corporis, & animi commoda, quæ domini prædiorum percipere solent, & venditor quodcumque pecuniam restituere, & censum redimere potest, quæ incommoda maximæ sunt æstimationis, tamen ad quod propterea pactum de retrovendendo rem minoris valoris efficit, Abb, in cap: ad nostram num: 9. in fin: de empt: & vendi: & quartam, vel ampliorem pretii partem per tale pactum minui, tenet Navar. in c: 17. numer: 248. & Graff. decis: aur: par: 1. lib: 2. c: 1. 7. numer: 2. & est tamen juri consonum, quod gravatus in uno, in alio releveretur Bar: in l: eum qui numer: 1. ff: de jurejurand.

⁵⁸ Præmissis igitur tamen consideratis super fundo valoris mille, annui verò redditus quinquaginta, qui respondeant ad quinque pro centenario poterit imponi census cum pacto de retrovendendo ad rationem septem, quia illa quinque minus valent emptori, qui non emit nisi censum, non autem rei substantiã, ex quo dat minus pro eis, quam valeant venditori, qui simul habet dominium rei. Card: Tolet in instructis sacerdot. lib: 5. c. 47. vers. secundo ut sint, circa fin: quia pactum de retrovendendo rem minoris valoris efficit etiam usque ad quartam, vel ampliorem partem pretii, ut tenent Navar. & Graff. supracitati, si verò fundus totus non reddit ultra quindecim, non poterit super eo imponi census annuus viginti tamen quia census, qui percipiuntur ex prædio,

EXCE-

excedere non potest, & si excederet esset
 vsura, vel saltem iniustitia, & illud plus
 obnoxium restitutioni, ut post Io. de
 Lign. firmat. Sylvest. in vers. vsura 2. nu-
 mer. 12. sub. vers. quantum, & in his termi-
 nis loquuntur alii pro communi opinio-
 ne scribentes, quod fructus prædii non
 possunt esse minoris redditus census, im-
 positi & super prædio, † super quo an-
 nuus census est impositus omnes fructus
 absorbens, novus censui imponi non
 potest. Card. Tolet. in instr. sacerdot.
 lib. 5. cap. 45. vers. secundum.

61 Contractus † enim census sub alia,
 quam supradicta forma celebrati scæne-
 ratitij iudicantur, ut in ea. constit. vii V. &
 de qua per Navar. in comment. de vsur.
 numer. 84: circ. fin: census enim creari de-
 bet, ut perpetuò redimi possit, & pluribus
 modis census vsurarii constituuntur.

Primo, enim pacta, quod post trienni-
 um redimi non possint, sunt contra
 formam dictæ constitutionis & vsuraria
 Card. Tol. in instr. sacerdot. eod. lib: 5: cap: 48
 vers: solet tertium in fin:

Secundo, census impositus super re im-
 mobili cum pacto, quod si res incapax in-
 veniatur, censeatur positus super omni-
 bus bonis constituentis, vsurarius præsu-
 mitur. Navar. in com. de vsur. numer: 86,
 & numer: 125, & in cons: 10: numer: 1: lib: 3:
 de empt: & vend: par: 1.

62 Usura † enim omnis, tam jure natu-
 rali, quam divino est prohibita, ex vsu-
 ris, & iniquitate redimet animas eorum
 &c. Psal: 71: Deut: c: 23, & Ezech: c: 18: &
 cap: 22: mutuum date nihil inde speran-
 tes: Luc: c. 6. c. plerique. 14. q. quia in omni-
 bus: cap. quam perniciosum. extra de vsu: &
 Navar. in com. de vsur numer, 8.

Licet † autem vsura regulariter non
 committatur nisi in mutuo vero, vel fi-
 do, & ex conventionis partium. Abb. in
 consi, 62. num: 4: vers. venio ad aliud Dec
 in l. 3. s. creditum in 3. not. ff. si. certum pet:
 & Craver: cons. 145. numer: 6. est tamen vsu-
 ra quidquid amplius accipitur ob solutio-
 nis dilationem, aut datur minus ob anti-
 cipationem, in omnib⁹ contractibus. etiã
 innominatis, de quib⁹, in l. naturalis: ff. de
 præ. cript. ver. & in pluribus, de quibus
 per Navarr. eod: comment. de vsur. n. 26.

64 Crimen † autem vsurarium est diffi-
 lis probationis, quia contractus vsurarii
 clandestine, & occulte fieri consueve-
 runt, ut inquit text: in clem. vnic: s. cate-
 rum, de vsur. idè admittit lex probatio-
 nem possibilem secundum naturam rei,
 & subjectam materiam Alex. cons. 54. co-
 lum. 1. lib. 6. & Craver. in cons. 73. num: 7,
 & ad probandum † contractum vsurari-
 um, licet quamplures doctores teneant
 tria requiri, nempe modicitatem pretij,
 pactum de retrovendendo, & quod
 emens sit solitus scenerari, ut post Bal. in
 cap. 1. num. 8. pe. feudat. in vic. leg. com: &
 plures alios tenentes hanc esse commu-
 nem opinionem, quos refert Crau: in
 cons. 156. numer. 2. & Sol: super decret. an-
 tiq. de pact. int. empt. & vendit super gloss. 1.
 partis Contrariam tamen opinionem,
 quod duo sufficiant ad probandum ali-
 quem vsurarium, videlicet, modicitas
 pretij, & pactum de retrovendendo, in-
 quit Dec. in cons. 69. 2. esse sequendam,
 tanquam saluti tutiorem, & eam tenet
 Rot: ut per Cassad. decis. 1. numer. 1. &
 per tot. de vsur: quam opinionem sequitur,
 & tenet Senatus Neapol. ut in decis. 40.
 col. 9. ad si. & decis. 65. & Senatus Pe-
 dem

dem. ut post Corn. Roma Paul. de Castr. Calc. Guid. Pap. Gemi. Matthesil. quos citat, testatur Crav. *dict. cons. 156. num. 4.* & quamvis d. opinio, quam tenent tria suprema tribunalia, nempe, Rota, Sen. Nea. Senatus Pedemontanus, videatur sequenda, puto nihilominus esse distingendum, 66 quia, aut agitur civiliter ad reprobandum contractum, tanquam usurarium, ad effectum, ut fructus excompententur in sortem principalem, aut criminaliter ad condemnandum creditorem, uti usurarium.

Primò casu puto, opinionem, quam tenet Rota, Senatus Neapolitanus, & Pedemontanus, quòd modicitas pretii, & pactum de retrovendendo sufficiant, esse sequendam, quia cum ob pretii modicitatem emptor teneatur ad restitutionem, non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, *cap. peccatum, de reg. jur. in 6.*

Secundò vero casu ad criminaliter iudicandum hominem usurarium, credo, tutiorem esse opinionem, quòd tria requirantur, nempe, modicitas pretii, pactum de retrovendendo, & quòd emptor sit solitus scenerari ex supra allegatis, quia valde esset rigorosum, quòd ex unico contractu, in quem quis sine culpa inadvertenter quandoque incidere posset; iudicaretur usurarius, quod crimen est gravissimum, odia enim restringi, & favores convenit ampliari, *cap. odia, de reg. jur. in 6.*

68 Probatur tamen quis usurarius per possibiles probationes, & conjecturas, etiam leves, ex supra deductis, & ad probandum contractum usurarium suffi-

ciunt dictæ duæ conjecturæ, seu verisimilitudines, etiam ad condemnandum eum, qui usuras consuevit exercere, ut probat *tex. in cap. illos vos, s. respondemus, de pign. Calcan. consil. 26. col. 9.* Corn. *cons. 23. col. 1.* & Crav. *d. cons. 73. num. 7, vers. quinimò,* & ad probandum in aliquem usurarium simpliciter sufficientes testes singulares, Abb. *in cons. 113. num. 3 vers. non obstat, quod lib. 2.* & Crav. qui plures alios citat *in eod. cons. 73. num. 32.* De facili autem contra usurarios est præsumendum, quia pessimum genus hominum, & sic præsumi, expedit eorum animabus, ut inquit *Callad. in dict. decis. 1. num. 1. in fin. de usur.* Nam in eodem genere malitiæ semel malus, t semper præsumitur malus, ut in terminis Bald. *in dicto cap. 1. num. 8.* & hoc crimen ex consuetudine, est misti fori. Quod verius, ut tenuerunt, Bursat. *in cons. 90. num. 37. lib. 1.* Bonacof. *in lib. 1. com. opin. vers. usura est crimen,* ubi de communi opinione testatur, & post quamplures alios Fatinae. *in prax. crim. quest. 8. sub num. 140.* t licet communis opinio habeatur, quòd sit merè ecclesiasticum, & quòd usurarius non possit puniri per laicum, post Socin. *in cons. 290. Dec. cons. 170. Grat. consil. 39.* & alios, quos citat, testatur Gabr. *conclus. 20. num. 30.*

lib. 7. com. conclus.

* * *

* *

Cee

DE

DE VISITATIONE.

Cap. XVI.

S V M M A R I V M.

- 1 **V**isitationum scopus, quisnam sit.
- 2 Visitationi, qua loca sint Ordinariis subiecta.
- 3 Visitare possunt Ordinarii ecclesias parochiales subiectas religioni S. Iohannis Hierosolymitani, & quomodo.
- 4 Vicarios, in beneficium curatis subiectis regularibus, quando Ordinarij deputare possim, & qualiter.
- 5 Vicarius perpetuus parochialium quanta portio assignari debeat.
- 6 Eleemosyna altaris non sunt computanda in valore beneficiorum, nec funerarium, neque alia similes.
- 7 Distributiones quotidiana non computantur in valore beneficiorum.
- 8 Vicarius perpetuus qua portio assignanda, & qua congrua dicatur.
- 9 Portio congrua coram Ordinariis peti debet, & etiam coram capitulo, Sede vacante.
- 10 Vis carita perpetua ex qua causa, ut plurimum, fieri soleant.
- 11 Vniones perpetuae, quae examinari debent, & quae dissolvi possint.
- 12 Subreptio, & obreptio, quomodo differant.
- 13 Vniones debent fieri vocatis iis, quorum interest.
Clausula vocatis vocandis, quid operetur, ibid.
- 14 Uniri non potest ecclesia libera ecclesia jurispatronatus, nisi cum alternativa.
- 15 Episcopus potest beneficia transferre, & ecclesias omnes, tam parochiales, quam alias dirutas, aut nimia egestate laborantes, profanare.
- 16 Vicarius Episcopi omnia potest, quae pertinent ad jurisdictionem Episcopi, cuius vices gerit.
- 17 Ecclesia parochialis jurispatronatus, quae collabitur, an possit uniri ecclesia non curata ut in illa erigatur in parochiale. Crux debet erigi, ubi est ecclesia diruta, & profanata, ibidem.
- 18 Patronus non efficitur ecclesia, dotem modicum donans.
- 19 Patroni unius parochialis possunt compelli ad praebendam congruam sustentationem.
- 20 Beneficium unitum perdit nomen beneficium.
- 21 Appellatio non admittitur in causis visitationis ab interlocutoria, secus a sententia definitiva, quae tamen appellatio non suspendit executionem, nec carceratus interim est relaxandus.
- 22 Vniones parochialium, & aliorum beneficiorum, Episcopi possunt iuxta formam iura facere, sed quando sit unio duarum collegiatarum ab Episcopo debet

- debet fieri cum consensu capituli ecclesie cathedralis.
- 13 Seminario Episcopi uniones beneficiorum facere possunt, fallit tamen in pluribus.
- 24 Seminario, quando sunt huiusmodi beneficiorum uniones, debent fieri cum consensu duorum de capitulo, ac duorum de clero.
- 25 Potestatem habens à lege, vel ab homine aliquid faciendi cum alterius consilio, quando teneatur illud sequi.
- 26 Visitari possunt ab Episcopis hospitalia, collegia, & confraternitates laicorum, montes pietatis, & omnia pia loca, & num. seq.
- 27 Visitari non possunt ab Episcopis hospitalia, eremitoria, & confraternitates Religionis Hierosolymitana, nisi in iis, que sacramentorum administrationem concernunt.
- 28 Visitari possunt ecclesia, qua in nullius diocesi esse dicuntur ab Ordinario viciniore.
- 29 Archidiaconi, Decani, & alii inferiores visitare possunt, item & capitulum, & quibus conditionibus.
- 30 Visitare possunt Episcopi capitula cathedralium, & aliarum majorum ecclesiarum, illarumque personas personaliter, vel per Vicarium generalem, aut visitatorem, si ipsi Episcopi fuerint legitime impediti.
- 31 Visitari debent monasteria virorum & eorum persona à visitatoribus regularibus.
- 32 Visitatio celerissime debet fieri, qua celeritas, visitatorum arbitrio relinquatur.
- 33 Visitator nihil potest accipere, præter victualia, nec familia sua etiam prætextu officii, nec sui munus, etiam oblatum, alias poenam incurrunt.
- 34 Victualia in visitatione à quibus præstari debeant.
- 35 Visitare iterum potest Episcopus ecclesias visitatas ab inferioribus.
- 36 Visitare potest Episcopus beneficia subdita Abbati, habenti quasi Episcopalem jurisdictionem cumulativè.
- 37 Visitatoribus secundum locorum moderatam honesta mensa paranda.
- 38 Visitatores, quanto comitatu olim procedebant, & quantis electionibus.
- 39 Visitantibus quis numerus equorum, & personarum fuerit definitus in Concilio Mediolan.
- 40 Visitantibus Episcopis, & iis in inferioribus visitatoribus circa numerum equorum, & personarum præsumendum sententia auctoris.
- 41 Victualium appellatione veniunt cibis frugales, non sumptuosi.
- 42 Prelatis ignominiosum est assuere delicias, epulis, atque lasciviis.
- 43 Visitantibus Episcopis egenis, eorumvè Vicariis, sunt necessaria congruè subministranda, ut equi, vestes, familia, & alia opportuna, ultra victualia.
- 44 Visitantes Episcopi divites, quibus debent esse contenti.
- 45 Consuetudo habet vim legis.
- 46 Impense, quæ, vel ad adificationem, vel ad ornatum ecclesiarum ab Episcopo in visitatione præscribuntur, ad quos spectent.
- 47 Redditus parochialis ecclesie, quales, &

- quanti sint, ab Episcopo in visitatione præcipue sunt examinandi.
- 48 Parochiales ecclesia, quæ pensionem sustinere possint.
- 49 Parochis certa pecunia summa, à conc. Trid. pro eorum victu est constituta.
- 50 Redditiæ parochialis ecclesie annuæ ad duorum victum saltem esse debent.
- 51 Parochi ad ecclesiarum suarum reparationem aliquando cogi possunt.
- 52 Clerici vivere debent de patrimonio lesu Christi.
- 53 Parochus, quando non impensis pro sua ecclesia ad certam portionem concurrere teneatur.
- 54 Redditi, ratione loci, vel personæ majores parochi interdum debentur.
- 55 Clausula in reservationibus pensionum à Summis Pontificibus apponi solita, quid declaret.
- 56 Verbum, liberi, in reservationibus pensionum, quid operetur.
- 57 Parochus, quando in reparatione sua ecclesie ad tertiam sumptus partem teneatur.
- 58 Parochiales ecclesias Universitatum impensis fabricari solent.
- 59 Constantinus primus fabricam Templi Divi Petri instituit.
- 60 Constantinus cunctis jus ecclesias adificandi concessit.
- 61 Ecclesiarum numerus ab Imperatoribus, & Principibus fuit auctus.
- 62 Ecclesia, quæ per aliquem erigitur, dos est constituenda.
- 63 Alimenta parochi minimè sunt minuenda.
- 64 Visitator in actu visitationis summarias informationes sumere debet.
- 65 Redditi parochialis tenuissimi liberant parochum ad concurrentiam impensarum.
- 66 Consuetudo pia, quæ laici solent sumptus aliquos in necessariis ecclesie facere, maxime est servanda.
- 67 Parochorum indigentia quomodo conc. Trident. providerit.
- 68 Juris patronatus ecclesie, si diruta fuerit, à quibus sit restituenda, & qui ad impensas concurrere debeant.
- 69 Parochiani juris patronatus ecclesie habentes, quando ad adificationem, & restorationem sue ecclesie teneantur.
- 70 Accessorium sequitur naturam sui principalis.
- 71 Parochiales, etiam juris patronatus, propriis fructibus & proventibus sunt rescindenda.
- 72 Patronus parochianus multis gaudet præeminentijs.
- 73 Parochialium adificationes, & restorationes per solidum, & libram fieri debent.
- 74 Extraordinaria onera, quæ ordinariis, & merè realibus equiparantur.
- 75 Collectæ non ad personarum numerum, sed ad cujusque patrimonii quantitatem fieri debent.
- 76 Jus idem viget, ubi eadem ratio militat.
- 77 Pauperes, ne graventur, maxima est habenda ratio.
- 78 Divites multis commodis, ac honoribus fruuntur.
- 79 Magnates, quia cæteris præeminent, largiores in operibus piis esse debent.
- 80 Theodosii Imperatoris humilitas in ecclesiis.

Epis coporum censura maximè manent obnoxia, illorumque correctioni præsertim subijciuntur ea, de quibus, quæ communiora, ac utiliora visa fuere notavimus. eorum. n. sunt præcipuè partes: exactè disquirere, ne in hujusmodi, sicut & in aliis rebus, legitimus iustitiæ ordo turbetur. Ideò de visitatione nonnulla hic loci assumenda commodum judicavimus. Visitationum ¶ omnium præcipuus scopus esse debet, sanam, orthodoxamque doctrinam, expulsis hæresibus, inducere, bonos mores tueri, pravos corrigere; populum cohortationibus, & admonitionibus ad religionem, pacem, innocentiamque accendere, & cætera, prout locus, tempus, & occasio fert ex visitantium prudentia, ad fidelium fructum constituere, concil. Trident. in cap. 3. §: visitationum autem, de reform: sess. 24. cap. 1. §. Florentinum 85. dist. & cap. 1. §. sanè, de censib. in 6.

2. Visitari ¶ debent ab Ordinarijs locorum annis singulis beneficia ecclesiastica curata, quæ cathedralibus collegiatis, seu alijs ecclesijs vel monasteriis beneficijs, seu collegijs aut pijs locis quibuscunque perpetuo unita, & annexa reperiuntur: & sollicitè providendum est, ut per idoneos Vicarios, etiam perpetuos, nisi ipsis Ordinarijs pro bono ecclesiarum regimine aliter expedire videatur, ab eis, cum tertiæ partis fructuum, aut majori, vel minori arbitrio ipsorum ordinariorum, portione, etiam super certa resignanda ibidem deputandos, animarum cura laudabiliter exerceatur, appellationibus, privilegijs, exemptionibus, & inhibitionibus non obstantibus, cap. 7. de re-

form. sess. 7. & quascunque parochiales ecclesias, tam sæculares, quàm regulares, & exemptas, & etiam militiarum & membra curam animarum habentia illis unita possunt visitare, cap. 8. sess. 7. & sacra congreg. conc. in decis. manuscript. super eodem cap. 7. sub tit. Portugallia §. licet ordinarij, & §. possunt etiam tum. Et parochiales nullius diocæsis, quas Episcopus, cujus cathedralis est proximior, tanquàm Sedis Apostolicæ delegatus, debet visitare, privilegijs, & consuetudinibus quibuscunque etiam immemorabilibus non obstantibus, cap. 8. de reform. sess. 21. & cap. 9. de reform. sess. 24. & sacra congreg. conc. in eisdem decisionibus manuscript. super d. cap. 8. sess. 21. sub tit. Veronen. §. licet monasterium, ac Taurinen. §. Ecclesia ubi, & Augusten. §. si Abbates.

Eademque ecclesias quomodolibet exemptas, auctoritate Apostolica visitare tenentur, & opportunis remedijs providere, ut quæ reparatione indigent, reparentur, & cura animarum, si qua illis imminet, alijsque debitis obsequijs minimè defraudentur, quibuscunque non obstantibus, ut eod. c. 8. de reform. sess. 7. & cap. 8. de reform. sess. 21. cap. decernimus, 10. quest. 1. & c. de his, extra de eccl. edific. pro ecclesiarum restauratione possunt ab Ordinarijs fructus sequestrari, ut ecclesiarum reparentur, etiam, si illæ ¶ essent militiarum Sancti Joannis Hierosolymitani, ut in eisdem decis. super eo, cap. 8. sess. 21. sub tit. Polen. §. fructus ecclesiarum in quibus dumtaxat habent jurisdictionem in concernentibus curam animarum, & sacramentorum administrationem, ut defectus calicum, & decentia

paramentorum ad decorem administrationis sacramentorum provideatur, nec potest mandare, ut ecclesia, vel sacristia ejusdem ordinis reficiatur, ut in decis. sub dicto c. 8. sess. 21. sub tit. *Tranen. S. in Ecclesia. & sub tit. Casaraugustan. S. Archiepiscopus potest*; sed sequestrum super fructibus apponere valet, pro tuitione ecclesie, cui superiores ejusdem ordinis debent postea de ejusdem providere, seu provideri facere.

In quibus autem beneficiis regularibus regularis observantia viget, Episcopi paternis admonitionibus, ut eorum regularium superiores juxta eorum regularia instituta debitam vivendi rationem observent, & observari faciant, & sibi subditos in officio contineant, & moderentur, monere debent. Quod, si admoniti intra sex menses, eos non visitaverint, vel correxerint, tunc iidem Episcopi, etiam, ut delegati Sedis Apostolicæ, eos visitare possunt, & corrigere, prout ipsi superiores possent juxta eorum instituta, quibuscunque appellationibus, privilegiis & exemptionibus remotis, ut in eo. cap. 3. post. med. sess. 21.

4 Non tamen propterea licet ꝑ episcopis superiores regulares privare decimis, aut pure conferendi, vel presentandi, sed debent providere curæ animarum & deputationi Vicariorum idoneorum, cum congruæ portionis fructuum assignatione, ut animarum cura nullatenus negligatur, & beneficia ipsa debitis obsequiis minime defraudentur, & appellationibus, privilegiis, & exemptionibus quibuscunque minime suffragantibus, ut cap. 5. post. med. cap. 7. sess. 7. cap. 1. in fin. de reform. sess. 6: & congreg. concil.

super cap. 8. de reform. sess. 21. §. si Abates.

5 Congrua verò ꝑ portio Vicariis perpetuis esse debet, non major centum, nec minor quinquaginta scutorum annuorum summa, computatis omnibus etiam incertis emolumentis, & alijs obventionibus communiter percipi solitis, nisi Vicariis temporariis solitum fuisset plus assignari; & sive in quantitate, aut quora fructuum, pecuniaque numerata, fundo, seu alia re stabili, portio hujusmodi constitui debet, ut fuit à Pio V. taxatum in sua constitutione in Bul. cap. 46 & talis debet esse, ut Vicarius perpetuus commodè vivere possit, cap. de monachis, de præb. & clem. 1. de iurepatr.

6 Et licet ꝑ dicta portio legatur imposita etiam super emolumentis, & alijs obventionibus, etiam incertis, communiter percipi solitis, in illis tamen centum non sunt computandæ elemosinæ altaris, funeralium, & aliæ similes, sed illa incerta, quæ habent quandam certitudinem, ut sunt decimæ frumenti, vini, aliique fructus, emolumenta, & obventiones, quæ penes titularem sunt incerta, quantum ex illis percipere possit; non autem super illis incertis, quæ Vicarius postea ex suo labore, & officio percipit, quia illa non includuntur in portione centum, vel quinquaginta ad minus, quæ assignantur ex fructibus beneficij, quia jus de his non considerat, nec in congrua portione solent computari, ut per Rebuff. in tract. congr. port. numer. 83. 85. & 86. De ꝑ distributionibus autem quotidianis, quod non computentur in valore beneficij, tenet Rot. dec. 8. de præb. in nov. decis. ult. de præben. in antiqu. Oldrad. cons. 118. ex vir-

late, & Felyn. in cap. ad aures numer. 14. de rescript.

7 Vicariis † perpetuis congrua portio fructuum debet assignari, ut animarum cura nullatenus negligatur, nec beneficia ipsa debitis defraudentur obsequiis. *Clem. 1. de prab. concil. Trident. cap. 16. de resor. sess. 25. & Rebuff. eod. tract. cong. portio. numer. 24.* si verò minor sit, saltem usque ad summam quinquaginta scutorum annuorum est augenda, ut in dict. constit. p. 7. portio autem, ut sit congrua, debet esse conveniens, & competens, ut Vicarius inde commodè vivere possit, glo. in c. vnic. §. sanè in verb. absque penuria, de stat. regul. in 6. & Rebuff. in eod. tract. numer. 6. in fin. Peti autem debet hæc

8 congrua † portio coram Ordinariis locorum, quibus spectat tueri ecclesias, ut in pristino statu conserventur. *c. de monachis. de prab. cap. fin. §. ubi autem, de decim. in 6. & etiam capitulum, vacante Sede Episcopali, de hac congrua portione poterit judicare, quia hoc est jurisdictionis quod ad capitulum, Sede vacante, transit. c. 1. ne sede vac. gl. in extrav. execrabilis. §. statuimus. in ver. ordinario de prab. & Rebuff. eodem tract. numer. 55. & 47. qui de congrua portione optimè, & copiosè scripsit.*

10 Vicariæ † perpetuæ, ut plurimum. fiunt ex causa unionum parochialium ecclesiarum, quæ cathedralibus, seu aliis ecclesiis, vel monasteriis, beneficiis, seu collegiis aut pijs locis perpetuè uniuntur. *c. 7. de reform. sess. 7. & perpetuæ † uniones à quadraginta annis citra factæ ab Ordinariis, tanquam à Sede Apostolica delegatis, examinari debent, & quæ per subreptionem, vel obreptionem fuerunt obten-*

tæ, irritæ sunt declarandæ, quæ autem à dicto tempore citra fuerunt concessæ, nondum tamen in toto, vel in parte effectam sortitæ, & quæ in futurum fient, nisi eas ex legitimis, aut aliàs rationabilibus causis coram loci Ordinario, vocatis quorum interest, vocandis, factas fuisse constiterit, per subreptionem obtentæ sunt præsumendæ. *cap. 9. sess. 7. c. 13. §. in unionibus verò. sess. 24. & cap. 6. circ. fin. sess. 25. de resor.* unio enim etiam ex causa facta, potest dissolui, si tempore procedente est ecclesiæ unitæ multum damnosa. *Abb. in cap. 1. num. 3. ne sed. vac.*

Subreptio † autem & obreptio differunt, quia subreptio procedit, quando quis in impetratione taceat litteras à parte adversa obtentas, de quibus non facit mentionem, ut si quis beneficium jam alteri beneficio unitum tacita priori unione alteri ecclesiæ obtineat uniri. *gloss. fin. in cap. ad audientiam il. 2. in vers. potest dici. de rescript.* Obreptiæ verò dicuntur litteræ quando per alicujus operam factum est, quòd impetratæ litteræ effugiant plenam intelligentiam Papæ, vel alterius superioris concedentis, aut ejus, qui necessitate juris vocandus est *Innoc. in c. cum dilecta numer. 3. de rescript.*

13 Uniones, † ut sint validæ, fieri debent vocatis, quorum interest, & dicta verba, quorum interest, ut in dict. cap. 6. habent vim clausulæ: vocatis vocandis, quæ facit semper exequutoriam mistum, etiam si aliàs esset merus, cum dicta clausula sit tantum roboris, ut semper faciat, quod pars audiat, ut ordinæ judiciali servato, *ca. exhibita junct. gl. 1. de jud. & Felin. in c. de casero numer. 10. de re: jud.* Ideo si beneficium juris patronatus uniatur sine consensu pa-

tronorum, unio est nulla *Caputaq. decis.*
346. par. 3. quia possessio, vel res ecclesie
dari non possunt sine defensore. *gloss. in*
clém. fin. in ver. defensor de reb. eccles. non
alien. & ibi Abb.

14 Nec potest uniri parochialis libera, pa-
rochiali juris patronatus, etiam cum con-
sensu patronorum, nisi patroni renuncient
juris patronatus, ne ecclesia libera uniat
servetur, nisi cum alternativa, ut una vice
conferatur ecclesia ad presentationem pa-
tronorum, & altera liberè, ut congreg.
conc. declaravit, *super cap. 9. §. Congregatio*
consuet. parochialem, sess. 2. §. de reform.

15 Episcopi tamen, tanquam Sedis Apo-
stolicæ delegati, transferre possunt bene-
ficia simplicia; etiam juris patronatus, ex
ecclesiis, quæ vetustate, vel aliâ collapsæ
sunt, & ob eorum inopiam nequeunt re-
staurari, vocatis ijs quorum interest, in ma-
trices, aut aliâ ecclesiis locorum eo-
rundem, seu vicinorum eorum arbitrio,
atque in eisdem ecclesiis erigere altaria, vel
capellas transferre, cum omnibus emolu-
mentis & oneribus, prioribus ecclesiis im-
positis. Parochiales verò ecclesias, etiam
juris patronatus sint, ita collapsas, ut ex fru-
ctibus, & proventibus quibuscunque ad
eamdem ecclesias quomodocunque perti-
nentibus reficiantur, & instaurentur, pro-
curare tenentur, qui si non fuerint suffi-
cientes omnes patroni, & alij, qui fructus
aliquos ex dictis Ecclesiis provenientes
percipiunt, aut in illorum defectum, pa-
rochiani, omnibus remediis opportunis,
ad prædicta sunt cogendi quacunque ap-
pellatione, exemptione, & contradictione
remota; quòd si nimia egestate, omnes
laborent ad matrices, seu viciniores ec-
clesias transferri, & tam dictæ parochiales,

quàm aliæ ecclesie dirutæ in profanos
usus non fordides, erecta tamen cruce
converti debent, *concil. Trident. cap. 7. de*
reſor. ſeſſ. 21. & ſacra cong. conc. ſuper eod.
cap. in princ.

16 Quæ omnia tamen potest etiam Vicarius,
dummodo habeat speciale mandatum, ut
per eandem congreg. *super eod. c. 7. in ver.*
transfratur, quia Vicarius omnia potest
quæ pertinent ad jurisdictionem illius,
cujus Vices gerit *l. 1. c. de off. ei. qui ger. vic.*
alt. c. ult. 9. d. ff. c. 1. §. d. ff. & gl. in c. penult.
de off. Vic.

17 Si verò tamen parochiani habent aliam
ecclesiam non curatam, in qua per mo-
dum provisionis munia parochialia obe-
antur, & parochialis sit juris patronatus,
& adeò diruta, inopiâque laborans, ut re-
parati nequeat, aut uniri possit ecclesie
non parochiali cum suis redditibus, ad ef-
fectum, quòd illa in parochialem erigatur:
est distinguendum, quòd, aut accedit con-
sensus patronorum, & tunc auctoritate
ordinaria potest uniri: quia consentienti
non fit injuria; aut patroni dissentiunt, &
tunc est procedendum, vocatis, quo-
rum interest, ex dispositione dicti *cap. 7.*
sess. 21. sed tali casu præcipuè si redditus
parochialis sunt tenues, ad amputandas li-
tes, & ne frivolis oppositionibus interim
animarum cultus detrimentum patiatur;
Visitator poterit suis decretis in visita-
tione ecclesiam, in qua munia parochia-
lia obeantur, in parochialem erigere, ei-
que redditus, si quos habet, aut fabricæ
ipsius ecclesie sint adscripti, pro cura ani-
marum sustinenda applicare, parochialem-
que dirutam profanare, seu profanan-
dam, & cruceem ibi, ubi est ecclesia vetus,
erigendam esse, decernere, & ordinare,
nisi

Nisi intra quatuor menses, aut aliud tempus in decretis eiusdem visitationis præfigendum, eadem ecclesiam restauraverint, quibus elapsis, ex nunc, prout ex tunc, & è contra declarare etiam redditus ejusdem veteris ecclesiæ profanandæ in sustentationem parochi assignandos, & transferendos, ac per ipsum nunc, alios parochos pro tempore existentes liberè percipiendos, & levandos fore, & esse, decernendo copiâ eorundem decretorum valvis seu parietibus ejusdem parochialis diruta affigendam, omnes afficere, ac si singulis personaliter præsentata foret, illamque affigi mandare, & illis non comparentibus, nihilque, quod relevat deducantibus, termino præfixo elapso, poterit visitator in executionem suorum decretorum ecclesiam profanare, lapides ecclesiæ destructæ, ligna traves, & alia similia vendere, ad usum tamen, & commodum novæ parochialis erectæ, & quod tali casu possit ecclesia 21 profanari, etiam si juris patronatus existat, probat text. in eod. c. 7. circa fin. sess. 21.

18 Quinimò ecclesia, quæ est tenuis redditus, non dicitur juris patronatus, cum patronus ecclesiæ, nemo efficiatur propter rem modicam datam ecclesiæ, nisi tantum dederit, quod sufficiat ad necessaria ministrorum, & ad luminaria, cap. nemo, de consecr. dist. 1. gloss. in cap. quicumque, il. 2. 16. quæst. 7. Abb. in cons. 106. numer. 2. vers. præterea, & secundo, vol. 2. & las. in auth. præterea, numer. 5. c. unde vir, & vxor. Unde tales ¶ patroni parochialis possunt compelli ad præbendam congruam sustentationem parochi, vel ad patiendum illam aliæ ecclesiæ vniri, & ita fuit à sacra congregatione decisum sup eod. cap. 5. sess. 21. de reformat. §. patroni vnus.

Et quia Ordinarius sine consensu patroni non potest regulariter beneficium juris patronatus vnire, ut supra, in vers. vniones ut sint, illa regula hoc casu fallit, si parochialis est exigui redditus, & sic diruta, ut in ea non celebretur, aut aliàs restaurari non possit, quia ¶ tunc deficiente ecclesia, quæ constituit corpus juris patronatus, perdit nomen beneficii, ut dicitur de beneficio vnito, Felin. in cap. nostra num. 30. vers. & istis adde. de rescript. Gomez. in reg. de anna. quæst. 25. numer. 2. & Rot. decis. 11. in princ. de reb. Eccles. non alien in antiq. quo casu redditus illius beneficii qui titulo carent, possunt per visitatorem ad aliam ecclesiam transferri, quia, qua commodiori Episcopo videbitur ratione, tot fructus sunt redigendi, quot pro rectoris, aut parochiæ necessitate decenter sufficiant, conc. Trid. in c. 13. vers. in parochialibus. sess. 24. de refor.

Episcopi ¶ ut aptius quem regunt populum, possint in officio, atque obedientia continere, in omnibus iis, quæ ad visitationem, ac morum correctionem subditorum suorum spectant, jus, & potestatem habent etiam tanquam Sedis Apostolicæ delegati, ea ordinandi, moderandi, puniendi, & exequendi, juxta canonû sanctiones, quæ illis ex prudentia sua pro subditorum emendatione, ac diocesis suæ utilitate necessaria videbuntur. Nec ex his, ubi de visitatione, aut morum correctione agitur, exemptio, aut ulla inhibito, appellatio, seu querela, etiam ad Sedem Apostolicam interposita, executionem eorum, quæ ab his decreta, mandata, aut iudicata fuerint, quòquomodo impedire, aut suspendere potest, conc. Trid. cap. 1. §. cum igitur rei, sess. 13. cap. 1. §. cum igitur quo,

Ddd

quo,

quo. *sess. 22. & c. 10. sess. 24. de refor.* & ita super eodem *c. 1. sess. 15. per sacram congreg.* fuit decisum *ut in decis. sub. tit. Nico-tren.* & licet à sententia definitiva in causa correctionis, visitationis, & indebitæ carcerationis admittatur appellatio, non tamen suspendit executionem, nec carceratus interim est relaxandus, *ut in eisdem decis. super eodem cap. in princ. & sub tit. Brundusin* quæ non procedunt, nec habent locum, quando agitur de privatione beneficii, præsertim juris ordine servato, *ut in decis. super eo. cap. 10. ead. sess. 24. sub titulo de appellat. à visit. multis in locis.*

22. Uniones etiam perpetuas quarumcunq; ecclesiarum parochialium, & baptismalium, & aliorum beneficiorum, curatorum, vel non curatorum, cum curatis propter eorum paupertatem, etiam si dictæ ecclesiæ, vel beneficia essent generaliter, vel specialiter reservata, aut qualitercunque affecta, Episcopi etiam tanquam Sedis Apostolicæ delegati, facere possunt, concil. Trid. *cap. 5. de refor. sess. 21. cap. sicut unire. de excess. pralat. & cap. & temporis, 16. q. 1. congreg. concil. super eod. cap. 5. sub. tit. Montisfalsct, & sub. tit. Fulginaten. Novarien.* & quando iuxta formam juris, *ut in 2. d. cap. 5. fiunt uniones duarum collegiatarum consensus capituli accedere debet, ele. si vna, dereb. Eccles. non alienand. & ibi Abb. numer. 2. & congregatione concilii super eod. cap. 5. in princ. & sub tit. Aquilan.*

23. Seminario ꝑ puerorum, etiam extra visitationem Ordinarius beneficia simplicia cuiuscunque qualitatis, & dignitatis fuerint, vel etiam præstimoniam, vel præstimoniales portiones nuncupatas, etiam ante vacationem sine cultus divini & illa obtinentium præiudicio, eidem collegio ap-

plicare, & incorporare potest, quæ locum habeant, etiam si beneficia sunt reservata, vel affecta. Nec per resignationes ipsorum, beneficiorum, uniones, & applicationes suspendi possunt, vel modo aliquo impediti, sed omnino, quacunque vacatione, etiam si in Romana curia effectum suum sortiantur, quacunque constitutione non obstante, *ut in c. 18. post med. vers. nec non beneficia. sess. 23. reform. & unione vigore d. c. facta, ad eod. sunt valida, ut super eod. sit petere confirmationem à Sede Apostolica, quæ si peteretur, regulariter concedi non solet, ut fuit à sacra congreg. decisum, super d. c. 18. in ver. de beneficiis unitis: non tamen possunt simplicia beneficia ad collationem inferiorum spectantia per Episcopum uniri, ut ead. congreg. ibi. sub. tit. Imolen. Nec regularia, ibi, sub. tit. Tauricen. Casalen: Nec canonicatus, ibidem, sub tit. Papien, minusque beneficia juris patronatus etiam ecclesiastici possunt uniri, ut ibi sub tit: Gandaven. Nec beneficia Sedi Apostolicæ reservata post illorū vacationem uniri possunt. ibid. sub tit. Camerac. Nec præterea vacantia in mensē reservata, ut ibi sub tit. Aquilan. 2.*

Fieri autem ꝑ debent collegio seminarii uniones servata forma eisdem *c. 18. cum consilio duorum de capitulo, quorum alter ab Episcopo, alter ab ipso capitulo eligatur, ad duorum de clero civitatis quorum quidem alterius, electio similiter ad Episcopum, alterius verò ad clericum pertineat. ut ibidem ante med. vers. iisdem Episcopi, & fiunt regulariter in synodo diocesana, in qua capitulum cum toto clero reperitur congregatum, sed, si extra synodum fieret deputatio aliàs legitima, esset valida, quia non requiritur*

necess.

necessario, quod in synodo fiat, & cum concilio hoc non disponat, nec nos dicere debemus, tamen in unionibus prædictis, seu decimarum impositionibus favore seminarii faciendis ex dispositione ejusdem. c. 18. præsentia, & consensus eorundem quatuor deputatorum requiritur. ut in eod. c. vers. *isdem Episcopi. & d. in. quia*, quando ¶ datur alicui potestas a lege, & ab eadem adijcitur, quod faciat cum consilio alterius, illud de necessitate requiritur. l. *impuberis ff. de suspect. tur.* 27 & Bart. in l. *Titium. numer. 3. ff. de adm. nist. & peric. tur.* alias factum contra dispositionem d. c. 18. est inutile ipso jure Bart. in l. *non dubium. numer. 21. vers. quandoque lex. C. de leg. & ibi Lal. numer. 54. & quandoque disputare audivi de validitate, aut invaliditate unionum seminariis factarum, defectu præsentia deputatorum, & pro nullis reputari, ad quod animadvertere debent Ordinarii, ad evitandam nullitatem unionum. Et de unionibus hæc pauca mihi obiter dixisse sufficiat, cum adsint tractatus integri super materia unionum ex quibus vberiores fructus quis percipere poterit.*

26 Regrediendo ¶ igitur ad visitationem, à qua aliquantulum digressus sum Episcopi ultra parochiales, & uniones, de quibus c. 7. sess. 7. cum aliis supra allegatis, tanquam sedis Apostolicæ delegati, hospitalia, collegia quæcunque, & confraternitates laicorum, etiam quas scholas, sive quocunque alio nomine eas vocent, visitare possunt, exceptis ijs, quæ sub Regum immediata protectione sunt, sine eorum

27 eod. cap. sub tit. *Mediolanen.* Et licet hospitalia administrentur à laicis, & sint sub protectione Ducum, si aliàs erant ecclesiastica, ab Ordinariis visitari, & Episcopi in eis exequi possunt, quæ in eo cap. 8. continentur, ut fuit ab eadem congregatione decisum super dict. cap. sub tit. *Engubin.* Et si loca pia in eorum fundatione fuerunt exempta ab Ordinario, eadem gaudeat exemptione, cui per conc. non fuit derogatum, ut ibi sub titulo *Hispalen.* Nam per dictam ¶ facultatem concessam Episcopis visitandi hospitalia, & alia loca pia, non excluduntur iudices seculares, quin hujusmodi etiam visitare possint, si hoc eis aliàs legitime competit, ut ibidem sub tit. *Fertran.* non tamen potest Episcopus visitare hospitalia, eremitoria, & confraternitates Religionis Hierosolymitanæ, nisi in ijs, quæ sacramentorum administrationem concernunt, ut ibi sub tit. *Cæsaraugustan.* & Pius V. in Bull. cap. 139. Montispietatis loca sive charitatis, piaque loca omnia quomodocunque nuncupentur, etiam prædictorum locorum cura ad laicos pertineat, atque eadem exemptionis privilegio sint munita, ac omnia, quæ ad Deum cultum, aut animarum salutem, seu pauperes sustentandos, instituta sunt, Episcopi ex officio suo, juxta sacrorum canonum statuta visitare, cognoscere, & executioni demandare debent, quacunque consuetudine, etiam immemorabili statuto, aut privilegio non obstantibus ut dict. c. 8. post med. cap. tua, & cap. *Ioannes. de testam.*

28 Visitari ¶ etiam possunt ecclesiæ, quæ in nullius diocesi esse dicuntur ab Episcopo, cujus cathedralis ecclesia est proximior, tanquam sedis Apostolicæ

delegato, si constet, quod proximior existat, alioquin ab eo, qui semel in concilio Provinciali à Prælato loci illius electus fuerit. *cap. 9. de reform. sess. 24.* poteritque Episcopus vicinior, in visitatione eius, qui est nullius diœcesis, illum, si non residet, vel si indiscretas licentias non residendi suis subditis concesserit, monere, ut plebem sibi commissam vnus quisque salutariis verbis pascat. *cap. 2. vers. id vero sess. 5. de reform.* & congreg. conc. *super eod. cap. 9. in ver. ecclesiam est proximior.* & *super dic. cap. 2. sub tit. Marsican.* Licetque Episcopo in actu visitationis ecclesiæ exemptæ, exquirere ab illius ecclesiæ clericis, titulos beneficiorum, & dimissorialium, quarum virtute fuerint ordinati, nisi aliàs in visitatione idem Episcopus exquisiverit, & viderit ut per eandem congreg. conc. *super eod. cap. 3. de reform. sess. 24. in ver. congregatio censuit licuisse Archiepiscopo.*

29 Inferiores † autem, ut Archidiaconi, Decani, & alii in iis ecclesiis, in quibus hætenus visitationem exercere legitime consueverunt, debent assumpto notario de consensu Episcopi per seipsum tantum ibidem visitare, visitatores etiam à capitulo deputandi, ubi capitulum jus visitandi habet, prius ab Episcopis sunt approbandi, nec ideo Episcopus, vel eo impedito ejus visitator, easdem ecclesias seorsum ab his visitate prohibetur, & ipsi Archidiaconi, alique inferiores visitationis factæ intra mentem rationem reddere, & depositiones testium, ac integra acta ei exhibere tenentur, quæcunque consuetudine, etiam immemorabilia, atque exemptionibus, & privilegiis quibuscunque non obstant. conc. Trid. *cap. 2. s. Archidiaconi autem sess. 24. de re-*

form. & potest Episcopus præstitueret terminum Archidiacono ad visitationem expediendam, & præscribere comitatum, & equitatum, ne oneri sit ecclesiis, quas visitaverit. congreg. conc. *super eod. c. 3. s. an Episcopus.* Quiverò deputati sunt visitatores à capitulo, sunt ab Ordinariis approbandi, etiam ubi soli capitulo absque Episcopo competit facultas visitandi. congreg. ejusdem conc. *super. eo. cap. 3. s. an vero visitatores, & ibi sub. tit. Salamanin.*

30 Visitare † possunt Episcopi etiam auctoritate Apostolica capitula cathedralium, & aliarum majorum ecclesiarum, illarumque personas, nullis exemptionibus, consuetudinibus, sententiis, juramentis, concordis, quæ tantum suos obligant auctores, non autem successores, non obstantibus per se ipsos solos, vel illis, quibus sibi videbitur, adjunctis, juxta canonicas sanctiones toties, quoties opus fuerit, ac corrigere, & emendare. conc. Trid. *in c. 4. sess. 6. in prin. & post med. sess. 25. de reform.* & qui vult visitare, ex dispositione dicti *cap. 4.* debet id personaliter agere: si vero ex alis decretis concilii, potest Episcopus id facere per suum Vicarium, vel visitatorem, dummodo sit ipse legitime impeditus, etiam si de visitandis exemptis ageretur. quia *dic. c. 4.* tollit exemptiones. congreg. conc. *super eod. c. 4. s. qui visitare.* eique nulla consuetudo, aut privilegium obstat, *ut ibi super eod. cap. in prin. & decretum dicti cap. 4.* non solum comprehendit capitula exempta, sed etiam omnia alia prætendentia, se posse tueri adversus visitationem, siue vigore consuetudinum, siue sententiarum, siue juramentorum, siue

concordiarum, quæ tantum suos obligant auctores, non autem successores, quominus ab Episcopis visitari, corrigi, & emendari etiam auctoritate Apostolica possint, & valeant, ut de voto Rotæ fuit ab eadem sacra congreg. decisum, *ut in declarat. super eod. c. 4. §. congregatio censuit. de voto.* & ita potest etiam visitare res, & bona, rerumque & bonorum capitularium administratores, *ut ibidem. §. prasupposito.*

31 Visitatores ¶ regulares à capitulis generalibus electi eandem habent auctoritatem in suæ congregationis monasteria, ac regulares in eis commorantes, quam alij præfides, ac visitatores in cæteros habent ordines, tenenturque suæ congregationis monasteria frequenter visitare, illorum reformationi incumbere, & ea observare, quæ sacris canonibus, & in sacro concil. Trid. sunt decreta, *ut cap. 8. sess. 25. de regul. & monial.* debentque omnes, & 32 singuli, ad ¶ quos visitatio spectat, paterna charitate, Christianeque zelo munus amplecti, modestoque esse equitatu & famulatu contenti, ac studere, quam celeritè (debita tamen cum diligentia) visitationem ipsam absolvere. conc. Trid. *in d. c. 3. circ. mod. sess. 24. de resor.* & licet celeritè à visitatoribus visitatio sit adimplenda, concilium tamen certum terminum præfigere noluit, hoc visitatorum arbitrio relinquendo. *sacr. congreg. eodem cap. 3. sub tit. Gadicen.*

33 Interim verò ¶ visitatores cavere debent, ne inutilibus sumptibus, cuiquam graves, & onerosive sint, neve ipsi, aut quisquam suorum quidquam procurationis causa, pro visitatione, etiam testamentorum ad pios usus, præter id quod ex reli-

mine, nec pecuniam, nec munus quodeunque sit, etiam qualitercunque offeratur, accipiant, quacunque consuetudine etiam immemorabili non obstante, exceptis tamen victualibus, quæ sibi, ac suis frugaliter, moderateque pro temporis tantum necessitate, & non ultra, erunt ministranda *c. 1. §. procurationes, de cens. in 6. contrafacientes in acceptatione etiam sponte oblato- rum ad dupli restitutionem intra mensem tenentur, quo elapso, & non facta restitutione, suspensionis, & alias pœnas incur- runt. ut in cap. exigit. de cens. in 6. & conc. Trid. eod. cap. 3. §. quod, si quisquam, & vers. interimque c. cavendum c. inter cætera. 19. qu. 3. c. cum apostolus. ext. de cens. & c. exigit. eod. tit. in 6.* pro visitatione autem nihil unquam quis accipere potest, præter victualia, *ut in decis. super eodem c. 3. sub. tit. Mar- sican.* nisi constitutione antiqua caveretur, quòd ex omnibus legatis certum quid pro Episcopo detrahatur, quo casu potest Episcopus, etiam in visitatione, taxam hujusmodi exigere, quòd ad legata pia congreg. *super eod. c. 3. sub tit. Casar augustana,* & ubi adest immemorabilis consuetudo, quòd ab oppidis visitatis tribuantur victualia, & hospitia, à clericis verò certum quid in pecunia, si communitates non conquerruntur, servanda est consuetudo. *ut in d. c. 3. de cens. super eodem cap. 3. sub tit. Casar augustan.* ubi autem est consuetudo, quòd pro visitatione aliquid solvatur, est in optione eorum, qui visitantur, si malint solvere consuetum, potius victualia subministrare, & possunt visitari, modò pecuniam, modò victualia, quotannis præbendo variare, non tamen quòd ad partem, ut pars in victualibus, pars in pecunia exolvatur, *ut in decis. super eodem cap. 3. sub. tit.*

Mediolan. Oxonien. & in fin. ibi, die 13. Augusti 1491.

34 **V**idualia ¶ verò, siue procurationes à visitatis tantum præstari debent: quòd, si consuetudo sit, ut à communitatibus prærentur, ea servanda est, si autem laici visitationem procurare solent, ea etiam consuetudo servari debet, quandiu ipsi voluerint, sed, si recusarent, non sunt cogendi, ut in decis. super pra. cap. 3. sub tit. Vintimilien.

35 **P**otestque ¶ Episcopus iterum visitare ecclesias visitatas ab inferioribus, non tamen punire punitos ab eis; nec ab inferioribus visitatoribus absoluti innocentiam suam iterum demonstrare tenentur, ut in decis. ibi sub tit. Buscoducen.

36 **P**otest etiam ¶ Episcopus visitare cumulativè, quòd ad omnia beneficia subdita Abbati habenti quasi Episcopalem jurisdictionem, ut ibi sub tit. Caseri Durantis, & cogere Præpositum exemptum solitum visitare, ad visitandum quolibet anno per se ipsum, & intra mensem rationem reddere, dictaque testium eidem Episcopo exhibere, exemptione non obstante, ut ibidem in decis. sub tit. Cremonen. & per villas exiens, ut sacramentum confirmationis tantum conferat, prandia enormiter ¶ fieri permittere non debet, sed secundum mediocritatem uniuscujusque loci convivium debet præparari, ne eo prætextu pauperibus damna inveniuntur, ut cap. fin. post med. 10. quest. 3. Minorique quo possunt equitatu, & sanulatù debent visitatores esse contenti, ut in eod. cap. 3. circa medium. Et

37 **P**rotoniam ¶ contra Episcopos visitantes, 39 constar antiquitus plures querimonias fuisse delatas, ut in cap. cavendum, & cap. inter cætera, eadem quest. 3. qui quinquage-

narium numerorum evectionum excedebant, ut in eodem cap. inter cætera, s. cum verè, & ibi gloss. in ver. quinquagenarium, & in extravag. benedicti, quæ incipit, va electionis, de censib.

Propterea fuit postea numerus præfinitus, & statutum, quòd Archiepiscopi visitantes pro diversitate Provinciarum, & facultatibus ecclesiarum, 40. vel 50. evectionum numerum. Episcopi autem 20. vel 30. Cardinales 25. sed non loquitur de Cardinalibus. S. R. E. nunquam excederent, Archidiaconi 5. vel 7. ad summum, Decani, idest Archipresbyteri rurales, ut hodie Vicarij Foranei sub Episcopis duobus equis contenti esse deberent nec cum canibus, venatoribus & avibus, sed ita procedere debent, ut non quæ sunt sua, sed, quæ Iesu Christi quærere videantur, non sumptuosas epulas appetere, sed cum gratiarum actione, quod honestè, ac competenter illis fuerit ministratum recipere debent, cap. cum Apostolus, s. quo circa de cens. ne contra eos dicatur, quòd vix cautela diversorum coquorum eos potest satiari, unde ex nimia ingurgitatione os olet, ut ibi per gloss. in verb. sumptuosas. Et dictus numerus secundum tolerantiam, est ad summum statutus, in illis locis in quibus ampliores sunt redditus, & juxta ecclesiæ facultates potest observari. In pauperibus autem locis tantus numerus haberi non debet: ne ex tolerantia majorum minores merito doleant se gravari, ut eodem cap. cum Apostolus, s. sane, & ibi Abb. num 3.

39 **I**n concilio ¶ autem primo Provinciali Mediolanen. à sanctæ memoriæ Carolo Cardinali Borromeo celebrato, auctoritate Apostolica confirmato, numerus fuit præ-

- præscriptus, ne Episcopi comitatum ha-
beant nisi necessarium, in quo plures om-
nino non sint quindecim hominibus &
jumentis duodecim, & quod si plures dux-
erint, suis sumptibus alant, *ut eo. Conc. 1. de
visit. qui comitatus fuit reformatus, ne
deinceps plures quam homines decem, &
jumenta septem ad summum, secum in
visitando conducant, supputata hoc nume-
ro Episcopi jam persona, ut in conc. Pro-
vinc. 4. eodem. tit. de visit. Episcopis gradu
inferiores in visitatione longè pauciores
hominibus, & jumenta habere debeant, ut
ibid. dicto conc. 4. eod. tit.*
- 40 Inferioribus ¶ autem visitationibus re-
gulariter tria jumenta sufficere debent,
quorum unum visitatori, aliud secretario,
& reliquum clerico, seu famulo, qui ves-
tes, & pannos lineos, quæ necessaria sint,
secum deferat, præter eum, qui pedester
visitatorem sequi, eique inservire debeat:
nisi concionatoris, confessarijvè officio,
in eadem visitatione uti vellet, quo casu
quartum jumentum esset addendum. Et
dum primò ad oppidum Lucernæ, aliaque
loca vicina in diœcesi Taurinensi pro-
bon. mem. Hieronymum tunc Archi-
episcopo, & S. R. E. Cardinali Ruvere,
ac demùm in Vercellen. diœcesi, quàm
totam visitavi, uti vicarius generalis visita-
toris officio fungerer, eodem numero trium
semper fui contentus, & sufficere expertus
sum.
- 41 Interdum ¶ enim quæri contingit, quid
veniat victualium appellatione, & non
sumptuosæ epulæ comprehenditur, *c. cum
Apostolus, vers. nec sumptuosas, de cens. sed
frugales, moderatæque pro temporis
tantum necessitate, sunt ministrandæ,
concil. Trident, cap. 3. post med. sess. 24. de*
- 42 *reform.* Prælati vero, qui ¶ delicijs affluunt,
& inter epulas, atque lascivias pudicitiam
servare se credunt, ut propheticus sermo
describit, eijciendi sunt de spaciosis domi-
bus, lautisque convivijs, & multo labore
epulis conquisitis: & si vis seire, quo eijci-
endi sunt propter malas cogitationes, &
opera sua, Evangelium lege, in tenebras,
scilicet, exteriores, ubi erit fletus, & stridor
dentium. An non confusio, & ignominia
est, Iesum crucifixum, pauperem, & esuri-
entem fartis prædicare corporibus,
& jejuniorum doctrinam rubentes
buccas, tumentiaque ora proferre. Si in
Apostolorum loco sumus, non solum ser-
monem eorum imitemur, sed etiam con-
versationem, & abstinentiam, Sanct. Hie-
ron. *relatus in cap. Ecclesie principes 35.
dist.*
- 43 Si autem ¶ Episcopi, eorumvè Vicarij
indiguerint, necessaria congruè sunt illis
subministranda, ut equi, vestes, familia, &
alia opportuna, præter victualia, sicut pa-
rarent sibi ipsis, si visitarent, *cap. si Episcopus,
ubi gloss. in ver. providere de off. ord.
in 6. quam gl. opinionem videtur approba-
re Ianoc. in c. procuraciones. de cens. Et hæc
opinio in terminis, gloss. est vera, quia epi-
scopo pauperi, ut quam plures reperiun-
tur, non sunt deneganda necessaria ad vi-
sitationem, cum secundum Apostolum
non sit magnum, si ab eo metantur tem-
poralia, per quem spiritualia seminantur,
Paul. 2. ad Corinth. c. 9. & d. c. si Episcopus, de
off. ord.*
- 44 Si verò ¶ Episcopus est dives, tunc vi-
ctualibus tantum sibi, equisque ministran-
dis, ut in eadem extravag. benedicti, in
ver hujusmodi, sine equorum vecturis de-
bet esse contentus cum equorum victuræ,
& alia

§ 2

& alia necessaria indigentibus solùm debeantur; ex supra allegatis, nisi aliter se haberet consuetudo, quæ est servanda, *us in dict. decis. super cap. 3. de resor. sess. 24. sub tit. Vintimilien.* Quia consuetudo ¶ pro lege habetur, *cap. consuetudo, distinctione 1. & Bart. in l. 1. denique, num. 1. ff. de acqu. plu. arc.*

46 Frequens ¶ est quæstio in actu visitationis, & post publicationem decretorum in visitatione factorum, qui ad impensas pro ecclesiis, oratoriis, capellis, & altaribus fabricandis, vel restaurandis, aliisque juxta formam decretorum in visitatione factorum, ad ecclesiarum cultum, & ornatum parandis teneantur: & est distinguendum, quia juxta qualitatem, & statum beneficiorum diversimodè debet statui, & ordinari.

47 Si enim ¶ quæritur de parochialibus, quarum præsertim causa plures oriuntur difficultates; officium visitoris hoc casu præcipuum erit, de investiganda veritate valoris reddituum parochialis ecclesiæ, qui aut sunt certi, nempe, consistentes in prædiis cultis, & fructiferis, seu pensionibus prædiorum, & domorum; vel sunt incerti, ut qui consistunt in decimis, aut primitiis, quæ non habent certam quoram taxatam, quid & quantum parochiani parrocho persolvere teneantur, vel sunt omninò incerti consistentes in oblationibus, & elemosynis penitus incertis.

48 Primò casu, ¶ cum super parochialium ecclesiarum fructibus, qui non excedunt summam ducatorum centum, pensiones annuæ reservari minime possint, obstantes decreto sacri concilij Tridentini, *cap. 23. de reform. sess. 24.* sequitur, ¶ quòd sacrum

49 concilium quòd novit, quæ parochis sunt

necessaria ad eorum congruam sustentationem, dictam summam taxaverit, pro necessariis eorum alimentis, & indumentis; nec cum minori annuo reddito decenter vivere possunt; cum quilibet parrochus saltem unum clericum illi interviuentem habere debeat, & propterea quòdlibet ¶ beneficium præsumatur esse annui redditus pro vita duorum, *cap. ut quisque, junct. gloss. in verb. clericum, de vit. & honest. cler. & Felyn. in cap. ad aures. numer. 4. vers. tertia conclusio, de rescript.*

50 Licet ¶ enim, qui parochiales ecclesias obtinent, ad reparationem ecclesiarum cogi possint: hoc procedit, cum de redditibus, quæ sunt ipsius ecclesiæ: eis supersunt ultra necessariam sustentationem, quòd tunc conferre teneantur, ut probat text. in *cap. de his, de eccles. adific. & reparan.* aliàs non, quia clerici ¶ vivere debent de patrimonio Iesu Christi, cuius obsequio deputantur, *c. cum secundum de præben.*

Quando verò ¶ parochialium fructus excedunt dictam summam centum ducatorum, tunc si agitur de fabrica totius, vel majoris partis ecclesiæ, seu domus canonicalis, partes visitoris erunt in condemnando parrochum ad concurrendum cum parochianis, pro illa portione, ad quã arbitrio boni viri erit condemnandus, non autem in tota illa quantitate pecuniarum, quæ excedet summam centum ducatorum, quia non ita strictè est illa summa perstringenda, quin etiam pro qualitate loci, & personæ ¶ majores redditus parrocho debeantur, & illi ducati centum rectori liberi remanere debent, ut est ¶ de mente Pontificum, qui in reservationibus pensio-

penfionum, apponunt clausulam, quod ducati centum remaneant liberi pro rectore, & illud verbum, † liberi, habet latam significationem, quod sint integri sine diminutione deductis oneribus, & expensis in illis recolligendis gloss. in cap. gravis. in ver. fructus, de restit. spol. l. 1. & ibi Paul. de Castr. c. de fruct. & lit. expens. Bald. in cons. 53. in fin. volum. 1. & computantur respectu utilitatis, quæ habetur in apportatis in absentia. Staphil. de grat. expectat. numer. 64. & 65.

Si autem † agatur de reparatione ecclesie parochialis, quæ pauca indigeat restauratione, nempe, incrustatione, dealbatione, in aliqua muri parte restauratione, & his similibus, careatque paramentis, & aliis ad ornatum, & usum altaris, vel sacristie necessariis, tunc parochus usque ad tertiam partem sumptus, qui erunt subministrandi, taxari poterit, & condemnari, vel eidem parochus portio calices, paramenta, mappas, corporalia, & purificatoria comparanda concernens, poterit assignari. Quamvis enim parochus ex parochiali percipiat ultra ducatos centum, non propterea parochiani à fabrica, & restauratione parochialium sunt exempti, sed regulariter ipsi totum, vel partem contribuere tenentur; & à viris pijs secularibus præcipue † parochiales ecclesie, impensa Universitatum fabricantur. c. futuram. §. ab illo 12. qu. 1. cap. nemo Ecclesiam, & c. si quis de consecr. dist. 1.

Nam † Constantinus primus fabricam templi primæ Sedis Beati Petri instituit, adeo ut sedem imperialem relinqueret Beato Petro, successoribusque suis profuturam, licentiamque per universum or-

bem, † sub suo degentibus Imperio fabricandi ecclesias concederet, ut dicto cap. futuram.

61 Quapropter † ecclesiarum numerus fuit postea ab Imperatoribus, aliisque principibus, ac pijs viris auctus, & quotidie Deo benedicente augetur. auth. ut de term. sit. num. cler. colum. 1. quando verò ecclesia † per aliquam ædificatur, debet tanta dos ei constitui, ut presbyteri, & alii ecclesie inservientes possint sustentari, luminaria haberi, hospites recipi, & jura Episcopalia persolvi, ut inquit Bart. in dict. auth. nu. 1. auth. ut nul. s. b. ric. orat. dom. col. 5. & facit text. in c. 2. §. ubi autem, de decim. in 6. & c. 1. de præb. eod. lib.

63 Cum enim, † qui altari servit, de altari vivere debeat. cap. ex his. 12. qu. 1. & c. cum secundaum. de præben. non sunt parochialium Ecclesiarum Rectoribus alimenta, ad eorum statum necessaria, minuenda, quia, os bovi tritुरanti non est alligandum. Deut. cap. 25. c. ecclesias. vers. irem non alligabis. 13. quest. 1. & c. extripanda vers. cum igitur de præb.

64 Secundò casu, † quando redditus parochialis consistunt tantum in decimis, & primitiis, ex quibus parochus non recipit certum, & determinatum redditum singulis annis, informationes summarie à viris non suspectis in actu visitationis sunt sumendæ: & anno fertili cum sterili, per quinquennium tunc proximè elapsum, calculato, ut redditus ecclesiastici calculari, & communiter æstimari solent, ut post Bar. Abb. Felyn. & alios, quos citat, tenet Gomel. in reg. de val. exprim. quest. ult. si redditus parochialis annis singulis summam centumducatorum excedunt, tunc parochus modo, quo supra concurre-

rere debet, quia, ubi est eadem ratio, idem jus statui debet, *cap. translato*, & ibi glos. *fin. de constit.*

- 65 Tertio casu, ¶ si fructus parochialis sunt aded tenues, ut non excedant annuum redditum decem, aut viginti scutorum, ut quàmplures pluribus in locis reperiuntur, & parochus nullos alios redditus percipiat, quam incertas altaris, & alias oblationes, quæ arbitrio fiunt, & quibus parochus malè vestitus, vix pane siliiginis, aut alterius misturæ deterioris conditionis victitare potest, ut pluribus in locis in montanis diocesis Vercellen. vidi, tunc parochus in nihilo concurrere debet, ex supra in primo casu allegatis sed, parochiani omnia onera subire tenentur: & ubi-
 66 cunque ¶ viget talis pia consuetudo, quod parochiani omnia onera, tam concernentia fabricam, quam ornatum altaris, ceram, olumque in lampade ardens, & alia subministranda subeant, ut pluribus in locis vidit. illa est servanda. Hæc & alij in c. i. de Eccl. adific. quia consuetudo habet vim legis l. i. § denique. vers. sane enim, & ibi Bart. n. i. ff. de aqua pluvia. arc.
 67 Sacrum ¶ concilium Tridentinum indigentia parochorum cupiens providere, ut congruè sustentari valeant, decrevit, quodd. Episcopi curent, ut si per beneficiorum unionem fieri non possit, per primitiarum, vel decimarum assignationem, aut per parochianorum symbola, ac collectas, aut qua commodiore eis videbitur ratione tantum redigatur, quod pro rectoris, & parochi necessitate decenter sufficiat. ut in c. 13. sess. 24. de resor. quo fit, ut cum parochis indigentibus provideri voluerit, ultra vires gravari non possint.
 68 Quæri ¶ etiam solet, quando parochia-

les ecclesiæ sunt juris patronatus, quis teneatur ad fabricæ constructionem, & restaurationem, si vetustate, aut alio casu collabantur, & est distinguendum, quia, aut ecclesia habet fabricam cum redditibus particularibus, & sufficientibus, ut pluribus in locis habent ecclesiæ cathedrales, & collegiatae, & tunc ex redditibus fabricæ ecclesiæ sunt ædificandæ, & restaurandæ ut in c. unio, ubi etiam gl. 10. qu. 3. & Lambert. de jur. pat. art. 2. 7. qu. princ. lib. 3. n. 7. aut nulla adesse portio fabricæ assignata, & ecclesia habet amplos, & sufficientes redditus, pro rectoris sustentatione, & ecclesiæ ædificatione, aut restauratione, & tunc, nisi contraria vigeat consuetudo, de redditibus ejusdem parochialis erit ecclesia restauranda, ut cap. de his, de ecclesi. adific. concurrentibus etiam aliis beneficiatis in eadem ecclesia existentibus, ut per Lambert. eod. n. 7. vers. aut sumus.
 Si verò rectori ¶ deductis sumptibus ad sui sustentationem necessariis, de quibus supra, non super sunt redditus, cum quibus ecclesiam possit restaurare, se illius restorationi concurrere, tunc, si est juris patronatus parochianorum, tenentur ipsi parochiani ad illius ædificationem, & restaurationem, tam in corpore, quam in membris, ut in fabrica, cæpanilis, sacristia, & domus canonicalis, in locis, in quibus aliàs non fuerunt fabricæ, aut reperiuntur vetustate collapsæ, quia domus canonicalis, campanile, & sacristia veniunt accessorie ad ipsam ecclesiam, & ¶ accessorium sequitur naturam sui principalis. c. si super gratia. de off. del. in 6. c. accessorium de reg. jur. eo lib. Pau de citad. in terminu de iure patr. in 6. par. art. 5. quæst. 3. & Lambert. eodem. tit.

71 Ecclesiæ ꝑ autem, quæ sunt juris patronatus unius familiæ, vel personæ, deficientibus redditibus, quibus possint à rectoribus restaurari; quaeritur, an patroni in solidum, vel pro certa parte, ad earum restorationem teneantur, & tenet Lambert. clarum esse, quòd non, quia ex prima fundatione, constructione, & dotatione acquisitum est jus patronatus, ut *c. nobis. de jure patr.* Fecit enim, quòd debuit, & habuit, quòd à jure inductum est, scilicet jus patronatus, nec ad aliud tenetur, ut inquit Lambert. *de jure patr. lib. 3. art. 2. qu. 7. princip. num. 5.* sacrum tamen concilium Trid decrevit parochiales ecclesias, etiam si juris patronatus sint, refici, & instaurari ex fructibus, & proventibus quibuscunque ad eandem ecclesias quomodocunque pertinentibus, qui si sufficientes non fuerint, patronos, & alios, qui fructus aliquos ex dictis ecclesiis provenientes percipiunt, aut in illorum defectum parochianos omnibus remediis opportunis cogi mandavit, omnia appellatione, exemptione, & contradictione remota. ut in *c. 7. §. Parochiales verò siff. 21.*

72 Patronus autem ꝑ parochianis, quòd ex dotatione fundatione, & constitutione jus patronatus, ac illius fructus, qui in presentatione consistunt, acquisivit. *c. consultationibus de jure patron. & Lambert. eo. tit. lib. 1. par. 1. art. 9. qu. 8. princip. nu. 12.* ultra honorantias primi loci, quo in sessionibus, & processionibus gaudet, & quòd præ aliis honoretur. *dict. cap. nobis. §. fin. de jure patr. & Lambert. 1. quæst. princ. lib. 3. n. 9. to. & 11. eod. tit. tenetur ad restorationem concurrere.*

Pluries enim quaeri solet in novæ parochialis ecclesiæ constructione, vel amplia-

tione, aut restoratione, an per capita personarum, vel capita domorum, seu per solidum, & libram impensa sit dividenda, & quòd per capita onus impensæ distribui debeat, dicendum videtur, quia, cum ecclesia omnibus æqualiter inferviat, & non sit acceptio personarum, *ca. nec quemquam. circa med. de consecr. dist. 4.* nec minorem locum in ea teneat pauper, quàm dives; sed æqualiter possideant, tam rusticus, quam nobilis, ita, & æqualiter concurrere debent. *Bal. in l. omnium C. de vect. Et omnis aliis, quæ adduci possent, puto, quòd non per capita hominũ, nec per capita domorum, sed, quòd ꝑ ad solidum, & libram ædificationes, & restorationes parochialium ecclesiarum, ubi ex redditibus ecclesiasticis fieri non possunt, sint faciendæ. Cùm enim ædificationes, & restorationes ecclesiarum parochialium fiant ad publicam utilitatem, & ad publicum usum omnium consecrentur Bar. in l. sacrilegi, nu. 2. ff. ad l. Iuliam pecul. ad constructionem operis publici incolæ pro rata sui æstimi conferre debent. l. omnes provinciarum & ibi Salic. C. de oper. publ. facien. l. propter. & ibi Bal. n. 12. C. qui bon. ced. poss.*

74 Hæc autem, ꝑ onera extraordinaria, quæ pro necessitate, & utilitate publicæ inducuntur, ordinariis, & merè realibus æquiparantur. *l. omnes omnino. C. de annon. & tribut. lib. 10. l. munera. C. de muner. patr. eodem lib. & Oschal. de c. 95. numer. 44.* ideo pauperes, ꝑ & divites secundum quantitatem patrimonij, non secundum numerum personarum collectas pati debent. *l. ubi gloss. in verb. inopes, & ibi Bar. nu. 8. C. de apoc. publ. lib. 10. idem Bar. in l. 4. §. actor. ff. de re. judic. Afflict. super constic. Neap. de contum.*

Vniversit. numer. 9. cum alijs supra allegatis.

Præmissa etiam procedunt, ubicunque parochiales ecclesiæ nullos redditus, vel adeo tenues habent, ut parochi certa annua, vel menstrua pecuniæ summa à parochianis conducantur, quia collectæ pari modo per solidum, & libram juxta

76 † cuiusque patrimonij, & illius allibrationis quantitatem, sunt imponendæ. Cum enim eadem ratio militet, idè jus statui debet. *l. illud ff. ad l. Aquil. Crav. cons. 183. n. 3.*

77 Maxima † autem oriretur injustitia, si in dictis casibus per capita hominum, vel capita domorum collectæ essent persolvendæ, quia ut plurimum pauperes nihil possidentes, & ex eorum labore, & industria tantum viventes, sunt prole onusti, ita quòd si per capita hominum, pauperum, qui numero multi sunt, in majori pecuniarum summa concurrere cogentur, & gravius onus sustinerent, quam ditiores: si

78 verò per capita domorum, tantum miserabiles persolverent, quantum divites, & opulenti; & tamen pauperes, quorum nota est paupertas, ut hi, qui dietim laborant pro victu quærendo, nihil conferre debent, ut inquit bald. *in l. etiã n. 28. C. exerc. rei jud.* Inter pauperes enim, & divites etiam rusticos, maxima habetur differentia. Divites enim sunt de Consilio, administrant bona communia, habent inter se officia, prærogativas, honorantias; ditiores baldachinum ferunt, habent particulares sepulturas, & sedilia in decentioribus locis ecclesiæ: & pauperes verò stant in locis à choro remotioribus, sepeliuntur in cœmeterio extra ecclesiam, & non participant de honoribus, quibus divites gaudent. In distributione candelarum quæ singulis annis fit in solemnitate festivitatis Purificationis

B. Mariæ, divitibus majores distribuuntur, & ideò, qui honoribus, & commoditatibus præcellunt, congruum est, ut majori gravamine onerentur, argum. text. *in l. secundum naturam, ff. de regul. juris, & cap. qui sentit, eod. tit. in 6.*

79 Magnates verò † ac locorum primates, quòd cæteris potestate præminent, ac dignitate præfulgent, eò in divitiarum operum sumptibus ad pauperum subiectorum levamen largiores, ac munificentiores esse debent, illi enim inter cætera, variis gaudet honoribus, à subditis tanquam Reipublicæ columina venerantur, ad eorum nutum populus universus obtemperat. Et sicut etiam ad ipsorum habitationem decentiores ac honoratiores civitatis ædes assignantur, ita & in templis, & ecclesiis, ubi ad divina peragenda convenitur, supremas in populo sedes non ipsi solum sed & tota illorum familia obtinet. † At hic haud prætermittam, quòd alicubi non satis laude dignum fieri solet. Ubi locorum domini, & qui nobilitate, aut magistratus honore præcellunt sedes sibi in ipso Ecclesiæ choro habere prætendunt, easque nulla loci, qui Dei sacerdotibus rem divinam facientibus tantum dicatus est, ratione habita, ibi constituere non dubitant, antiquorum Imperatorum vestigia, minimè, ut æquum esset, æmulantes. Theodosius enim (ut alios memorandæ pietatis, ac sanctitatis taceam) Junior Imperator templum ingressus sacra altaria manerum tantum offerendorum gratia accedebat, quibus oblati, ad extimum communeque atrium mox se recipiebat, ut testat. Baron. *in lib. ann. Eccles. tom. 5. ann. 413. pag. 158. in fin.*

Finis Secundæ Partis.